

100 ปี ชาตกาล

รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์

ปูชนียบุคคลของโลก

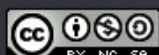
The Centennial Anniversary of Dr. Pridi Banomyong :
Senior Statesman and The World's Great Personality

PRIDI-PHOONSUK
ปรีดี - พูนสุข พนบงค์

www.pridi-phoonsuk.org

Change**Fusion** **OPENBASE**.in.th

เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-NonCommercial-Share Alike
BY NC SA 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา ห้ามนำไปใช้เพื่อ
การค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

100 ปี ชาตกาล

รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์
ปูชนียบุคคลของโลก

The Centennial Anniversary of Dr. Pridi Banomyong :
Senior Statesman and The World's Great Personality

ISBN 974-8166-74-4

100 ปี ชาตกาล รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ : ปุชนิยบุคคลของโลก

เจ้าของ กองทุน 100 ปี ปรีดี พนมยงค์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ที่ปรึกษา นายสุระวัตร กุลละวณิชย์ ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

นายพระนาย สุวรรณรัฐ รองผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

รองศาสตราจารย์ ดร.บุหงา วัฒนะ อธิการบดีสถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

บรรณาธิการบริหาร

รองศาสตราจารย์ ดร.บุหงา วัฒนะ

ผู้ช่วยบรรณาธิการบริหาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวิทย์ เทียรทอง

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศรีธันว์ อยู่สุขซี

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปิยะวรรณ สุธารัตน์

กองบรรณาธิการ

นายวิวัฒน์ หามนตรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วันิช สุธารัตน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เยาวเรศ บุญเกียรติ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ยุทธนา พุนทอง

นายสันติ จิยะพันธ์

นางสาวนิภา สมปราโมทย์จิต

นางสาวบุญญเลขา มากบุญ

ผู้แปล

นางลัดดาวัลย์ แจ่มฤกษ์แจ้ง

นางสาวสุมาลี ไตรโชค

นางสาวบุญญเลขา มากบุญ

ผู้ตรวจสอบภาษา

Mr.Sabin Sunny

ปก - ศิลปกรรม - รูปเล่ม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิพนธ์ ทวีกาญจน์

นางสาวรัตนา รักสกุลพาณิชย์

ภาพถ่าย ผู้ช่วยศาสตราจารย์โอภาส ศรีสะอาด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิพนธ์ ทวีกาญจน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วันิช สุธารัตน์

คอมพิว นางนุชจรี สิงห์ฤกษ์

นางสาวนิตยา แสงมะทะหมัด

Mr.Sabin Sunny

สำนักพิมพ์สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา โทร. 035-241196, 241407 ต่อ 111 โทรสาร 035-242708

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์บพิธการพิมพ์ กรุงเทพมหานคร โทร. 02-2225555, 2219781

ปีพิมพ์ 2543

พิมพ์ครั้งที่ 1 : 4000 ฉบับ

เนื้อหาสาระและทัศนะในเอกสาร “100 ปี ชาตกาล รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ : ปุชนิยบุคคลของโลก”
กองบรรณาธิการ ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป

ISBN 974-8165-74-4

The Centennial Anniversary of Dr. Pridi Banomyong: Senior Statesman and The World's Great Personality

Proprietor: Pridi Banomyong Centennial Fund, Pranakhon Si Ayutthaya

Advisors : Mr. Tirawatr Kullavanijaya , Governor of Ayutthaya
Mr. Pranai Suwanrath , Vice-Governor of Ayutthaya
Assoc.Professor Bunga Wattana , President of Rajabhat institute
Pranakhon Si Ayutthaya

Executive editor: Assoc. Professor Bunga Watana

Asst. Executive Editor: Asst. Professor Suwit Tianthong

Editor-in-Chief : Asst. Professor Srithan Yoosukhee

Assist . Editor-in-chief : Asst. Professor Piyawan Sutharat

Editors:

Mr. Wiwat Hamontree

Asst. Professor Wanich Sutharat

Asst. Professor Yaowares Boonyakiat

Asst. Professor Yutana Poonthong

Mr. Santi Jiyaphan

Ms. Nipa Sompramotejit

Ms. Boonyalakha Makboon

Translators:

Ms. Laddawan Jamrerksang

Ms. Sumalee Traichoke

Ms. Boonyalakha Makboon

Proofreader :

Mr. Sabin Sunny

Cover Designers:

Asst. Professor Nipon Taweekan

Ms. Ratana Raksakunpanit

Photographers:

Asst. Professor Opart Sisa-ard

Asst. Professor Nipon Taweekan

Asst. Professor Wanich Sutharat

Computer Work:

Ms. Noojaree Singharerk

Ms. Nittaya Sangmahamad

Mr. Sabin Sunny

Rajabhat Phranakhon Si Ayutthaya Printing House

Tel. (035) 241196, 241407 ext. 111

Fax (035) 242708

Publisher:

Bophit Printing, Bangkok

Tel. (02) 2225555 , 2219781

Copyright 2000

First Printing: 4000

The information and opinions in this book are the responsibility of the authors, not the editors.

สาร

นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี

เนื่องในการจัดทำหนังสือ “100 ปี ชาตกาล รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ : ปุชนิยบุคคลของโลก”
พุทธศักราช 2543

ในการประชุมสมัยสามัญครั้งที่ 30 เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2542 องค์การยูเนสโกได้มีมติประกาศยกย่องบุคคลสำคัญของไทย คือ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีและศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ให้เป็นบุคคลสำคัญของโลกอย่างเป็นทางการประจำปี 2543 - 2544 (ค.ศ. 2000-2001) ตามที่รัฐบาลได้เสนอและยืนยันไป

ในโอกาสที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาพร้อมด้วยชมรมธรรมศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและสถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา จะจัดพิมพ์หนังสือ “100 ปี ชาตกาล รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ : ปุชนิยบุคคลของโลก” เพื่อเชิดชูเกียรติศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ในวาระดังกล่าว จึงเป็นการยกย่อง ให้เป็นบุคคลสำคัญระดับโลก จึงเป็นเรื่องที่น่ายินดีและควรให้การสนับสนุน ผมขออวยพรให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จตามเจตจำนงทุกประการ

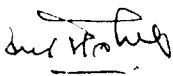
(นายชวน หลีกภัย)
นายกรัฐมนตรี

MEMORANDUM OF HIS EXCELLENCY MR. CHUAN LEEKPAI
PRIME MINISTER OF THAILAND

In Honor of the Publication of the book of remembrance,
*The Centennial Birthday Anniversary of Dr. Pridi Bhanomyong: Senior Statesman and the World's
Great Personality*
Buddhist Era 2543 (2000 AD)

In the thirtieth General Meeting on November 16th, 1999, UNESCO had passed the resolution to declare two very important Thai citizens, Her Royal Highness Somdej Pgra Sri Nakharindra Baromrajchonni and senior statesman and professor Dr. Pridi Bhanomyong, as *World Important People of the Years 2000-2001* according to the nomination and the confirmation of the Thai government.

On the occasion that Ayutthaya Province, the Ayutthaya Thammasart Club, and Rajabhat Institute Phranakorn Si Ayutthaya are collaborating to publish the book of remembrance, *The Centennial Anniversary of Dr. Pridi Bhanomyong: Senior Statesman and the World's Great Personality* in order praise and honor this Ayutthaya native to commemorate his birthday anniversary, I would like to take this opportunity to wish all concerned the very best and great success.

Mr. Chuan Leekpai

Prime Minister

สารจากผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เนื่องในวโรกาสวันที่ 11 พฤษภาคม 2543 นี้ เป็นวันครบรอบ 100 ปี ชาตกาล รัฐบุรุษอาวุโส ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ และองค์การยูเนสโกได้ประกาศยกย่องให้เป็นบุคคลสำคัญของโลก ประจำปี 2542-2544

จากคำขวัญที่ว่า “อยุธยาไม่สิ้นคนดี” ได้มีบุรุษชาวกรุงเก่าท่านหนึ่งสร้างคุณงามความดี จนได้รับการยกย่องให้เป็นรัฐบุรุษอาวุโสตลอดระยะเวลาที่มีชีวิตอยู่ท่านได้สร้างคุณูปการอันยิ่งใหญ่ให้แก่ประเทศไทย และสังคมไทย เป็นผู้นำขบวนการเสรีไทยเพื่อต่อต้านการยึดครองของญี่ปุ่น และอื่น ๆ อีกหลายประการ นับว่าท่านได้ประกอบคุณงามความดีให้แก่ชาติบ้านเมืองมากมายเหลือคณานับ ผลงานและเกียรติคุณของท่านได้เป็นที่ประจักษ์ไม่เฉพาะประเทศไทยเท่านั้นยังกว้างไกลไปทั่วโลกจนได้รับการยกย่องจากองค์การยูเนสโก (UNESCO) ประกาศเกียรติคุณ ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ เป็นปูชนียบุคคล ซึ่งน้อยคนนักที่จะได้รับเกียรติยศอันสูงส่งเช่นนี้

ในฐานะที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นจังหวัดที่เป็นมาตุภูมิของรัฐบาลอาวุโสท่านนี้ ความภาคภูมิใจเหล่านี้จึงเป็นแรงบันดาลใจให้จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้จัดทำหนังสือ **“100 ปี ชาตกาล รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ : ปูชนียบุคคลของโลก”** โดยได้รับความร่วมมือร่วมใจจากชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้องต่าง ๆ โดยมีศูนย์รวมแห่งความตั้งใจเพื่อรำลึกและเชิดชูเกียรติท่านปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ที่เป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ขอขอบคุณทุกท่านที่ได้ร่วมมือกันจัดทำหนังสือฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเพื่อเป็นสิ่งพิมพ์ทรงคุณค่าตลอดไป

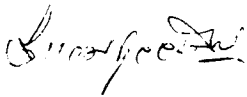
(นายรัฐวัตร กุลละวณิช)

ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Message from the Governor of Ayutthaya

May 11, 2000 is an auspicious day since it is the centennial birthday of H.E. Pridi Banomyong, the senior statesman who has been named as one of the World's Great Personalities of the Year 2000. This momentous event is Ayutthaya's great pride. The province's slogan, "Ayutthaya is never short of good people" has proven to be true. Pridi Banomyong enhances Ayutthaya's reputation. He has contributed tremendously to Thai society, such as leading the Free Thai Movement to counteract the Japanese invasion. His work and reputation is known worldwide, and he is well deserving of the title World's Great Personality.

As Ayutthaya is Pridi Banomyong's birthplace, the people of Ayutthaya are inspired by the acclaim he has received from UNESCO, and so publish a book called *The Centennial Birthday of Dr. Pridi Banomyong: Senior Statesman and the World's Great Personality*. All of us feel grateful to his contributions and take pride our shared heritage as Ayutthaya natives. I thank everyone involved for their hard work and cooperation in successfully publishing this book.

Mr. Tirawatr Kullavanijaya

Governor of Ayutthaya

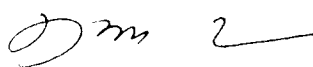
คำนำ

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโก(UNESCO)ได้ประกาศเกียรติคุณยกย่องรัฐบุรุษอาวุโส ๗พณฯ ปรีดี พนมยงค์ เป็นบุคคลสำคัญของโลก และให้มีการเฉลิมฉลองในโอกาสครบรอบ 100 ปี ชาตกาลของท่านในวันที่ 11 พฤษภาคม 2543

ในฐานะที่ ๗พณฯ ปรีดี พนมยงค์ ได้สร้างคุณประโยชน์แก่ประเทศชาตินานัปการ และในฐานะที่ท่านเป็นชาวอยุธยาคนแรกที่ได้รับเกียรติยศสูงยิ่งในครั้งนี สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยาได้รับความเห็นชอบและความร่วมมือจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และชมรมธรรมศาสตร์พระนครศรีอยุธยา เห็นสมควรให้มีการจัดทำหนังสือ 100 ปี ชาตกาล รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ : ปุชนิยบุคคลของโลก ขึ้นในวโรกาสอันสำคัญอย่างยิ่งนี้

ในการจัดทำหนังสือ 100 ปี ชาตกาล รัฐบุรุษอาวุโส ๗พณฯ ปรีดี พนมยงค์ : ปุชนิยบุคคลของโลกนี้มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 3 ประการคือ ประการแรก มุ่งรวบรวมข้อคิดของผู้นำระดับชาติที่มีต่อท่านปรีดี ได้แก่ ๗พณฯ นายกรัฐมนตรี ๗พณฯ ประธานรัฐสภา ประการที่สอง รวบรวมข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งที่มีโอกาสได้พบได้รู้จักท่านปรีดีและหรือได้ติดตามผลงานของท่านอย่างใกล้ชิด ได้มีโอกาสถ่ายทอดข้อมูลเหตุการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนข้อคิดเห็นเกี่ยวกับท่าน ซึ่งในส่วนนี้จะเปิดกว้างให้มองเห็นภาพรวมแห่งคุณูปการของท่านที่มีต่อประเทศชาติในด้านต่าง ๆ และประการสุดท้าย มุ่งรวบรวมเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและผูกพันระหว่างท่านปรีดี กับอยุธยา ลักษณะพิเศษของหนังสือเล่มนี้ก็คือ มีข้อเขียนทั้งภาคภาษาไทยและภาษาอังกฤษ อยู่ในเล่มเดียวกัน เพื่อการเผยแพร่ในระดับนานาชาติ

การจัดทำหนังสือเล่มนี้สำเร็จด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาและความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ในนามสถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ขอกราบขอบพระคุณ และขอบคุณ ๗พณฯ นายกรัฐมนตรี ๗พณฯ ประธานรัฐสภา และท่านผู้ทรงคุณวุฒิอีกหลาย ๆ ท่าน ทั้งจากส่วนกลางและในท้องถิ่น ที่ได้กรุณาเขียนเรื่องให้ ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ได้กรุณารับเป็นที่ปรึกษาในการจัดทำ ท่านรองผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นายพระนาย สุวรรณรัฐ ประธานชมรมธรรมศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ได้กรุณารับเป็นที่ปรึกษา ตลอดจนจัดหาทุนในการทำหนังสือ สุดท้ายขอขอบคุณคณาจารย์ ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของสถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยาทุกท่านที่ได้เสียสละร่วมมือกันทำให้หนังสือเล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ความดีงามทั้งปวงที่เกิดขึ้นจากการจัดทำหนังสือเล่มนี้ ขอมอบแด่ “๗พณฯ ปรีดี พนมยงค์” รัฐบุรุษอาวุโส ชาวอยุธยาคนแรกที่ได้รับการเชิดชูเกียรติในครั้งนี้

(รศ.ดร.บุหงา วัฒนนะ)

อธิการบดีสถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Preface

It has to be a very great source of pride for the Thai people and Ayutthaya natives in particular that His Excellency Professor Dr. Pridi Banomyong, senior statesman, has been declared by UNESCO as one of the World's Important People of the Year 2000 AD for his impeccable reputation and the outstanding achievements of his life.

On the auspicious occasion of his centennial birthday anniversary on May 11th BE 2543, Rajabhat Institute Phranakhon Si Ayutthaya, in cooperation with Ayutthaya Province, and the Ayutthaya Thammasat Club would like to take this opportunity to release a book of remembrance to commemorate his numerous achievements. His Excellency Professor Dr. Pridi Banomyong, senior statesman, contributed a great deal to our country, and he is the first Ayutthaya native who has been highly honored by a world organization.

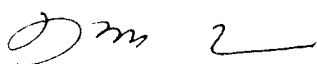
The primary purpose of the publication of this book of remembrance, *The Centennial Birthday Anniversary of Dr. Pridi Banomyong: Senior Statesman and the World's Great Personality* is to compile the writings of national figures dedicating tributes to this great individual. Secondly, those fortunate people who have worked with him, been close to him, or who have been studying his magnificent contributions to the country are provided with the chance to share their knowledge and experiences. Lastly, as H.E. Dr. Pridi Banomyong was born in our city of Ayutthaya, it is our pride to present some articles providing insight into this legendary figure and his ties to his native city. Furthermore, the book is written both in Thai and English so that it can be internationally distributed.

Despite of the limited time of about two months, the production staff did their best to have the book published in time for the international conference held in Ayutthaya on May 5th through the 8th of this year. I sincerely thank them and all officials of the Institute involved for their hard work and dedication in making this book successful.

Finally, on behalf of Rajabhat Institute Phranakhon Si Ayutthaya, I would like to express my gratitude to H.E. Mr. Chuan Leekpai, and the Speaker of Parliament Mr. Wamuhmadnor Mata for the sharing of their expertise through their articles printed in this book. I would also like to offer my thanks to our advisors the Governor of Ayutthaya Mr. Tirawat Koolawanit, the Vice Governor and the President of the Ayutthaya

Thammasart University Club Mr. Phranai Suwannarat for their kind support and contribution to the publication.

This book is dedicated to His Excellency Professor Dr. Pridi Banomyong, senior statesman, the first Ayutthaya native to be highly honored by UNESCO by being included in the list of the World's Great Personalities for the Year 2000.

Associate Professor Dr. Bunga Wattana

President of Rajabhat Phranakhon Si Ayutthaya

สารบัญ

	สาร นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี
	Memorandum of His Excellency Mr. Chuan Leekpai
	สารจากผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
	Message from the Governor of Ayutthaya
	คำนำ อธิการบดีสถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
	Preface from President of Rajabhat Pranakon Si Ayutthaya
	คำแถลงของไทย โดย ศ.ดร.วิเชียร วัฒนกุล ในที่ประชุมคณะกรรมการบริหารขององค์การยูเนสโก ณ กรุงปารีส
1	ตามัญชนผู้ยิ่งใหญ่ ดวงประทีปประชาธิปไตย เสรีไทย กู้เอกราชชาติอินยง
7	Pridi Banomyong , A Great Thai Commoner : For Peace, Democracy and Social Justice
15	ปฐิตินชีวิตร นายปรีดี พนมยงค์
22	ปรีดี พนมยงค์ กับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับแรก
26	Pridi Banomyong and the First Democratic Constitution of Thailand
30	ท่านอาจารย์ปรีดีกับการสร้างความมั่นคงให้แก่สังคมไทย
36	คือ ผู้มีวิสัยทัศน์
40	The Man of Vision
46	The Young Lawyer from Ayudhya
54	ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ กับมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง
68	Because of This Senior Statesman “Pridi Banomyong”
70	รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์กับเศรษฐกิจในประเทศไทย
77	แกะรอยพระเจ้าช้างเผือก
84	บทบาทของขบวนการเสรีไทยสายอีสานกับท่านปรีดี พนมยงค์
96	ปรีดีศึกษา : บทสรุปงานวิจัยและบทความบางเรื่อง
104	เล่าขานถึงท่านปรีดี....ที่บ้านพุนสุข
112	นิทรรศการภาพศิลปะ รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์
118	คือผู้อภิวัฒน์ 2475 ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
131	ตามรอยท่านปรีดี ที่วัดพนมยงค์
142	Tracing Back H.E. Pridi at Wat Banomyong
148	การปรับปรุงเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาในสมัย ฯพณฯปรีดี พนมยงค์ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
154	สะพานปรีดี-ธำรง สะพานข้ามแม่น้ำป่าสัก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
156	อนุสรณ์สถาน “ปรีดี พนมยงค์”
160	ห้อง ปรีดี พนมยงค์ ที่อยุธยาวิทยาลัย
164	ชาวอยุธยากับการรับรู้เกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์
168	โครงการกองทุน 100 ปี ปรีดี พนมยงค์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ
(UNESCO)

ประกาศยกย่อง
รัฐบุรุษอวสุ

นายปรีดี พนมยงค์

อดีตผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
ผู้ประสานงานมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง
อดีตนายกรัฐมนตรี

เป็นบุคคลสำคัญของโลก
และให้มีการเฉลิมฉลองในโอกาสครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาล
(วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓)

โดยมี ฯพณฯ นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี
เป็นประธานคณะกรรมการจัดงาน

คำแถลงของไทยโดย ศ.ดร. วิเชียร วัฒนคุณ
ในที่ประชุมคณะกรรมการบริหารขององค์การยูเนสโก ณ กรุงปารีส
เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๔๒

11 October 1999

Thailand (Wichian Watanakun)

Item 9.6

Mr. Chairman, Distinguished Members of the Executive Board,

I would like first of all to thank you, Sir, in giving me the floor to address this august body.

In fact, Thailand has proposed to UNESCO the nomination of the two eminent personages to the list of Anniversaries of Great Personalities and Historic Events 2000-2001. The first name is the most revered Somdet Phra Srinagarindhra the Princess Mother, the second is Professor Dr. Pridi Banomyong, the educator and humanist. We are gratified to note that our first proposal, the hundredth anniversary of the birth of Somdet Phra Srinagarindhra was included in the list of requests considered admissible by the Director General as appeared in Document 157 EX/34. However, it is at the same time deplorable that our second proposal i.e. the nomination for Professor Dr. Pridi Banomyong was not included in the list.

It is understandable that it is the first time new criteria and procedure initiated by the Executive Board has been put into effect. Our people at home could hardly follow and realise how important is the new submission form to be filled by the National Commission for UNESCO. The criteria for the selection of anniversaries and the procedure by which the role of the Intersectoral Committee is so dominant have not been given proper attention. Moreover, the procedure was not totally followed as the document containing the list of requests which has been judged by the Director-General to meet the criteria was not sent to Member States and to the Members of the Executive Board in good time before the opening of the session of the Executive Board as laid down in the procedure. You might notice also that document 157 EX/34 was dated 4 October 1999, one day only before the opening of this session. Therefore, Thailand would like to request the Secretariat to prepare a list of requests by the Member States whose requests have not been included in the list with the reasons there of, in time for distribution to the Member States at the General Conference.

With your permission, Mr. Chairman, may I present to this board our appeal that the name of Professor Dr. Pridi Banomyong should be added to the list.

First, I would like to present Pridi Banomyong as an able and farsighted educator. He founded in Bangkok in 1934 the University of Moral and Political Sciences as an Open University giving higher education to the large part of population both in the cities and up-country and consequently became its first rector. The University later changed its name to Thammasat University and has been a leading institution in helping to promote and protect democracy, social justice, and human rights in Thailand. There have been exchanges of professors and students with foreign universities. Students from neighbouring countries also attend courses at Thammasat which has become one of the two most prestigious universities in the country. I might add however that the Thai representative in this competent body, Professor Dr. Aduan Wichiencharoen was a former student and a graduate from this University, he later became Professor and one of the top administrators of the University. In presenting an appeal to this Board on the case of the founder and former rector of this University, Professor Wichiencharoen for this reason chose to leave it to his alternate instead.

Secondly, as a humanist, Pridi Banomyong advocated peace and non-violence. At the same time, he did not succumb to power from outside. He led national resistance and rallied the nation to oppose invasion and occupation during World War II. That is why he was respected internationally and was the first Thai to be honoured by the Smithsonian Institution by naming a species of bird found in Thailand in 1945 after him as a symbol for peace. The combination of Pridi's relentless efforts to strive for social justice and to establish a meaningful democracy in Thailand was reflected in the constitution he was the architect. Universal suffrage to both men and women was thereby guaranteed as well as human rights were firmly recognised and upheld.

The third and final point I would like to mention is Pridi Banomyong was a man whose ideals were well taken and appreciated throughout the region. He furthermore supported self-determination and independence for all peoples. He even contemplated creating a South East Asian league among neighbouring nations. But a military coup forced Pridi to go into exile in 1947. His vision of a league of South East Asian nations lives on and has become a reality in what is now ASEAN. Pridi spent his later years in Paris and died here at 83. He would be 100 years old in the year 2000. His centenary celebration, already prepared on the national level, will take place next year.

Mr. Chairman, Distinguished Members of the Executive Board,

The ideals and achievements of Pridi Banomyong could largely be linked to UNESCO's ideals and missions in the field of education, social and human sciences. It would be regrettable that a centenary celebration of a personage so eminent as Pridi Banomyong is to be ignored by UNESCO. In the light of what I have just said, the Intersectoral Committee might see that it is appropriate to reconvene and reconsider its decision. May I humbly submit to the Executive Board that the hundredth anniversary of the birth of Pridi Banomyong be added to the list of celebrations of anniversaries as proposed to the Executive Board in Document 157 EX/34. •

ที่ กค. ๐๘๐๔/กพ๖๗

กระทรวงการต่างประเทศ

ถนนศรีอยุธยา กทม ๑๐๕๐๐

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๔๒

เรื่อง องค์การยูเนสโกประกาศให้สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีและศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์เป็นบุคคลสำคัญของโลก
เรียน ประธานคณะกรรมการฝ่ายดำเนินการเสนอชื่อศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ต่อองค์การยูเนสโก (ดร.วิเชียร วัฒนคุณ)
อ้างถึง หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ ทม ๐๗๐๑/๔๓๓๒ ลงวันที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๔๒

ตามหนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่อ้างถึงแจ้งมติของคณะกรรมการฝ่ายดำเนินการเสนอชื่อศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์
ต่อองค์การยูเนสโก มอบหมายให้ ดร.วิเชียร วัฒนคุณ ประธานอนุกรรมการฯ และ ดร.ประณีต ภูมิถาวร อนุกรรมการและเลขานุการ
เดินทางไปร่วมสังเกตการณ์และติดตามการประชุมคณะกรรมการบริหาร ครั้งที่ ๑๕๗ ขององค์การยูเนสโก ระหว่างวันที่ ๕-๒๒ ตุลาคม
๒๕๔๒ ความแจ้งอยู่แล้ว นั้น

กระทรวงการต่างประเทศได้รับรายงานจากสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปารีสว่า เมื่อวันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๔๒ ที่ประชุมคณะ
กรรมาธิการ (Commission) ๑ ของการประชุมสมัชชาสามัญ (General Conference) ขององค์การยูเนสโก ได้พิจารณารับรองการเสนอ
ให้สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส เป็นบุคคลสำคัญของโลก ตามการเสนอของ
คณะกรรมการบริหาร (Executive Board) และเมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ ในที่ประชุมสมัชชาสามัญ (General Conference) ครั้งที่ ๓๐
ขององค์การยูเนสโก ได้มีมติประกาศให้สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีและศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสเป็น
บุคคลสำคัญของโลกอย่างเป็นทางการแล้ว และจะมีการจัดพิมพ์การเฉลิมฉลองบุคคลและเหตุการณ์สำคัญเป็นรูปเล่มเพื่อแจกจ่ายประเทศ
สมาชิกขององค์การยูเนสโกต่อไปโดยองค์การยูเนสโกจะเข้าร่วมเฉลิมฉลองด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายชูชัย เกษมศานติ)

กรมองค์การระหว่างประเทศ

กองการสังคม

โทร. ๖๔๓-๕๐๖๕, ๖๔๓-๕๐๖๖

โทรสาร ๖๔๓-๕๐๖๔

รองปลัดกระทรวงฯ ปฏิบัติราชการแทน

ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ

คำแถลงของท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์

ในโอกาสที่นายปรีดี พนมยงค์ ได้รับการยกย่อง จากองค์การ UNESCO ให้เป็นบุคคลสำคัญของโลก

ในฐานะคนใกล้ชิดของนายปรีดี พนมยงค์ เห็นมาโดยตลอดว่า นายปรีดีมีความจริงใจในการประกอบความดีเพื่อ
แผ่นดินเกิดและราษฎรไทยอย่างเต็มที่ การที่องค์การ UNESCO ประกาศให้นายปรีดีเป็นบุคคลสำคัญของโลกนั้น
เป็นการยืนยันพหุพจน์ที่ว่า "ความดีที่กระทำไว้นั้นย่อมไม่สูญหาย"

ในโอกาสนี้ ขอขอบคุณ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ และนายชวน หลีกภัย ในนามของรัฐบาลไทยที่เสนอชื่อนายปรีดี
ต่อองค์การ UNESCO

ขอขอบคุณกัลยาณมิตรที่รู้จักและไม่รู้จัก อีกทั้งรัฐบาลและมิตรต่างประเทศที่เป็นกำลังใจ สนับสนุนและช่วยเหลือ
ทุกๆ อย่าง

ท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์

1 พฤศจิกายน 2542

“ในปี ค.ศ. 1925 เมื่อเราเริ่มจัดตั้งกลุ่มแกนของพรรคอภิวัดน์
ในปารีส ข้าพเจ้ามีอายุเพียง 25 ปีเท่านั้น หนุ่มมาก หนุ่มทีเดียว ขาด
ความจัดเจน แม้ว่าข้าพเจ้าได้รับปริญญาแล้วและได้คะแนนสูงสุด แต่ก็ไม่มี
อะไรมากไปกว่าทางทฤษฎี ข้าพเจ้าไม่มีความจัดเจน และโดยปราศจากความจัดเจน บางครั้ง
ข้าพเจ้าประยุกต์ทฤษฎีอย่างนักตำรา ข้าพเจ้าไม่ได้นำเอาความเป็นจริงในประเทศของข้าพเจ้ามา
คำนึงด้วย ข้าพเจ้าติดต่อกับประชาชนไม่พอ ความรู้ทั้งหมดของข้าพเจ้าเป็นความรู้ตามหนังสือ
ข้าพเจ้าไม่ได้เอาสาระสำคัญของมนุษย์มาคำนึงด้วยให้มากเท่าที่ข้าพเจ้าควรจะมี ในปี ค.ศ. 1932
ข้าพเจ้าอายุ 32 ปี พวกเราได้ทำการอภิวัดน์ แต่ข้าพเจ้าก็ขาดความจัดเจนและครั้งนั้นข้าพเจ้ามีความ
จัดเจนมากขึ้น ข้าพเจ้าก็ไม่มีอำนาจ”

(รัฐบาลทาส ปรีดี พนมยงค์ ผู้ทรงรอดของไทย)

มีความรู้ทางทฤษฎีเพียงใดก็ตาม จงอย่าประมาทปัญญามวลราษฎร ที่แม้จะอ่านหนังสือไม่ออก แต่มีความลึ้นพัดชัดเจน
ในทางปฏิบัติ ซึ่งนักเรียนควรศึกษา เพราะมีหลายปัญหาที่ตำราทางทฤษฎีไม่กล่าวไว้ แต่เราสามารถศึกษาได้จากมวลราษฎร.....

(ประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญเบื้องต้นกับการร่างรัฐธรรมนูญ)

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ପଦ୍ମପୁରାଣ

[illegible]

ਅੰਤਰਿਕਸ਼ਿਕਾ ਸ੍ਰੀਮਤਿ ਸ਼੍ਰੀਮਤਿ ਸ਼੍ਰੀਮਤਿ
ਸ਼੍ਰੀਮਤਿ ਸ਼੍ਰੀਮਤਿ ਸ਼੍ਰੀਮਤਿ ਸ਼੍ਰੀਮਤਿ ਸ਼੍ਰੀਮਤਿ

စီမံအား မိမိဘဝကို ကောင်းမွန်စွာ စီမံ
နိုင်သူ ဖြစ်ပါစေ။

๑. ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐. ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐. ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐. ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

[illegible]

၁။ နတ်၊ သူတို့၏ အသံကို ကြားရသည်
 ၂။ မိမိတို့၏ အသံကို ကြားရသည်

၆။ ပေးရမည့် အခွန်အကုန်လုံးကို
 ချမ်းသာစွာ မည်သို့ပေးနိုင်ကြောင်း

๕) สืบหาประวัติของชุมชนท้องถิ่น แล้ว จัดประชุมคณะกรรมการ
 เพื่อพิจารณาและพิจารณาว่าควรหรือไม่ ควรจัดกิจกรรมอย่างไร

[illegible][illegible]

ବିଜୟ

สามัญชนผู้ยิ่งใหญ่

ดวงประทีปประชาธิปไตย เสรีไทย กุเอกราช ชาตินีนง

ปรีดี พนมยงค์

(หลวงประดิษฐมนูธรรม)

๑๑ พฤษภาคม ๒๔๔๓ - ๒ พฤษภาคม ๒๕๒๖

หนึ่งในบุคคลสำคัญที่ได้รับการประกาศเกียรติคุณ
บรรจุชื่อไว้ในปฏิทินการเฉลิมฉลองบุคคลสำคัญของโลก
(ค.ศ. ๒๐๐๐ - ๒๐๐๓) โดยองค์การยูเนสโก

นายปรีดี พนมยงค์เป็นคนไทยผู้มีความสำคัญยิ่งในศตวรรษนี้ ท่านมีบุคลิกภาพเข้มแข็ง มีสายตาวินิจฉัยไกล อุทิศตนเพื่อรับใช้ชาติด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีผลงานมากมายเป็นที่ปรากฏ และมีคุณธรรมอันประเสริฐเป็นแนวทางแห่งชีวิต เช่นเดียวกับบุคคลสำคัญอื่นๆ ในประวัติศาสตร์ ชื่อของนายปรีดีจักดำรงอยู่ต่อไปแม้หลังจากที่ท่านได้สิ้นชีวิตจากโลกนี้ไปแล้ว ทั้งนี้เพราะความคิดของท่านตั้งอยู่บนฐานของคุณธรรมสากล อันยังประโยชน์ได้แม้ในปัจจุบันกาล เป็นแรงบันดาลใจให้กับคนรุ่นหนุ่มสาวชาวไทย จำนวนไม่น้อยแม้ในหมู่ผู้ที่เคยปฏิเสธความคิดของท่านมาก่อน ได้หวนกลับมาศึกษาทบทวน ได้ค้นพบความคิดและวิสัยทัศน์ของนายปรีดีที่มุ่งให้เกิดสังคมที่ดียิ่งขึ้น

ประวัติ

นายปรีดี พนมยงค์เกิดเมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๔๔๓ บนแพทางด้านใต้ของคูเมืองอยุธยา ราชธานีเก่าแห่งสยาม ท่านเป็นบุตรชายคนโตของครอบครัวกสิกรรมฐานดี สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมเมื่ออายุเพียง ๑๔ ปี ซึ่งเยาว์เกินกว่าจะเรียนต่อในสถาบันการศึกษาชั้นสูงได้ นายปรีดีจึงช่วยครอบครัวทำงานที่อำเภอวังน้อยอีกสองปี ก่อนที่จะเข้าเรียนในโรงเรียนกฎหมายในปี ๒๔๖๐ สองปีต่อมาจึงสำเร็จเป็นเนติบัณฑิต พร้อมกับได้รับทุนจากกระทรวงยุติธรรมให้ไปศึกษาต่อด้านกฎหมายที่ประเทศฝรั่งเศส ในปี ๒๔๖๓ ท่านได้รับปริญญารัฐเป็น “บาเซอเลียร์” กฎหมาย และ “ลิซองซีเย” กฎหมาย จากมหาวิทยาลัยกียง และในปี ๒๔๖๔ ได้รับปริญญารัฐเป็น “ดุษฎีบัณฑิตกฎหมาย” ฝายนิติศาสตร์ และประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูงในทางเศรษฐกิจ จากมหาวิทยาลัยปารีส นับเป็นคนไทยคนแรกที่สำเร็จการศึกษาระดับนี้ หลังจากกลับสู่สยามได้หนึ่งปี ในเดือนพฤศจิกายน ๒๔๗๑ นายปรีดีได้สมรสกับนางสาวพูนสุข ณ ป้อมเพชร์ มีบุตรธิดาด้วยกันหกคน

ชีวิตการเมือง

ในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๗๐ ระหว่างที่ยังศึกษาอยู่ในกรุงปารีส นายปรีดีและนักเรียนไทยพร้อมทั้งข้าราชการไทยอีกหกท่าน ซึ่งต่อมาได้เป็นแกนนำของคณะราษฎรได้จัดประชุมครั้งประวัติศาสตร์ขึ้น พวกเขาได้ตั้งปณิธานร่วมกันในอันที่จะเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชไปสู่ระบอบกษัตริย์

นายปรีดีกับพันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา ผู้นำคณะราษฎรมินบุรี พ.ศ. ๒๔๗๗

ที่อยู่ได้รับรัฐธรรมนูญ คณะดังกล่าวได้เลือกนายปรีดีเป็นผู้นำชั่วคราว คณะราษฎรได้วางหลักหกประการเป็นเป้าหมายเพื่อนำความก้าวหน้าทั้งด้านวัตถุและจิตใจสู่สยาม อันได้แก่

๑. จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการเมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง
๒. จะต้องรักษาความปลอดภัยในประเทศ ให้การประทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงให้มาก
๓. จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยยาก
๔. จะต้องให้ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกัน
๕. จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ เมื่อเสรีภาพไม่ขัดต่อหลัก ๔ ประการ ดังกล่าวข้างต้น
๖. จะต้องให้การศึกษาย่างเต็มที่แก่ราษฎร

ในช่วงต่อมาของปี ๒๔๗๐ นายปรีดีได้กลับมายังสยาม และเข้ารับราชการในกระทรวงยุติธรรม ตำแหน่งผู้พิพากษา และต่อมาได้เป็นผู้ช่วยเลขาธิการกรรมาธิการร่างกฎหมาย ในขณะที่เดียวกันท่านได้ตั้งโรงพิมพ์เพื่อพิมพ์ตำราและเอกสารด้านกฎหมาย ทั้งท่านยังได้เป็นผู้สอนที่โรงเรียนกฎหมายของกระทรวงยุติธรรมอีกด้วย กระนั้น

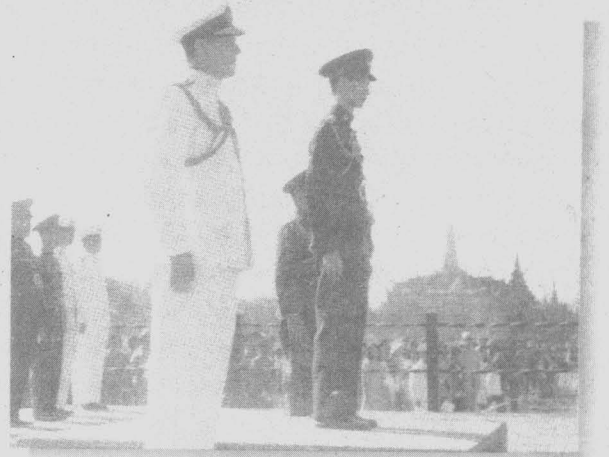
ความใฝ่ฝันของท่านที่จะเห็นการพัฒนาด้านการเมือง สังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทยมีเคยจืดจางลง การอภิวัฒน์ในปี ๒๔๗๕ ช่วยวางทางให้นายปรีดีดำเนินการตามวิสัยทัศน์ของตนเพื่อให้เกิดสังคมที่ดียิ่งและยุติธรรมกว่าเดิม

ย่ำรุ่งของวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ คณะราษฎรอันประกอบด้วยข้าราชการ นายทหาร และราษฎรสามัญได้ยึดอำนาจจากรัฐบาลอย่างรวดเร็วก่อนที่การสูญเสียเลือดเนื้อ เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชไปสู่ระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญและประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ฉบับ ๒๗ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ นายปรีดีผู้นำพลเรือนแห่งคณะราษฎรได้เป็นผู้ร่างรัฐธรรมนูญการปกครองฉบับดังกล่าว และนำมาเป็นพื้นฐานการร่างรัฐธรรมนูญฉบับต่อมา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม ฉบับ ๑๐ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๗๕ ได้วางรากฐานที่หนักแน่นสำหรับการเติบโตและพัฒนาการด้านประชาธิปไตยในสยาม ทั้งนี้โดยมีสาระที่สำคัญต่อสังคมและวัฒนธรรมการเมืองไทยสองประการดังนี้ ประการแรก อำนาจอิสระต้องตกอยู่กับปวงชนชาวสยาม ประการที่สอง กำหนดให้แยกอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการออกจากกันอย่างชัดเจน หลักการทั้งสองได้ปฏิรูปเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจทั้งหมดของประเทศ และเพาะเมล็ดพันธุ์แห่งประชาธิปไตยขึ้นในสยาม

เพื่อสันติภาพ เอกราช ประชาธิปไตย และความยุติธรรมในสังคม

ระหว่างปี ๒๔๗๕ ถึง ๒๔๘๐ นายปรีดีได้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่สำคัญหลายตำแหน่ง ได้แก่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และนายกรัฐมนตรี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ยกย่อง นายปรีดี พนมยงค์ ไว้ในฐานะรัฐบุรุษอาวุโสและให้มีหน้าที่รับปรึกษาราชการแผ่นดินเพื่อการพัฒนาอารยธรรมของชาติสืบไป ในช่วงที่รับราชการและเป็นผู้สำเร็จราชการ นายปรีดีได้เพียรพยายามที่จะดำเนินการให้หลักหกประการของคณะราษฎรเป็นจริงขึ้นมา คุณูปการของท่าน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล กับ พล.ร.อ. ลอร์ด หลุยส์ เมานท์แบตเทน ก่อนเสด็จตรวจพลหน่วยทหารจักรภพอังกฤษ นายปรีดียืนอยู่คนแรกในแถวหลัง มกราคม ๒๔๘๔

หลายประการได้ส่งผลยั่งยืนสืบมา อาทิ การวางแผนเค้าโครงการเศรษฐกิจ การสถาปนามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง พระราชบัญญัติเทศบาลปี ๒๔๗๖ ที่มอบอำนาจให้ประชาชนเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นได้ การยกเลิกสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคที่รัฐบาลสยามได้ถูกชาติมหาอำนาจบีบให้ลงนาม การปฏิรูประบบการจัดเก็บภาษีอากรที่ไม่เป็นธรรม การจัดทำประมวลรัษฎากรขึ้นเป็นครั้งแรกและการจัดตั้งองค์กรซึ่งในเวลาต่อมากลายเป็นธนาคารแห่งประเทศไทย

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง กองทัพญี่ปุ่นได้กรีธาทัพเข้ายึดประเทศสยาม แม้ในขณะที่ยังเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ นายปรีดีได้เป็นผู้นำขบวนการเสรีไทยเพื่อต่อต้านการยึดครองของญี่ปุ่นอย่างลับๆ ยังผลให้ในเวลาต่อมารัฐบาลสหรัฐอเมริกายอมรับถึงปฏิบัติการร่วมมืออย่างห้าวหาญของขบวนการเสรีไทยในการต่อต้านญี่ปุ่น และได้ถือว่าสยามเป็นประเทศเอกราชที่ถูกหักหาญยึดครองโดยกองกำลังทหารของญี่ปุ่น ไม่เข้าข่ายเป็นประเทศคู่สงครามกับกองทัพฝ่ายสัมพันธมิตร และได้รับการยกเว้นจากมาตรการควบคุมบังคับภายหลังสงคราม

ในวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๔๘๘ ตามคำแนะนำของลอร์ดหลุยส์ เมานท์แบตเทน ซึ่งเป็นผู้บัญชาการกองทัพสัมพันธมิตรภาคพื้น

เอเชียอาคเนย์ นายปรีดีในฐานะที่เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์และผู้นำขบวนการเสรีไทย ได้ประกาศให้คำประกาศของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามที่เข้าสู่สงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นโมฆะ เพราะขัดกับเจตนารมณ์ของประชาชนชาวสยาม คุญการของเสรีไทยได้ช่วยให้ไทยได้มีสันติภาพและได้รับสถานภาพเดิมก่อนสงครามกลับคืนมา ทำสิบปีต่อมา ในปี ๒๕๓๘ รัฐบาลได้ยกย่องคุญการนี้และประกาศให้วันที่ ๑๖ สิงหาคมเป็นวันสันติภาพไทย

ตลอดห่วงแห่งความวุ่นวายทางการเมือง นายปรีดีไม่เคยเสื่อมศรัทธาจากการปลุกฝังวิถีแห่งประชาธิปไตยให้เกิดขึ้น ท่านได้เพียรพยายามทุกวิถีทางที่จะปกป้องและดูแลระบอบประชาธิปไตยที่เปรียบเสมือนทารกให้เติบโตขึ้นต่อไป นายปรีดีไม่เคยประพาศิตนอย่างขุ่นขันนำร่วมสมัยของท่านที่ขาดความเชื่อมั่นและความจริงใจกับราษฎร ท่านมีศรัทธาอย่างเต็มเปี่ยมในมหาชน ในบทความเรื่อง “อนาคตของประเทศไทยควรดำเนินไปในรูปใด” พิมพ์เมื่อปี ๒๕๑๖ นายปรีดีได้กล่าวอย่างซาบซึ้งถึงแนวคิดของระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วม ซึ่งชี้แนะแนวทางการดำเนินงานของท่านมาจนตลอดชีวิตไว้ว่า “ระบบเพื่อประโยชน์ของชนจำนวนน้อยจะคงอยู่ชั่วกาลปาวสานไม่ได้ อนาคตจะต้องเป็นของราษฎรซึ่งเป็นพลเมืองส่วนข้างมาก ความยุติธรรมทางสังคมจักต้องถูกกำจัดให้หมดสิ้นไป”

นายปรีดีตระหนักดีว่า สังคมเราจะเป็นประชาธิปไตยได้ก็ต่อ

ประธานเหมาเจ๋อตงทักทายนายปรีดีบนประตูดุเทียนอันเหมิน
ปักกิ่ง ๑ ตุลาคม ๒๕๐๘

เมื่อคนจำนวนมากได้รับการคุ้มครองสิทธิและได้รับโอกาสพัฒนาตนเอง ท่านทราบดีว่าการให้แต่เสรีภาพทางการเมือง โดยไม่ส่งเสริมโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมแก่ชนเหล่านั้นไม่ใช่เรื่องถูกต้อง ท่านพยายามที่จะทำลายระบบศักดินาและเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจเพื่อให้เกิดสังคมที่ต้งามขึ้น ท่านปรารถนาที่จะส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีและความเข้าใจกันในระหว่างคนร่วมชาติ เพื่อให้พวกเขาได้พัฒนาตนเอง ให้เกิดความใส่ใจและเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน อันต่างจากระบบที่ส่งเสริมการแข่งขันอย่างทำลายล้างซึ่งเป็นการสูญพลังไปโดยเปล่าประโยชน์ นายปรีดีมีวิสัยทัศน์มุ่งให้ประชาชนทั้งมวลมีส่วนร่วมในการเสียสละเพื่อความไพบูรณ์ของสังคมร่วมกัน

นายปรีดีได้กล่าวถึงเรื่องนี้อย่างชัดเจนว่า “สังคมจะดำรงอยู่ได้ก็โดยมวลราษฎร ดังนั้นระบบของสังคมที่ทำให้มวลราษฎรมีพลังผลักดันให้สังคมก้าวหน้าก็คือระบบประชาธิปไตย” ท่านยังได้เสริมว่า เนื่องจากสังคมก่อปรด้วยมิติต่างๆ ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ในสังคมประชาธิปไตยเราจึงไม่เพียงต้องส่งเสริมประชาธิปไตยทางการเมือง หากต้องส่งเสริมประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ รวมทั้งความคิดที่เป็นประชาธิปไตยด้วย

ในการส่งเสริมโอกาสด้านเศรษฐกิจ นายปรีดีได้ผลักดันแนวคิดการจัดตั้งระบบสหกรณ์ท้องถิ่น เพื่อดำเนินกิจการด้านเศรษฐกิจ อันเป็นไปเพื่อประโยชน์ของมวลสมาชิก ท่านเชื่อว่า ราษฎรจะต้องสามารถดำรงชีวิตได้ด้วยตนเอง มากกว่าที่จะต้องพึ่งพาการ

สนทนากับประธานโฮจิมินห์ ฮานอย พ.ศ. ๒๕๐๘

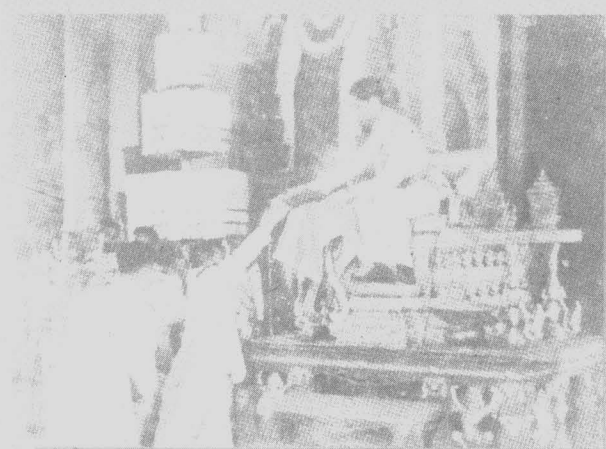

บริจาคหรือการทำบุญกุศลจากชนชั้นปกครอง บ่อยครั้งที่เราจะพบว่ามีการทำบุญกุศลบังหน้าการเอาเปรียบทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง การบริจาคกลายเป็นข้ออ้างเพื่อรักษากฎหมายหลายๆ ข้อ และการปฏิบัติหลายๆ อย่างในสังคม เหล่านี้ควรเปลี่ยนไปเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม

นายปรีดีและคณะเห็นความจำเป็นที่ราษฎรจะต้องเข้าใจระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ ต้องตระหนักถึงสิทธิใหม่ของตนเอง รวมทั้งหน้าที่ความรับผิดชอบภายใต้ระบบที่สถาปนาขึ้นมาใหม่นี้ ดังนั้นในปี ๒๔๗๗ ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย นายปรีดีได้สถาปนามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้น ท่านดำรงตำแหน่งผู้ประศาสน์การคนแรกของมหาวิทยาลัย ที่เปิดหลักสูตรการเรียนอย่างหลากหลายเหมือนเป็นตลาดวิชา ซึ่งรวมทั้งวิชาด้านนิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ดังที่ท่านได้สะท้อนอุดมคติของท่านในสุนทรพจน์ที่กล่าวในพิธีเปิดมหาวิทยาลัยว่า “มหาวิทยาลัยย่อมอุปมาประดุจบ่อน้ำบำบัดความกระหายของราษฎรผู้สมัครแสวงหาความรู้ อันเป็นสิทธิและโอกาสที่เขาคงมีควรได้ตามหลักแห่งเสรีภาพในการศึกษา รัฐบาลและสภาผู้แทนเห็นความจำเป็นในข้อนี้ จึงได้ตราพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้น...

...ยิ่งสมัยที่ประเทศของเราดำเนินการปกครองตามระบอบรัฐธรรมนูญเช่นนี้แล้ว เป็นการจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้มหาวิทยาลัยสำหรับประชาชนความรู้ในวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองแก่พลเมืองให้มากที่สุดที่จะเป็นไปได้ เปิดโอกาสให้แก่พลเมืองที่จะใช้เสรีภาพในการศึกษากว้างขวางยิ่งขึ้นเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติสืบไป” มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้กลายเป็นสถาบันนำในการช่วยส่งเสริมและปกป้องระบอบประชาธิปไตยในเวลาต่อมา

พร้อมกันนั้น นายปรีดียังมุ่งมั่นให้เกิดสันติภาพระดับนานาชาติ ในฐานะรัฐมนตรีภายใต้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ท่านได้แสดงความไม่เห็นด้วยอยู่เนืองๆ กับนโยบายการเรียกร้องเอาดินแดนคืน อาทิ แผนการยึดคืนดินแดนในอินโดจีนที่อยู่ภายใต้อารักขาฝรั่งเศส ในระหว่างที่ประเทศฝรั่งเศสถูกยึดครองโดยกองทัพเยอรมันในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง อีกตัวอย่างหนึ่งได้แก่ความพยายามของท่านที่จะบอกกับนานาชาติให้ทราบว่า การใช้ความรุนแรงเข้าทำหั่นกันเป็นสิ่งที่สูญเปล่า โดยสร้างภาพยนตร์เป็นภาษาอังกฤษ เรื่อง *พระเจ้าช้างเผือก* ขึ้นเป็นอุทาหรณ์

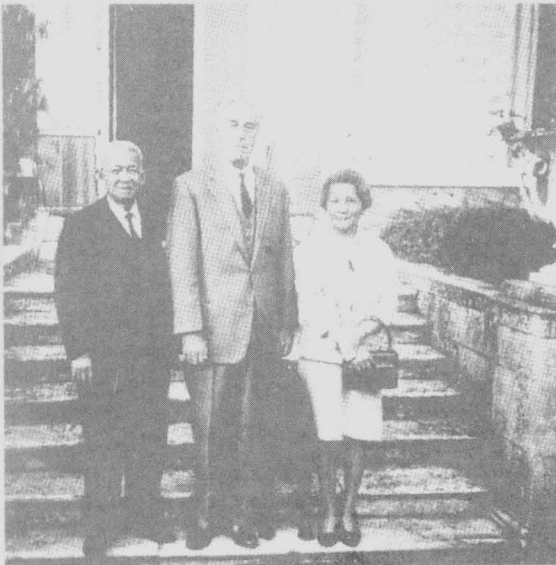
ทูลเกล้าฯ ถวายรัฐธรรมนูญ ฉบับ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๔

นายปรีดีสนับสนุนการกำหนดใจตนเองและอิสรภาพของประเทศอาณานิคมทั้งหลาย ซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนในระหว่างที่ท่านดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นโยบายต่างประเทศดังกล่าวเป็นองค์ประกอบด้านสากลส่วนหนึ่งเพื่อเสริมรับกับการปฏิรูปสังคมและระบอบประชาธิปไตยของสยามเอง ทั้งนี้เพราะประเทศเหล่านั้นมุ่งที่จะให้อำนาจกับประชาชน ให้เกิดสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน อันเป็นสิ่งจำเป็นในการกำหนดชะตากรรมของตนเอง ท่านได้ร่วมก่อตั้งสันนิบาตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ให้เกิดสันติสุขโดยจะร่วมมือประสานงานกันระหว่างประเทศในภูมิภาคนี้

นายปรีดียังเป็นผู้กำหนดโครงสร้างของรัฐธรรมนูญฉบับ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๔ ซึ่งถือได้ว่าเป็นประชาธิปไตยมากที่สุดฉบับหนึ่ง รัฐธรรมนูญฉบับนี้สะท้อนถึงการบรรลุซึ่งความพยายามอย่างไม่ย่อท้อของนายปรีดี ที่มุ่งให้เกิดความยุติธรรมในสังคม และเพื่อสถาปนาระบอบประชาธิปไตยอย่างเปี่ยมด้วยสาระและความหมายมิใช่เพียงรูปแบบ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ให้สิทธิในการออกเสียงอย่างเท่าเทียมระหว่างหญิงและชายในการเลือกตั้งสมาชิกของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ทั้งยังมีบทบัญญัติที่มุ่งปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอีกด้วย

ลัทธิ

วันที่ ๙ มิถุนายน ๒๔๘๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จสวรรคตในห้องพระบรรทมอย่างลึกลับด้วย

เยือนคุกฮาสน์บรอดแลนด์ส ตามคำเชิญของลอร์ด หลุยส์
เมานท์แบตเทน อังกฤษ กันยายน ๒๕๑๓

กระสุนปืนที่พระนลาฏ หลังจากที่ได้เข้าไปที่พระบรมมหาราชวัง และสถานที่เกิดเหตุ ทั้งได้ปรึกษากับบรรดาเชื้อพระวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ แล้ว นายปรีดีได้ออกแถลงการณ์ในฐานะนายกรัฐมนตรีว่าการสวรรคตเป็นอุบัติเหตุ ส่งผลให้ศัตรูทางการเมืองของนายปรีดี จួយโอกาสนี้ปั่นแต่งว่าในหลวงถูกลอบปลงพระชนม์ และใส่ไคล้ว่านายปรีดีเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการลอบปลงพระชนม์

คืนวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ คณะนายทหารและพลเรือนได้ทำรัฐประหาร โดยอ้างเหตุลอบปลงพระชนม์เพื่อทำลายนายปรีดี (คำตัดสินชั้นศาลหลายคดีหลังจากนั้นได้ยืนยันถึงความบริสุทธิ์ของนายปรีดี) รดถึงยังกระสุนใส่ทำเนียบทำช้างซึ่งนายปรีดีและครอบครัวพำนักอยู่ ทำให้ท่านต้องลี้ภัยการเมืองไปสิงคโปร์ ต่อมาในวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒ ด้วยความร่วมมือจากทหารเรือและชาวยามผู้ศรัทธารัฐบาลประชาธิปไตยจำนวนหนึ่ง นายปรีดีได้ทำการปฏิวัติเพื่อยึดอำนาจกลับคืนมาแต่ไม่สำเร็จ และท่านได้ออกจากประเทศโดยมิได้กลับมาอีกเลย ระหว่างปี ๒๔๙๒ ถึง ๒๕๑๓ ท่านพำนักในสาธารณรัฐประชาชนจีน หลังจากนั้นก็ได้ดำเนินชีวิตอย่างสามัญชนที่บ้านซานกรุงปารีส พร้อมด้วย

ภริยาและบุตร ท่านถึงแก่อสัญกรรมอย่างสงบเมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๒๖

ในระหว่างลี้ภัย ท่านได้เขียนหนังสือไว้มากและได้กล่าวสุนทรพจน์หลายต่อหลายครั้ง เพื่อแบ่งปันความคิดด้านประชาธิปไตย สันติภาพ และความยุติธรรมในสังคมของท่านกับคนรุ่นหลัง เมล็ดพันธุ์แห่งประชาธิปไตยที่นายปรีดีได้เพาะไว้เมื่อหกทศวรรษก่อน เริ่มงอกเงยขึ้นมา ต้นไม้แห่งเสรีภาพของท่านจักเติบโตขยายกิ่งก้านสาขายั่งยืนสืบไปเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับว่ามวลราษฎรสยามเรียนรู้และนำความคิดของท่านไปใช้อย่างไร

Pridi Banomyong

(Luang Pradist Manudharm)
1900-1983

A Great Thai Commoner:
For Peace, Democracy
and Social Justice

Cabinet Resolution

Subject: The submission of Pridi Banomyong's name to the United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization (UNESCO) for its anniversaries of great personalities and historic events calendar.

The Cabinet officially sanctions the Ministry of Education's submission of Pridi Banomyong's name to UNESCO for its anniversaries of great personalities and historic events calendar. This official decision is also made pursuant to the centennial commemoration of Pridi Banomyong, the senior statesman, that is being held by the University of Moral and Political Science (Thammasat University). Pridi was the University's founder.

11 May 2000 will mark the centennial anniversary of Pridi. He had devoted the bulk of his life to the betterment of his country and society. Pridi had played a vital role in promoting and developing public awareness of issues of peace, democracy, and education. He was a moral conscience for the Thai people, and, more importantly, for humanity. Pridi stands tall as a sociopolitical icon. He had displayed, by any standards, considerable degree of honesty, loyalty, courage and sacrifice throughout his long career as Regent to the King, Senior Statesman, Prime Minister, Minister of Interior, Minister of Foreign Affairs, Minister of Finance, and as the first Secretary General of Parliament. It is most appropriate that the Thai people look up to Pridi as a leading model.

Thai Cabinet meeting, 13 May 1997

Pridi Banomyong was one of the greatest Thais of this century. Great, that is, in strength of character, vision, achievement, and nobility of purposes. Like all great personalities in history, Pridi continues to live posthumously. Much of his ideas, because they are embedded in universal values, are still very relevant today, inspiring many in the younger generation. The Thais often find themselves returning to or rediscovering Pridi's ideas and vision of a better society, especially when they had initially rejected them.

The Upbringing

Pridi Banomyong was born on 11 May 1900 in a boathouse off the southern bank of Muang Canal in Ayudhya, the former capital of Thailand. He was the eldest son of a relatively well to do farming family. At the age of 14, he completed his secondary education. Too young to enroll in any institution for higher education, Pridi stayed with his family for an extra two years, helping them in rice farming before darting off to law school in 1917. Two years later, he became a barrister-at-law and was simultaneously awarded a scholarship by the Ministry of Justice to study law in France. In 1924, he obtained his "*Bachelier en Droit*", "*Licencié en Droit*" from *Université de Caen* and in 1926 a "*Doctorat d'Etat*" and "*Diplôme d'Etudes Supérieures d'Economie Politique*" from *Université de Paris*. Pridi was the first Thai to earn this appellation. In November 1928, a year after returning to Siam, Pridi married Miss Phoonsuk na Pombejra. They had six children.

The Beginning of a Political Life

In February 1927, while still in Paris, Pridi and six other Thai students and civil servants, later to become the core of the People's Party, held a historic meeting. They vowed to transform the Thai system of governance from

Visiting villagers during Kathin Ceremony
Battambang Province, 1945

absolute monarchy to a constitutional one. The group elected Pridi as their provisional leader. As their guiding stars, the People's Party laid down the so-called "Six Principles" to put Thailand on the road to spiritual and material progress:

1. "To maintain absolute national independence in all aspects, including political, judicial, and economics;
2. To maintain national cohesion and security;
3. To promote economic well being by creating full employment and by launching a national economic plan;
4. To guarantee equality to all;
5. To grant complete liberty and freedom to the people, provided that this does not contradict the aforementioned principles; and
6. To provide education to the people."

Later in 1927, Pridi returned to Thailand and joined the Ministry of Justice where he served as judge and subsequently as assistant secretary to the Juridical Department. Meanwhile he found time to run a printing house where he published many law documents and books. He also became a lecturer at the Ministry's law school. However the hope for progressive sociopolitical and economic changes in Thailand never faded from

Pridi's mind. The 1932 Revolution opened the avenue for Pridi to realize his vision of a better, more just society.

At dawn on 24 June 1932, the People's Party, consisting of government officials, military officers, and ordinary civilians rapidly and bloodlessly took control of the government, changing it from absolute to democratic, constitutional monarchy and installing the 1932 provisional constitution as the supreme law of the land. Pridi, the civilian leader of the People's Party, was the progenitor of this provisional constitution.

The 1932 provisional constitution served as a solid and fertile foundation for the growth and development of democracy in Thailand. It introduced two fundamental, hitherto unknown ingredients to Thai society and political culture: 1) the supreme power rests with all Siamese people; and 2) there must be a clear separation of legislative, executive, and judicial powers. Together, these two unprecedented principles brought about a complete transformation in the nation's power structure, planting the seeds of democracy in Thailand.

For Peace, Democracy and Social Justice

Between 1933 and 1947 Pridi held many major political positions, including Minister of Interior, Minister of Foreign Affairs, Minister of Finance, Regent and Prime Minister. King Rama VIII officially appointed him a "Senior Statesman" for life. Throughout these years as government official and leader, Pridi assiduously worked to realize the "Six Principles." Among his notable accomplishments, some of them having long-term impacts, are: the drafting of the nation's first economic plan; the founding of the University of Moral and Political Science (Thammasat University); the 1933 Municipality Act which allowed the people to elect their own local governments; the revocation of unequal treaties that Thailand had been forced to sign with foreign powers; the reformation of the unfair tax system; the compilation of the country's first revenue code; and the founding of

With President Léon Blum, Paris
January 1947

what ultimately became the Bank of Thailand.

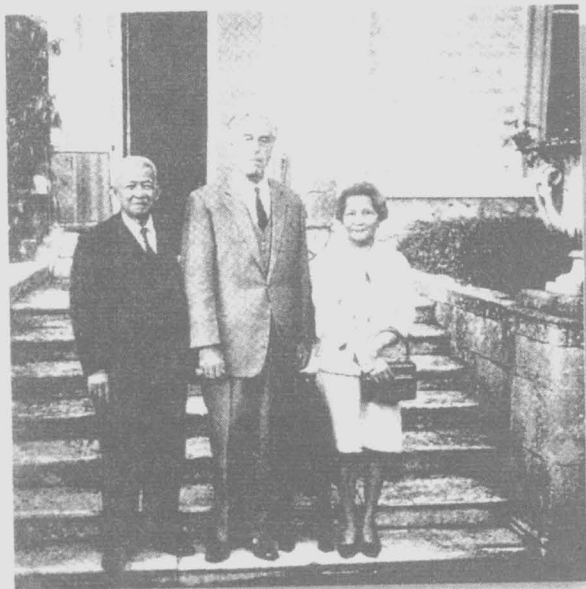
During the second World War, once the Japanese had invaded and occupied Thailand, even as Regent, Pridi clandestinely led the Free Thai Movement to resist such action. In recognition of the brave cooperation and assistance rendered by this movement, the United States government subsequently recognized Thailand as an independent country that had been under Japanese military occupation as opposed to a belligerent state subject to Allied post war control.

On 16 August 1945, at the advice of Lord Louis Mountbatten (the Allied South East Asia Commander), as Regent and Leader of the Free Thai Movement, Pridi declared null and void Pibulsonggram Government's declaration of war on the Allied as it was against the will of the Thai people. Through the good work of the Free Thai Movement, Thailand had thus worked its passage to peace and pre-war status. Fifty years later, in 1995, the Thai cabinet gave belated recognition and declared 16 August "Thai Peace Day".

Throughout these turbulent years, Pridi never lost sight of what 'democracy as a way of life' meant. He never tired of nurturing and protecting the infantile Thai democracy gurgling in its cradle. Unlike most of his

genteel contemporaries, Pridi never related to the masses with distrust and trepidation. On the contrary, he had great faith in them. In the essay (1973) "Which Direction Should Thailand Take in the Future," Pridi vividly and passionately reiterated his conception of participatory democracy, one that guided him all his life. He wrote, "Any system favoring a small section of a community will not last. In any community the majority must shape its future. [Here the majority includes] the deprived people, poor farmers, low-budget entrepreneurs, and patriotic capitalists who place the public interest above their own... and who want a new social system which provides a better living standard to the majority of people... social injustice [must be] abolished or reduced."

Pridi realized that a society is more democratic to the extent that fewer people are denied human rights and opportunities. He knew that political freedom without socioeconomic opportunities is a devil's gift. He tried to reduce and eventually to remove hierarchies of reward,

Visiting Broadlands, England
September 1970
as invited guests of Lord Louis Mountbatten

Greeting Chairman Mao Tse Tung
Beijing

status, and power in order to improve society. He wanted to foster solidarity and compassion among his compatriots, enabling them to develop themselves, come to care about, promote, and benefit from one another's well being as opposed to embarking on a cutthroat competition—a completely wasteful energy. Pridi envisioned a society where all citizens helped contribute to the enrichment of the lives of all.

As Pridi neatly put it, "A society exists because of the participation of its members, and a social system which enables most people to legally influence decisions and move society forward is a democracy." He added that since every society has political, economic, social, and cultural dimensions, it is essential for a democratic society to not only promote political democracy but also "economic democracy" (e.g., fewer people are being denied economic opportunities) and democratic thinking (e.g., compassion).

For instance, to promote economic well being, Pridi advocated the creation of local cooperatives to undertake economic activities for the benefits of their members. The people should have direct control over their livelihood rather being dependent on the ruling circles' charity or philanthropy, he believed. Not infrequently, magnifi-

cent philanthropy masks brutal economic exploitation and charity becomes a pretext for maintaining laws and social practices which ought to be changed in the interest of justice and fair play, Pridi implied.

✱ Pridi and his colleagues deemed it necessary for the people to fully understand the system of democratic governance and to be aware of their new rights and, hence, responsibilities under the newly-found system. As a result, in 1934 Pridi, then Minister of Interior, founded the University of Moral and Political Science. He was also appointed its first rector. The University was designed as an open institution offering numerous courses, including law, economics, human and social sciences. Reflecting his ideals, Pridi, in the speech made at the University's opening, declared "...A university is, figuratively, an oasis that quenches the thirst of those who are in pursuit of knowledge. The opportunity to acquire higher education rightly belongs to every citizen under the principle of freedom of education... Now that our country is governed by a democratic constitution, it is particularly essential to establish a university which will allow the people, and hence the public, to develop to their utmost capability. It will open up an opportunity for ordinary citizens to conveniently and freely acquire

With Prime Minister Chou - en Lai
Beijing

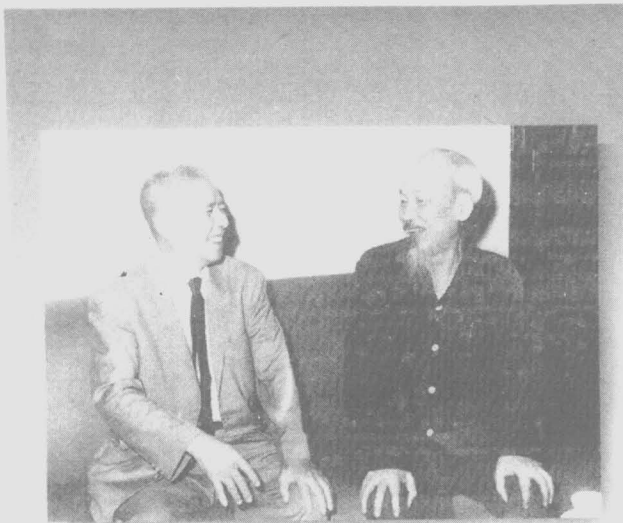

Signing Ceremony with Minister Edwin Neville of U.S.A.
10 October 1937

higher education for their own benefits and for the development of our country..." Indeed Thammasat University has been a leading institution in helping to promote and protect democracy in Thailand.

Pridi also firmly advocated international peace. As a minister in Field Marshal Pibulsonggram's government, Pridi consistently expressed his disagreement with the government's irredentism: the plan and aggression Thailand embarked on to reclaim former territories in Indochina from France while Paris was lying prostrate under German occupation during the second World War. Another evidence worth citing is his effort to tell the international community the uselessness of international violence through the English-dubbed film he produced, *The King of the White Elephant*.

Not surprisingly, Pridi supported self-determination and independence for all colonial peoples. This was particularly apparent when he served as prime minister. Such a foreign policy was merely the international counterpart of his domestic, democratic reforms. After all, they attempted to empower the people, granting them with the essential freedoms and rights necessary to manage their own destiny. He even contemplated creating a South East Asian League (SEAL) among neighbouring nations.

With Ho Chi Minh

Again, Pridi was the architect of the 1946 constitution, one of the most democratic in Thai history. The adoption of this constitution reflected the culmination of Pridi's relentless efforts to strive for social justice and establish a meaningful, as opposed to nominal, democracy in Thailand. The constitution guaranteed universal suffrage to both men and women and enabled the people to elect members of parliament in both the upper and lower houses. Human rights were well recognized and upheld in this constitution.

In Exile

On 9 June 1946, the young King Ananda Mahidol or Rama VIII was found mysteriously dead in his chamber with a bullet in his forehead. After visiting the palace and the scene and having consulted with leading members of the Royal Family, as prime minister, Pridi publicly declared this an "accident." Intending to undermine his popularity and power, Pridi's political opponent opportunistically trumpeted that the late King was murdered and that Pridi was involved in the regicide.

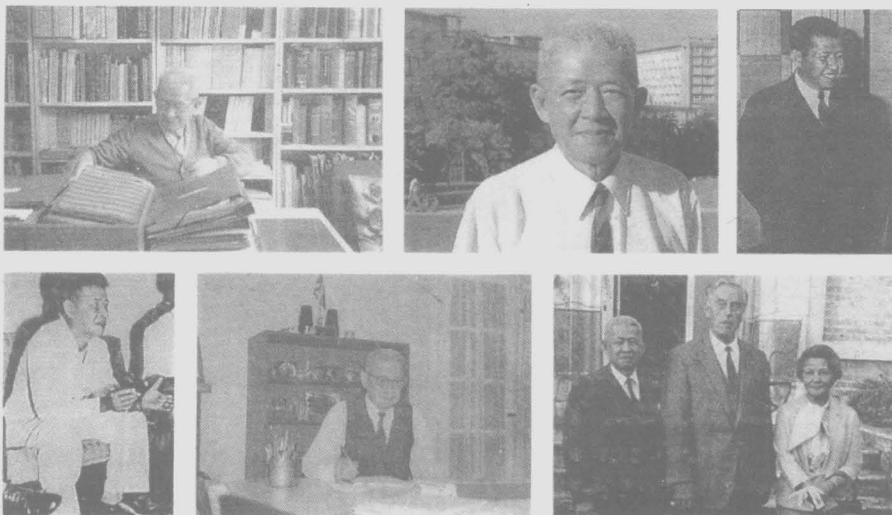
On the night of 8 November 1947, a group of military leaders and civilians staged a coup d'état, using the regicide as one of the pretexts to destroy Pridi. (Numer-

Allied Soldiers' Parade after the War before H.M. King Ananda Mahidol (Rama VIII) with Lord Louis Mountbatten (on H.M.'s right) and Pridi (on H.M.'s left)

ous court decisions had since proven Pridi innocent.) Their tanks stormed Pridi's residence in Bangkok, forcing him to flee to Singapore. On 26 February 1949, Pridi, aided by a number of naval officers and Thais who favored a democratic government, unsuccessfully staged a counter-coup. Once again, he was banished from Thailand-this time never to return. Between 1949 and 1970, Pridi resided in China. He then lived an ordinary life joined by his wife and daughters in the suburb of Paris. There he died peacefully on 2 May 1983.

While in exile, he wrote profusely and gave numerous speeches, continuing to share with later generations his conceptions of democracy, peace and social justice. The seeds of democracy that Pridi planted in Thailand more than six decades ago are beginning to sprout. Whether or not his tree of liberty will continue to grow and branch out, to some extent, depends on how the Thais apply and learn from his thoughts.

ระบอบประชาธิปไตยจะมั่นคงอยู่ได้ ต้องประกอบด้วย
กฎหมาย ศิลธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต

(สุนทรพจน์ในสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2489)

ปฏิทินชีวิต นายปรีดี พนมยงค์

11 พฤษภาคม 2443 กำเนิด ณ บ้านหน้าวัดพนมยงค์ ตำบลท่าวาสกรี อำเภอรุ่งเกา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เป็นบุตรของนายเสียงและนางลูกจันทร์ พนมยงค์

- ศึกษาหนังสือไทยที่บ้านครูแสง ต่อมาศึกษาต่อที่บ้านหลวงปราณีประชาชน (เปี่ยม ชะชาติ)
- สอบไล่ได้ประถมชั้น 1 แห่งประโยค 1 โรงเรียนวัดราง
- สอบไล่ได้ประถมบริบูรณ์ โรงเรียนวัดศาลาปูน
- ศึกษาชั้นมัธยมเตรียมที่โรงเรียนวัดเบญจมบพิตร
- สอบไล่ได้ชั้นมัธยม 6 ที่โรงเรียนตัวอย่าง มณฑลกรุงเก่า
- ศึกษาต่อที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย
- ช่วยบิดาท่าน้ำที่อำเภอวังน้อย

2460 เข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรม

2462 สอบไล่วิชากฎหมายชั้นเนติบัณฑิตได้

สิงหาคม 2463 ได้รับการคัดเลือกจากกระทรวงยุติธรรมให้

ทุนไปศึกษาวิชากฎหมาย ณ ประเทศฝรั่งเศส

- ศึกษาภาษาฝรั่งเศสและความรู้ทั่วไปที่วิทยาลัยก็อง

(Lycée de Caen) และศึกษาพิเศษจาก ศาสตราจารย์เลอบอนนัวส์ (LEBONNOIS)

- สำเร็จการศึกษาได้ปริญญารัฐ เป็น "บาเชอลิเย" กฎหมาย (Bachelier en Droit) และได้เป็น

"ลิซองซีเย" กฎหมาย (Licencié en Droit)

ณ มหาวิทยาลัยก็อง (Université de Caen)

2466 ได้รับเลือกให้เป็นเลขาธิการ (คนแรก) ของสามัคยานุ

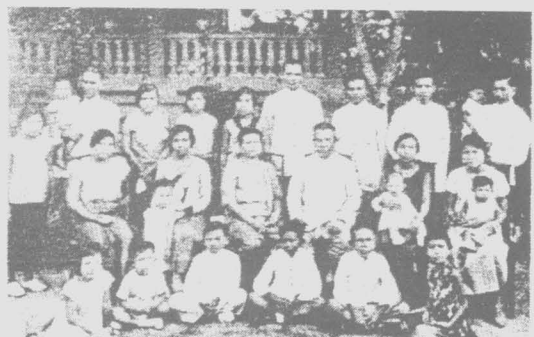
เคราะห์สมาคม (S.I.A.M.)

2468 ได้รับเลือกให้เป็นสภานายกสามัคยานุเคราะห์สมาคม

2469 ได้รับเลือกให้เป็นสภานายกสามัคยานุเคราะห์สมาคม

กุมภาพันธ์ 2469 ประชุมครั้งแรกก่อตั้งคณะราษฎร ที่กรุงปารีส

2469 สำเร็จการศึกษาด้านนิติศาสตร์ (Sciences Juridiques) และสอบไล่ได้ประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูงในทางเศรษฐกิจ (Diplôme d' Etudes Supérieures d' Economic Politique) มหาวิทยาลัยปารีส ได้ปริญญารัฐ

เป็น "ดุษฎีบัณฑิตกฎหมาย" (Docteur en Droit) ณ ประเทศฝรั่งเศส โดยเสนอวิทยานิพนธ์เรื่อง "Du Sort des Sociétés de Personnes en cas de Décès d'un Associé" (ศึกษากฎหมายฝรั่งเศสและกฎหมายเปรียบเทียบ)

2470 เดินทางกลับประเทศไทย

2470 - 2471 ได้รับยศเป็นรองอำมาตย์เอกและอำมาตย์ตรีตามลำดับ

ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ "หลวงประดิษฐมนูธรรม"

16 พฤศจิกายน 2471 สมรสกับนางสาวพูนสุข ณ ป้อมเพชร

2470 - 2475 ดำรงหน้าที่ผู้พิพากษาประจำกระทรวงยุติธรรม

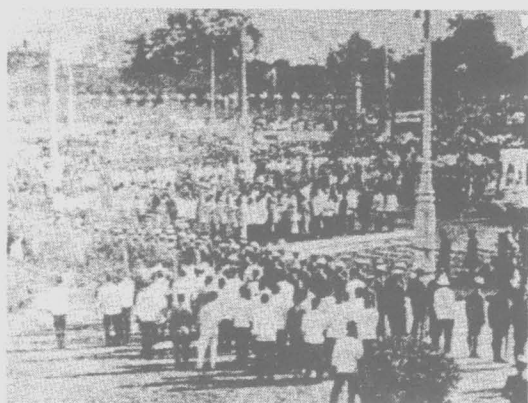
ผู้ช่วยเลขานุการกรมร่างกฎหมาย

ผู้สอน ณ โรงเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรม

- ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ตอนว่าด้วย "ห้างหุ้นส่วน, บริษัท, สมาคม"

- กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล

- ผู้สอน (คนแรก) วิชา "กฎหมายปกครอง" (Droit Administratif)

24 มิถุนายน 2475 เป็นผู้นำฝ่ายพลเรือนคณะราษฎร ทำการอภิวัฒน์เปลี่ยนแปลงการปกครอง

- เสนอหลัก 6 ประการของคณะราษฎร สำหรับใช้เป็นหลักการดำเนินนโยบายของสยาม

- เสนอร่างธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ฉบับ

27 มิถุนายน พ.ศ. 2475

28 มิถุนายน 2475 ได้รับแต่งตั้งจากผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชั่วคราว

ได้รับแต่งตั้งจากคณะกรรมการราษฎร และสภาผู้แทนราษฎรอนุมัติให้เป็นคณะกรรมการราษฎร

ได้รับแต่งตั้งจากสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นเลขาธิการ (คนแรก) ของสภาผู้แทนราษฎร

ได้รับแต่งตั้งจากสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

10 ธันวาคม 2475 ได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรี ในคณะรัฐมนตรีที่มีพระยามโนปกรณนิติ

ธาดา เป็นนายกรัฐมนตรี

15 มีนาคม 2476 เสนอ "เค้าโครงการเศรษฐกิจ" เพื่อให้พิจารณา

ใช้เป็นหลักสำหรับนโยบายเศรษฐกิจของประเทศ

12 เมษายน 2476 ถูกบังคับให้ออกเดินทางจากประเทศไทยไป

อาศัยอยู่ในประเทศฝรั่งเศส ในข้อกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์

ตาม พ.ร.บ.คอมมิวนิสต์ ฉบับ 2 เมษายน พ.ศ. 2476

29 กันยายน 2476 เดินทางกลับสยาม ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1 ตุลาคม 2476 ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีในคณะรัฐมนตรี ที่มีนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี

28 ตุลาคม 2476 สถาปนาผู้แทนราษฎรลงมติให้ความไว้วางใจหลวงประดิษฐมนูธรรม

23 พฤศจิกายน 2476 จัดยกร่าง

- พ.ร.บ. ว่าด้วยระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม โดยแบ่งออกเป็น (1) ราชการบริหารส่วนกลาง (2) ราชการบริหารส่วนภูมิภาค (3) ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น

- พ.ร.บ.ปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม

9 ธันวาคม 2476 ได้รับการแต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประเภทที่ 2

25 ธันวาคม 2476 สถาปนาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาว่าหลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่

10 มีนาคม 2477 ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรลงมติว่าหลวงประดิษฐมนูธรรม ไม่มีมลทินเป็นคอมมิวนิสต์ดังที่ถูกกล่าวหา

17 มีนาคม 2477 เสนอร่าง พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง เพื่อก่อตั้งมหาวิทยาลัยฯ และได้รับการลงมติเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎร

29 มีนาคม 2477 ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (ครั้งที่ 1) ในคณะรัฐมนตรีที่มี นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี

- ก่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

31 มีนาคม 2477 เสนอร่าง พ.ร.บ. จัดระเบียบเทศบาล และได้รับการลงมติเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎร

11 เมษายน 2477 - 18 มีนาคม 2495 ดำรงตำแหน่งผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

27 มิถุนายน 2477 พิธีเปิดมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

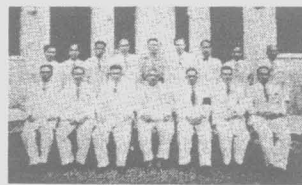
22 กันยายน 2477 - 11 กุมภาพันธ์ 2478 ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (ครั้งที่ 2)

ในคณะรัฐมนตรีที่มี นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี

12 กุมภาพันธ์ 2478 ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (ครั้งที่ 1) ในคณะรัฐมนตรี ที่มีนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี

- เจริญให้ธนาคารอังกฤษลดดอกเบี้ยเงินกู้ จากร้อยละ 6 ต่อปี เป็นร้อยละ 4 ต่อปี
- เจริญให้ประเทศมหาอำนาจเลิกสนธิสัญญาไม่เสมอภาคกับประเทศสยาม

9 สิงหาคม 2480 - 21 ธันวาคม 2480 ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (ครั้งที่ 2) ในคณะรัฐมนตรี ที่มีนายพันเอก

พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี

21 ธันวาคม 2480 - 16 ธันวาคม 2481 ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (ครั้งที่ 3) ใน

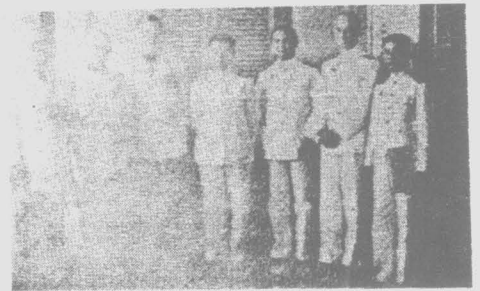
คณะรัฐมนตรี ที่มีนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี

- ทำสนธิสัญญาใหม่กับประเทศมหาอำนาจ รวม 13 ประเทศ ทำให้สยามได้เอกราชอธิปไตยสมบูรณ์ ทั้งในทางการเมือง ในทางศาลและทางเศรษฐกิจ ฯลฯ
- ได้เจรจากับรัฐบาลอังกฤษให้อินดินดินแดนของสยามส่วนหนึ่งที่อังกฤษได้ไปจากสยามตามสนธิสัญญา พ.ศ. 2411

16 ธันวาคม 2480 - 16 ธันวาคม 2484 ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (ครั้งที่ 1) ในคณะ

รัฐมนตรี ที่มีนายพันเอก หลวงพิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี

- ยกเลิกเงินภาษีรัชชูปการ (ภาษีส่วย)
- ยกเลิกอากรค่านา
- ปรับปรุงภาษีอากรให้เป็นธรรมแก่สังคม คือ ผู้ใดมีรายได้มากเสียภาษีมาก ผู้มีรายได้น้อยเสียภาษีน้อย ฯลฯ
- สถาปนา “ประมวลรัษฎากร” ซึ่งรวมบทบัญญัติเกี่ยวกับภาษีอากรทางตรงที่เป็นธรรมแก่สังคม
- ป้องกันทรัพย์สินของชาติไทยซึ่งมีอยู่ในต่างประเทศ และซื้อทองคำเข้ามาเก็บในท้องนิรภัยของกระทรวงการคลังเป็นมูลค่า 35 ล้านเหรียญสหรัฐ
- ผูกหู (earmark) ทองคำญี่ปุ่นทดแทนการกู้เงินไทย
- โอนวิสาหกิจยาสูบของบริษัทอังกฤษและอเมริกันมาเป็นของรัฐบาลไทย
- ก่อตั้งธนาคารชาติ
- เสนอร่าง พ.ร.บ. ธรรมนูญคณะสงฆ์ พ.ศ. 2485

2483 ประพันธ์และอำนวยการสร้างภาพยนตร์ เรื่อง “พระเจ้าช้างเผือก”

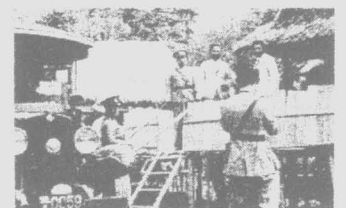

8 ธันวาคม 2484 ญี่ปุ่นเดินทัพเข้าไทย

16 ธันวาคม 2484 สถาปนาผู้แทนราษฎร

มีมติให้ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

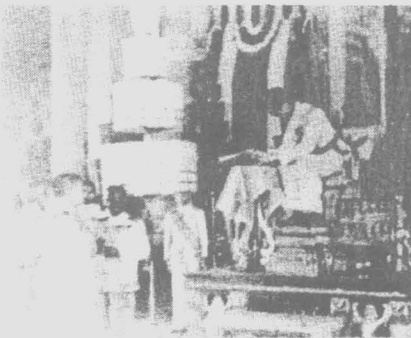
ธันวาคม 2484 - สิงหาคม 2487 ในทางลับ เป็นหัวหน้าขบวนการเสรีไทย ในนาม “รัฐ” โดยมุ่งรวบรวมและนำชาวไทยปฏิบัติการเพื่อให้

ชาติไทยได้เอกราชและอธิปไตยสมบูรณ์กลับคืนสู่สภาพ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484

1 สิงหาคม 2487 - 5 ธันวาคม 2488 สถาปนาผู้แทนราษฎรมิติดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์แต่ผู้เดียว

16 สิงหาคม 2488 ประกาศสันติภาพในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล สัมพันธมิตรรับรองเอกราชอธิปไตยของชาติไทย รับรองคุณูปการของเสรีไทยและรับรองฐานะผู้นำขบวนการเสรีไทย

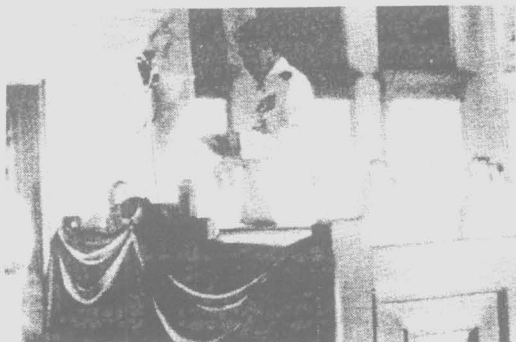

25 กันยายน 2488 ในตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เป็นประธานในพิธีสวนสนามของขบวนการเสรีไทย

8 ธันวาคม 2488 มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ยกย่องไว้ในฐานะรัฐบุรุษอาวุโส

30 มกราคม 2489 สถาปนาผู้แทนราษฎรแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประเภทที่ 2

26 กุมภาพันธ์ 2489 - 25 มีนาคม 2489 สถาปนาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่ประชุมกรรมมาธิการได้เลือกนายปรีดี พนมยงค์ เป็นประธาน

24 มีนาคม 2489 - 1 มิถุนายน 2489 ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (ครั้งที่ 1)

ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (ครั้งที่ 2)

- เสนอ พ.ร.บ. นิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการต่อต้านการดำเนินสงครามของญี่ปุ่น พุทธศักราช 2489

- รัฐบาลไทยได้เจรจากับรัฐบาลสหรัฐอเมริกาเป็นที่สำเร็จ โดยรัฐบาลอเมริกันสั่งเพิกถอนเงินซึ่งได้

กักกันไว้ ณ สหรัฐอเมริกา

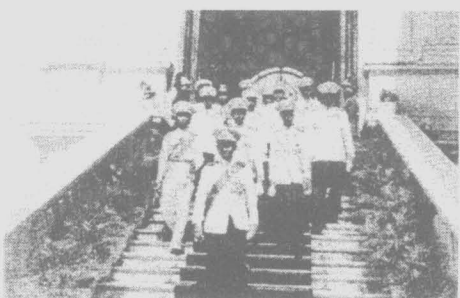
- เสร็จเปลี่ยนแปลงข้อตกลงกับอังกฤษเรื่องสัญญาสมบรูณ์แบบ

9 พฤษภาคม 2489 เสนอร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2489

รับสนองพระบรมราชโองการในฐานะนายกรัฐมนตรี

24 พฤษภาคม 2489 ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาโดยสภาผู้แทนราษฎร

8 มิถุนายน - 9 มิถุนายน 2489 ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ครั้งที่ 2

9 มิถุนายน 2489 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จสวรรคตในฐานะนายกรัฐมนตรีได้เสนอขอความเห็นชอบจากรัฐสภาให้อัญเชิญสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช ขึ้นครองราชย์สืบราชสันตติวงศ์ต่อไป

11 มิถุนายน - 23 สิงหาคม 2489 ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (ครั้งที่ 3)

ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (ครั้งที่ 3)

5 สิงหาคม 2489 - 8 เมษายน 2490 ได้รับเลือกตั้งให้เป็นผู้แทนราษฎร เขต 2 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3 พฤศจิกายน 2489 - 20 กุมภาพันธ์ 2490 ได้รับเชิญจากประเทศพันธมิตร ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และฝรั่งเศส ฯลฯ ไปเยี่ยมประเทศนั้น ๆ ในฐานะแขกผู้มีเกียรติของพันธมิตรและเพื่อความสัมพันธ์ไมตรีอันดีต่อกัน

2489 สถาบัน SMITHSONIAN INSTITUTION สหรัฐอเมริกาดำเนินการที่ค้นพบ

บริเวณดอยอ่างขางและดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2471 ว่า

นก "CHLOROPSIS AURIFRONS PRIDII" เพื่อเป็นเกียรติแก่นายปรีดี ในฐานะผู้นำขบวนการเสรีไทย

8 พฤศจิกายน 2490 คณะรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองประเทศ ลี้ภัยการเมืองไปยังสิงคโปร์

26 กุมภาพันธ์ 2492 ดำเนิน "ขบวนการประชาธิปไตย 26 กุมภาพันธ์" แต่ไม่ประสบความสำเร็จ

กันยายน 2492 - พฤษภาคม 2513 ลี้ภัยการเมือง ณ สาธารณประชาชนจีน

- ประพันธ์บทความเรื่อง "สังคมปรัชญาเบื้องต้น"

"ความเป็นอนิจจังของสังคม" ฯลฯ

พฤษภาคม 2513 - พฤษภาคม 2526 ลี้ภัยการเมือง ณ ประเทศฝรั่งเศส

- ประพันธ์หนังสือเรื่อง "Ma vie mouvementée et mes 21 ans d'exil en Chine Populaire"

("ชีวิตอันผันผวนของข้าพเจ้าและ 21 ปีที่ลี้ภัยใน

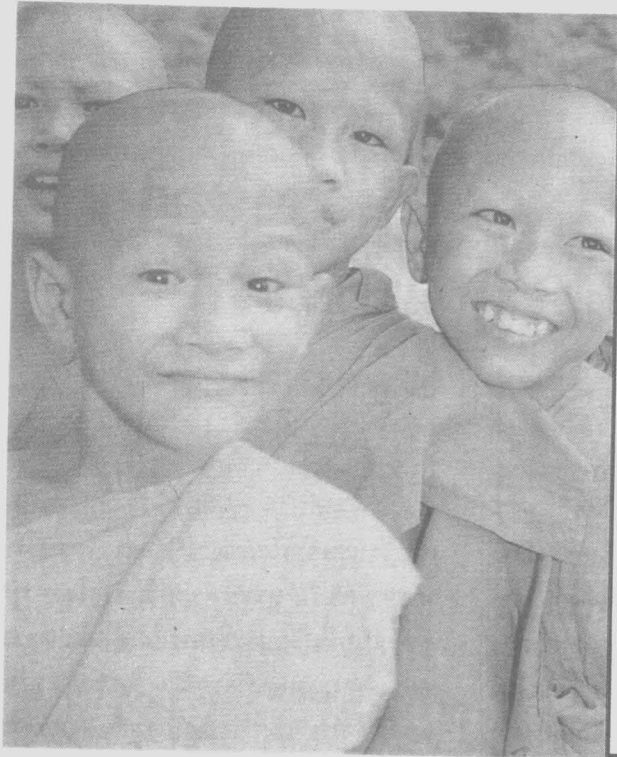
สาธารณรัฐประชาชนจีน")

- ประพันธ์บทความเรื่อง "จะมีทางได้ประชาธิปไตยโดยสันติวิธีหรือไม่" "จงพิทักษ์เจตนารมณ์ประชาธิปไตย สมบูรณ์ของวีรชน 14 ตุลาคม" "เราจะต่อต้านเผด็จการอย่างไร" ฯลฯ

2 พฤษภาคม 2526 อลัญกรรม ณ บ้านพักชานกรุงปารีส

2543 องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ประกาศบรรจุชื่อท่านไว้ในปฏิทินบุคคลสำคัญของโลก ปีค.ศ. 2000 - 2001

เราเป็นชาวพุทธ จึงต้องปฏิบัติตามคติ
ของพระพุทธองค์ไว้หมั่น พระพุทธเจ้า
ทรงสอนว่า อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ ตน
ของตนเป็นที่พึ่งแก่ตน ชาวไทยอยู่รอด
จากการเป็นเมืองขึ้นมาได้ในอดีต ก็ถือ
คตินี้เป็นหลัก คือเราต้องพึ่งราษฎรไทยนี้
เป็นหลัก ส่วนชาติอื่นก็เพียงอาศัยได้บ้าง
เป็นอุปการณ์เท่านั้น...

(บรรดา ให้สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ อินทนิล แฉะน.ย.
ศิริ พงศ์กิต รัตน น บ้านพักสวนกรุงปารีส
ฝรั่งเศส)

ปรีดี พนมยงค์

กับรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับแรก

วันพฤหัสบดี มัทนอร์ มะทา

บุคคลที่เป็นมันสมองที่สำคัญอันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จนกระทั่งถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 บุคคลผู้อุทิศชีวิตทั้งชีวิตให้แก่ประเทศชาติราชบัลลังก์ และมวลชนด้วยความซื่อสัตย์ บุคคลผู้จงรักภักดีต่อชาติตลอดมา โดยมีได้ปล่อยให้เวลาสะกดหูกดงจวบจนกระทั่งถึงอัฐยกรรม ซึ่งยากที่จะหานักการเมืองคนใดเสมอเหมือนได้ ท่านผู้นั้นคือ “อามาศย์ตรี หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) รัฐบุรุษอาวุโส”

ตลอดระยะเวลาอันยาวนานในชีวิตของท่านอาจารย์ ปรีดี พนมยงค์ ท่านได้สละเวลา สละความสุขส่วนตัว ละเว้นการแสวงหาผลประโยชน์อันไม่สุจริต อุทิศให้แก่ อุดมการณ์ รับผิดชอบต่อประการเดียวเท่านั้น เพราะ อุดมการณ์ที่ท่านตั้งใจรับใช้ชาติแต่ประการเดียวนี้เอง ทำให้ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ต้องอพยพหลบภัยทางการเมืองที่ให้ร้ายป้ายสีและกดขี่ประชาชน หนีจากดินแดน มาตุภูมิอันเป็นที่รักยังไปอยู่ต่างแดน จวบจนอวสานแห่งชีวิต ณ แขวงองโดนี ขานกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2526 รวมอายุได้ 82 ปี 11 เดือนกับ 22 วัน

นับแต่ที่ท่านได้ถือกำเนิดที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2443 จวบจนปัจจุบัน (พ.ศ. 2543) รวมเวลาชาตกาลครบรอบ 100 ปี คุณความดีของ

ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ มีมากมายเป็นที่ปรากฏชัด ท่านเป็นรัฐบุรุษอาวุโสคนแรกและคนเดียวของประเทศไทยที่พระมหากษัตริย์ได้ทรงมีพระบรมราชโองการยกย่องไว้ให้อยู่ในฐานะเป็นที่ปรึกษาการแผ่นดินตลอดจนหาชีวิตไม่ เป็นคนไทยคนแรก ที่จบปริญญาอสังครว (แผนกคนฝรั่งเศส) และได้รับประกาศนียบัตรชั้นสูงสุดทางเศรษฐศาสตร์ จากประเทศฝรั่งเศส ท่านได้ชื่อว่าเป็นผู้สร้างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับแรก และได้เป็นผู้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรคนแรก ท่านเป็นผู้ประศาสน์การคนแรกและคนเดียวของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง (ม.ธ.ก.) ปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงการคลัง เคยเป็นนายกรัฐมนตรี เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ตลอดจนเป็นหัวหน้าใหญ่ของขบวนการเสรีไทย (รัฐ) อีกด้วย ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะบทบาทที่สำคัญของท่านเมื่อครั้งเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 2475 จนถึงมีการพระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับแรก

เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 มีคณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองในนาม “คณะราษฎร” จำนวน 99 คน ได้ร่วมกันทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยจากระบอบ

สมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยในระบบ
รัฐสภาขึ้นเป็นผลสำเร็จ โดยที่คณะราษฎรนั้นประกอบด้วย
3 สายใหญ่ๆ คือสายทหารบก มีพันเอก พระยาพหล
พลพยุหเสนา (พจน์ พหลโยธิน) เป็นหัวหน้าสายและ
เป็นหัวหน้าคณะราษฎรอีกด้วย สายทหารเรือ มีนาวาตรี
หลวงสินธุสงครามชัย (สินธุ กมลนาวิน) เป็นหัวหน้าสาย
และสายพลเรือน มีอำมาตย์ตรี หลวงประดิษฐมนูธรรม
(ปรีดี พนมยงค์) เป็นหัวหน้าสาย

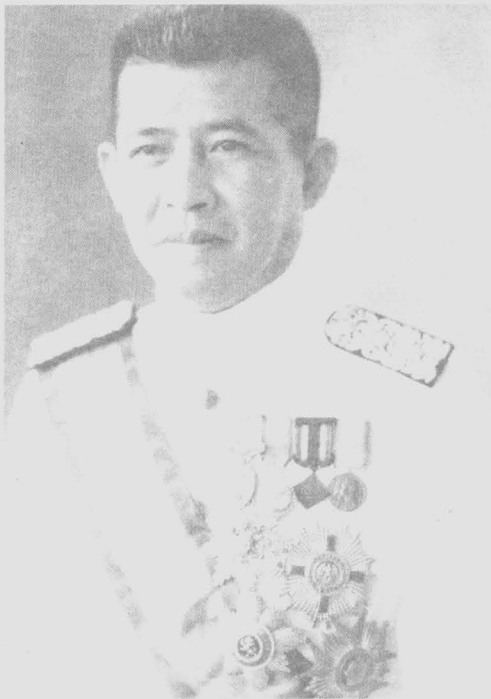
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้แทนคณะราษฎร จำนวน 7
คน หนึ่งในจำนวนนั้น คือหลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี
พนมยงค์) รวมอยู่ด้วย เข้าเฝ้าฯ ณ วังสุโขทัย เพื่อทูลเกล้าฯ
ถวายธรรมนูญปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวและพระราช
กำหนดนิรโทษกรรมให้ทรงพิจารณาและทรงลง
พระปรมาภิไธย ในวันที่ 26 มิถุนายน 2475 เวลา
10.45 นาฬิกา ในการนี้หลวงประดิษฐมนูธรรมได้รับ
มอบหมายให้เป็นผู้ถวายความเห็นในประเด็นต่างๆ ของ
กฎหมายที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงขอร้องพระทัย
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงลง
พระปรมาภิไธยในพระราชกำหนดนิรโทษกรรมในวันนั้น
พระราชกำหนดฉบับดังกล่าวมีคำปรารภอันเป็นสาระสำคัญ
ตอนหนึ่งว่า “....การที่คณะราษฎรคณะหนึ่งซึ่งมีความ
ปรารถนาอันแรงกล้า ในอันที่จะแก้ไขจัดความเสื่อมโทรม
บางประการของรัฐบาลสยามและชาติไทยให้หายไป และจะ
พากันจรรโลงสยามรัฐและชาติไทยให้รุ่งเรืองวัฒนาการมั่นคง
เท่าเทียมกับชาติและประเทศอื่นต่อไป จึงพากันยึดอำนาจ
การปกครองแผ่นดินขึ้นเป็นข้อใหญ่แล้วร้องขอไปยังเราเพื่อ
ให้เราคงดำรงเป็นกษัตริย์แห่งสยามรัฐต่อไป ภายใต้
ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินนั้น ทั้งนี้แม้ว่าการจะได้เป็น
ไปโดยขัดกับความพอพระทัยพระบรมวงศานุวงศ์บางพระองค์
และขัดใจสมาชิกในรัฐบาลเดิมบางคนก็ดี ก็เป็นธรรมดาที่
จะต้องเป็นไปเช่นนั้นในทุกประเทศ ไม่ว่าจะมีเจริญรุ่งเรือง
แล้วเท่าไรก็ไม่อาจจะก้าวล่วงการนี้เสียได้ **ถึงกระนั้นก็พึง
ปรากฏเป็นประวัติการณ์ครั้งแรกของโลกที่การได้เป็นไปโดย
ราบรื่นปกติมิได้รุนแรง** อันที่จริงการปกครองด้วยวิธีพระ
ธรรมนูญการปกครองนี้เราก็ได้ดำริอยู่ก่อนแล้ว ที่คณะ
ราษฎรคณะนี้กระทำการเป็นการถูกต้องตามนิยมของเราอยู่ด้วย
และด้วยเจตนาดีต่อประเทศชาติอาณาประชาราษฎร์ จะหา
การกระทำหรือแค่เพียงเจตนาชั่วร้ายแค้นน้อยก็มีได้

เหตุนี้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราช
กำหนดนี้ไว้ดังต่อไปนี้.....”

เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2475 ได้มีการประกาศใช้
รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวขึ้น และ
คณะราษฎรได้แต่งตั้ง **“ผู้แทนราษฎรชั่วคราว”** ขึ้นจำนวน
70 คน ซึ่งรวมทั้ง**อำมาตย์ตรี หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี
พนมยงค์)** เป็นสมาชิกลำดับที่ 36 ในวันเดียวกันนั้น
เวลา 14.00 นาฬิกา สมาชิกผู้แทนราษฎรได้เปิดประชุมเป็น
ครั้งแรก ณ พระที่นั่งอนันตสมาคมที่ห้องโถงชั้นบน โดยจัด
โต๊ะเก้าอี้เป็นรูปครึ่งวงกลมตั้งอยู่ในระดับเดียวกันเป็นการ
ชั่วคราว หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) ได้อ่าน
ประกาศรายนามที่คณะผู้รักษาพระนคร ได้ตั้งให้เป็นสมาชิก
สภาผู้แทนราษฎร จำนวน 70 คน และได้นำสมาชิกถวาย
สัตย์ปฏิญาณตนว่าจะซื่อสัตย์สุจริตต่อราษฎรและจะช่วยรักษา
หลัก 6 ประการของคณะราษฎร ให้มั่นคงคือ

1. จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น
เอกราชในทางการเมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ
ของประเทศไว้ให้มั่นคง
 2. จะต้องรักษาความปลอดภัยในประเทศให้การ
ประทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงให้มาก
 3. จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทาง
เศรษฐกิจโดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุก ๆ คนทำ
จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก
 4. จะต้องให้ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกัน (ไม่ใช่พวก
เจ้ามีสิทธิยิ่งกว่าราษฎรเช่นที่เป็นอยู่)
 5. จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ
เมื่อเสรีภาพนี้ไม่ขัดต่อหลัก 4 ประการดังกล่าวข้างต้น
 6. จะต้องให้การศึกษาย่างเต็มที่แก่ราษฎร
- ต่อจากนั้นพระยามหิธร เสนาบดีกระทรวงมหาดสาร
(ปัจจุบันได้ยุบไปแล้ว) ได้อัญเชิญพระกระแสรับสั่งของ

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวมาเปิดประชุมว่า “วันนี้สภาผู้แทนราษฎรได้ประชุมเป็นครั้งแรก นับว่าเป็นการสำคัญอันหนึ่งในประวัติศาสตร์ของประเทศอันเป็นที่รักของเรา ข้าพเจ้าเชื่อว่า ท่านทั้งหลายคงจะตั้งใจที่จะช่วยกันปรึกษาการทำงานเพื่อนำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่ประเทศสยามสืบไป และเพื่อรักษาอิสรภาพของไทยไว้ชั่วฟ้าและดิน ข้าพเจ้าขออำนวยการแก่บรรดาผู้แทนราษฎรทั้งหลายให้บริบูรณ์ด้วยกำลังกายกำลังปัญญา เพื่อจะได้ช่วยกันทำการให้สำเร็จตามความประสงค์ของเราและของท่าน ซึ่งมีจุดมุ่งหมายอันเดียวกันทุกประการเทอญ”

จากนั้นผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารได้ทำการมอบอำนาจอธิปไตยให้แก่สภาผู้แทนราษฎรและหลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) ได้แนะนำให้สภาเลือกประธานสภาผู้แทนราษฎร เพื่อดำเนินการประชุมตามวิถีทางระบบรัฐสภาต่อไป เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีได้รับเลือกให้เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร ด้วยมติเป็นเอกฉันท์ โดยใช้ระเบียบข้อบังคับการประชุมของสภาองคมนตรีไปพลางก่อน ต่อจากนั้น ประธานสภาฯ แถลงว่า “...ข้าพเจ้าเห็นหลวงประดิษฐมนูธรรม ทำหน้าที่นี้อยู่แล้ว ตั้งแต่เริ่มประชุม ถ้าท่านทั้งหลายไม่ขัดข้องข้าพเจ้าขอให้ หลวงประดิษฐมนูธรรมมาเป็นเลขาธิการต่อไป” ขณะนั้น มีพระยาศรีวิสารวาจาได้คัดค้านไม่เห็นด้วยที่จะให้ หลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นเลขาธิการประจำสภาเพราะเห็นว่า หลวงประดิษฐมนูธรรมยังมีงานอื่นที่จะต้องทำสำคัญกว่านี้ ถ้าเป็นเลขาธิการชั่วคราวแล้วก็ไม่ขัดข้องเป็นอันว่าหลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) ต้องปฏิบัติหน้าที่เป็นเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

“ณ วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เวลาเช้ารุ่ง
คณะราษฎรได้ก่อการโค่นล้มระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เพื่อความสุขของชาติ”

ชั่วคราวตามที่พระยาศรีวิสารวาจาเสนอ โดยดำรงตำแหน่งอยู่เพียงวันที่ 28 มิถุนายน วันเดียวเท่านั้นจึงนับได้ว่า ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ได้เป็นเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรคนแรก และต่อมาได้ดำเนินการประชุมชาวเสียงเพื่อหาตัวบุคคลที่จะเข้ามาเป็นประธานคณะกรรมการราษฎรและพระยามโนปกรณนิติธาดาได้รับเลือกให้เป็นประธานคณะกรรมการราษฎร ต่อจากนั้น หลวงประดิษฐมนูธรรมได้แถลงต่อสภาว่า “ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินฉบับนี้เป็นธรรมนูญชั่วคราวเพราะเราได้สร้างขึ้นด้วยเวลาฉุกเฉินทุกกระชั้นหันหน้าอาจจะยังมีที่บกพร่องอยู่บ้างก็ได้ จึงควรที่จะได้ผู้มีความรู้ความชำนาญในการนี้เป็นอนุกรรมการตรวจแก้ไขเพิ่มเติมเสียใหม่ ให้เรียบร้อยบริบูรณ์” ซึ่งในที่สุดสภาฯ ได้แต่งตั้งอนุกรรมการขึ้นชุดหนึ่ง จำนวน 7 คน และเพิ่มอีก 2 คน รวมเป็น 9 คน เพื่อแก้ไขเพิ่มเติมธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวในสมัยประชุมครั้งที่ 1/2475

หนึ่งในจำนวนอนุกรรมการฯ ชุดนี้คือหลวงประดิษฐมนูธรรม
นอกนั้นเป็นข้าราชการชั้นสูงของระบอบเก่า

การร่างธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน ซึ่งปัจจุบัน
เรียกว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนั้น ได้เริ่มต้นเป็น
ขั้นตอน ตั้งแต่สภาแต่งตั้งคณะอนุกรรมการการร่าง
จนกระทั่งยกร่างเสร็จแล้วเสนอเข้าสู่การพิจารณาของ
สภาผู้แทนราษฎรเป็นลำดับไปจนกระทั่งได้ประกาศใช้เป็น
กฎหมายสูงสุด โดยพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย
และพระราชทานแก่ประธานสภาผู้แทนราษฎร ตลอดระยะ
เวลาแห่งการยกร่าง คณะอนุกรรมการยกร่างกับพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีความสัมพันธ์แลกเปลี่ยนความคิดเห็น
อย่างใกล้ชิดโดยตลอด ดังมีปรากฏในคำแถลงประธาน
อนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามซึ่งได้
แถลงต่อสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 34/2475 (วิสามัญ) เมื่อ
วันพุธที่ 16 พฤศจิกายน 2475 แล้วนั้น และพระบาทสมเด็จพระ
ปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพอพระราชหฤทัยมากกับ
รัฐธรรมนูญฉบับนี้ พระองค์ทรงแนะนำว่าการประกาศ
รัฐธรรมนูญนั้นเป็นเรื่องสำคัญยิ่งใหญ่ว่าควรมีพิธีต้อง
จึงโปรดเกล้าฯ ให้โหรหลวงหาฤกษ์ยามและได้กำหนดวันที่ 10
ธันวาคม 2475 เป็นวันพระราชทานรัฐธรรมนูญ

ในที่สุดวันสำคัญของชาติก็มาถึงคือวันที่ 10 ธันวาคม
2475 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จออก
มหาสมาคม ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม ในพระราชพิธี
พระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช
2475 เวลา 10.00 นาฬิกา และได้พระราชทานรัฐธรรมนูญฯ
แก่สภาผู้แทนราษฎรท่ามกลางอุดมสันนิบาต ซึ่งมีพระบรม
วงศานุวงศ์ คณะทูตานุทูต ผู้แทนจากนานาประเทศ สมาชิก
สภาผู้แทนราษฎรและเสนาอำมาตย์ราชบริพารเข้าเฝ้าฯ
อยู่เบื้องพระยุคลบาทพร้อมกัน และอาลักษณ์ได้อ่าน
พระราชปรารภในการพระราชทานรัฐธรรมนูญท่ามกลาง
มหาสมาคมนั้น ปวงประชาราษฎร์ต่างแซ่ซ้องสรรเสริญ นับแต่นั้น
มาประเทศไทยของเราจึงมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการ
ปกครองประเทศสืบมา

ดังนั้น จากผลคุณความดีที่ได้สร้างให้กับประเทศชาติ
ดังกล่าวแล้วท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ นับเป็นบุคคลสำคัญ
ที่ประชาชนคนไทยและชาวต่างประเทศได้ให้การยกย่อง
สรรเสริญและรู้สึกซาบซึ้งในคุณความดีที่ท่านได้กระทำ
แก่ประเทศชาติตลอดมา เนื่องในโอกาสที่องค์การยูเนสโก
ได้ยกย่องท่านให้เป็นปูชนียบุคคลของโลกในวาระครบรอบ

100 ปีแห่งชาตกาลของท่าน ผมขอโอกาสยกคำปราศรัย
ของท่านเมื่อวันที่ 25 กันยายน 2488 ที่น่าประทับใจ
ความตอนหนึ่งว่า “...เราทั้งหลายได้ถือหลักเป็นคติในการ
รับใช้ชาติครั้งนี้ว่าเรามุ่งทำหน้าที่ในฐานะที่เราได้เกิดเป็นคนไทย
ซึ่งจะต้องสนองคุณชาติ เราทั้งหลายไม่ได้มุ่งหวังทองเอา
ตำแหน่งในราชการมาเป็นรางวัลในการตอบแทน การกระทำ
ทั้งหลายไม่ใช่ทำเพื่อประโยชน์ของบุคคลใด หรือหมู่คณะใด
แต่ได้ทำไปเพื่อประโยชน์ของคนไทยทั้งมวล...”

ทั้งนี้เพื่อเป็นการรำลึกและยกย่องเชิดชูเกียรติท่าน
อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสและปูชนียบุคคลของ
โลกผู้ได้บำเพ็ญคุณประโยชน์มากมายให้แก่ประเทศชาติ
และประชาชนและดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งอนุชนรุ่น
หลังควรยึดถือเป็นแบบอย่างในการรับใช้และสนองบุญคุณ
ของชาติสืบต่อไป

Pridi Banomyong and the First Democratic Constitution of Thailand

By Wanmohamadnor Mata

(Speaker of the National Legislature)

Translated by Boonyalakha Makboon

“A key figure who had led the whole nation to a political transformation from absolute monarchy to democratic governance, devoted the bulk of his life to his beloved Royal Family and his people with a considerable degree of loyalty and integrity, who was considered a true patriot and a great politician in history...Luang Pradist Manudharm (Pridi Banomyong).”

Throughout his lifetime, Pridi had been sacrificing his whole life to the betterment of his country and society without concern for what he would get in return. And as a result of his dedication and determined will to contribute to the country, he was banished from his homeland to live the rest of his life in a faraway land (France) from which he never returned. He died peacefully in the District of Anetomic, a suburban area of Paris, on May 2, 1983 at the age of 82 years, 11 months, and 22 days. On his upcoming birthday anniversary, May 11, 2000 a centennial commemoration will occur for Pridi Banomyong to whom the younger Thai generation will pay their respects and express gratitude for all his great contributions and dedications. He continues to live posthumously. At the zenith of his life, he was honorably appointed to be the first senior statesman and only Regent to the King for life. Also, he was the first Thai who obtained his “en Droit” degree (for French citizen section) and a superior diplomat in Economics from France. Turning to his political life, he was the architect of the first Constitution of Thailand and held many major political positions, such as the first Secretary General of Parliament, Founder of the University of Moral and Political Sciences at Thammasat University, Minister of Foreign Affairs, Minister of the Interior, Minister of Finance, Prime Minister, Regent to the King, and as a leader of the Free Thai Movement. In this article, I will discuss particularly Pridi Banomyong’s significant role during the events Revolution of 1932 to when the first democratic constitution of Thailand was adopted.

On June 24, 1932, 99 members of the People’s Party, consisting of military officials under the leadership of Colonel Phya Pahol Ponpayuhasena (Poj Paholyothin) who also served as leader of the People’s Party, navy officers under the leadership of Lieutenant Commander Luang Sinthu Songkramchai (Sinthu Kamolnavin), and lastly ordinary civilians led by Luang Pradist Manudharm (Pridi Banomyong).

At 10:45 pm on June 26, 1932, King Rama VII Prachathipok graciously allowed seven representatives from the People’s Party, one of them being Pridi Banomyong, to have an audience with him at Sukhothai Palace. On this occasion, the representatives presented to the monarch a provisional constitution and a Court Regulation of Amnesty to be approved by the signing of his royal title. Luang Pradist Manudharm was appointed as a law consultant to the King. Later that day, the King kindly granted the Court Regulation of Amnesty which also contained the following remarks:

According to the determined will of the People’s Party to utterly eradicate some recurring problems of the cabinet and the nation, and bring prosperity to the people on a level equivalent to other nations, the People’s Party has rapidly taken over the government and changed the system of governance from absolute monarchy to democracy. The People’s Party has requested me to continue reigning as King under the Constitution which shall be the supreme law of the land. Although the act of the People’s Party may go against the wishes of some members of the Royal Family, as well as some in the Cabinet, it is considered necessary. Unlike most developing countries, the historic revolution in our country did not cause any casualty or loss. As a matter of fact, I have previously been considering the transformation of the country’s system of governance to democracy. Therefore, the sincere act of the People’s Party has met with my desire for reform. Furthermore, I hereby give my official acknowledgment of the Court Regulation of Amnesty.

On June 28, 1932, the provisional constitution was officially declared, and 70 provisional representatives, including Luang Pradist Manudharm (Pridi Banomyong) as the 36th member, were nominated. Later at 2 pm that same day, the first meeting for the House of Representatives was held at Anuntasamakom Royal Hall in the upstairs room, where a semi-circular table was set up. In the meeting, Luang Pradist Manudharm presented the names of the 70 representatives. He led them in making an oath that they would serve the country with integrity, and help maintain the Six Principles issued by the People's Party:

- 1 To maintain absolute national independence in all aspects, politically, judicially, and economically;
- 2 To maintain national cohesion and security;
- 3 To promote economic well-being by ensuring full employment, and by launching a national economic plan;
- 4 To guarantee equality to all;
- 5 To grant complete liberty and freedom to the people;
- 6 To provide education to the people.

Afterwards, the opening ceremony of the first meeting session for the House of Parliament commenced with the invitation by Phya Mahidhorn, the minister of Murathorn Ministry (a former title for the Ministry of Internal Affairs), to King Rama VII for a commencement address. The content of the Royal Address begins:

Today, the first House of Representatives meeting will be held. This event should be regarded as one of the most significant occasions in the our nation's political history. I believe that all of you vigorously desire to launch our country into prosperity, and also maintain national independence forever. I wish all of you the vitality and strength, both physically and mentally, to fulfill all your goals.

Then, a group of military officers withdrew its force and transferred its full authority into the hands of the House of Representatives. In order to achieve the implementation of democratic practice, Luang Pradist Manudharm (Pridi Banomyong) suggested to the House that an election for Chairman should occur. Ultimately, Chao Phya Thamasakmontri was the first person elected to hold this office. The newly-elected Chairman then expressed his wish to appoint Luang Pradist Manudharm as Secretary General of Parliament. He proposed, "I realize Luang Pradist Manudharm has already worked in that position. And if everyone agrees with me, I wish for Luang Pradist Manudharm to continue serving as Secretary General of Parliament." At that time, Phya Srivisarawaja objected with the reason being that Luang Pradist Manudharm was well-respected as a nobleman, and thus was meant for more important tasks than just being Secretary General of Parliament. After a consensus was finally reached, Luang Pradist Manudharm became a provisional Secretary General of Parliament, a position held for that one day on June 28, 1932. The next position as Chairman of the People's Committee needed to be resolved, and Phya Manopakornnitithada was elected to hold that title. At the end of the meeting, Luang Pradist Manudham spoke to all members, "This provisional constitution was created under a restriction of time, and as a consequence, some flaws maybe discovered. Thus, a revision of the provisional draft must be performed by experienced experts in this matter." Luang Pradist Manudharm and eight other people who were former authorities from the monarchy system were appointed to a Subcommittee Board on Constitution Revision.

The creation of the Constitution of Thailand progressed step by step from forming a Subcommittee Board on Constitution Drafting, to then submitting a complete draft to the Parliament, until the draft was finally approved by the King and officially declared as the supreme law of the land. All along, the Subcommittee Board had worked closely in cooperation with the King in exchanging valuable ideas concerning the law. It was ostensibly stated in the proclamation of the Subcommittee board of Constitution (Document

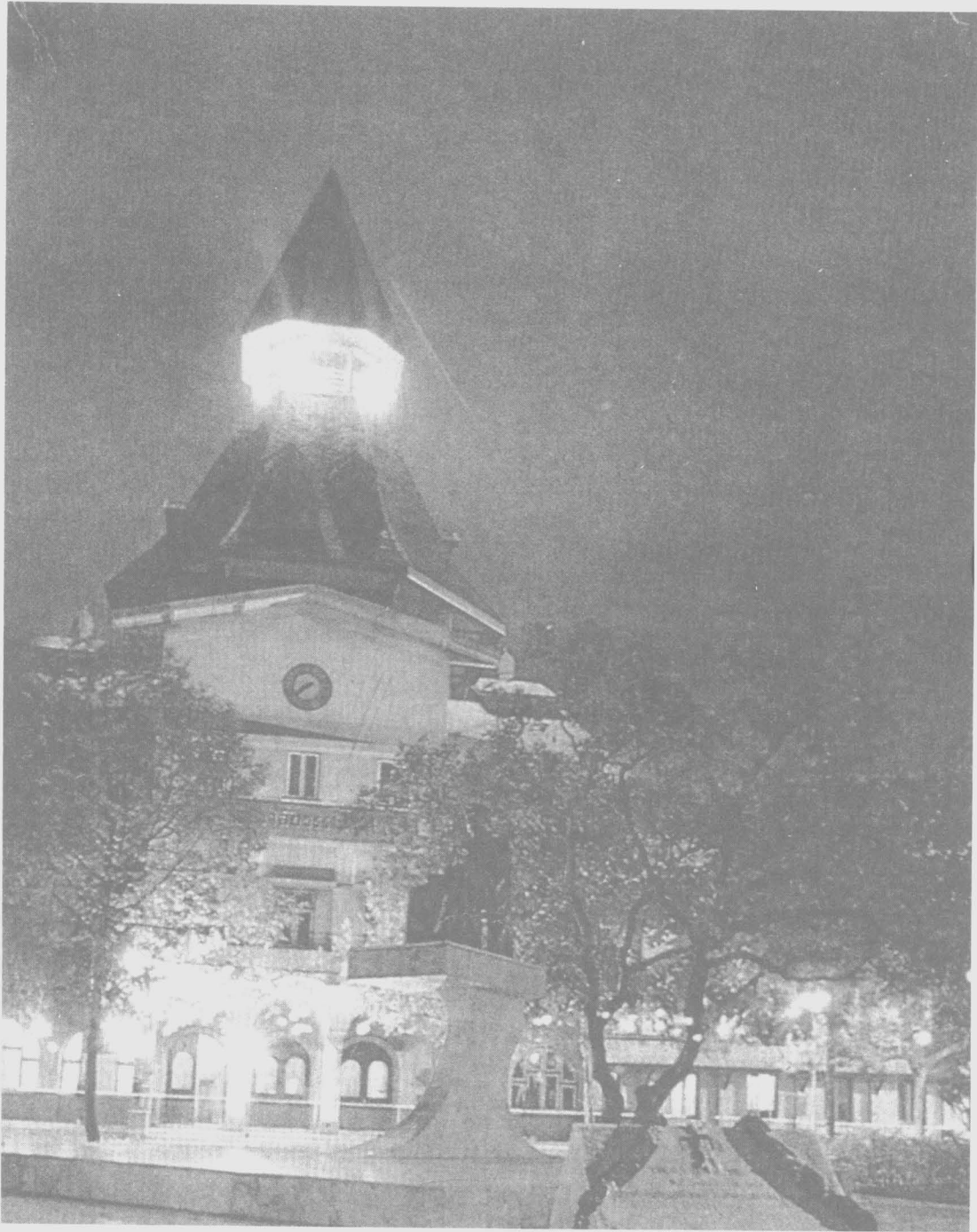
No.34/1932: ordinary session) to the House of Parliament on November 16, 1932 that the King was extremely satisfied with this Constitution draft. His Majesty King Rama VII also commanded a royal astrologer to find an auspicious occasion which was conclusively scheduled on December 10, 1932. This date has been recognized ever since as Constitution Day.

On the Constitution Day of December 10, 1932, the King granted his presence at the Anuntasamakom Royal Hall at 10 am , and graciously allowed the Royal Secretary to present his remarks in offering the Constitution to the Thai people. The ceremony was witnessed by a number of people including Royal Family members, the diplomatic corps, representatives from other nations, Parliament members, and Royal Officers. Since then, Thailand has been ruled under the constitution as the supreme law of the country.

As a result of his virtue and contributions, the name of Pridi Banomyong was submitted to the United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization (UNESCO) for inclusion in its calendar of anniversaries of great personalities and historic events. As for this special occasion, I present an excerpt from a speech by Pridi Banomyong made on September 25, 1936:

“As we were born Thai, we are incumbent to serve our country without expecting any reward in return. Actions that we have committed are not meant to be for any individual nor any particular group, but for the benefit of all Thai people.”

In memorial of his notable accomplishments as a Senior Statesman and a “World’s Great Individual” who had devoted his life to the country and his fellow countrymen, Pridi Banomyong should be recognized as a role model for the younger generation in gratefully serving Thailand.

ท่านอาจารย์ปรีดีฯ

กับการสร้างความมั่นคงให้แก่สังคมไทย

นิคม จันทรวิทุร

ตลอดเวลา 45 ปีของชีวิตการทำงาน ผมได้ไปพูดในสถานที่หลายแห่งทั้งในประเทศและนอกประเทศ ไม่เคยมีความรู้สึกอย่างที่เป็นอยู่ในขณะนี้ มีความรู้สึกเป็นเกียรติปลาบปลื้มภาคภูมิใจ เพราะผมได้มีโอกาสสมานอยู่ต่อหน้าอนุสาวรีย์ของท่านอาจารย์ปรีดี ท่านรัฐบุรุษอาวุโสที่พวกเราเคารพรักอย่างสูง ในสถาบันที่พวกเราภาคภูมิใจและเคารพรัก และโดยเฉพาะอย่างยิ่งกำลังจะกล่าวถึงงานสำคัญยิ่งที่อาจารย์ปรีดีมีต่อบ้านเมืองและสังคมไทย

อาจารย์ปรีดีเป็นปูชนียบุคคลที่ได้รับการเคารพยกย่องจากคนไทยมาช้านาน แม้ช่วงเวลาที่ท่านได้รับใช้

บ้านเมืองจะสั้น แต่ผลงานนั้นยิ่งใหญ่ยากที่จะมีผลงานผู้ใดเท่าเทียม ท่านเป็นมโนสมองของคณะราษฎร นำการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาสู่แผ่นดินไทย เป็นผู้สร้างรากฐานทางการปกครอง เศรษฐกิจ การเงิน การคลังของประเทศ และในที่สุดท่านเป็นผู้กอบกู้เอกราชของชาติไทยในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง แต่ถูกการเมืองเล่นงานจึงต้องไปอยู่ต่างประเทศเป็นเวลาหลายปี แต่ก็ไม่หยุดยั้งในการเสนอแนวความคิด เพื่อความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของชาติไทย

ผมขอเสนองานชิ้นสำคัญยิ่งอันหนึ่งที่ท่านอาจารย์

ปรีดีได้ริเริ่มเมื่อ 60 ปีก่อน แต่เป็นงานที่มีการพูดถึงน้อยมากทั้ง ๆ ที่เป็งานที่สำคัญยิ่ง งานนั้นก็คือการสร้าง ความมั่นคงทางสังคมซึ่งเป็นหัวใจของเค้าโครงเศรษฐกิจ ที่เป็นที่รู้จักกันดี เค้าโครงเศรษฐกิจหรือที่อดร.เดือน บุนนาค เรียกว่าแผนพัฒนาประเทศฉบับแรก แผนพัฒนาประเทศ ของอาจารย์ปรีดีมีความหนาเพียง 83 หน้า (ยกเลิก) ประกอบด้วย 3 ตอนด้วยกัน ตอนแรกคือ เค้าโครง เศรษฐกิจแห่งชาติ ตอนที่สองเค้าโครงว่าด้วยการประกัน ความสุขสมบูรณ์ของราษฎร และตอนที่สามเค้าโครงว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจ เป้าหมายที่อาจารย์ปรีดีได้เสนอ แผนพัฒนาประเทศขึ้นครั้งนี้ก็เพื่อที่จะให้บรรลุถึงเจตนารมณ์ 6 ประการของคณะราษฎรซึ่งได้ประกาศในตอนที่มีการ เปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยเฉพาะในหลักประการที่สาม คือ “อันต้องบำรุงความสุขของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลจะหาหน้ให้ราษฎรทุกคนทำ และจะวางโครงการ เศรษฐกิจแห่งชาติ มีป้อยให้ราษฎรอดอยาก”

แผนพัฒนาประเทศของอาจารย์ปรีดี แม้จะใช้หัวเรื่อง ว่า “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” แต่ให้ความสำคัญทางสังคมไว้ อย่างมาก โดยเน้นที่จะจัดระเบียบทางสังคม อาจารย์ปรีดี ได้ให้เหตุผลถึงความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการทางสังคม เพราะความไม่เที่ยงแท้แห่งเศรษฐกิจในปัจจุบัน ซึ่งได้กล่าว ไว้ในหมวดที่สอง ของเอกสารสำคัญ โดยกล่าวถึงความ แร้นแค้นของราษฎรว่า ผู้ที่มีจิตเป็นมนุษย์ประกอบด้วย ความเมตตากรุณาต่อมนุษย์ด้วยกันแล้ว เมื่อเห็นสภาพ ชาวานในชนบทก็เห็นคนยากจนอนาถาในพระนครก็ตึ ก็จะปรากฏความสมเพชเวทนาขึ้นในทันใด ท่านคงจะเห็นว่า อาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ อันเป็นปัจจัย แห่งการดำรงชีวิตของบุคคลเหล่านี้แร้นแค้นปานใด แม้วันนี้ มีอาหารรับประทาน พรุ่งนี้และวันต่อไปจะคงมีหรือจะ ขาดแคลนก็ยังทราบไม่ได้ อนาคตก็ไม่แน่นอน เมื่อท่าน ปลงสังขาร ต่อไปว่า ชีวิตของเราย่อมชราย่อมเจ็บป่วย เมื่อบุคคลเข้าอยู่ในสภาพเช่นนั้นจะยังคงมีอาหารรับ ประทานอยู่อีกหรือไม่ เพราะแม้แต่กำลังวังชาจะแข็งแรงก็ ยังขาดแคลนอยู่แล้ว คนมั่งมี คนชั้นกลาง คนยากจน ก็อาจแร้นแค้น ความไม่เที่ยงแท้แห่งการดำรงชีวิตนี้มีใช้ จะมียู่แต่ในหมู่ราษฎรที่ยากจนเท่านั้น คนชั้นกลางก็ตึ คนมั่งมีก็ตึ ย่อมจะต้องประสบความไม่เที่ยงแท้ด้วยกันทุก ผู้ทุกนาม เงินทองที่ท่านหามาได้ในเวลานี้ ท่านคงจะ เก็บเงินนั้นไว้ได้จนกว่าชีวิตของท่านจะหาไม่และอยู่ตลอด

สืบไปถึงบุตรหลานของท่านได้หรือ ตัวอย่างมียู่มากมาย ที่ท่านคงพบเห็นว่า คนมั่งมีในสมัยหนึ่งต้องกลับเป็น คนยากจนอีกสมัยหนึ่ง หรือมรดกที่ตกทอดไปถึงบุตรต้อง ละลายหายสูญไปไม่คงอยู่ตลอดชีวิตของบุตร ผู้มั่งมีกลับ ตกเป็นผู้ยากจนเช่นนี้ ท่านจะเห็นแล้วว่าไม่ใช่สิ่งที่เที่ยงแท้ อันจะเป็นการประกันการดำรงชีวิตของท่านได้ ท่านจะรู้แน หรือว่าสังขารของท่านจะยังคงแข็งแรงทำงานได้ตลอดชีวิต ถ้าท่านป่วยหรือพิการอย่างใด ท่านทำงานไม่ได้ ท่านต้อง ใช้เงินที่ท่านมียู่ เงินนั้นย่อมสูญสิ้นหมดไป เช่นนี้แล้วท่าน จะได้อาหารที่โหนรับประทาน ถ้าท่านป่วยหรือพิการทำงาน ไม่ได้ ท่านลองนึกว่าถ้าท่านตกอยู่ในสภาพเช่นนั้น ท่านจะอยู่ได้อย่างไร

ข้อความดังกล่าวเป็นการวิเคราะห์สภาพสังคมไทย ซึ่งใช้ถ้อยคำเพียง 300 คำ แต่สะท้อนถึงสังคมไทย มีเนื้อหากระทัดรัด ชัดแจ้งและลุ่มลึก อาจารย์ฉัตรทิพย์ นาถสุภา นักวิชาการประวัติศาสตร์ทางเศรษฐกิจ ได้กล่าว ว่า เอกสารฉบับนี้เขียนขึ้นเมื่ออาจารย์ปรีดีมีอายุเพียง 30 ปีเศษ และได้ใช้เวลาไปศึกษาต่างประเทศถึงเกือบ 7 ปี และเพิ่งเดินทางกลับ แต่ท่านสามารถที่จะวิเคราะห์ถึง สภาพสังคมไทยได้อย่างครบถ้วน แสดงถึงความเป็น อัจฉริยะของท่านอย่างแท้จริง

เมื่อได้เสนอภาพปัญหาสังคมไทยเสร็จแล้ว อาจารย์ปรีดีก็ได้เสนอทางออกไว้ในหมวดที่ 3 การประกัน ความสุขสมบูรณ์ของราษฎรไทยใช้หัวข้อว่า “ราษฎรทุกคน ควรได้รับประกันจากรัฐบาล” และเสนอเหตุผลว่า ความไม่ เที่ยงแท้ในการเศรษฐกิจเป็นอยู่เช่นนี้ จึงมีนักปราชญ์คิดวิธี แก้ไขโดยวิธีรัฐบาลประกันความสขสมบูรณ์ของราษฎร (Social Assurance) หรือที่รู้จักกันในปัจจุบันว่า ประกันสังคม กล่าวคือราษฎรที่เกิดมาย่อมจะได้รับประกันจากรัฐบาลว่า ตั้งแต่เกิดมาจนกระทั่งสิ้นชีพ ซึ่งในระหว่างนั้นจะเป็นเด็ก หรือเจ็บป่วย หรือพิการหรือชราทำงานไม่ได้ก็ตึ ราษฎรก็ จะได้มีอาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่และปัจจัยแห่งการ ดำรงชีวิต รัฐบาลประกันได้เช่นนี้แล้วราษฎรทุกคนจะนอน ตาหลับเพราะไม่ต้องกังวล ว่าเมื่อเจ็บป่วยหรือพิการหรือ ชราแล้วจะต้องอดอยาก หรือเมื่อมีบุตรจะต้องเป็นห่วงใยใน บุตรของตนว่า เมื่อสิ้นชีพไปแล้วบุตรจะอดอยากหรือไม่ เพราะรัฐบาลเป็นผู้ประกันอยู่แล้ว การประกันนี้ย่อมวิเศษ ดียิ่งกว่าการสะสมเงินทอง เพราะเงินทองนั้นเป็นของ ไม่เที่ยงแท้

แผนทางด้านประกันสังคมเขียนไว้ในหมวดที่ 3 คือ การประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎรและยกย่องเรียกว่า พระราชบัญญัติสร้างความสมบูรณ์พูนสุขให้แก่ราษฎร แผนนี้มุ่งที่จะให้ราษฎรทุกคนได้รับหลักประกันในการดำรงชีพจากรัฐบาล โดยรัฐบาลจะจัดหางานให้ทำ และมีหลักประกันในการทำงาน และในกรณีชราภาพ ซึ่งอาศัยแนวคิดที่ว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมามีพ่อแม่เป็นเจ้านี่ต่อกันใช้ภาษาอังกฤษว่า Solidarism คำนี้ในความหมายปัจจุบัน คือ ความร่วมมือและความเป็นพี่น้อง โดยมีหลักการว่ามนุษย์ซึ่งเป็นสมาชิกในสังคมต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน แต่ละคนมีหนี้ทางจริยธรรมต่อกัน เช่น คนจนก็เพราะผู้ชนทำให้จนได้ ดังนั้นจึงต้องร่วมประกันภัยต่อกัน และร่วมมือในการทำงาน

ท่านอาจารย์ปรีดีได้กล่าวต่อไปว่าการประกันเช่นนี้ เป็นการเหลือวิสัยที่บริษัทเอกชนจะพึงทำได้หรือถ้าทำได้ก็จะต้องเสียเบี้ยประกันแพงจึงจะคุ้ม ราษฎรจะเอาเงินที่ไหนมาประกันเช่นนี้จะทำได้ก็แต่โดยรัฐบาลเท่านั้น เพราะรัฐบาลไม่จำเป็นต้องเก็บเบี้ยประกันภัยจากราษฎรโดยตรง รัฐบาลอาจจัดหาสิ่งอื่นแทนเบี้ยประกันภัยได้ เช่น จัดให้แรงงานของราษฎรได้ใช้เป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น การเก็บภาษีอากรโดยทางอ้อมเป็นจำนวนวันหนึ่งคนจะเล็กน้อยซึ่งราษฎรไม่รู้สึก ดังนั้นเป็นต้น

การกล่าวมาถึงสภาพปัญหาและความจำเป็นที่อาจารย์ปรีดีได้เขียนไว้ในโครงร่างของพระราชบัญญัติว่าด้วยความสุขสมบูรณ์ของราษฎรนั้น ก็คือหลักการของกฎหมายว่าด้วยความมั่นคงทางสังคม หรือกฎหมายประกันสังคมได้ถือกำหนดมาก็โดยตระหนักถึงสภาพความจริงที่ว่าความไม่แน่นอนของสังคม และเพื่อป้องกันหรือบรรเทาความเดือดร้อนให้แก่สมาชิกในสังคมในกรณีที่ประสบอุบัติเหตุหรือเจ็บป่วย พิกัด ทุพพลภาพ ดายหรือชราภาพ ก็จะได้มีเงินทองไปดำรงชีพได้ต่อ ซึ่งเป็นหลักการที่อาจารย์ปรีดีได้เสนอ ยิ่งกว่านั้นหลักสำคัญอีกประการหนึ่งของการประกันสังคมก็คือการที่สมาชิกในสังคมจะต้องรับผิดชอบร่วมกัน หรือที่พูดกันเป็นภาษาง่าย ๆ ว่าต้องเฉลี่ยทุกข์และเฉลี่ยสุข

แนวทางที่อาจารย์ปรีดีเสนอพอจะเรียกได้ว่ามีข้อแตกต่างกับหลักความมั่นคงทางสังคม และประกันสังคมที่ใช้อยู่ในปัจจุบันก็คือ โครงการความมั่นคงทางสังคมและประกันสังคมจะต้องมีกองทุนกลางเกิดขึ้นโดยรัฐเป็นผู้จัด โดยให้ผู้เกี่ยวข้องคือนายจ้าง ลูกจ้างและผู้มีรายได้ประจำ

ส่งเงินสมทบ แต่โครงร่างของอาจารย์ปรีดีเสนอให้รัฐจ่ายให้โดยตรง แต่อย่างไรก็ดีโครงการความมั่นคงทางสังคมของบางประเทศ อย่างเช่น ของประเทศสหรัฐอเมริกา ก็ดำเนินการในรูปแบบนี้ด้วย ซึ่งเรียกกันว่า การประชาสงเคราะห์ คือ รัฐบาลใช้ภาษีอากรมาจ่ายให้ผู้ยากจนเดือดร้อน โดยผู้ที่ไม่ต้องออกเงินสมทบ แม้เรื่องเงินสมทบอาจารย์ปรีดีจะไม่ได้พูดไว้อย่างชัดเจน แต่ท่านเองก็มีแนวคิดอยู่ด้วย เช่น ท่านพูดถึงการเก็บภาษีอากรโดยทางอ้อม จำนวนวันจะเล็กน้อย ซึ่งก็สามารถเอาเงินเหล่านั้นมาตั้งกองทุนขึ้นได้

แผนสร้างความมั่นคงทางสังคมของอาจารย์ปรีดีได้เสนอต่อคณะรัฐมนตรีหรือคณะราษฎร ในปี 2476 แสดงว่าคงจะได้ร่างขึ้นพร้อมกับร่างรัฐธรรมนูญฉบับแรกในช่วงปี 2476 ฉะนั้นคงพอจะกล่าวได้ว่าอาจารย์ปรีดีคงจะได้แนวคิดเรื่องนี้ในขณะที่ศึกษาอยู่ประเทศฝรั่งเศส (อาจารย์ปรีดีใช้เวลาศึกษาที่ประเทศฝรั่งเศสอยู่ประมาณ 7 ปี คือระหว่าง พ.ศ. 2463-2470 หรือ ค.ศ. 1920-1927) เกี่ยวกับเรื่องนี้อาจารย์ปรีดีได้กล่าวไว้ในเอกสารฉบับนั้นว่า แนวคิดของนักปราชญ์ ซึ่งท่านคงหมายถึงนักคิดที่มีอยู่ในประเทศฝรั่งเศสและในประเทศยุโรป และในช่วงเวลาดังกล่าว เช่น เริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1836 นายกรัฐมนตรีปิสมาร์คแห่งประเทศเยอรมนี ได้ออกกฎหมายว่าด้วยการประกันการเจ็บป่วยทุพพลภาพ และประเทศในยุโรป รวมถึงในประเทศฝรั่งเศสใช้เป็นกฎหมายว่าด้วยอุบัติเหตุจากการทำงาน การประกันการเจ็บป่วย และการว่างงาน เกี่ยวกับเรื่องนี้ไม่ทราบที่ท่านอาจารย์ปรีดีได้ชี้แจงให้คณะราษฎรหรือสาธารณชนได้ทราบถึงเรื่องนี้ ซึ่งจะเป็นการช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง อย่างไรก็ตาม ควรจะกล่าว ด้วยว่า จนถึงปี 2475 ยังไม่มีประเทศในยุโรปประเทศใดออกกฎหมายว่าด้วยความมั่นคงทางสังคม ซึ่งเป็นแนวคิดของอาจารย์ปรีดีจนกระทั่งต่อมาในปี 2478 หรือ ค.ศ. 1935 สหรัฐอเมริกาโดยประธานาธิบดีรูสเวลต์ได้มีกฎหมายว่าด้วยความมั่นคงทางสังคม ซึ่งรวมหลักประกันเรื่องการเจ็บป่วย พิกัด ทุพพลภาพ บำนาญและว่างงานเข้าด้วยกัน

ผมขอสรุปเปรียบเทียบหลักการของร่างพระราชบัญญัติประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎรกับหลักโครงการความมั่นคงทางสังคมในปัจจุบัน ในการเสนอแนวคิดการสร้างหลักประกันความสุขสมบูรณ์ดังต่อไปนี้ ประการแรก คือ หลักของความไม่แน่นอน อนิจจัง มีเกิดแก่เจ็บตายและก็มีภัยพิบัติต่าง ๆ ซึ่งหลักประกันสังคมหรือหลักความมั่นคง

ทางสังคมก็เช่นเดียวกัน ในชีวิตคนเรายังในชีวิตสังคม อดสาหรณนี้มีความเสี่ยงภัยมากมาย ตัวเองและแม่แต่ ครอบครัวไม่สามารถที่จะเข้าไปช่วยเหลือได้อย่างสมัยเมื่อ 100 ปีก่อน จำเป็นที่รัฐจะต้องเข้ามาสร้างหลักประกันให้ ประการที่สอง สมาชิกในสังคม จะต้องมีส่วนรับผิดชอบ ต่อกันและกัน ซึ่งอาจารย์ปรีดีก็ได้เน้นถึงหลักที่ท่านใช้ว่า เป็นหลักว่าด้วยราษฎร มีหนี้ร่วมกัน คือต้องรับผิดชอบ ร่วมกัน ประการที่สาม ท่านพูดไว้อย่างชัดเจนที่ว่า การ สร้างหลักประกันต่าง ๆ เหล่านี้ บริษัทเอกชนทำไม่ได้ เพราะว่าถ้าเอกชนทำก็จะต้องเรียกเก็บเบี้ยประกันแพงขึ้น เป็นเรื่องที่ถูกต้องที่สุด เป็นสังขรณ์เพราะถ้าจะให้เอกชน เข้ามาสร้างหลักประกันให้อย่างทุกวันนี้ก็มีการทำกัน แต่เบี้ยประกันแพงมาก คนธรรมดาสามัญไม่สามารถที่จะไป ซื้อประกันเอกชนได้ เพราะบริษัทเอกชนอยู่ได้เพราะมีกำไร และในการที่จะให้ประชาชนซื้อกรรมธรรม์ต่าง ๆ นั้น ก็จะต้องอาศัยตัวแทนนายหน้า ซึ่งจะต้องเรียกค่าคอมมิชชั่น หรือยิ่งกว่านั้นในสมัยปัจจุบันนี้ก็ต้องเสียค่าโฆษณาทั้งใน หน้าหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ จะต้องใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก คงจะเห็นได้ว่าแนวคิดของอาจารย์ปรีดีในการสร้างความสุข สมบูรณ์ให้แก่ราษฎรมีความคล้ายคลึงกับหลักของความมั่นคง ทางสังคม และประกันสังคมในปัจจุบัน อย่างไรก็ดี ร่างพระราชบัญญัติการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร

นั้นเป็นพระราชบัญญัติที่สั้นมากมีเพียง 14 มาตรา แม้อาจารย์ปรีดีได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ แต่ยังขาดรายละเอียด ซึ่งจะต้องออกเป็นพระราชกฤษฎีกาและกฎกระทรวง ฉะนั้นจึงขาดความสมบูรณ์ซึ่งเป็นสาเหตุที่นำไปสู่ความเข้าใจ ผิดจนเป็นเหตุให้คณะรัฐมนตรีไม่เห็นด้วย

นับว่าเป็นโชคร้ายของบ้านเมืองเราที่แนวคิดการ สร้างความมั่นคงให้แก่สังคมไทยที่อาจารย์ปรีดีเสนอไว้เมื่อ 60 ปีที่แล้วต้องตกไป เพราะแนวคิดดังกล่าวปัจจุบันนี้ ประเทศกว่า 150 ประเทศ ถือเป็นกฎหมายรากฐานของ บ้านเมือง สาเหตุสำคัญอยู่ที่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรี ครั้งนั้นมุ่งไปที่แผนเศรษฐกิจ และเห็นว่าเป็นแผนเศรษฐกิจ ซึ่งใช้วิธีการของลัทธิคอมมิวนิสต์สังคมนิยม จึงไม่มีใคร ยอมรับโดยไม่ได้พิจารณาแบบสร้างความมั่นคงทางสังคม ซึ่งในเวลานี้มีหลายประเทศเริ่มโครงการประกัน การอุบัติเหตุการทำงาน การเจ็บป่วย การว่างงาน แต่ยังไม่พบประเทศใดดำเนินการตามที่อาจารย์ปรีดีเสนอ แม้แต่ ประเทศรัสเซียซึ่งเป็นเป้าหมายของการโจมตีอาจารย์ปรีดี หรือประกันสังคมนั่นเอง

ถึงกระนั้นก็ตามในตอนประธานาธิบดีรูสเวลต์ได้ เสนอนโยบายทางใหม่และประกาศใช้กฎหมายว่าด้วยความ มั่นคงทางสังคมในปี ค.ศ. 1936 (2478) นักการเมือง ฝ่ายตรงกันข้ามและนักเขียน หลายคนได้กล่าวหา

ประธานาธิบดีรูสเวลต์เป็นคอมมิวนิสต์ การกล่าวหาดังกล่าวยังมีต่อเนื่องมาถึงประธานาธิบดีทรูแมนและนักการเมืองพรรคเดโมแครต

จากวิวัฒนาการโครงการประกันสังคมในต่างประเทศก็จะพบว่า การริเริ่มมักจะได้รับการคัดค้านต่อต้าน ซึ่งประเทศไทยก็ได้มีประสบการณ์ตั้งแต่อาจารย์ปรีดีได้เสนอแนวทางเมื่อปี 2476 และยังไม่ได้มีการพิจารณากันอย่างละเอียดก็ถูกปฏิเสธ หลังจากนั้น จอมพล ป.พิบูลสงคราม ผู้ร่วมก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในตอนกลับมาเป็นนายกฯ ครั้งที่สองในปี 2494 และขณะเดียวกันก็เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ก็ได้นำความคิดมาเสนอต่อ โดยสามารถเสนอให้มีพระราชบัญญัติประกันสังคม ซึ่งออกมาใช้ในปี 2497 แต่ก็ประสบการคัดค้านต่อต้านเช่นเดียวกัน จนต้องเลื่อนการใช้กฎหมายไปถึงปี 2500 แต่ในที่สุดเมื่อจอมพลสฤษดิ์มาปฏิวัติก็นำกฎหมายนี้ไปเก็บไว้บนหิ้งจนถึงปี 2515 มีความพยายามออกกฎหมายแรงงานฉบับที่สอง ภายใต้ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 103 กฎหมาย ว่าด้วยกองทุนเงินทดแทนซึ่งเป็นเสียหนึ่งของ การประกันสังคมก็ออกมาใช้และได้ใช้เวลาอีกเกือบ 20 ปี ถึงได้มีพระราชบัญญัติประกันสังคมออกมาในปี 2533 และใช้มาจนถึงทุกวันนี้เป็นเวลาเกือบ 3 ปี พระราชบัญญัติประกันสังคม 2533 หลักการใหญ่ก็เหมือนหลักการของ ร่างพระราชบัญญัติสร้างสุขสมบูรณ์ของราษฎรของ อาจารย์ปรีดี ตระหนักถึงความไม่แน่นอนของชีวิตคน ตระหนักถึงความจำเป็นที่สังคมจะต้องรับผิดชอบร่วมกัน เฉลี่ยความเสี่ยงภัย และรัฐจำเป็นที่จะต้องเข้าไปดำเนินการ โดยให้ผู้เกี่ยวข้องคือ นายจ้าง ลูกจ้าง และรัฐบาลออกเงินสมทบเข้ากองทุนกลาง และนำกองทุนกลางเหล่านี้ ออกมาช่วยราษฎรในกรณีประสบอุบัติเหตุ อุบัติภัย ต่าง ๆ ปัจจุบันนี้ได้คุ้มครองลูกจ้าง 4 ล้านคนในเรื่องอุบัติเหตุ เจ็บป่วย พิกัด ทุพพลภาพ และตาย ในปี พ.ศ. 2535 ก็จะขยายไปคุ้มครองในกรณีชราภาพ และว่างงาน

ในการศึกษาวิวัฒนาการกฎหมายว่าด้วยความมั่นคงทางสังคม มีนักวิชาการต่างประเทศ หลายคนได้กล่าวถึง การริเริ่มของนายกรัฐมนตรีบิสมาร์คและต่อมาการริเริ่มของประธานาธิบดีรูสเวลต์ เพราะทั้งสองท่านได้ตระหนักถึง ปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นในช่วงนั้น ควบคู่กับกระแสแนวคิดทางด้านสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์ของคาลมาร์คและเลนินกำลังขยายตัวอย่างรวดเร็ว บิสมาร์คและรูสเวลต์จึง

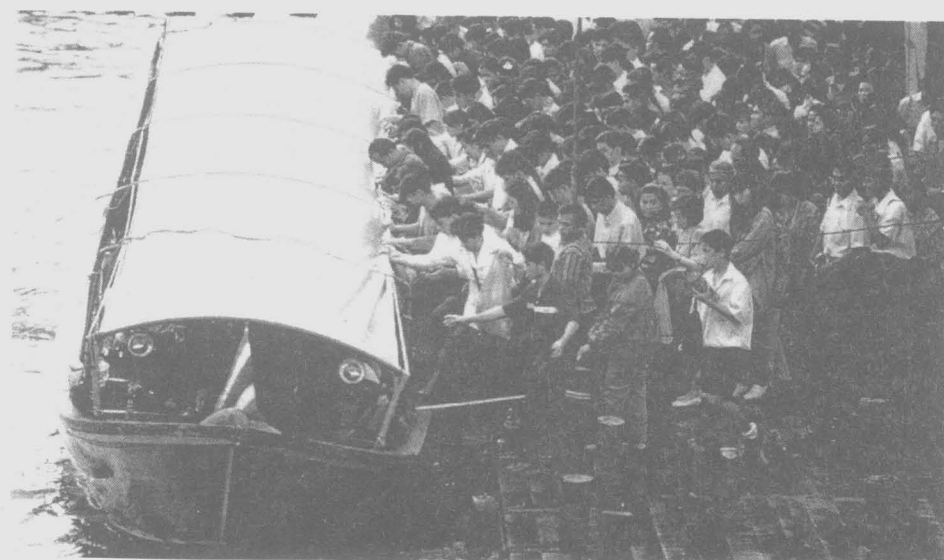
เสนอโครงการความมั่นคงทางสังคมเป็นมาตรการที่จะสร้างหลักประกันให้แก่ประชาชนเพื่อสกัดกั้นการเผยแพร่ของลัทธิสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์ ซึ่งได้ผลค่อนข้างมากโดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งในช่วงประธานาธิบดีรูสเวลต์ออกกฎหมายว่าด้วยความมั่นคงทางสังคมเป็นช่วงที่เศรษฐกิจตกต่ำ (พ.ศ. 2472) พรรคสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์กำลังได้รับความนิยมอย่างมาก แต่เมื่อประธานาธิบดีรูสเวลต์ เข้ามารับหน้าที่บริหารประเทศ ได้นำนโยบาย New Deal หรือแนวทางใหม่ โดยออกกฎหมายว่าด้วยความมั่นคงทางสังคม ออกกฎหมายทางด้านแรงงานเข้าไปด้วยแล้วผู้มีปัญหาทางสังคม ผู้ยากไร้ต่าง ๆ ก็ทำให้กระแสลัทธิทางสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ได้ลดถอยลง ในที่สุด จนพรรคคอมมิวนิสต์ในสหรัฐไม่เคยเติบโตเป็นพรรคการเมืองที่เข้มแข็ง

กล่าวโดยสรุป แนวคิดของอาจารย์ปรีดีว่าด้วยการสร้างความมั่นคงทางสังคมก็คือ การประกันสังคม สิ่งที่รอคอยมา 36 ปี เพิ่งเป็นผลสำเร็จเมื่อ 3 ปีที่แล้ว โดยมีพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 ทั้ง ๆ ที่อาจารย์ปรีดีเสนอไว้เมื่อ 60 ปีแล้ว นี่ก็คือสังขรณ์ที่พวกเราควรจะได้จดจำไว้คือสิ่งใดที่จะเป็นประโยชน์ต่อคนไทยส่วนใหญ่ต่อคนยากจน ยากที่จะได้ผลโดยง่ายต้องใช้เวลาผลักดันกันนาน บ่อยครั้ง ผู้ริเริ่มก็ต้องประสบเคราะห์กรรมด้วย

ความคิดของอาจารย์ปรีดี ได้ก่อประโยชน์ให้แก่บ้านเมืองหลายด้าน หลายสาขา แม้ความคิดบางอย่างไม่ได้รับการสนองตอบในขณะนั้น ก็มีอิทธิพลกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระยะต่อมา ยิ่งกว่านั้นประเทศไทยจะจารึกผลงานของท่าน ในฐานะนักคิดนักปฏิรูปสังคม

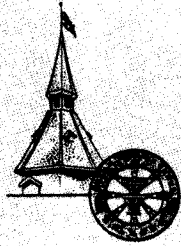
คัดจากหนังสือ “วันปรีดี พนมยงค์”

11 พฤษภาคม 2537

การมีระบบประชาธิปไตยทางการเมือง แต่เพียงด้านเดียวเท่านั้น แม้จะเป็นประโยชน์แก่ราษฎรส่วนมากดีกว่าไม่มีระบบประชาธิปไตยทางการเมืองเสียเลย ก็จริงอยู่ แต่ถ้าไม่มีระบบประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจด้วยแล้ว ราษฎรส่วนมากก็ไม่มีโอกาสในทางปฏิบัติ ที่จะใช้สิทธิประชาธิปไตยได้ เพราะคนส่วนน้อยที่กุมอำนาจเศรษฐกิจอยู่ในมือ ย่อมมีโอกาสดีกว่าในการใช้สิทธิประชาธิปไตยทางการเมือง.....

(อนาคตของประเทศไทยควรดำเนินไปในรูปใด จาก "ปริทัศน์" พนมยงค์ พูดถึง กรณีสวรรคตและปัญหาของชาติ)

ชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์
Preparatory School of University of
Moral and Political Sciences Alumni Society.

คือ ผู้มีวิสัยทัศน์

สุโข สุวรรณศิริ

คำว่า **วิสัยทัศน์** หรือ **VISION** เป็นคำพูดที่ใช้กันแพร่หลาย โดยเฉพาะในหมู่นักการเมือง ทั้งนี้เพราะความเชื่อว่า ผู้นำหรือนักการเมือง ผู้รับผิดชอบการบริหารบ้านเมืองจะต้องมองการณ์ไกล ไม่ใช่มองว่าวันนี้ พรุ่งนี้ หรือเดือนหน้าปีหน้าจะทำอะไร แต่เท่าที่ผมติดตามการเมืองของเรามากกว่า 50 ปี ผมคิดว่า เกือบจะหานักการเมืองที่มีวิสัยทัศน์ตามความหมายที่แท้จริงในบ้านเราไม่ได้เลย เพราะเกือบทุกท่านจะคิดและกระทำการใดก็เพื่อแก้ไข

ปัญหาเฉพาะหน้า และเสียเวลาจากการโต้ตอบกันไปกลับมาเสียส่วนใหญ่ อย่างไรก็ดี ผมยังภูมิใจว่า ถ้ามองย้อนหลังไประหว่าง 50-60 ปีเศษ ๆ เมืองไทยได้เคยมีนักการเมืองผู้มีวิสัยทัศน์ที่แท้จริง ท่านผู้นั้นคือ **ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์**

ที่ผมกล่าวเช่นนั้นเพราะผมได้ติดตามแนวความคิดและผลงานของท่านอาจารย์ปรีดีมาโดยตลอด ผมเห็นว่า แนวความคิดและการปฏิบัติงานของท่านในอดีต **สะท้อนให้เห็นถึงภาวะของการเป็นรัฐบุรุษและผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ที่แท้จริง** ผมจะขอยกตัวอย่างเฉพาะที่สำคัญและเห็นได้ชัดเพื่อประกอบคำกล่าวข้างต้น ดังต่อไปนี้

1. วิสัยทัศน์ในการสร้างประชาธิปไตย

ท่านได้ให้ความสำคัญแก่การสร้าง ความเข้าใจในเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้แก่ราษฎรเป็นอย่างมาก เพราะหากราษฎรส่วนใหญ่ไม่เข้าใจวิถีทางปกครองตนเองซึ่งเป็นของใหม่ของคนไทย ประชาธิปไตยก็ไปไม่รอด ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงสร้างรากฐานความเข้าใจเริ่มจากชุมชน โดยได้เสนอกฎหมายให้มี

เทศบาลทุกตำบล ในการปกครองระบบเทศบาล ก็จะมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาตำบลและคณะมนตรีตำบล จำลองแบบมาจากระดับชาติ เจตนารมณ์ก็เพื่อให้ราษฎรได้ศึกษาด้วยการปฏิบัติจริง ๆ และเข้าใจพื้นฐานของการปกครองตนเอง และรักษาประโยชน์ของตนเอง เมื่อราษฎรได้ค่อย ๆ เข้าใจ และชินกับการดูแลตนเองในสังคมใกล้ตัวแล้ว ต่อไปเมื่อไปถึงการเลือกตั้งระดับชาติเขาก็จะซึมซาบโดยอัตโนมัติ น่าเสียดายที่ผู้รับผิดชอบรุ่นต่อ ๆ มาไม่ได้สานต่อแนวความคิดนี้ เพราะหากได้ทำต่อเนื่องมากกว่า 60 ปี ป่านนี้เราคงไม่ต้องห่วงใยและหาทางขจัดการซื้อสิทธิขายเสียง ซึ่งเป็นปัญหาหนักอกของคนไทย และเป็นอุปสรรคอย่างใหญ่หลวงต่อการเดินไปสู่เส้นทางประชาธิปไตย

2. **วิสัยทัศน์ในทางเศรษฐกิจ** ท่านอาจารย์ได้ให้ความสำคัญแก่เรื่องเศรษฐกิจไม่น้อยกว่าเรื่องการเมือง ท่านจึงมีนโยบายแน่วแน่ที่จะปลดปล่อยความทุกข์ของราษฎร และยกฐานะให้ราษฎรอยู่ดีกินดี แต่เศรษฐกิจเป็นเรื่องใหญ่ ซึ่งต้องทำต่อเนื่อง ท่านจึงเริ่มให้มีแผนงานทางเศรษฐกิจ โดยได้เสนอ**เค้าโครงเศรษฐกิจ**เพื่อวางรากฐานไปข้างหน้าอีก 20-30 ปีแต่น่าเสียดายที่ผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะนั้นตามความคิดท่านไม่ทัน เป็นผลให้ท่านถูกกล่าวหาและต้องออกเดินทางไปต่างประเทศชั่วคราว

อย่างไรก็ดี เมื่อท่านกลับจากต่างประเทศและพ้นข้อกล่าวหา และกลับเข้ามารับหน้าที่ในฐานะรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่งท่านก็เริ่ม**อภิวัฒน์ทางเศรษฐกิจ**หลายเรื่องที่สำคัญ

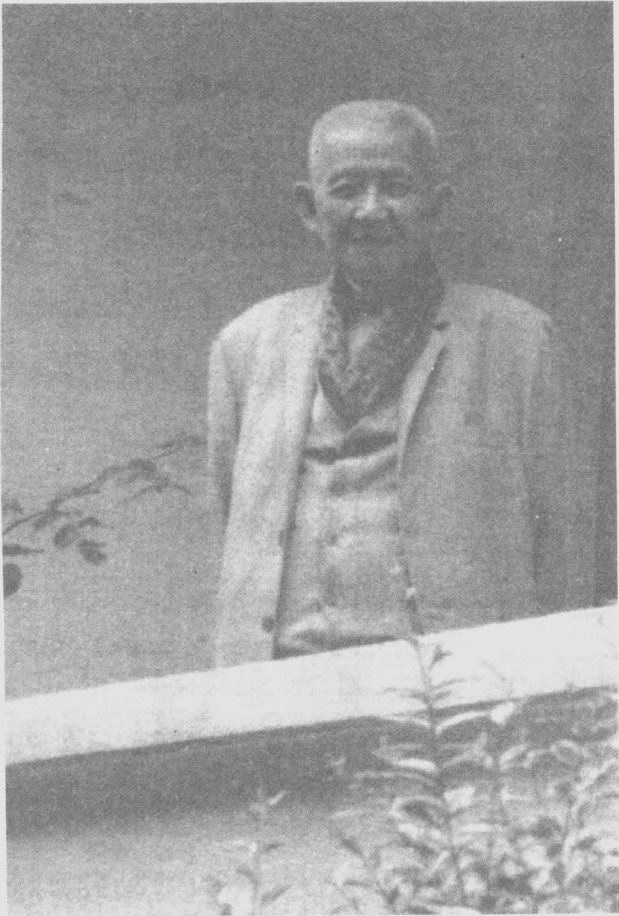
ก็คือยกเลิกภาษีราชการ และให้ใช้ประมวลรัษฎากรซึ่งให้ความเป็นธรรมแก่ราษฎร คือใครมีรายได้มากก็เสียภาษารายได้น้อยก็เสียน้อย นอกจากนี้ท่านยังได้จัดตั้งธนาคารชาติเพื่อเป็นสถาบันที่จะรักษาเสถียรภาพของการเงินเสนอให้ออกพรบ.งบประมาณ เพื่อให้มีการควบคุมการใช้ภาษีอากรที่เก็บจากราษฎรอย่างรัดกุมและสมประโยชน์ กล่าวได้ว่า ในสมัยที่ท่านอาจารย์เป็นรัฐมนตรีคลัง เสถียรภาพทางการเงินของประเทศไทยมีความมั่นคงมาก

จากวิสัยทัศน์ของท่าน เมื่อระยะใกล้สงครามโลกครั้งที่สอง ท่านได้นำเงินทุนสำรองเงินตราจำนวนหนึ่งไปซื้อทองคำน้ำหนัก 1 ล้านออนซ์ เป็นทุนสำรองแทนเงินตรา และนำทองคำนั้นมาเก็บไว้ในห้องนิรภัยของกระทรวงการคลัง ซึ่งได้รักษาไว้เป็นทุนสำรองเงินตราจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีทองคำอีกจำนวนหนึ่งซึ่งท่านอาจารย์ได้เรียกร้องให้ญี่ปุ่นนำมาแลกกับเงินบาทเพื่อใช้ระหว่างสงคราม โดยธนาคารชาติญี่ปุ่นได้ผูกพันไว้เป็นทรัพย์สินของรัฐบาลไทย วิสัยทัศน์ในเรื่องนี้เป็นผลให้เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรได้มอบทองคำนี้คืนให้รัฐบาลไทย เพราะถือว่าไม่ใช่ทรัพย์สินของชาติศัตรู

ในด้านเกษตร ท่านอาจารย์มีความห่วงใยในฐานะและความยากลำบากของเกษตรกรเป็นพิเศษ ตัวท่านก็เคยช่วยบิดาท่านาด้วยตนเอง นอกจากจะเสนอตั้งสหกรณ์เอนกประสงค์เพื่อตัดปัญหาคนกลาง (ดำเนินไม่ได้เพราะเป็นส่วนหนึ่งของเค้าโครงการเศรษฐกิจ) ท่านอาจารย์ยังได้ยกเลิกอากรค่านา และมีแผนการที่จะให้ชาวนาที่ดินทำกินเป็นของตนเองด้วย

ในเรื่องวิสัยทัศน์ทางเศรษฐกิจ ผมได้รับการบอกเล่าจากผู้ใหญ่ที่เชื่อถือได้ 2 เรื่อง เรื่องแรก คือเรื่องการส่งออกข้าว หลังจากท่านกลับจากเยือนสหรัฐอเมริกา ท่านได้เสนอคณะรัฐมนตรีว่าจากการสังเกตการณ์ ท่านคิดว่า ในอีกประมาณ 20 ปีข้างหน้า สหรัฐจะเป็นคู่แข่งการค้าข้าวกับไทย เพราะในสหรัฐมีพื้นที่จำนวนมากที่อากาศอำนวยให้ปลูกข้าวได้ และถ้าเขาเริ่มปลูกเขาจะมีข้าวที่มีคุณภาพดีเท่าเราหรือดีกว่าเรา ข้อคิดของท่านไม่ได้รับการตอบสนองเพราะรัฐมนตรีส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่น่าเป็นไปได้ที่จะมีประเทศใดผลิตข้าวดีเท่ากับของเราและมาแข่งขันกับเราได้ โดยเฉพาะสหรัฐในขณะนั้นไม่มีแววว่าจะเป็นประเทศที่ปลูกข้าวได้

เรื่องที่สองคือเรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้ ท่านอาจารย์ได้เล็งเห็นภัยอันตรายจากการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า ท่านจึง

เสนอว่าหากไม่หามาตรการป้องกันอย่างจริงจัง ต่อไปอีก 30 ปีข้างหน้า ประเทศไทยจะเปลี่ยนจากการส่งออกไม้สักมาเป็นการสั่งไม้เข้าประเทศแทน ปรากฏว่าในคณะรัฐมนตรีก็ไม่มีใครสนใจต่อข้อสังเกตของท่าน มีรัฐมนตรีท่านหนึ่งยังกล่าวว่าถึงตอนนั้นพวกเราตายกันหมดแล้ว

จะเห็นได้ว่าเมื่อเวลาผ่านไป ข้อสังเกตและข้อเสนอของท่านทั้งสองเรื่องก็เป็นจริงทุกประการ

3. วิสัยทัศน์ในด้านการศึกษา ท่านอาจารย์ได้ให้ความสำคัญแก่การศึกษาเป็นพิเศษ เพราะการศึกษาเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศและประชาธิปไตย ท่านจึงได้กำหนดเรื่องการศึกษาไว้ในหลัก 6 ประการของคณะราษฎร ท่านได้เริ่มปฏิบัติจริงจังในสองระดับ ในระดับอุดมศึกษา ในขณะนั้นไม่มีมหาวิทยาลัยเพียงแห่งเดียว ไม่เพียงพอที่จะผลิตคนที่มีความรู้มาช่วยพัฒนาประเทศได้ทันการณ์ ท่านจึงได้จัดตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง (มจร.) มีลักษณะเป็นมหาวิทยาลัยเปิดเป็นครั้งแรก สอนเน้นหนักไปในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ถึงแม้จะมีเพียง 2 คณะ คือ คณะธรรมศาสตร์ และคณะการบัญชี แต่ในหลักสูตรธรรมศาสตร์บัณฑิต แม้จะเน้นการสอนกฎหมายเป็นหลัก แต่ก็ได้สอนวิชารัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และการทูตด้วย ทั้งนี้เพื่อจะผลิตบัณฑิตมา

รับใช้ประเทศในแขนงสำคัญ ๆ ได้ครบถ้วน ซึ่งก็ได้ผลตามที่ท่านมุ่งหมายไว้ เพราะธรรมศาสตร์บัณฑิตและผู้จบประกาศนียบัตรทางบัญชีได้ออกมารับใช้ประเทศและกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศในเวลาต่อมาเป็นจำนวนมาก

นอกจากนี้ เมื่อ พ.ศ. 2481 ท่านยังได้ตั้ง**โรงเรียนเตรียมปริญญา**เพื่อเตรียมตัวเข้าศึกษาใน มธก. โดยเฉพาะเรียกชื่อย่อว่า **ตมธก.** มีอยู่ 8 รุ่น หลักสูตร ตมธก. น่าสนใจมาก วิชาที่เรียนในขณะนั้นมีเช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาบาลี วรรณคดี ประวัติศาสตร์สากล พุทธประวัติ ปรัชญา เทคโนโลยี ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายและบัญชี ชวเลข พิมพ์ดีด และดนตรี เป็นต้น วิชาบางวิชา สอนและสอบเป็นภาษาต่างประเทศ ครูของโรงเรียนเตรียมจำนวนมากจบจากต่างประเทศ (หลายคนจบปริญญาเอก) และทางธรรมะก็ได้ครูที่จบเปรียญ 9 ประโยคหลายท่านมาสอน จากหลักสูตรนี้สะท้อนให้เห็นวิสัยทัศน์ของท่านที่จะเตรียมบุคคลให้พร้อมที่จะศึกษาระดับสูงทั้งในด้าน**ฐานะความรู้ทางวิชาการและจริยธรรม**

ในระดับประถมศึกษา ท่านได้เสนอให้จัดตั้ง**โรงเรียนเทศบาลและประชาบาล**ทั่วประเทศ เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กไทยจะอยู่ที่ไหนก็ตาม มีโอกาสเรียนหนังสือโดยเท่าเทียมกัน

อย่างไรก็ดี การศึกษาจะมีผลตามเป้าหมายจะต้องใช้เวลาและกระทำอย่างต่อเนื่อง และต้องทำไปในทิศทางที่ถูกต้อง ฉะนั้นผู้ที่รับลูกต่อจากท่าน ก็ต้องสานแนวความคิดของท่านอย่างต่อเนื่องและจริงจัง

4. วิสัยทัศน์ในด้านธรรมะ ถึงแม้ท่านอาจารย์จะไม่มีโอกาสบวชพระ เนื่องจากท่านต้องรับผิดชอบบ้านเมืองตั้งแต่หนุ่ม ๆ แต่ท่านได้ให้ความสนใจและศึกษาธรรมะและนำมาปฏิบัติอย่างจริงจัง เพราะท่านเห็นว่าธรรมะเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับทุกคน ยิ่งเป็นนักการเมืองหรือผู้บริหารก็ต้องรู้และปฏิบัติธรรมะให้ถูกต้อง จึงจะสร้างเมตตาธรรมในการปกครองคนได้ ท่านได้เคยนิมนต์**ท่านพุทธทาส** ซึ่งท่านทราบว่าเป็นพระที่มีปฏิปทาที่ถูกต้อง มาสนทนาธรรมกันถึง 2 วัน กับ 1 คืน ประกอบกับท่านชอบอ่านหนังสือธรรมะ จึงทำให้ท่านเข้าถึงพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้อง โดยท่านเริ่มเข้าใจเรื่อง**หลักไตรลักษณ์**ก่อน คือ**ทุกขัง อนิจจัง อนัตตา** ผู้ศึกษาพุทธศาสนาถ้าไม่เข้าใจเรื่องไตรลักษณ์ก่อนแล้วก็เรียกได้ว่าไม่เข้าใจพระพุทธศาสนา

จากหลักไตรลักษณ์ ท่านได้ปรับเข้ากับชีวิตจริง ท่านได้

เขียนหนังสือที่แพร่หลายมากเล่มหนึ่งชื่อว่า**“อนิจจังแห่งสังคม”** ท่านกล่าวเรื่องหลักอนิจจังตอนหนึ่งว่า **“สิ่งทั้งหลายในโลกนี้ไม่มีสิ่งใดนิ่งอยู่กับที่ ทุกสิ่งมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไปโดยไม่หยุดยั้ง”** ส่วนเรื่องอนัตตาซึ่งสอนในเบื้องต้นให้เรารู้จะความเห็นแก่ตัว ท่านอาจารย์ได้ปฏิบัติมาตลอดชีวิต ท่าน**ผู้อ่านลองคิดดู คนที่อิจฉาริษยาและมีโอกาสอยู่ในตำแหน่งหน้าที่อย่างท่าน ถ้าหากจะแสวงหาความร่ำรวยหรือประโยชน์ส่วนตัว ย่อมเป็นของง่าย แต่เป็นที่ประจักษ์ว่าในการรับใช้ประเทศชาติ ท่านอาจารย์กลับจนลงทุกที**

ในเรื่องการใช้ปัญญา ท่านได้กล่าวให้โอวาทแก่ธรรมศาสตร์บัณฑิตรุ่นแรกเมื่อ พ.ศ. 2479 ว่า **“ขอให้ใช้สติประกอบปัญญานำความรู้ที่เป็นสัจจะ ซึ่งศึกษาเล่าเรียนมานั้น เป็นหลักนำการปฏิบัติเพื่อรับใช้ชาติและราษฎรให้พัฒนาก้าวหน้ายิ่งขึ้น”**

นอกจากตัวท่านอาจารย์เองจะเข้าถึงธรรมะโดยถูกต้องแล้ว ท่านยังห่วงใยเยาวชนรุ่นหลัง น่าจะได้เข้าใจและปฏิบัติธรรมะอย่างถูกต้องตั้งแต่เยาว์วัย ฉะนั้นในหลักสูตร ตมธก. จึงได้บรรจุเรื่องธรรมะไว้ในหลายวิชา เช่น พุทธประวัติ และในวิชาเรียงความภาษาไทยก็ให้แต่งเรียงความเป็นกระทู้ธรรม ทำให้นักศึกษาซึ่งอยู่ในวัยรุ่นได้ซึมซาบธรรมะจนเป็นนิสัยติดตัว และจากการที่ท่านแนะนำให้ใช้สติและปัญญา ผนวกจิตใจที่จะกล่าวว่าเกือบไม่มีศิษย์เก่า ตมธก. ที่ถูกหลอกหลวงโดยพวกอลัชชีเลย นับเป็นโชคมหาศาลที่ได้ผู้ชี้แนะธรรมะที่ถูกต้องให้ติดตัวเรามา

ในด้านการปกครองคณะสงฆ์ ท่านได้มองการณ์ไกลว่า การปกครองคณะสงฆ์ไม่น่าจะอยู่ในความรับผิดชอบของพระเถระผู้ใหญ่เท่านั้น ท่านจึงได้เสนอ **พรบ.คณะสงฆ์ พ.ศ. 2484** กำหนดให้มี**สังฆมนตรี**ซึ่งแต่งตั้งจากพระเถระผู้ใหญ่ **สังฆสภา**ซึ่งเลือกจากพระสงฆ์ทั่วประเทศ และมี**พระวินัยร** ทำหน้าที่คล้ายตุลาการ ทางด้านสังฆมนตรีและสังฆสภา ก็ให้มีการถ่วงดุลอำนาจกัน ส่วนการจัดให้มีพระวินัยธรเป็นประจำก็สะดวกเมื่อมีการทำผิดพระธรรมวินัยจะได้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะพิจารณาโดยรวดเร็ว นำเสียดายที่ พรบ.นี้ใช้มาเพียง 10 ปีเศษ ผู้มีอำนาจต่อมาก็ยกเลิกและกลับไปนำแบบเดิมมาใช้

5. วิสัยทัศน์ในเรื่องการคุ้มครองสิทธิของพลเมือง ท่านได้เล็งเห็นความยากลำบากของราษฎรเมื่อมีปัญหาขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่ผู้ปกครอง ท่านจึงริเริ่มระบบศาลปกครองขึ้น

โดยในขั้นแรกให้ขึ้นกับคณะกรรมการการกฤษฎีกาก่อน ต่อไปจึงค่อยแยกออกเป็นศาลอิสระต่อไป เราคงเห็นแล้วว่ากว่าคุณรุ่นหลังจะตามแนวความคิดท่านได้ทันก็ล่วงมาหลายสิบปีแล้ว

อีกเรื่องหนึ่งตั้งแต่เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ ๆ ท่านได้เสนอให้**มีกฎหมายประกันสังคม**ให้แก่ราษฎร ปรากฏว่าไม่ได้รับการสนองตอบในขณะนั้น จนอีก 2 ปีต่อมา สหรัฐอเมริกาได้มีการประกาศใช้กฎหมายประกันสังคม แสดงว่าท่านอาจารย์มีแนวความคิดนี้ก่อนสหรัฐเสียอีก หรือจะพูดว่าสหรัฐนำเอาแนวความคิดของท่านอาจารย์ไปใช้ก็คงไม่ผิด

6. **วิสัยทัศน์ในการต่างประเทศและสันติภาพ**
ในระยะสั้น ๆ ที่ท่านอาจารย์ได้เป็นรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ ท่านได้ใช้ความกล้าหาญในการเข้าไปแก้ไขสนธิสัญญากับสหรัฐ ญี่ปุ่น และประเทศในยุโรปรวม 12 ประเทศ เพื่อยกเลิก**สิทธิสภาพนอกอาณาเขต** ตลอดจน**ภาษีร้อยละ 3** และทำสนธิสัญญาใหม่บนรากฐานแห่งความเสมอภาค และถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติ และเป็นผลให้ประเทศไทยมีเอกราชทางการศาล โดยสมบูรณ์ ผลงานนี้ต้องนับว่าเป็นประวัติศาสตร์สำคัญของกระทรวงการต่างประเทศ

วิสัยทัศน์ที่โดดเด่นของท่านอาจารย์และได้ให้คุณูปการอย่างใหญ่หลวงแก่ประเทศชาติ และประชาชนคนไทยก็คือการเป็น**หัวหน้าขบวนการเสรีไทยเพื่อต่อต้านญี่ปุ่น** เริ่มต้นด้วยเมื่อใกล้เกิดสงครามโลกครั้งที่สอง ท่านได้มองการณ์ไกลว่าหากเกิดสงครามคราวนี้ ประเทศเราคงถูกกระทบแน่ ท่านจึงผลักดันให้มี**พระบรมราชโองการการปฏิบัติความเป็นกลาง พ.ศ. 2482** ขึ้น และเมื่อต่อมาญี่ปุ่นบุกประเทศไทย ท่านก็ได้แสดงจุดยืนให้ปรากฏว่าไม่เห็นด้วย จึงได้รวบรวมจัดตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้น ในการวิเคราะห์การสงคราม ท่านแน่ใจว่าด้วยทรัพยากรอันมหาศาลของฝ่ายสัมพันธมิตร ฝ่ายสัมพันธมิตรจะต้องเป็นฝ่ายชนะ มีผู้เล่าให้ฟังว่าในขบวนการเสรีไทยท่านได้ใช้อาจารย์และศิษย์เก่า มธก. และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมาช่วย มีอาจารย์ท่านหนึ่งซึ่งจบปริญญาเอกจากต่างประเทศซึ่งท่านตั้งใจจะให้มาร่วมด้วย ท่านจึงเรียกมาคุยและถามความเห็น ว่า **“ในสงครามคราวนี้ คุณคิดว่าใครจะชนะ”** อาจารย์ผู้นั้นตอบว่า **“ฝ่ายอักษะ”** โดยให้เหตุผลว่ากองทัพเยอรมันและญี่ปุ่นมีสมรรถนะสูง ท่านก็ติงว่าฝ่ายสัมพันธมิตรมีทรัพยากรมากมาย ในระยะยาวน่าจะได้เปรียบ อาจารย์ผู้นั้นก็ยังยืนยันว่าฝ่ายอักษะต้องชนะ ปรากฏว่าท่านไม่ยอมใช้อาจารย์ผู้นั้นให้เข้าร่วมในเสรีไทยด้วย เรื่องเสรีไทยทุกท่านคงทราบดีแล้วว่า ยังผลให้ประเทศเรา

พ้นสภาพผู้แพ้สงคราม ผมนามากล่าวในที่นี้ก็เพื่อยืนยันวิสัยทัศน์ของท่านที่มองการณ์ไกลได้ถูกต้องจริง ๆ

ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ วิสัยทัศน์อีกเรื่องหนึ่งของท่านก็คือ เมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ท่านเห็นว่าเป็นความชอบธรรมของประเทศเล็ก ๆ ในภูมิภาคจะร่วมมือกันเพื่อมีอำนาจต่อรองกับมหาอำนาจและประเทศภายนอก จึงได้เสนอจัดตั้ง **“สหภาพแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”** แต่ปรากฏว่าฝรั่งเศสขัดขวางข้อเสนอนี้ แต่ท่านก็ไม่ล้มเลิกแนวความคิด และได้ดำเนินการก่อตั้ง **“สันนิบาตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”** เมื่อกันยายน 2490 แต่โชคไม่ดีอีก 2 เดือนเศษ ท่านก็ถูกพิษรัฐประหารต้องลี้ภัยอยู่ต่างประเทศ อย่างไรก็ตามก็ตีปรากฏว่าอีกหลายสิบปีต่อมาองค์การอสาเกิตีอาเซียนก็ตีก็พัฒนาการมาจากแนวความคิดของท่านอาจารย์ปรีดี

ที่ผมยกตัวอย่างแนวความคิดและการปฏิบัติงานของท่านอาจารย์ปรีดีมาเพียงบางส่วนก็ย่อมเพียงพอที่จะตอบหัวข้อเรื่องของผมได้ว่า **ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ คือผู้มีวิสัยทัศน์ที่แท้จริง**

ในฐานะคนไทย ผมมีความภาคภูมิใจที่ประเทศเราเคยมีนักการเมืองที่เสียสละและมีวิสัยทัศน์ที่แท้จริง และผมคิดว่าน่าที่จะนำเอาเป็นแบบอย่างต่อไป

The Man of Vision

By Sukho Suwansiri

Translated by Laddawan Jamrerckjang

The term "vision" has been widely used especially among politicians since it is believed that individuals who are responsible for administering the country must have a broad vision, not focusing only on today, tomorrow, next month and next year, but also looking into what is ahead for the future. As I have been keeping up with our country's politics for 50 years, I find that it is almost impossible to find a politician guided by a vision in any true sense of the word. Most politicians think and act in ways which offer immediate and convenient, rather than well thought out solutions. An enormous amount of time is wasted on debates and arguments. However, I still feel proud reflecting that for 50-60 years a politician with true vision once guided Thailand. That great politician is Pridi Banomyong.

I dare say this because I have consistently followed the path illuminated by his thoughts and deeds. They reflect his character as a statesman and leader of true vision. It is possible to illustrate certain aspects of his vision:

1. A Vision of Democracy

Pridi Banomyong always emphasized a proper understanding of democracy in the people of Thailand. He felt democracy could not exist if the people did not understand how to govern themselves. Pridi Banomyong laid the basis of that understanding within the community by proposing a law which constituted municipal systems in every sub-district. The election of sub-district members and councilors was modeled along the lines of the national parliament so as to make people understand the basic principles of their own rights of self-government. As they became familiar with self-government of their community, they could then automatically absorb how to act in national elections. Unfortunately, subsequent politicians to Pridi Banomyong did not carry on this ideal. If it had been continually put into practice, vote buying which has been a critical problem of Thailand and a hindrance to democracy would be virtually non-existent.

2. Economic Vision

Pridi Banomyong had a firm determination to alleviate the people's troubles, as well as to upgrade their standard of living. He proposed an economic plan as a framework for the next 20-30 years. Unfortunately, the people involved in those days could not follow his ideas. As a result, he was blamed, accused, and forced to live abroad.

However, after being proved innocent and assuming the duties of a minister, he contributed a lot to the country's economy. For example, he abolished the poll-tax and introduced a revenue code which gave people more social justice. He had the National Bank established to stabilize finance, proposed a budget to control the use of tax money collected from the people. While serving as the Minister of Finance, the financial condition of the country was very stable.

During the Second World War, he created a million-once gold reserve fund which has been kept in the safe at the Ministry of Finance ever since. Moreover, he urged the Japanese to exchange gold with the Thai baht for use during the War. The Japanese government reserved this gold as a Thai asset. This precaution proved to be an act of tremendous foresight after the War when the Allied countries returned the gold to the Thai government since it was not considered as a Japanese asset.

Pridi Banomyong was especially concerned about the well-being of agriculturalists. He proposed the multi-purpose cooperative to get rid of middlemen. He cancelled farmland tax and planned assistance for the farmers to own their farmland.

Two respectable administrators related to me Pridi Banomyong's economic vision formed after returning from the USA. He predicted that within the next 20 years, the USA would be Thailand's primary competition in the rice trade since it had a vast area of land and a climate that facilitated rice cultivation. One day, he warned, the US would be able to grow rice of equal or better quality than Thailand. His vision had never been supported since most ministers felt that it was impossible for the US to be Thailand's rival in exporting rice.

As for forest conservation, Pridi Banomyong could see the dangers of deforestation. If the government at that time did not discover any measures to prevent it, within 30 years our country not only would have no teak to export, but would have to import it instead. The cabinet was not swayed by his presentiments. One minister confidently asserted that they would not even exist by that time. It could be seen that his predictions on the two issues proved to be true.

3. Educational vision

Pridi Banomyong saw that education is the important foundation in developing the democratic system and country. He constituted education in the six principles of the People's Party's Declaration. He firmly instilled the education principle into practice in the two main levels of schooling: primary and higher education.

In assessing the higher educational level, he saw that there was only one university in Thailand. This was an inadequate number to put forth knowledgeable graduates who could develop the country in time. He established the University of Moral and Political Sciences (UMPS) as the first open university focusing on politics, economy and society. They were two faculties: Law and Accounting. In the Faculty of Law, although the study of law was emphasized, political science, economics, and diplomacy were taught in order to train graduates to serve the country in every field. His intention was achieved because there were many capable graduates from this University.

Furthermore, in 1938 he established the preparation school for the University. The courses offered were English, French, Pali, Literature, History, Buddhism, Philosophy, Technology, Introduction to Law and Accountancy, Shorthand, Typing, and Music. The scope of the curriculum demonstrates his vision in preparing qualified people to study in the higher education level.

In the elementary level, he proposed to have the municipal and rural schools founded for the benefit of the children upcountry, and to provide an equal educational opportunity to all children. It is a long and continuous process for education to achieve its goal. Those who carry on Pridi Banomyong's ideal should truly administer it in a right direction.

4. Vision on Dhamma

Although he never had a chance to be ordained since he had to assume responsibilities in the government at a young age, he was very interested in study and practice of Dhamma. He saw that Dhamma was vital to life, even politicians and administrators were of no exception. Dhamma when put into practice could create good governance. He invited Buddhadasa Bhikkhu to converse on Dhamma with him for two days and one night. He read a lot of books on Dhamma. He understood the Three Characteristics: the state of suffering, impermanence, and soullessness. His book entitled *Social Impermanence* reflected his deep understanding of the Three Characteristics's Principles. He stated "all things in this world are not static; they forever move and change." His admirable conduct illustrated his true understanding of "soullessness". A genius like him, who was in such a high position could easily find wealth and privileges, but it seemed that in serving the country, he was poorer and poorer.

Besides getting the right way into Dhamma, he was concerned that the younger generations should understand Dhamma in the right way as well. In the curriculum of the Preparation School for the University of Moral and Political Science, he asked that Buddhism to be included. In the Thai

Language Course, the students had to write essays expressing their opinions based on Dhamma. This was a clever way to make the students understand and apply the Dhamma principles. As a consequence, they became wiser.

In relation to Ecclesiastical ruling, he envisioned that the Sangha should not be administered by high-ranking monks. Therefore he proposed the Act of Ecclesiastic B.E. 2484. It constituted the Ecclesiastical Minister appointed by high-ranking monks, the Ecclesiastical Assembly elected from monks all over the country, and the Ecclesiastical Judicature acting as judges. There was a balance of power between the Ecclesiastical Ministers and the Ecclesiastical Assembly. The Ecclesiastical Judicature also could do their duty immediately when there was a case. Unfortunately, this act was used for ten years, then it was cancelled.

5. Vision on Citizen's Rights

Pridi Banomyong realized what trouble the people had to go through when they had conflicts with officials. He initiated the governing court system. At first, it was under the Judicial Council but would later become an independent court. It can be seen that it had been many years before the following generations would catch up with his initiations.

After the change of the government system in 1932, he proposed a social security law, but his proposal as never advocated. Two years later, the U.S. government passed the social security law. It can be said that Pridi Banomyong initiated this law before the U.S.

6. Vision on Foreign Affairs and Peace

In a short period on his duty as the Minister of Foreign Affairs, he was very courageous in requesting for the amendment of the treaty with the USA, Japan, and twelve European countries to repeal the extra-territorial rights, as well as unfair trade taxes. With his hard effort, Thailand signed a new treaty on equal and reciprocal terms. This resulted in Thailand's complete judicial independence, and became an historic event for the Ministry of Foreign Affairs.

Pridi Banomyong's distinguished vision which greatly contributed to the country well-being was recognized when he led the Free Thai Movement to resist the Japanese invasion during World War II. He saw that Thailand had to be inevitably affected by the War. Therefore he urged the Neutrality Act to be declared in 1919 declaring that Thailand did not support Japan. The Free Thai Movement made the world see that Thailand was not included in the Axis countries.

After World War II, he had an idea that small countries in the same region should cooperate to gain leverage in negotiating with foreign powers. He proposed the Union of Southeast Asian Countries to be established, but France impeded this proposal. He never gave up. Later he proposed the League of Southeast Asian Countries. It was successfully founded in September in 1947, but two months later the government was overthrown and he fled overseas. Years later the following ASA Organization and ASEAN was developed from those previous organization proposed by him.

As a Thai, I am proud of being in the country having Pridi Banomyong- a devoted politician with true vision. Pridi Banomyong- a political icon of Thailand.

เศรษฐกิจเป็นรากฐานสำคัญแห่งมนุษยสังคม ส่วนระบบการเมืองเป็นแต่เพียงโครงร่างเบื้องต้น ที่จะต้องสมานกับความต้องการทางเศรษฐกิจของมวลมนุษย์ในสังคม ถ้าหากรัฐธรรมนูญอันเป็นแม่บทแห่งกฎหมายสอดคล้องกับความต้องการทางเศรษฐกิจนั้น วิฤตการณ์ทางสังคมก็ไม่เกิดขึ้น และประเทศชาติก็ดำเนินก้าวหน้าไปตามวิถีทางวิวัฒน์ (Evolution) อย่างสันติ ถ้าหากรัฐธรรมนูญไม่สอดคล้องกับความต้องการทางเศรษฐกิจของสังคม วิฤตการณ์ก็ต้องเกิดขึ้นตามกฎธรรมชาติแห่งข้อขัดแย้งระหว่างสองสิ่งที่เป็นปฏิปักษ์กัน.....

(งพท์กัษเจตนาธรรมณัประชาติปโดยสมบุรณ์ของวีรชน 14 ตุลาคม จาก "ปรีดี พนมยงค์ กับสังคมไทย")

หลัก 6 ประการ ของคณะราษฎร

1. จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการเมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง
2. จะต้องรักษาความปลอดภัยในประเทศ ให้การประทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงให้มาก
3. จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยด
4. จะต้องให้ราษฎรได้มีสิทธิเสมอภาคกัน
5. จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ เมื่อเสรีภาพไม่ขัดต่อหลัก 4 ประการดังกล่าวข้างต้น
6. จะต้องให้การศึกษาย่างเต็มที่แก่ราษฎร

(24 มิถุนายน 2475)

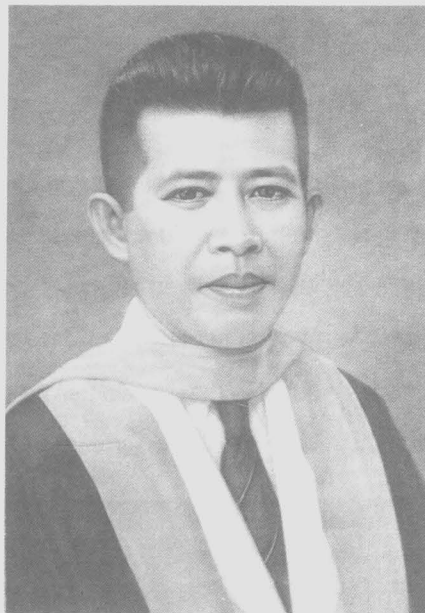
The Young Lawyer from Ayudhya

Vichitvong N. Pombhejara

Ayudhya was a pride in the long history of the Thai nation.

For 417 years, it was the nation's capital, a significant trading port and the center of Thai civilization. Ayudhya was founded in 1350, replacing Sukhothai as the site of administration, and it was destroyed in the year 1767. During these long years, Ayudhya witnessed victories and defeats, the rise and fall of dynasties, prosperity and depression, as well as glory and humiliation. Ayudhya also produced a number of national heroes and heroines.

At its zenith, Ayudhya was a heaven on earth where unique Thai arts and architecture were at their best. The city's colorful and glittering ceramic roofs of palaces and temples could be seen from quite a distance down Cho Phya River which flows into the Gulf of Thailand. It was from Ayudhya that the first southeast Asian embassy was dispatched to the court of Louis XIV, and it was here that far-away adventurers always dreamt of paying a visit. The romance of Ayudhya will never be recovered.

By the turn of the twentieth century, the grand old city no longer showed signs of gaiety or glamour. Except for the ruins which occasionally attracted tourists and archaeologists, Ayudhya had very little to claim for its significance. Like other provinces in the central plain, it was characteristically rural where thousands of hectares of paddy fields formed the common scenery. Between September through November the seasonal flood would turn the whole province into a vast sea. But by December and January, when a cold breeze rolled through the central plain from the north, the paddy fields turned golden, signalling the harvest time of the year. After the harvest season until May when the first rain reminded everyone that the next crop was to be cultivated, the Ayudhya folks took time off to enjoy themselves, including paying visits to relatives and friends, many of whom had migrated to the new capital some 120 kilometers to the south. It took only two hours and twenty-six minutes even in those days to go to Bangkok by train.

Administratively, Ayudhya was one of the provincial towns, although it was the administrative center for satellite provinces. The city was governed by a senior official titled "the old-capital governor" as distinguished from an ordinary "governor" as in the other provinces. At that time, the Ayudhya governor was a former diplomat who had served at the royal Thai legation in London for many years. A true son of Ayudhya, Phya Chaivichit-Sidthisastra was sent back to his hometown,

following his father's footsteps in care taking the old capital. Phya Chaivichit maintained close contacts with his Ayudhya folks, including one of his cousins, Kerd, who was engaged in the rice farming supported by a small trading business in the province.

Kerd was married to an Ayudhya girl named Koom and had a son, Siang, who followed his father's footsteps as a farmer. When Siang grew up, he married Lukchandra, daughter of a relatively well-to-do businessman. In the year 1900 they had their first son. The child was born on May 11 in their house on the outskirts of the city just opposite a Buddhist temple, Wat Banomyong. He was given the name Pridi.

Siang Banomyong was a man of great foresight. He saw in education an everlasting asset and was determined that all of his eight children, four sons and four daughters, must have the best education he could afford. His eldest son, Pridi, always showed his keenness for learning since childhood. At the age of 10, he completed Grade 7 which was the highest school grade available in Ayudhya at that time, but his father refused to see his son terminate his schooling at that level.

Bangkok was still mourning the death of the enlightened King Chulalongkorn when Pridi was first sent to further his education in the capital city. He was enrolled at the Benchamabopitra School attached to the Marble Temple for one academic year and returned to Ayudhya, by then having already schooling up to grade 10, to complete his secondary education in 1914. His parents were desirous that their son should have an advanced education. Pridi was sent to Bangkok again and after a period of preparation at the prestigious Suan Kulab College, he was admitted to the ministry of Justice's Law School in 1917 at the age of 17.

Six years earlier when he first came down to Bangkok, Pridi stayed with a monk at the Marble Temple. On his second visit, he temporarily resided with his mother's relatives and after being admitted to the Law School, he moved to live with a leading lawyer from

whom he acquired valuable legal knowledge. It took Pridi only two and a half years to complete his law curriculum and he was called to the bar in 1919, becoming one of the youngest barristers. During his law student days, Pridi is recalled as being very attentive to the lectures which specially pleased his French teacher, M. Laydeker. He was the kind of student who never took any lesson for granted. He always expressed doubts and requested for further clarifications from his teachers until he was fully satisfied. M. Laydeker was then the ministry of justice's advisor and also a lecturer at the Law School. It was from this fine gentleman that Pridi first acquired his French. Pridi's respect for Laydeker was shown when he dedicated his *docteur en droit*'s thesis submitted to the University of Paris in 1927 to his former teacher.

Not long after he had been called to the bar, Pridi Banomyong was given the opportunity to put his legal training into practice as a defense lawyer. The case involved an accident in which the boat of a southern businessman hit and damaged royal premises near the mouth of the Choa Phya River. Regarded as a sensitive legal case involving crown property, the accident itself was undeniable. The accused businessman, Mr. Lim Soon Nguan found it difficult to find a counsel for his case. At that time, the young lawyer was staying with Phya Chaivichit-Visidthamathada, the son of the late old-capital's governor, whom Lim Soon Nguan respected. He heard of the case, made a deliberate study of it and then volunteered to act as Lim's counsel. At the court, Pridi fought his first and only case in his legal career proving that the accident was an act of God. He also cited an old case during the Ayudhya period involving the sinking of a sea-faring ship because of a storm. The nineteen-year-old lawyer won the case which he represented in three courts in succession. His legal victory earned him a reputation in the legal circle of the day.

In the same year, he joined the department of corrections as a clerk with the support of its director-general, Phya Chaivichit. Many years later, Pridi recalled that he had the opportunity to acquire a good deal of knowledge on public administration from that experienced administrator. His profound respect for Phya Chaivichit was to be everlasting.

In 1920, Pridi Banomyong won the ministry of justice's scholarship to further his law studies in France. Before his departure, the justice minister arranged for him to have an audience with the King Vajiravudh, a normal practice for king's scholarship winners. The King told his minister that he had heard about the boy, "Send him to further his studies abroad," the King said, "he would return as an asset to the country".

Accompanied by his teacher, Laydeker, the young lawyer sailed to France in the middle of 1920. When his ship was passing through the Suez, Pridi asked his teacher about the canal's history. He then recalled that during King Chulalongkorn's reign, the Thai government once conceived a project with regard to the Kra Isthmus in the southern Thailand, but due to problems in international politics, the project never materialized. Laydeker suggested that if Pridi was keen to render some valuable service to his country, he should, while pursuing his study in France, made some study on the defunct Kra project and take into consideration the other similar canal projects such as Suez, Panama and Kiel. The idea of the Kra Isthmus continued to linger in his mind for many years to come.

Upon arriving in France, Pridi first took French lessons, together with Latin and English. Within one year, he passed the entrance examination and was admitted to the University of Caen's Faculty of Law. After three years at Caen, the young Thai scholar graduated with the degree of *licencie en droit*. In 1924, Pridi transferred from Caen to Paris where he first obtained his *diplôme d'études supérieures* both in law and in economics and then worked toward his doctorate in law, *docteur en droit de la république* (science

juridiques). He completed his doctorate in the year 1927, after submitting a thesis entitled '*Du Sort des Sociétés de Personnes en cas de Décès d'un Associé* (*Etude de droit Français et droit comparé*)' which was related to the legal problems of partnership. It was a doctorate with an annotation, "*Très bien*" or "Very good". Pridi was the second Thai who obtained a "*docteur en droit*". But he was the very first who ever took "*docteur de l'état*", that is the "state's doctorate" as distinguished from the "*docteur de l'université*" or the "university's doctorate". The difference is that "*docteur de l'état*" is reserved only for those who have previously obtained "*licencié en droit*", France's basic law degree.

Seven years in France were not too long for a young man who was all times searching for knowledge and experience. Despite his brilliant academic achievements, Pridi always found time to enrich his social life. He did travel a little in Europe, and made a lot of friends. For many years he got along very well with His Highness the Thai minister. Prince Charoon Krisdakorn was once very fond of him, to the extent that he asked Pridi to accompany him to a conference at the Hague as his personal secretary. When His Royal Highness Prince Prachathipok of Sukhothai, then a major in the Thai army, and his princess came to France to attend the French staff college, it was Pridi who personally and loyally attended to them.

In 1924, with Prince Prachathipok as honorary president, a Thai students' association was founded in Paris with the official title, "*association Siamoise d'intellectualité et d'assistance mutuelle*" or "S.I.A.M." Pridi was elected by forty-six Thai students to serve in the association's executive committee as its secretary. In the following year, he was elected the association's president. While he served in that capacity, there occurred an incident which was much talked-about then and is still talked-about even now.

Under Pridi's leadership, the S.I.A.M. proceeded smoothly, fulfilling the objectives for which it was established. In July 1925, the annual meeting was held

at Chatrettes for a fortnight during which about 50 members from all parts of the country attended. Cordiality, hospitality, and friendship were blended to give the gathering a success. The activities included sports, music, theater, and debates, aiming at unity among all members. The meeting was honoured by the visit of His Royal Highness Prince Mahidol of Songkhla (father of King Rama VIII and King Rama IX) who remarked with pleasure that such unity among the students as shown at the meeting would constitute part of national strength in the future. When the meeting finally came to an end, the members departed deeply impressed promising that they would meet again the following year.

The 1926 annual meeting of S.I.A.M. was attended by a group of students from England. Impressed by the S.I.A.M.'s activities, they extended an invitation on behalf of the students' association in the United Kingdom to the S.I.A.M. to send its representatives to participate in their annual meeting in England in the coming August of the same year. The letter of invitation was read to the members by Pridi, who was still S.I.A.M.'s president, and after a consensus, two students were elected to represent their association at the British meeting. The next day, Pridi wrote to the minister requesting his approval for the S.I.A.M.'s representatives to attend the meeting in England. He did so in recognition of the fact that the two nominees were junior members of the royal family, thus directly under the legation's supervision. Prince Charoon flatly refused to give his permission on the grounds that the students' association in Britain was known to possess an uncompromising character and as such S.I.A.M.'s delegates would be subject to humiliation while attending its meeting.

When the minister's negative reply was delivered to the S.I.A.M. meeting, then in session, there was an uproar of discontent. The London-based association's representatives, including His Royal Highness Prince

Chumpot of Nakornsawan, Boribhat's eldest son, strongly denied the Paris minister's accusation of their association. The meeting was of the opinion that the minister had no right to prohibit S.I.A.M. sending delegates to Britain. It was so revealed that the reason behind Price Charoon's refusal was that the minister in Paris did not get along well with Phya Bharata, the superintendent for Thai students in England. Pridi was designated by S.I.A.M.'s meeting to write to Prince Charoon once again. This time, the minister confirmed his jurisdiction over the two delegates chosen and also accused S.I.A.M. for its failure to preconsult him on the matter. In despair, the meeting, convinced of its rightful action, sought the way out by nominating private students instead of government scholarship holder as S.I.A.M.'s delegates to attend the meeting in England.

Prince Charoon found time to drop by at the students' meeting one day and took that opportunity to criticize the meeting's organizers. It was reported that minister walked around outside the building in heavy rain, refusing to accept an umbrella offered by the students. Next morning he clashed with one of his secretaries, Laung Vichitr-Vathakarn, whom the Prince accused of befriending S.I.A.M.'s president, to the extent that the secretary requested to be transferred back to Bangkok. The minister later wrote a letter to S.I.A.M. accusing the students' association of behaving like the Bolsheviks. S.I.A.M. represented by Pridi, denied the Prince's accusation and pointed out that the association had done nothing wrong to have caused the minister's anger. After Pridi and his executives committee had met with Charoon, both sides expressed regret over the misunderstanding. The truce was, however, a temporary one. Not long after that, the minister was informed that many government students led by Pridi were contemplating a petition for an increased monthly allowance following the franc's falling exchange value. The students argued that their allowances were fixed in pound sterling, and as such appropriate adjustments

should be made on the amount of French francs they received from the legation.

The students' action was taken as a direct insult to the minister's integrity and on the account, Prince Charoon lost his patience. He at once made a report to Bangkok accusing S.I.A.M.'s members of conspiracy and disobedience, and as for S.I.A.M.'s president, he demanded that Pridi should be recalled immediately. Being aware of the minister's report, the students went forward submitting their petition to King Prachathipok. They in turn charged the minister with three serious accusations: corruption regarding the students' allowances; misconduct relating to adultery and improper actions in the League of Nations. The dispute started from a small matter had now become widened.

On October 22, 1926, the legation in Paris received the following cable from the ministry of foreign affairs in Bangkok.

"His Majesty, having examined all the documents submitted concerning Prince Charoon's dispute with the S.I.A.M. and students' petition, has come to the conclusion that the students' society had deviated from the purposes for which it was formed. The objective of the society should be entirely social among students under the care of the Paris legation. It seems that the society has now become a sort of syndicate of students, in which the students meet to discuss the actions of the minister and to form resolutions and take actions contrary to the wishes of the minister. The students have discussed and condemned the manner in which the minister has been paying out their allowances, they have sent representatives to England knowing that it was against the wishes of the minister. They have shown themselves to be thoroughly hostile to the minister and the actions of the president of the society have been on the verge of insolence. Such a state of affairs cannot be tolerated for if students are allowed to form themselves into a syndicate (union) hostile to the minister. In this way no minister can possibly accept

the responsibility of looking after the students' welfare in the future. His Majesty, therefore, orders that the S.I.A.M. in its present form should be dissolved. If it is still desired that some society be formed that will afford the students some social intercourse among themselves, new statutes must be framed in which the students will be allowed to have a free hand as to social arrangements but it must otherwise be under the strict control of the legation. Moreover junior students of the preparatory and public school class should not be full members and have votes. They can join the holiday camp under the special care of a person chosen by the minister. They should live as much as possible apart from the elder students while joining in some of sports and entertainment. His Majesty considers that Nai (Mr.) Pridi Banomyong must be held chiefly responsible for the society's deviation from its original purpose and for inciting a feeling of indiscipline and mistrust of the minister among students. His Majesty, therefore, commands that Nai Pridi Banomyong be immediately recalled.

As to the second part of the students' petition asking for their allowances to be paid in pounds instead of francs, His Majesty is willing to consider the matter after having received explanations from the minister. If it has not already been done, a copy of the petition should be supplied to Prince Charoon and he is requested to submit explanations with reference to the said petition concerning allowances.

His Majesty deeply regrets to learn of insubordination among students and wishes to call them their sense of duty."

That cable arrived in Paris just before Pridi Banomyong took his final doctorate examination.

At that time back in Bangkok the news of his recall from Paris had reached his parents and relatives. Pridi's father, in deep concern about his son's misfortune, approached Phya Chaivichit and asked for the latter's assistance. Phya Chaivichit was the brother-in-law of

Chao Phya Yomaraj, one of the country most respected public servants who had served as a cabinet minister since the Chulalongkorn reign. Siang Banomyong was able to submit his petition to King Prachathipok, begging His Majesty's kindness to postpone his son's recall until after he had taken the doctorate examination. A most understanding man, Prachathipok kindly granted the petition and as a result, the following cable was dispatched by the minister of foreign affairs to the minister in Paris on November 25, 1926.

"With regard to the question of recalling Pridi Banomyong as contained in my letter of 178, 27th October, I am now commanded by H.M. the King to communicate to Pridi the following message. It begins: With reference to your recall, your father has now petitioned His Majesty that it may be postponed until you have passed the examination for the degree of doctor of law which will take place shortly. His Majesty has been most graciously pleased to grant that petition on the condition that you tender to the Siamese minister in Paris (a) written apology and the expression of regrets for your attitude in connection with the recent unfortunate incident.

Please take note of the content of the above communication and act accordingly."

Pridi did submit his thesis, sat for the examination and was awarded a *docteur en droit*. He left Europe for Thailand in March 1927.

Years later, in his reminiscence of the unfortunate event which took place in 1926, Pridi at the age of 27 admitted that King Prachathipok's judgement that he must be held responsible for S.I.A.M.'s deviation from its original purpose towards a union or a "syndicate" was perfectly correct. He and some of his friends were then desirous to instigate fellow students' political consciousness which could lead to a struggle for political changes in the future. Their economic discontent over the allowances helped form the basis for the development of such consciousness.

Upon his return to Bangkok in April that year, the young *docteur en droit* from Paris reported to the ministry of justice and was immediately appointed a judge. But six months later, he was transferred to the judicial department's secretariat whose responsibility was to draft bills to be passed into law. The job was excellent training ground for Pridi as a law-maker and he was particularly interested in civil and commercial law in the revisions of which he played a significant part. He also took the opportunity of compiling Thai laws from the distant past up till then and had them published in a volume entitled, "Collections of Thai Laws", for the use of the legal practitioners. His book became a best seller, the fortune derived from which Pridi set aside for the establishment of a small printing house of his own.

Besides the official duty at the judicial department, Dr. Pridi was also assigned a teaching job at the Law School where he taught a number of subjects. However, there was a course of his lectures, "Administrative Law", which attracted wide attention among law students. In his lectures, Pridi outlined constitutional principles and Thailand's administrative development, and then concluded with basic political economy and public finance. Although the course was meant to touch on the legal aspect of public administration, in reality it delved upon the principles and practices of modern government. It could therefore be said that Pridi was the first lecturer who delivered lectures on politics in Thailand whose impact on the minds of his students was far-reaching. There was, at the time, a growing awareness of the people's political rights and their participation in government affairs, as well as of the state's primary responsibility in the economic welfare of its citizens.

Pridi seemed to devote himself fully to his official duties both at the judicial department and at the Law School. He was an energetic and hard-working public servant, establishing himself as a leading figure in the European-educated elite group of his time. It was a rewarding effort for the young man. He rose rapidly in

the civil service both in rank and in salary. By 1932, his salary was twice as much as the initial pay he had received when he first entered the service five years earlier. His civil service rank was equivalent to that of a major in the military. And, in accordance with the tradition of those days, he was conferred the title, Laung Pradist–Manudharm.

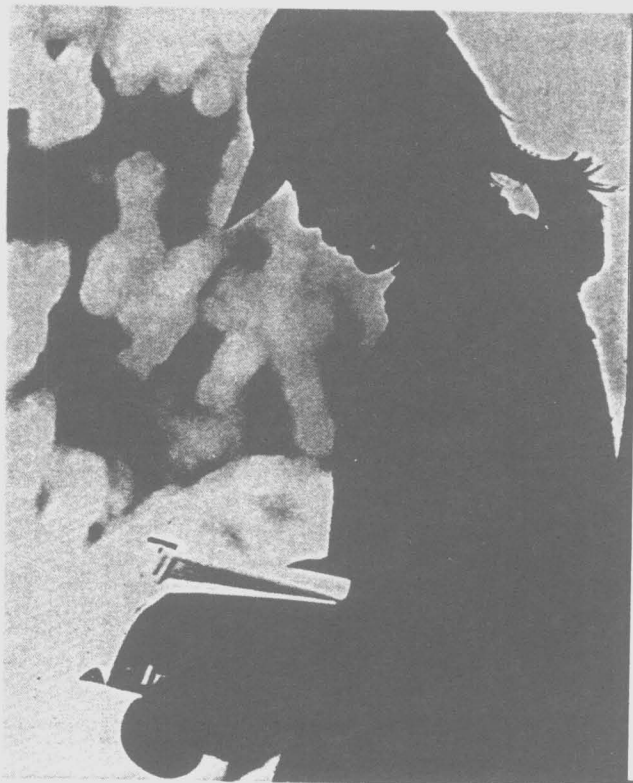
Pridi's remarkable record as a public servant confirmed King Prachathipok's earlier judgement of the man. On granting the petition of Pridi's father in 1926, the king made the following comment which was passed to the minister of Justice, Chao Phya Bhichaiyati:

"This man is intelligent but inclined to be a little brash, as is common among the young. Once he enters the government in a responsible position he will probably work well, and I do not really believe that he will become a 'serious danger to the government' as Prince Charoon has reported. If the government does not use him in a manner commensurate with his knowledge, then things might develop in an undesirable way."

Apart from the accomplishment in his work, Pridi was also successful in his private life. The salary from the government, together with the income derived from his publications, had made him financially comfortable. In 1928, at the age of 28, he married the daughter of Phya Chaivichit and had two children before June 1932. Poonsuk, who is some 12 years his junior, has proved to be his life-long companion. She has always been at his side throughout the long year of struggle. A very charming and intelligent woman, she has been an ideal statesman's wife: understanding, unselfish, and courageous. The couple have six children, two sons and four daughters. They celebrated their Jubilee anniversary on November 16, 1978, at their small house at Antony on the outskirts of Paris.

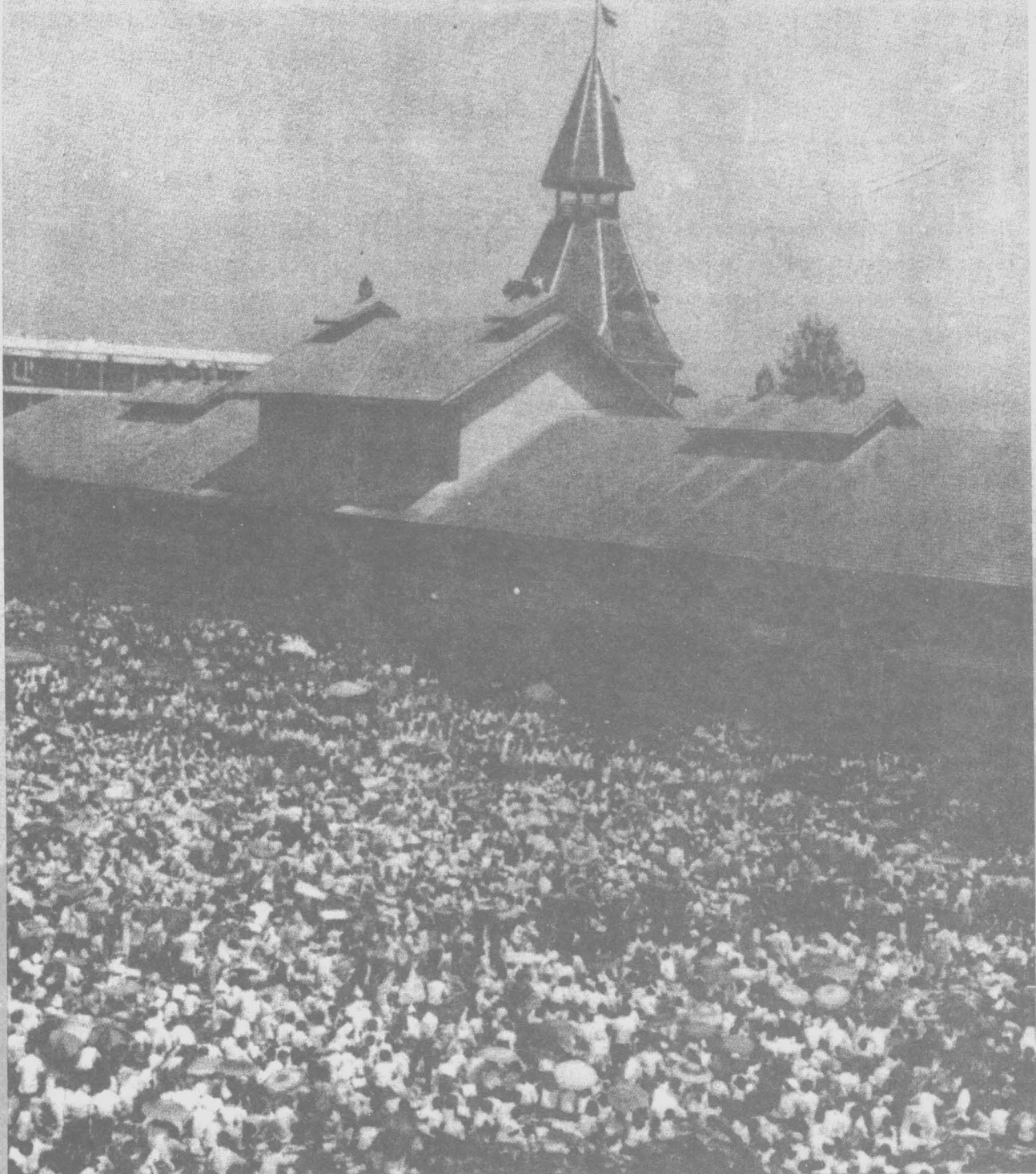
In the afternoon of Thursday June 23, 1932, Poonsuk accompanied her husband to Bangkok central Railway Station to bid him a farewell on his journey to

his hometown, Ayudhya. Pridi had told her that he desired to enter a temporary Buddhist monkhood as has been customary for young Thai men, and his trip to Ayudhya was meant to prepare for the event. Pridi however did not make it. He jumped off the train at the first stop from the Central Railway Station. He was then already engaged in some other business which was more urgent than entering the monkhood. The urgent business was to overthrow the centuries-old absolute monarchy in Thailand which had been scheduled to take place at dawn the following day.

ปริญญาที่มอบให้ฉัน เปรียบประดุจเพียง
แต่ยื่นกุญแจให้เท่านั้น ขอให้ท่านนำ
กุญแจนั้นไปไขคลังมหาศาลแห่งความรู้
ของมนุษยชาติที่ได้สะสมมาและกำลัง
พัฒนาอยู่ในทุกวันนี้ และกำลังจะ
พัฒนาต่อไปในอนาคต

(คำปราศรัยของนายบริติ พนมยงค์ ต่อธรรมศาสตร์
บัณฑิตและเนติบัณฑิต นักสันติภาพ ที่โตเกียว
ณ บ้านพักนางกรุงปารีส 28 กรกฎาคม 2514)

ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์

กับมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

เกริ่นนำ

ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ หรือหลวงประดิษฐมนูธรรมชาตะเมื่อ 11 พฤษภาคม 2443/1900 และอสัญกรรมเมื่อ 2 พฤษภาคม 2526/1983 ศึกษาจบมัธยม 6 จากโรงเรียนตัวอย่างมณฑลกรุงเก่า แล้วเข้าศึกษาโรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม 2460 สอบไล่วิชากฎหมายชั้นเนติบัณฑิตเมื่อ 2462 อายุยังไม่ครบ 20 ปีบริบูรณ์ ระหว่าง 2463-2469 ได้รับทุนไปศึกษาวิชากฎหมาย ณ ประเทศฝรั่งเศส จนได้ปริญญารัฐเป็น “ดุษฎีบัณฑิตกฎหมาย” (Docteur en Droit) ฝ่ายนิติศาสตร์ (Sciences Juridiques) และได้ประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูงทางเศรษฐกิจ (Diplome d'Etudes Supérieures d'Economie Politique)

เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ฯพณฯ ปรีดี ได้ร่วมกับข้าราชการทหารและพลเรือนจำนวน 100 กว่านายในนามของ “คณะราษฎร” ทำการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาสิทธิราชมาเป็นระบอบพระมหากษัตริย์

โดยรัฐธรรมนูญ หลังจากนั้นได้ดำรงตำแหน่งสำคัญๆ เช่น เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (คนแรก) เป็นกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ เป็นผู้เสนอ “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” เป็นรัฐมนตรีมหาดไทย การต่างประเทศ การคลัง และในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เป็นหัวหน้าขบวนการใต้ดิน “เสรีไทย” เพื่อรักษาเอกราชและอธิปไตยของประเทศ ได้รับแต่งตั้งเป็น “รัฐบุรุษอาวุโส” และเป็นนายกรัฐมนตรี ภายหลังวิกฤตการณ์เมือง 2490-2492 ฯพณฯ ปรีดี ได้ลี้ภัยการเมืองไปพำนักอยู่ประเทศจีน และในปี 2513 ได้ย้ายไปพำนักอยู่ ณ ประเทศฝรั่งเศส จนกระทั่งถึงอสัญกรรมเมื่อปี 2526

ในสมัยที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีมหาดไทยเมื่อปี 2476-2477 นั้น ท่านได้ดำเนินการก่อตั้งมหาวิทยาลัย “ตลาดวิชา” แห่งแรกของสยาม คือ มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ซึ่งมีลักษณะ “พิเศษ” เกี่ยวพันกับการเมืองและความเป็นไปของชาติ ตลอดจนเรื่องของรัฐธรรมนูญและประชาธิปไตย ดังนั้นในบทความนี้ประสงค์ที่จะชี้ให้เห็นจุดกำเนิดและวิวัฒนาการเริ่มแรกของ มธก. อันเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่จะวางแนวทางของมหาวิทยาลัยสืบต่อมา

เมื่อต้นปี 2526 อาจารย์และนักวิจัยธรรมศาสตร์กลุ่มหนึ่งได้ดำริที่จะทำงานวิชาการเรื่อง “ประวัติศาสตร์ธรรมศาสตร์” ผมซึ่งสมัยนั้นดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการสถาบันไทยคดีศึกษา (ซึ่งมี ศ.เสนห์ จามริก เป็นผู้อำนวยการ) และดำรงตำแหน่งรองอธิการบดี (ฝ่ายวัฒนธรรมเฉลิมฉลองธรรมศาสตร์ 50 ปี ซึ่งมี ศ.นงเยาว์ ชัยเสรี เป็นอธิการบดี) ในฐานะหัวหน้าทีมวิจัยได้ติดต่อกับท่านผู้ประศาสน์การปรีดี พนมยงค์ ณ กรุงปารีส เพื่อขอเข้าสัมภาษณ์จากท่านโดยตรง ท่านได้มีจดหมายนัดแนะอย่างเป็นทางการว่าให้ไปพบได้ในวันที่ 7 และ 9 พฤษภาคม พร้อมทั้งให้การบ้านแก่ผมให้เตรียมตัวศึกษาไว้ก่อนล่วงหน้า คือ ท่านบอกว่าควรดู

1. สุนทรพจน์ของท่านเกี่ยวกับ เรื่องของธรรมศาสตร์ ซึ่งท่านเคยให้ไว้ในสมัย ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ เป็นอธิการบดี (30 มกราคม 2518 - 6 ตุลาคม 2519)

2. นอกจากนั้นก็ให้หาประวัติเกี่ยวกับการซื้อโอนที่ดินที่ท่าพระจันทร์

3. ให้ดูหลักสูตรของ มธก. หลักสูตรปริญญาตรี โท และเอก และ

4. ให้อุทิศหลักสูตร ตมธก.

แต่ก็อย่างที่เราทราบกันดีว่าในวันที่ 2 พฤษภาคม 2526 นั้น ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ก็ถึงอสัญกรรม ก่อนหน้าวันนัดหมายที่ผมได้ไว้จากท่านเพียงไม่ถึง 1 สัปดาห์ แทนที่จะได้ไปสัมภาษณ์เพื่อเขียนงานประวัติศาสตร์ ผมก็กลับกลายเป็นไปงานฉาปนกิจศพของท่านที่ทำงานอย่างเรียบง่ายและสมเกียรติที่กรุงปารีส ท่านกลายเป็นหนึ่งใน “แต่คนดีเมืองไทยไม่ต้องการ” ที่ต้องลี้ภัยการเมืองและอำนาจมืดของรัฐและจบชีวิตในต่างแดน เหมือนๆ อย่างที่ ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ก็ต้องประสบในอีก 16 ปีต่อมา ผมต้องขอขอบคุณสหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไว้ ณ ที่นี้ด้วย ที่ให้กู้เงินเป็นค่าเครื่องบินเดินทางและค่าใช้จ่ายในการไปร่วมงานศพครั้งนี้ ผมได้กลายเป็นตัวแทนของมหาวิทยาลัยไปโดยมิได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการแต่ประการใด

จากการบ้านข้างต้นที่ท่านผู้ประศาสน์การปรีดีได้ให้ไว้กับผม ก็อาจถือเป็นแนวทางในการสืบเสาะประวัติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็น “มหาวิทยาลัยของสามัญชนที่ไม่สามัญ” ผมจะขอจำกัดเรื่องราวเพียงช่วงระยะจากปี 2477 ซึ่งเป็นปีของการสถาปนา มธก. ไปจนกระทั่งถึงช่วงประมาณปี 2490–2492 ซึ่งเป็นช่วงของรัฐธรรมนูญ 2490 และสิ่งที่เรียกกันว่า “กบฏวังหลวง 2492” หรือที่ ฯพณฯ ปรีดีเองเรียกว่า “ขบวนการประชาธิปไตย 26 กุมภาพันธ์ 2492” ซึ่งเป็นความพยายามจะยึดอำนาจคืนจากคณะรัฐประหาร 2490 นำประเทศกลับไปสู่ประชาธิปไตยอีกครั้งหนึ่งนั้น เป็นเรื่องราวประวัติศาสตร์ประมาณระยะเวลาเพียง 15 ปีเท่านั้น ช่วงนี้เป็นช่วงที่ ฯพณฯ ปรีดี เกี่ยวข้องและผูกพันกับมหาวิทยาลัยโดยตรง

หลังจากนั้นแล้วเมื่อบ้านเมืองขาดประชาธิปไตยระบอบอำนาจนิยมเข้าครอง มหาวิทยาลัยก็เปลี่ยนแปลงไป แม้แต่ชื่อเดิมก็ถูกตัด คำว่า “วิชา” และ “การเมือง” ออกฝ่ายอำนาจนิยมผลัดเวียนกันเข้ามา “รักษาการ” อย่างเช่น หลวงวิจิตรวาทการ (2493–2494) พลโทสวัสดิ ส. สวัสดิเกียรติ (2494–2495) ในฐานะตัวแทนคณะรัฐประหาร และท้ายที่สุดตำแหน่งผู้ประศาสน์การก็ถูกยุบ กลายเป็นตำแหน่งอธิการบดีที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเข้ามาดำรงอยู่เมื่อ 2495–2500 หรือจอมพลถนอม กิตติขจร ก็ยังเข้ามาดำรงตำแหน่งนี้ระหว่าง 2503–2506 ดังนั้นท่านปรีดี

พนมยงค์ ก็เป็นผู้ประศาสน์การของมหาวิทยาลัยแต่เพียงผู้เดียว และไม่เคยดำรงตำแหน่งอธิการบดีเหมือนอย่างบุคคลอื่นๆ

ในช่วงระยะเวลา 15 ปีแรกของ มธก. นั้น ประวัติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับ ฯพณฯ ปรีดี อาจแบ่งได้เป็น 3 หัวข้อ และขอบรรยายตามลำดับ ดังนี้

- (1) ประเด็นในการสถาปนามหาวิทยาลัย
- (2) การบริหาร การเรียน และการสอน (ธ.บ. และ ตมธก.)
- (3) ชีวิตและวิญญาณของธรรมศาสตร์

ปรัชญาของการสถาปนามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

หากจะทำความเข้าใจย้อนกลับไปในอดีตให้ไกล หรือพยายามหาความต่อเนื่องตามประเพณีของศาสตร์ว่าด้วยประวัติ และสิ่งที่นักประวัติศาสตร์มักจะชอบทำกัน (ประเภทจากภูเขาลูกหนึ่งถึงอาณาจักรน่านเจ้า เรื่อยมาถึงสุโขทัย อโยธยา แล้วก็รัตนโกสินทร์ละก็) เรามักจะได้ยินกันว่า ธรรมศาสตร์เป็นสถาบันที่สืบเนื่องมาจากโรงเรียนกฎหมายของกระทรวงยุติธรรม โรงเรียนกฎหมายมีกำเนิดควบคู่กับโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ซึ่งก็เกิดในยุคสมัยเดียวกันกับโรงเรียนนายร้อยทหารบก (จปร.) และโรงเรียนนายเรือ โรงเรียนกฎหมายนั้นตั้งในปี 2440 ส่วนโรงเรียนข้าราชการพลเรือนตั้งในปี 2442 ทั้งสองสถาบันเป็นหลักในการปฏิรูปการศึกษา “ด้านพลเรือน” โรงเรียนข้าราชการพลเรือน ได้รับการยกสถานะขึ้นเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในสมัยรัชกาลที่ 6 พ.ศ. 2459 ส่วนโรงเรียนกฎหมายก็ยังดำรงสถานะเดิมอยู่เรื่อยมา กว่าที่จะได้รับการยกสถานะก็อีกเกือบ 2 ทศวรรษให้หลัง (แต่ก็ต้องถูกยุบไปพร้อมกับจุฬาฯ อยู่ในระยะเวลาสั้นๆ อยู่ 1 ปี เมื่อ 2476)

นั่นเป็นสิ่งที่เราอาจเรียกได้ว่าเป็นความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ จากโรงเรียนกฎหมาย กลายเป็น มธก. แต่อย่างไรก็ตามหากพิจารณาให้ลึกซึ้งแล้ว มธก. ก็ถือได้ว่าเป็นทั้ง “ความแปลก” และ “ความใหม่” ของการศึกษาสยาม/ไทย ทั้งนี้หากจะพูดให้ตรงแล้ว มธก. ถือได้ว่าเป็นผลพวงหรือ “คู่แฝด” ของการปฏิวัติสยาม 24 มิถุนายน 2475 อย่างไม่ต้องสงสัย หากไม่มี 24 มิถุนายน 2475 ก็อาจจะไม่มี

(วันสถาปนา มธก.) 27 มิถุนายน 2477 ถ้าหากเราจะดูจาก “คำประกาศของคณะราษฎร” ในวันยึดอำนาจได้กล่าวว่าการที่ “ราษฎร” ยังถูกดูหมิ่นว่ายังโง่อยู่ (ไม่พร้อมกับระบอบประชาธิปไตย) นั้น “เป็นเพราะขาดการศึกษาที่เจ้าปกปิดไว้ไม่ให้เรียนเต็มที่” ดังนั้นนโยบายหรือสิ่งที่เรียกว่า “หลัก 6 ประการ” ของคณะราษฎร ก็มีข้อหนึ่งที่ว่า “จะต้องให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร” มีผลทำให้ต้องตั้ง มธก. ขึ้นมานั่นเอง

เมื่อมองในแง่นี้ การสถาปนา มธก. ในปี 2477 ก็มากับหลักประการที่ 6 ของคณะราษฎรกำเนิดมาควบคู่กับการปกครองในลักษณะใหม่ เมื่อประเทศมีรัฐธรรมนูญ มีประชาธิปไตยก็ต้องมีสถาบันการศึกษาแบบใหม่ อันนี้จึงเป็นหลักปรัชญาพื้นฐานในการก่อตั้งเป็นหลักของการเปิดเปิดกว้างให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ทำให้เกิดกฎเกณฑ์ที่แน่นอน การเปิดและกฎเกณฑ์ที่แน่นอนนี้ เป็นลักษณะที่สำคัญที่สุดลักษณะหนึ่งของสังคมประชาธิปไตย ในทางตรงกันข้ามการปิดเป็นความเลวร้ายของอำนาจนิยมและเผด็จการ

ในแง่ของการเปิดและการมีเสรีภาพนั้น อยากนำความรู้สึกของ “ธรรมศาสตร์บัณฑิตหญิงคนแรก” ที่ให้สัมภาษณ์ไว้ (2526) คือคุณหญิงบรรเลง ชัยนาม เมื่อถามท่านว่าประทับใจ อย่างไรบ้างเมื่อเข้ามาเรียนธรรมศาสตร์ตอนนั้น และจบเป็น ธ.บ. หญิงคนแรกเมื่อ 2478 ท่านตอบว่า

“เอ ตอบว่า เอาจะประทับใจความมีเสรีภาพในการเล่าเรียน เป็นตลาดวิชา แล้วก็ให้เสรีภาพเสมอภาคกัน ให้เรียนวิชาต่างๆ ที่อยากรู้ ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะอะไรอย่างนี้ เข้าไปแล้วรู้สึกสบายใจ อย่างบางโรงเรียนก็อาจมีเข้าไปแล้วแบ่งพรรคแบ่งพวก แต่ธรรมศาสตร์ให้ความเสมอภาคกันหมด สบายใจ วิชาที่เรียนเป็นวิชาที่รักและสนใจ”

ถ้าเราจะดูจากคำกล่าวของท่านผู้ประศาสน์การปรีดี พนมยงค์ ที่กล่าวในวันที่ 27 มิถุนายน 2477 อันเป็นวันสถาปนา มธก. ณ ที่ตั้งเก่าของโรงเรียนกฎหมาย (ถนนราชดำเนิน เชิงสะพานผ่านพิภพลีลา ซึ่ง มธก. ตั้งอยู่ ณ ที่นั้น 2 ปี 2477-2479 ก่อนจะย้ายมาซื้อที่ดินได้ที่วังหน้าท่าพระจันทร์ ดิฉันก็จะกลายเป็นกรมโฆษณาการและการ

ประชาสัมพันธ์ไปในที่สุด และถูกประชาชนเผ่าเสียราบเมื่อเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535) นั้น ท่านได้กล่าวไว้ว่า

“การตั้งสถานศึกษาตามลักษณะของมหาวิทยาลัยย่อมเป็นเครื่องพิสูจน์ และเป็นปัจจัยในการแสดงความก้าวหน้าของประเทศ ประชาชนชาวสยามจะเจริญในอารยธรรมได้ก็โดยอาศัยการศึกษาอันดี ตั้งแต่ขั้นต่ำตลอดจนการศึกษาชั้นสูง เพราะฉะนั้นการที่จะอำนวยความสะดวก และประโยชน์ของราษฎรในสมัยนี้ จึงจำเป็นต้องมีสถานการศึกษาให้ครบบริบูรณ์ทุกชั้น”

ท่านพูดต่อไปอีกว่า

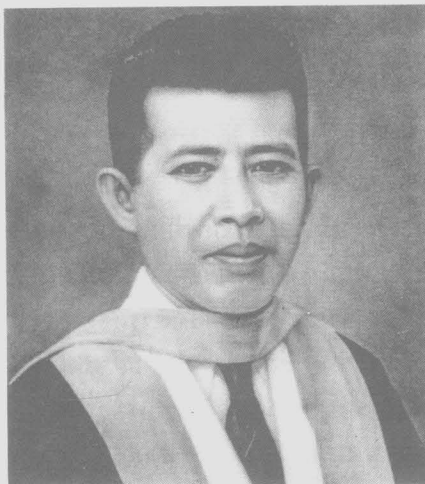
“มหาวิทยาลัยย่อมอุปมาประดุจบ่อน้ำ บำบัดความกระหายของราษฎร ผู้สมัครแสวงหาความรู้ อันเป็นสิทธิและโอกาสที่เขาควรมีควรได้ ตามหลักแห่งเสรีภาพในการศึกษา รัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎรเห็นความจำเป็นในข้อนี้ จึงได้ตราพระราชบัญญัติ จัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้น”

นอกจากนี้ อาจกล่าวได้ว่ากำเนิดของ มธก. มีผลมาจากแรงผลักดันของอดีตนักเรียนโรงเรียนกฎหมายของกระทรวงยุติธรรม กล่าวคือในปี 2476 สมัยรัฐบาลอนุรักษ์ นิยมช่วงเปลี่ยนผ่านของนายกรัฐมนตรีพระยามโนปกรณนิติธาดา (ก้อน หุตะสิงห์) โรงเรียนกฎหมายของกระทรวงยุติธรรม ได้ถูกโอนไปขึ้นกับคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอยู่ 1 ปี ซึ่งสร้างความไม่พอใจให้กับนักเรียนโรงเรียนกฎหมาย ที่โรงเรียนอันเก่าแก่ และมีชื่อเสียงของตนเสมือนถูกยุบให้ละลายหายไป แทนที่จะได้เลื่อนสถานะเป็นมหาวิทยาลัย จึงมีผลผลักดันให้นักเรียนกฎหมายดังกล่าวเคลื่อนไหวให้มีการก่อตั้ง มธก. ขึ้น

ในเรื่องนี้มีบันทึกชิ้นหนึ่ง ที่สะท้อนกระแสและพลังของนักเรียนกฎหมายในตอนนั้นเป็นอย่างดี คือ บันทึกของคุณสงัด ศรีวณิช (ธรรมศาสตร์บัณฑิต ปี 2481) คุณสงัดศรีวณิชบันทึกไว้ในหัวข้อ “โดมรัลลิก” ว่า

“ครั้นภายหลังเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อมิถุนายน 2475 แล้ว พวกเราประมาณ 4-5 คน

ซึ่งเป็นนักเรียนกฎหมายอยู่ในเวลานั้น ได้ไปเยี่ยม
ท่านอาจารย์ หลวงประดิษฐฯ เพิ่งหายจากการป่วย
ไข้หวัด เราได้สนทนา และปรารภกันถึงฐานะของ
โรงเรียนกฎหมายซึ่งถือว่าเป็นการศึกษาชั้นสูง
ควรจะได้รับการสถาปนาให้เป็นมหาวิทยาลัยบ้าง
หรือไม่ เพราะในขณะนั้นก็มีสถาบันชั้นอุดมศึกษา
เป็นมหาวิทยาลัยก็มีเพียงแต่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
แต่เพียงแห่งเดียว”

กล่าวโดยย่อ มทก. ก็เป็นผลพวงของการปฏิวัติ 2475
ที่บรรจบพอดีกับกระแสของนักเรียนโรงเรียนกฎหมายที่ต้อ
งการผลักดันยกฐานะของโรงเรียนของตนให้เป็นมหาวิทยาลัย
ที่มีลักษณะเปิดกว้าง เป็น “ตลาดวิชา” ที่น่าสนใจก็คือ
ทันทีที่เปิดมหาวิทยาลัยในปี 2477 นั้น มีคนสมัครเข้าเรียน
เป็นจำนวนมากมายมหาศาลและล้นหลามถึง 7094 คน
(แน่นอนส่วนหนึ่งคือผู้ที่โอนมาจากคณะรัฐศาสตร์และ
นิติศาสตร์ จุฬาฯ หรือนักเรียนโรงเรียนกฎหมายเก่านั่นเอง)
แต่ส่วนใหญ่ก็คือผู้ที่จบมัธยมบริบูรณ์ (มัธยม 8 ในสมัยนั้น)
ซึ่งสามารถสมัครเข้าได้ทันทีอันนี้ไม่ประหลาดอะไรเพราะมทก.
เป็นตลาดวิชา แต่ถ้าเราดูไปแล้วคนที่สามารถสมัครเข้าได้นั้น
จะรวมถึงข้าราชการตั้งแต่เสมียนขึ้นไป (ถ้าผู้บังคับบัญชา
รับรอง) ซึ่งก็เกิดการกระจายของการศึกษาในระดับอุดมศึกษา
อย่างไม่เคยมีมาก่อนเปิดกว้างมาก นอกจากนี้ผู้ที่สมัครเข้า
ได้ทันทีอีกพวกหนึ่ง ก็คือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (รุ่นแรก
จากการเลือกตั้ง 2476) ผู้แทนตำบล เป็นต้น

จำนวนผู้สมัคร 7094 นั้นชี้ให้เราเห็นถึงความต้อ
งการศึกษาในระดับสูงมาก กล่าวได้ว่าในทศวรรษ 2470 นั้น
มีคนจำนวนหนึ่งรอจะเข้าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาค่อนข้าง
หนาแน่น แต่หลังจากนั้นจนถึงประมาณปี 2490 นักศึกษา
ที่สมัครเข้า มทก. จะมีจำนวนคงที่และปานกลาง คือ
เพียงประมาณ 500 คนต่อปี อนึ่ง ถ้าเราดูจากคนที่สมัคร
เข้ามาใน มทก. เราอาจพูดได้ว่าส่วนใหญ่เป็นคนชั้นกลาง
หรือกลุ่มพีในเมืองหรือใช้ศัพท์ของท่านปรีดี พนมยงค์ ก็บอก
ได้ว่าเป็น “ชาวบุรี” สะท้อนให้เห็นคลื่นหรือแรงผลักดันใน
การที่มีความต้องการการศึกษาของคนชั้นกลางในเมือง ซึ่ง
อาจกล่าวได้ว่าชะงักงันหรือรอมาเป็นเวลานาน แล้วก็สบโอกาส
ในการเลื่อนสถานภาพของตนที่มาพร้อมกับหลักประการที่ 6
ของคณะราษฎร

ขอแทรกตรงนี้น้อยกว่า ช่วงปี 2475-2477 นั้น
ประเทศไทย (ยังไม่ได้เปลี่ยนชื่อทางการเป็นประเทศไทย
จนกระทั่ง 2482) มีประชากร 12 ล้านคน มีนักเรียนระดับ
ประถมและมัธยม 794,602 คน (ไม่ถึง 10% ของประชากร
ทั้งหมด ในจำนวนนี้มีนักเรียนเตรียมอุดมศึกษา (มัธยมปลาย
ม. 7-8 เดิม) เพียง 2,206 คน ซึ่งเป็นอัตราส่วนที่ต่ำมาก
สมัยนั้นกรุงเทพมหานครมีประชากรเพียง 5 แสนคน ในปี
2475 จุฬาฯ มหาวิทยาลัยเพียงแห่งเดียวมีผู้จบการศึกษา
เพียง 68 คน ฉะนั้นการที่ทันทีที่เปิด มทก. จึงมีนักเรียนถึง
7094 คน เป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญมากของการศึกษาไทย

นอกเหนือจากปรัชญาในการก่อตั้งในแง่ของ
ประชาธิปไตยแล้ว ยังเห็นว่ามีปรัชญาที่เน้นในเรื่องของ
กฎหมายหรือ “หลักนิติธรรม” rule of law อีกด้วย ทั้งนี้
เพราะการปฏิวัติ 2475 ต้องการสถาปนากฎหมายหรือ
รัฐธรรมนูญเป็นหลักอยู่เหนือบุคคลแน่นอน มทก. มาจาก
โรงเรียนกฎหมาย การศึกษาเน้นหนักด้านกฎหมายจึงไม่
ประหลาดอะไรนักแต่เดิมมีหลักสูตร 2 ระดับประกาศนียบัตร
เมื่อเกิด มทก. เปลี่ยนเป็นระดับปริญญา มีหลักสูตร 3 ปี
มี 6 ภาคการศึกษา ลักษณะของธรรมศาสตร์ในตอนนี้นี้ยังเน้น
ด้านกฎหมายอย่างมาก เพราะเป็นมรดกตกทอดมาจาก
โรงเรียนกฎหมายของกระทรวงยุติธรรม

การตั้งสถาบันการศึกษาของไทยในระยะเริ่มแรก
เป็นเรื่องของหน่วยราชการที่จะสร้างคนของตนขึ้นมาใหม่
เพื่อป้อนหน่วยงานของตนเอง มีลักษณะเป็นสายวิชาชีพ
นั้น ๆ โดยเฉพาะ อย่างด้านการปกครองก็เป็นโรงเรียน
มหาดเล็กหลวง หรือโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ด้าน
การเกษตรก็เป็นโรงเรียนด้านการเกษตร (ที่จะกลายมาเป็น
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์) ด้านศิลปะก็เป็นโรงเรียนประเภท
ช่างศิลป์ (ที่กลายมาเป็นมหาวิทยาลัยศิลปากร) ด้านแพทย์

ก็เป็นโรงเรียนแพทย์ (ที่กลายเป็นมหาวิทยาลัยมหิดล) ฯลฯ รวมไปถึงบรรดาโรงเรียนทหารบก-เรือ-อากาศ-ตำรวจทั้งหลาย มก. ก็มีลักษณะกลายพันธุ์มาดังนี้ แต่ก็จะมีลักษณะกลายพันธุ์ที่แปลกและใหม่เช่นกัน

เมื่อดูจากวิชาที่เรียนกันใน มก. มีการเรียนวิชาธรรมศาสตร์ในความหมายของกฎหมายทั่วไป เน้นในการเรียนกฎหมายแพ่ง กฎหมายอาญา ซึ่งเป็นเรื่องค่อนข้างใหม่และสำคัญในเมืองไทยยุคของการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเก่าก่อนสมัยใหม่ (pre-modern) สู่สมัยใหม่ เข้าใจว่าท่านที่ศึกษาและคุ้นเคยกับเรื่องความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 คือในสมัยรัชกาลที่ 4, 5, 6 คงจะเห็นได้ว่า สิ่งหนึ่งที่เป็นปัญหามากของสังคมไทยในการปรับตัวเข้าสู่ความเป็นสังคมสมัยใหม่ คือกฎหมายที่วิพากษ์วิจารณ์ความเป็นแบบสังคมศักดินาอยู่ คือ พิสูจน์ด้วยการดำเนิน ลุยไฟ ตลอดจนวิธีการจองจำ หรือการไต่สวนอย่างทรมานทรมาน ดังนั้น หากจะได้รับการยอมรับว่าเป็น “อารยะ” เท่าเทียมกับนานาประเทศจะต้องมีการร่างพระราชบัญญัติหรือกฎหมายต่าง ๆ ขึ้นมาใหม่ ใช้นั้นกฎหมายเก่าที่เราใช้อยู่ทั้งหมด

ดังนั้น ลักษณะของการเรียนที่ธรรมศาสตร์ก็นั้นเรื่องกฎหมาย อย่างที่กล่าวมาแล้ว มีการเรียนกฎหมายทั่วไป กฎหมายแพ่ง กฎหมายอาญา แต่ที่ใหม่เข้ามาตอนนั้นก็คือกฎหมายรัฐธรรมนูญ เน้นอนเมื่อธรรมศาสตร์เกิดมาหลัง 2475 กฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งแต่เดิมต้องแอบแฝงอยู่ในกฎหมายปกครองในสมัยราชาธิปไตยก็สามารถปรากฏตัวออกเป็นวิชาอิสระของตัวเองได้ ไม่ต้องแอบอิงอยู่กับกฎหมายปกครองอีกต่อไป นอกจากนี้ก็ยังมีการศึกษาวิชาต่าง ๆ นอกเหนือจากกฎหมายอีก วิชาเหล่านี้เป็นวิชาต้องห้ามไม่มีการสอนในสมัยราชาธิปไตย เช่น วิชาลัทธิเศรษฐกิจ วิชาเศรษฐศาสตร์ สรุปแล้วการศึกษาเน้นที่กฎหมายก็จริง แต่การศึกษาจะกว้างขวางกว่าเดิมมีวิชาอื่น ๆ ที่ต้องห้ามประกอบด้วย

หลักสูตรปริญญาตรีของธรรมศาสตร์นั้นมีปริญญาเดียว คือ ธรรมศาสตร์บัณฑิตเมื่อวันเปิดมหาวิทยาลัย คือ วันที่ 27 มิถุนายน 2477 นั้น มีสุจิตร์แจก เป็นสุจิตร์พิมพ์ที่โรงพิมพ์ศรีกรุงชื่อว่า “แนวการศึกษาชั้นปริญญาตรีโทและเอกแห่งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง” (ดูเอกสาร

ดังกล่าวที่ตีพิมพ์โดยโรงพิมพ์ศรีกรุง และนำมาพิมพ์ซ้ำในธรรมศาสตร์ 50 ปี)

หมายความว่าเมื่อเปิดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้นมีโครงการถึงปริญญาเอกแล้วก็ดำเนินการไปเลยในปริญญาตรีอย่างที่เราทราบกันมีปริญญาเดียว คือธรรมศาสตร์บัณฑิต (ธ.บ.) ปริญญาโทแตกออกไปเป็น นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ (ส่วนทางด้านการศึกษาขึ้นต่อมาจะมีประกาศนียบัตรชั้นสูงทางการบัญชี เทียบเท่าปริญญาโท) ในระดับปริญญาเอกก็มี 4 แขนงเช่นเดียวกัน คือ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และการทูต ในระดับปริญญาตรีและโทนั้นมีการเรียนการสอน ส่วนในระดับปริญญาเอกไม่มีการเรียนการสอน (แบบยุโรป) ถ้าจะลองดูจากหลักสูตรปริญญาเอก จะมีดังนี้

- 1. ให้ทำการค้นคว้าจากภาษาอังกฤษและฝรั่งเศส ค้นคว้าจนเป็นที่น่าพอใจ
- 2. ให้แต่งตำราเป็นภาษาไทย ถ้าจะแปลความในสมัยปัจจุบันก็คือเขียนวิทยานิพนธ์ แล้วก็สอบปากเปล่า เมื่อกรรมการพอใจ ก็ได้รับปริญญาเอกไป

อันนี้เป็นสิ่งที่คิดว่ามหัศจรรย์มาก ธรรมศาสตร์เกิดขึ้นมา พ.ศ. 2477 มีถึงปริญญาเอกทันที น่าเสียดายที่ต่อมาปริญญาเอกหายไปได้ล้มล้างบุคคลบางคนที่ได้ปริญญาเอก เช่น ดร.บรรจบ อิศกุล ซึ่งเคยสอนอยู่ที่คณะรัฐศาสตร์ ถามท่านว่ามันหายไปไหน ท่านก็บอกไม่ทราบเหมือนกันอยู่ดี ๆ มันก็หายไปดื้อ ๆ เหลือแต่ปริญญาโท ถ้าจะมีปริญญาเอกคงต้องมาตั้งต้นกันใหม่ (ดังที่กำลังดำเนินการกันอยู่ในขณะนี้)

นี่ กลับไปในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการที่ธรรมศาสตร์เน้นเรื่องกฎหมาย ทำให้ธรรมศาสตร์เน้นเรื่องกฎหมาย เข้าใจว่า

ท่านผู้ประศาสน์การคงมีปรัชญาในการก่อตั้งเพื่อที่จะวางรากฐานลัทธิรัฐธรรมนูญ แปลความว่าเพื่อจัดสิ่งที่เราเรียกว่าเป็นอัตตาธิปไตย หรือคณาธิปไตย โดยให้มีกฎเกณฑ์เป็นหลักหรือจะใช้คำเก่าจะใช้คำอะไร คงบอกว่าให้มี “*ธรรมะ*” ที่เป็นกฎเกณฑ์ในการปกครองสังคมไม่ใช่ขึ้นอยู่กับตัวบุคคล ดังนั้นจุดเริ่มต้นของธรรมศาสตร์จึงมาจากเรื่องกฎหมายลองสังเกตดูและเห็นว่า คำว่า “*ธรรมะ*” นอกจากเป็นส่วนหนึ่งของชื่อมหาวิทยาลัยแล้ว ยังมีควบคู่ไปกับธรรมศาสตร์อยู่ตลอดเวลา ทั้งในเรื่องปรัชญาพื้นฐานและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในเรื่องของเพลงมหาวิทยาลัย และอะไรก็ตามที่เกี่ยวกับธรรมศาสตร์ ลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้จะค่อนข้างเป็นนามธรรมที่จะสร้างกฎเกณฑ์ให้กับสังคมไทยสมัยใหม่

ในหัวข้อของปรัชญานี้ เมื่อดูจากการเลือกใช้ชื่อ **ธรรมศาสตร์และการเมือง** เป็นชื่อมหาวิทยาลัย เข้าใจว่าเป็นสิ่งหนึ่งที่จะบอกถึงปรัชญาของการก่อตั้ง ดังที่กล่าวแล้วแต่ตอนต้น ผมพยายามที่จะไปสัมภาษณ์ท่านผู้ประศาสน์การทำไมท่านให้ชื่อมหาวิทยาลัยอย่างนี้ ทำไมเลือกสีเหลืองและแดง ฯลฯ แต่ผมก็บุญน้อยมิได้สัมภาษณ์อย่างที่กล่าวแล้ว ดังนั้นผมจึงต้องลองดูจากเอกสารรอบตัว ในแง่นี้ความคิดการก่อตั้ง การใช้ชื่อนี้มีภูมิหลังอย่างไร คำว่าธรรมศาสตร์หมายถึง กฎหมายที่เป็นแม่บทวางระเบียบสังคมสมัยเก่า ท่านปรีดีคงดึงเอามาใช้ในสมัยใหม่ เราเห็นได้ชัดเลยมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองเป็นสถาบันแรกที่รวบรวม **กฎหมายตราสามดวง** ที่รวบรวมขึ้นมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 นำมารวมพิมพ์เป็นเล่มอย่างสมบูรณ์เป็นครั้งแรก พร้อมทั้งมีคำนำในการจัดพิมพ์ครั้งนั้นโดยท่านผู้ประศาสน์การ **กฎหมายตราสามดวง** นี้เราก็คงทราบว่า มีพระธรรมศาสตร์เป็นหัวใจของกระบวนการกฎหมายทั้งหมด นี่เป็นการดึงเอาสัญลักษณ์ของกฎหมายของสังคมเก่ามาใช้ (คำว่าธรรมศาสตร์นี้ในสมัยใหม่เริ่มเปลี่ยน ความหมายไปบ้าง กลายเป็นแปลว่ากฎหมายทั่ว ๆ ไปก็ได้)

ที่นี้เราลองดูอีกใน “*พระราชบัญญัติราชบัณฑิตยสถาน*” พ.ศ. 2476 มีการแบ่งงานของราชบัณฑิตยสถานเอาไว้เป็น 3 สำนัก

- สำนักที่ 1 ธรรมศาสตร์และการเมือง
- สำนักที่ 2 วิทยาศาสตร์
- สำนักที่ 3 ศิลปกรรม

เห็นได้ชัดว่าคำว่า **ธรรมศาสตร์และการเมือง** นี้ได้ใช้มาก่อนหน้าการตั้งมหาวิทยาลัย อย่างจะโยงกลับไปว่าวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองในความหมายของโลกสมัยใหม่อาจจะมีส่วนหนึ่ง ซึ่งเป็นอิทธิพลของฝรั่งเศส เข้าใจว่าท่านปรีดีอาจจะใช้ความคิดเดิมเรื่องพระธรรมศาสตร์กับความคิดใหม่ ทั้งนี้เพราะมีสถาบันหนึ่งในฝรั่งเศส ที่เรียกว่า Institut de France ซึ่งอาจแปลเป็นไทยได้ว่า “*สถาบันฝรั่งเศส*” สถาบันนี้คงจะใกล้เคียงกับสิ่งที่เราเพิ่งตั้งขึ้นมา คือราชบัณฑิตยสถาน สถาบันฝรั่งเศสแบ่งสำนักๆ ของเขาออกเป็น academie มีทั้งหมด 5 (ของเราแบ่งเป็น 3) ดังนี้

- 1. Academie Francaise
- 2. Academie des Sciences หรือสถาบันวิทยาศาสตร์
- 3. Academie des Sciences Morales et Politiques ถ้าจะแปลก็คือ สถาบันวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง
- 4. Academie des Beaux-Arts หรือสถาบันวิจิตรศิลป์
- 5. Academie des Inscriptions et Belles-Lettres หรือสถาบันจารึกและอักษรศาสตร์

สำหรับสถาบันที่ 3. น่าสนใจ สามารถโยงมาเรื่องของธรรมศาสตร์ได้ เพราะชื่อภาษาอังกฤษของธรรมศาสตร์ในตอนแรกมิใช่ Thammasat University แต่เป็น University of Moral and Political Sciences (UMPS) ซึ่งก็คือ Sciences Morales et Politiques นั่นเอง สะท้อนไปถึงอิทธิพลทางความคิดใหม่ทางด้านการวิชาการจากฝรั่งเศสใน มชก. และในราชบัณฑิตยสถานไม่น้อย

การบริหาร การเรียน และการสอน (ธ.บ.และ ดมธก.)

ในด้านการบริหารและจัดการนั้น เข้าใจว่า มชก. อาจจะเป็นมหาวิทยาลัยเดียวที่กำเนิดเป็นอิสระแต่ต้น (แต่จะถูกทำให้กลายเป็นระบบราชการในภายหลัง) ไม่ขึ้นเป็นองค์กรส่วนของราชการตามปกติ มหาวิทยาลัยเลี้ยงตัวเองมาแต่เริ่มแรก ขอให้เรามาดูจากรายรับรายจ่ายของมหาวิทยาลัย

2477
รายรับ 6 แสนบาท รายจ่าย 1 แสนบาท (เพราะมีนักศึกษาสมัครเข้ามามากดังกล่าวข้างต้น)

2485

รายรับ 4 แสนบาท (น้อยลงไปเพราะตอนนี้นักศึกษาคงตัวแล้ว)

รายจ่าย 2 แสนบาท

2489 (ก่อนสิ้นสุดสมัยท่านผู้ประศาสน์การ)

รายรับ 1 ล้าน 3 แสนบาท

รายจ่าย 7 แสนบาท

กล่าวโดยย่อ มหาวิทยาลัยมีรายรับมากกว่ารายจ่ายทุกปี ในสมัยท่านผู้ประศาสน์การ มหาวิทยาลัยเลี้ยงตัวเองมาตลอด ส่วนหนึ่งมาจากค่าบำรุงของนักศึกษา ค่าเล่าเรียนในสมัยนั้นปีละ 20 บาท ถูกกว่าค่าเล่าเรียนมัธยมปลายครึ่งต่อครึ่ง ค่าเล่าเรียนมัธยมปลายสมัยนั้น 40 บาท (และถูกกว่าทางจุฬาฯ ซึ่งต้องสอบเข้าอีกต่างหาก) ธรรมศาสตร์เก็บ 20 บาทก็ยังมีการเลี้ยงตัวเองได้ เพราะฉะนั้นท่านผู้ประศาสน์การ พุดเอาไว้ในสมัยที่ท่านอาจารย์ป่วย อังภากรณ์ เป็นอธิการบดีว่า ส่วนหนึ่งมหาวิทยาลัยนี้มีทรัพย์สิน ที่ดิน มีตึกของตัวเองนั้นก็ได้ด้วยเงินที่เก็บมาจากนักศึกษาทั้งสิ้น นักศึกษารุ่นแรก 7094 คน ที่มาเสียค่าบำรุงในปีแรกนั้นนั่นแหละ ที่เงินของเขาและเธอซื้อที่ดินและสร้างตึกโดม ทำให้ มธก. มีความเป็นอิสระจากระบบราชการ ธรรมศาสตร์จะ “ถูกบิดเบี้ยว” และยึด ให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของราชการ และเป็นมหาวิทยาลัย “ปิด” อย่างที่เห็นกันในปัจจุบันก็เมื่อหลัง พ.ศ. 2500 ในยุคที่บ้านเมืองเข้าสู่สมัยของการพัฒนา และลัทธิการทหารของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นั่นเอง แต่ระหว่าง 2477–2500 ธรรมศาสตร์เป็นอิสระและล้ำหน้าเกินยุคสมัยในเรื่องของการจัดการ และการบริหาร

ที่นี่ ในแง่ของอาจารย์ผู้บรรยายเล่าเอามาจากไหน อาจารย์ประจำนั้นมีน้อยมาก อาจารย์ที่ได้รับสมัครเข้ามาช่วงแรกที่มีชื่อเสียงโด่งดัง เราได้ยินชื่อ 4 ท่านแรก คือ เสริม วินิจจยกุล ทวี ตะเวทิกุล วิจิตร ลุลิตานนท์ และขุนประเสริฐศุภมาตรา ที่รับอาจารย์ 4 ท่านแรกเข้ามานี้เพื่อที่จะช่วยทำตำราคำสอนของมหาวิทยาลัย สองท่านแรก คือ เสริม วินิจจยกุล และทวี ตะเวทิกุลนั้น ในที่สุดได้ทุนไปเรียนต่อฝรั่งเศส เมื่อมีอาจารย์ประจำน้อย ส่วนใหญ่จึงเป็นอาจารย์พิเศษ เช่น อย่าง ดิเรก ชัยนาม, ไพโรจน์ ชัยนาม,

ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ส่วนใหญ่จะได้คนมีความรู้สูง มีใจรักที่มาสอน ได้คนที่อุทิศตัวเองให้กับการศึกษา หรือไม่ก็ได้ อาจารย์ฝรั่งเด่น ๆ มาก หลายคนคงเคยได้ยินชื่ออย่าง ร. แลงการ์ด ซึ่งก็เป็นอาจารย์พิเศษสอนระดับปริญญาโท และเป็นผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์กฎหมายไทย

มหาวิทยาลัยยังมีวารสารทางวิชาการของตนเองที่มีชื่อว่า **นิติตาสัน** มีอาจารย์ไพโรจน์ ชัยนาม เป็นบรรณาธิการ มหาวิทยาลัยมีแผนกคำสอนของตัวเอง แผนกนี้ขายคำสอน (ตำรา) ให้นักศึกษา ซึ่งไม่จำเป็นต้องมาเรียน จุดกำเนิดของโรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้นมาจากตอนนี ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้ยกสำนักพิมพ์นิติตาสันของท่านให้มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2483 (และแทนพิมพ์โบราณ ซึ่งเชื่อกันว่าพิมพ์ “คำประกาศคณะราษฎร” ก็ตกเป็นสมบัติของ มธก. และสมควรอย่างยิ่งที่จะเก็บเข้าพิพิธภัณฑ์)

นี่เป็นภาพทั่ว ๆ ไปของมหาวิทยาลัย ที่ลักษณะขององค์กรต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างนี้ ถ้าจะถามว่าบรรยากาศของมหาวิทยาลัยสมัยนั้น ช่วงประมาณ 2477, 2478, 2479 เป็นอย่างไร คำตอบก็คือว่า คงไม่ใช่ภาพอย่างเราเห็นในปัจจุบัน

ที่เต็มไปด้วยกิจกรรม มีความเคลื่อนไหวตลอดเวลา มหาวิทยาลัยช่วงแรกค่อนข้างเงียบ มีคนมาเรียนประมาณวันละ 100 คน ตกบ่ายเงียบหมด จากคำสัมภาษณ์ความรู้สึกของคนรุ่นนั้น ตอนบ่าย ๆ คนหายไป กลับบ้านไป นักศึกษาถึงจะมีจำนวนเป็นพัน ๆ ส่วนใหญ่ก็อ่านคำสอนอยู่ที่บ้านหรืออยู่ในต่างจังหวัด เพราะฉะนั้นไม่น่าแปลกใจอะไรเลย ถ้าเราจะดูอย่างคุณสมคิด ศรีสังคม ธรรมศาสตร์บัณฑิตคนหนึ่งซึ่งบอกว่าไม่เคยมาเรียนที่ธรรมศาสตร์ วันหนึ่งไปฟังเขาหาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประทับใจมากที่เห็นผู้สมัครไล่เสือครุฑมาหาเสียงเลยสมัครเรียนธรรมศาสตร์ แล้วก็รับคำสอนที่ส่งไปอีสาน ท่านอ่านแล้วก็สอบอยู่บ้านนอก ไกลต้องขี่ม้าเข้ามาในเมือง ในที่สุดก็จบ ธ.บ. เข้าทำงานกรมพระธรรมมูญ กระทรวงกลาโหมแล้วสอบชิงทุนไปเรียนถึงประเทศอังกฤษ นี่เป็นเส้นทางเดินของท่านและของอีกหลายคนที่มีกับธรรมศาสตร์

บรรยากาศทั่วไปสงบ ต้นโพธิ์คงไม่ค่อยโตนัก ดูรูปในระยะนั้นต้นไม้โตแต่ใบหนา มีต้นจำปออยู่ริมน้ำ มีต้นสนเรียงราย ริมแม่น้ำเปิดโล่ง แลเห็นตึกโดมเด่นเป็นสง่า ตึกโดมเปิดใช้เป็นทางการเมื่อ 9 กรกฎาคม 2479 หลายคนคงทราบดีว่าผู้ออกแบบตึกโดม คือ คุณทวี อภัยวงศ์ ท่านผู้นี้ไปเรียนหนังสือมาจากปารีสมีความคิดเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ท่านอาจารย์ปรีดีเชิญมาช่วยออกแบบว่าจะทำอย่างไรกับตึกเก่า ๆ ให้เป็นตึกใหม่ของธรรมศาสตร์ ท่านปรีดีได้ที่ตั้งของมหาวิทยาลัยใหม่ที่บริเวณท่าพระจันทร์ เป็นที่ของทหารที่จะย้ายออกไปอยู่แล้ว ท่านก็เลยเจรจาขอซื้อ ท่านก็เอาเงินค่าเล่าเรียนของนักเรียนนั้นแหละซื้อในปัจจุบันทั้งหมดมี 25 ไร่ 3 งาน (แล้วท่านก็เป็นผู้บริหารการศึกษาที่เฉลียวฉลาด คือบอกว่าค่อย ๆ ผ่อนใช้ เวลาผ่อนท่านก็ไปขอยืมเงินกระทรวงการคลังมาผ่อนใช้ ทำให้เงินที่ มอ. มีไม่หมดไปทันที)เมื่อซื้อที่ดินตรงนี้ได้ก็เชิญนายทวี อภัยวงศ์ มาดูตึกเก่าของทหารซึ่งเป็นตึกแบบฝรั่งเหมือนกัน 4 ตึกเรียงกันอยู่เป็นแถว ให้ออกแบบปรับปรุงใหม่เป็นตึกมหาวิทยาลัย ไม่ต้องทุบทิ้ง (แล้วตั้งงบประมาณมาสร้างกันใหม่อย่างที่ชอบทำกันเป็นประจำในปัจจุบัน) ท่านให้แนวทางและหลักเกณฑ์ว่าให้ใช้การได้ทันสมัย สวยงาม คุณทวี อภัยวงศ์ ไปยืนที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาท่าพระจันทร์ ดูไปดูมาแล้วท่านก็เช่อมตึก 4 ตึกให้ต่อกันตลอดแล้ว ใช้หลังคาวิ่งยาว แล้วก็เอาโดมใส่ขึ้นไปตรงกลาง กลายเป็นตึกโดมธรรมศาสตร์

เป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมที่แปลก เด่น และงามสง่า ซึ่งจะค่อย ๆ มีชีวิตและวิญญาณขึ้นมา จนมีการตีความว่าโดมหมายถึงดินสอ หมายถึงปัญญา และความเฉียบแหลม และที่สำคัญคือเป็น “แม่” (! ?)

ตรงนี้ขอแทรกในเรื่องที่เกี่ยวกับที่ดินของ มอ. ที่ท่าพระจันทร์ (จากบทความของปรีชา สุวรรณทัต ใน **ธรรมศาสตร์ 50 ปี**) โดยเกิดปัญหาว่าเมื่อ มอ. ซื้อที่ดินบริเวณโรงทหารกองพันทหารราบที่ 4 ตำบลท่าพระจันทร์ ด้วยเงิน 3 แสนบาทจากกระทรวงกลาโหมนั้น ได้มีการนำเรื่องเข้าสภาผู้แทนราษฎร เพื่อออก พรบ. โอนกรรมสิทธิ์ ก็มีปัญหามาตามกระหู่ของ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ สส. อุบลราชธานี ว่า “สาธารณสมบัติของแผ่นดินซึ่งจะโอนแก่กันได้หรือไม่ ข้าพเจ้าสงสัย เพราะว่าในทางปฏิบัติที่ข้าพเจ้าเคยทราบนั้น อย่างเราไปโอนที่ดินกรมทหารให้แก่กระทรวงธรรมการ อย่างนี้ก็ได้ทำเป็นพระราชบัญญัติไม่”

พระยามานวราชเสวีรมต.คลังตอบว่า “จริงอยู่ ที่รายนี้เป็นของรัฐบาล แต่ว่ามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองนั้น เป็นนิติบุคคลตั้งขึ้นต่างหากนอกจากวงการของรัฐบาล รัฐบาลที่บำรุงหรืออะไรนั้นเป็นการช่วยเหลือเป็นข้อไขติเท่านั้น ไม่ใช่ว่าเป็นล่ำเป็นสันเป็นงานของรัฐบาลโดยตรง เห็นว่ามหาวิทยาลัยนี้ทำงานเลี้ยงตัวเองได้ก็ส่งเสริมตามกำลังและความสามารถ เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าเห็นว่าในการที่ออกพระราชบัญญัติโดยมีหลักการเช่นนั้นเป็นการชอบแล้ว เพราะเหตุว่าที่จะเอาของหลวง ซึ่งใช้ในราชการนั้นจะไปให้แก่บรรลซึ่งนับว่าเป็นเอกชนคนหนึ่งเหมือนกัน หากแต่ว่าเป็นนิติบุคคลเท่านั้นเอง เพราะฉะนั้นในการที่ออกพระราชบัญญัตินี้ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นการสมควรอย่างยิ่ง เพื่อจะได้แสดงให้เห็นความเจตนาดีของรัฐบาลที่จะบำรุงการศึกษาในวิชานี้ด้วย”

สรุปแล้ว มอ. ก็ได้กรรมสิทธิ์ที่ดินนี้มา ออกเป็น พรบ. เมื่อ 9 เมษายน 2478 และก็ยังชี้ให้เห็นชัดเจนว่า มอ. มีสถานะเป็น “นิติบุคคลตั้งขึ้นต่างหากแยกจากวงการของรัฐบาล” ดังที่กล่าวมาแล้วในประเด็นของกำเนิดอิสระ

นั่นคือเรื่องการบริหาร เรื่องลักษณะอิสระของมหาวิทยาลัย การเรียนการสอนดังที่มาเรียน กันก็น้อย แต่

อยู่ ๆ ไปก็จะมีคนมาเรียนมากขึ้น ๆ มีการผลิตบัณฑิตมากขึ้นในปี 2477 พอเปิดปีแรกก็มีบัณฑิตเลยที่โอนมา และได้เป็นบัณฑิตธรรมศาสตร์ 19 คน ปีเดียวกันนั้น ทางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีบัณฑิต 82 คน ปีถัดไป 2478 ที่คุณหญิงบรรเลง ชัยนาม เป็นธรรมศาสตร์บัณฑิตหญิงคนแรกนั้น มีบัณฑิต 137 คน ส่วนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มี 116 คน ในปี 2485 ธรรมศาสตร์มีบัณฑิต 250 คน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มี 255 คน ที่เอาเรื่องการผลิตบัณฑิตมานี้ จะโยงกับเรื่อง รัชฎาภิเศกการศึกษาด้วยคือในแง่ที่ว่าเราดูลักษณะของการผลิตคนที่มีความรู้ในระดับสูงในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเริ่มมีการเปิดขยายการศึกษา มีการตั้งโรงเรียนขึ้น ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการของกระทรวงทบวงกรม ที่ขยายตัวและมีความต้องการข้าราชการ ถ้าจะดูจากตัวเลขของคนที่จะการศึกษาในระดับสูง คนจบจะมีจำนวนพอ ๆ กับความต้องการของหน่วยราชการ จะไม่ผลิตให้เกินความต้องการ แต่ในหลักการของธรรมศาสตร์หลัง 2475 เป็นเรื่องของเสรีภาพทางการศึกษา การให้การศึกษาแก่ราษฎรอย่างเต็มที่ จะไม่มองว่าถ้ากระทรวงนี้ต้องการ 12 คน ก็ผลิตได้ 12 คน แต่ว่าจะให้จบออกไปแล้วหางานทำเองหรือแม้กระทั่งสร้างงานของตนเองขึ้นมา อันนี้เป็นความแตกต่างของธรรมศาสตร์ คือจุดหมายเพื่อให้คนมีการศึกษามากขึ้นในสังคมประชาธิปไตยราษฎรควรมีความรู้ระดับสูงให้เหมาะสมกับการปกครองสมัยใหม่ เป็นหลักของท่านผู้ประศาสน์การที่ว่าให้ตามความสามารถที่เขาจะเรียนกันได้

เราจะเห็นจากบทบาทของท่านอีกต่อไปว่า เมื่อมีการตั้งโรงเรียนเตรียม มธก. ซึ่งเป็นในสมัยที่กระทรวงศึกษาธิการยกเลิกการจัดการศึกษาระดับมัธยมปลายนั้น ธรรมศาสตร์ก็จะรับนักเรียนประเภทนี้จำนวนหนึ่ง ปรากฏว่ามีนักเรียนจำนวนไม่น้อยสอบเข้าไม่ได้ และไม่มีที่เรียน ท่านก็ให้มี “ภาคสมทบ” ขึ้นโดยบอกว่าให้เขาเรียนกันเถอะ ถึงแม้จะเรียนภายใต้หลังคาจากก็ให้เรียนกัน เรียนอยู่กับพื้นติดดินด้วยซ้ำไป นี่เป็นความคิดของท่าน ไม่อย่างนั้นแล้วจะเอาคนไปไหนให้การศึกษาจะดีกว่า (ผมคิดว่าหลักอันนี้ใกล้เคียงกับสิ่งที่ท่านอาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ทำต่อมาในสมัยที่คณะเศรษฐศาสตร์มีภาคค่ำ ในยุคทศวรรษ 2510 และเราพยายามรื้อฟื้น ธ.บ. พิเศษขึ้นมาอีกในปี 2537-2538 แต่ไม่สำเร็จ)

ชีวิตและวิญญานของธรรมศาสตร์ ผมอยากจะขอชานานามยุคเริ่มแรกของ มธก. เมื่อ พ.ศ. 2477-2490/

2492 ว่า “เมื่อจำปีแบ่งบาน (ใช้คำว่า “แบ่งบาน”) ต้นโพธิ์เติบโตใหญ่ริมเจ้าพระยา ท่าพระจันทร์” มหาวิทยาลัยจะค่อย ๆ มีชีวิตขึ้น ถ้าเราลองสัมภาษณ์ธรรมศาสตร์บัณฑิตรุ่นแรก เราจะมองไม่ค่อยเห็นว่าเขามีความสัมพันธ์อย่างไรกับมหาวิทยาลัย แต่พอไปไม่กี่ปี สิ่งที่เราเรียกว่าชีวิตและวิญญานจะเกิดขึ้นในธรรมศาสตร์ ปีแรก 2477 เริ่มมีฟุตบอลประเพณีจุฬา – ธรรมศาสตร์ ขึ้นเป็นครั้งแรกที่สนามหลวง ปีแรกนั้นยังไม่มีเพลงประจำมหาวิทยาลัย ปีที่สองมีแข่งฟุตบอลอีกที่สนามโรงเรียนสวนกุหลาบฯ ตอนนี้มี “เพลงประจำมหาวิทยาลัย” แล้ว คือ เอาทำนองเพลงไทยเดิมของมอญดูดาว นำมาให้คุณจิตรมาตราใส่เนื้อและความหมายใหม่หลายอย่างเกิดขึ้นมาเป็นสัญลักษณ์ ชีวิตของมหาวิทยาลัยเริ่มขึ้น ในการสร้างสัญลักษณ์เหล่านี้ เข้าใจว่าท่านผู้ประศาสน์การคงคิดอยู่ตลอดเวลาว่า ในแง่ของสถาบันการศึกษาจะต้องมีอะไรบ้าง (ไม่ใช่ทำไปเรื่อย ๆ วันต่อวัน) เช่นเปิดเรียนนั้นเปิดวันที่เท่าไร ภาคแรกของธรรมศาสตร์เปิด 27 มิถุนายน มีความหมายมาก คือเป็นวันรัฐธรรมนูญ ฉบับแรกของสยาม ภาคสองเปิด 10 ธันวาคม ตรงกับวันรัฐธรรมนูญ (ฉบับที่ 2) เป็นต้น

ท่านปรีดี พนมยงค์ จะเลือกคนระดับมีความสามารถสูงมาช่วยทำงาน ถ้าจะหาสถาปนิกก็ต้องเอาอย่างนายหมิว อภัยวงศ์ ซึ่งโด่งดังมากในสมัยนั้น ถ้าจะหาคนแต่งเนื้อเพลงก็ต้องเป็นคุณจิตรมาตรา นักเขียน นักประพันธ์ นักการภาพยนตร์ใหญ่ ท่านเป็นผู้แต่งเนื้อร้อง “เพลงประจำมหาวิทยาลัย” ที่มีทำนอง “มอญดูดาว” ดังกล่าวข้างต้น ลองอ่านทีละประโยคจะมีความหมายในลักษณะนามธรรม (เช่น ล่านักไหนดหมายชูประเทศชาติ ล่านักนั้นธรรมศาสตร์และการเมือง) หลักการของธรรมศาสตร์กับสังคม (ธรรมศาสตร์ ธรรมศาสตร์การเมือง ไทยจะเฟื่อง ไทยจะรุ่งเรือง ก็เพราะการเมืองดี) สีเหลืองสีแดงหมายถึงอะไร (เหลืองของเรา คือธรรมประจำจิตต์แดงของเรา คือโลหิตอุทิศให้) คิดว่าหลายอย่างมีความหมายอย่างน่าภาคภูมิใจ โดมกลายมาเป็นสัญลักษณ์ กลายเป็นแม่ (ซึ่งแปลกดี มธก. อาจเป็นมหาวิทยาลัย เดียวที่เอาดีมาเป็นสัญลักษณ์ของแม่ เป็นเพศหญิงตามประเพณีเดิม เช่น แม่น้ำ แม่ทัพ ฯลฯ) ลองสังเกตชีวิตและวิญญานที่เกิดขึ้นในธรรมศาสตร์ถามดูว่า ต้นไม้อะไรในบริเวณนั้นที่มีชีวิต และวิญญาน คำตอบก็คือ ต้นโพธิ์ ต้นจำปี (ตอนหลังอาจมีต้นหางนกยูง)

ขอตั้งข้อสังเกตไว้อย่างหนึ่งว่า การสร้างสัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัยนี้ มีลักษณะที่เป็นทางการกันที่เป็นไปตามธรรมชาติทางการมีธรรมจักรเป็นตราประจำของมหาวิทยาลัย แต่โดยธรรมชาตินักศึกษากำหนดขึ้นมาเองว่าโดมคือสัญลักษณ์ โดยทางการมีต้นทางนกยูงเป็นไม้ประจำมหาวิทยาลัย (ที่เกิดขึ้นมาอย่างเป็นทางการในระยะหลัง) แต่โดยไม่เป็นทางการเราก็มีต้นจำปี มีต้นโพธิ์ โดยทางการเรามีเพลงมหาวิทยาลัยคือพระราชนิพนธ์ “ยฺงทอง” แต่โดยความรู้สึกทั่วไปเพลง “มอญดูดาว” หรือชื่อทางการว่า “เพลงประจำมหาวิทยาลัย” จะเป็นเพลงที่สำคัญและมีพลังที่สุด

จุดหนึ่งที่คิดว่าสำคัญมากในการสร้างความมีชีวิตและวิญญาณของธรรมศาสตร์ คือการตั้งมหาวิทยาลัยนิคมพูดง่าย ๆ ก็คือหอพักนั่นเอง ตอนแรกที่ตั้งขึ้นมามีนักศึกษาจำนวนน้อยปีแรก 2478 มีคนเข้ามาพักอยู่เป็นประจำประมาณ 30 คน ตอนหลังอาจมีถึงร้อยคน มหาวิทยาลัยนิคมที่เป็นหอพักนี้อยู่ในธรรมศาสตร์ (ตรงตึกคณะรัฐศาสตร์) และจะมีอยู่ในช่วงประมาณ 2478-2481 ก็ยกเลิกไป แต่ว่ามีส่วนสร้างชีวิตของนักศึกษาขึ้นมาเป็นชีวิตนักศึกษาที่อยู่กับมหาวิทยาลัย อยู่กับอาจารย์ผู้ดูแล

อีกจุดหนึ่งที่ทำให้มหาวิทยาลัยมีชีวิตชีวาคึกคักเลยก็คือการเปิด ตมธก. อันนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการศึกษาระดับชาตินั้นได้ยกเลิกการจัดการเรียนการสอนมัธยม 7 และ 8 ไปจากโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการตั้งที่กล่าวมาแล้ว ดังนั้นชั้นเตรียมก็กลายมาเป็นเตรียมจุฬา และเตรียมธรรมศาสตร์ เตรียมของธรรมศาสตร์นั้นมีอยู่ 8 รุ่น 2481-2490 (แล้วก็เลิกไปในขณะที่จุฬาฯ ยังมีอยู่ถึงปัจจุบัน) รับนักเรียนเข้าเรียน เริ่มศึกษาก็มีผู้คนมากมาย มีความสัมพันธ์กันเหนียวแน่น ลองสังเกตดูในบรรดาชมรมศิษย์เก่าทั้งหลาย จะเห็นได้ว่าพวก ตมธก. ยิ่งเกาะกลุ่มกัน พวกนี้เป็นผู้ช่วยสร้างชีวิตให้กับธรรมศาสตร์ ปัจจุบันยังมีรุ่นนั้นรุ่นนี้แม้จะแก่ชราก็ยังพบปะกันอยู่เรื่อยๆ ดังที่เราเห็นในหน้าหนังสือพิมพ์

ลองดูหลักสูตรที่เขาเรียนกัน ในสมัย ตมธก. นำอัศจรรย์ใจ เขาเรียนภาษาไทย ภาษาบาลี ศีลธรรม โบราณคดี ดุริยางคศาสตร์ อังกฤษ ฝรั่งเศส ชวเลข พิมพ์ดีด นี่เป็นการยกตัวอย่างบางวิชาเท่านั้น ยังมีรายการวิชาอื่น ๆ อีกยืดยาว น่าสนใจที่ว่าหลักสูตรนี้สร้างขึ้นมากว้างมาก และก็น่าจะใช้การได้ในสังคมสมัยใหม่ น่าสนใจที่ให้เรียนชวเลข

และพิมพ์ดีด (คล้าย ๆ กับที่จำเป็นจะต้องเรียนคอมพิวเตอร์ในปัจจุบัน) การที่มีนักเรียนเข้ามาเพิ่มกับนักศึกษา ทำให้ธรรมศาสตร์มีชีวิตและวิญญาณมากขึ้นกว่าเดิม

ที่สำคัญอีกจุดหนึ่งคือการจบเป็นบัณฑิตสมัยนั้นมธก. มีการอบรมบัณฑิตที่เรียกว่า “การอบรมนักศึกษาก่อนรับปริญญาธรรมศาสตร์บัณฑิต” มีมาตั้งแต่ประมาณ 2481 จนกระทั่งถึงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ปัจจุบันนี้พอเรียนจบก็ไปถ่ายรูป เตรียมรับปริญญา วันรับปริญญาที่ไหน ได้รับพระราชทานโอวาท แล้วก็ไปอันจบพิธี แต่ในสมัยนั้นคิดว่าสร้างชีวิตและวิญญาณของคนจบธรรมศาสตร์ขึ้นมาอย่างมาก คือมีการอบรม 15 วัน เข้ามากินมานอนอยู่ในนี้ ในระหว่างกินนอนอยู่ 15 วันนั้น ก็ต้องฝึกเกี่ยวกับมารยาท ศีลธรรม วินัย การสมาคม มีการพาไปดูสถานที่ต่าง ๆ ขอยกตัวอย่างจากหนังสือที่ใช้อบรม ปี 2484 ว่าแต่ละวันทำอะไรบ้าง ท่านปริ๊ตได้ไปร่วมค้างคืนเป็นครั้งคราว

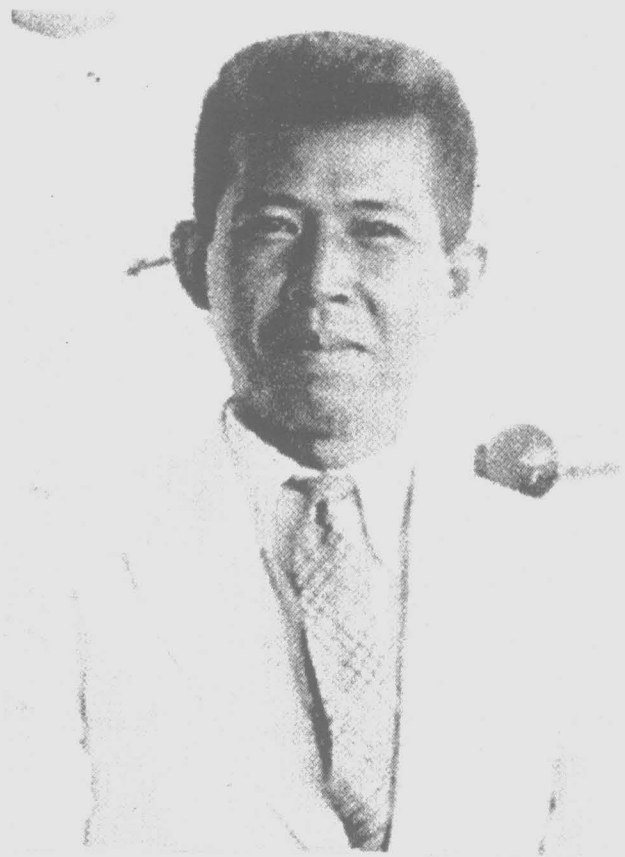
5.30 น.	ตื่นนอน
6.00 น.	พลศึกษา
8.00 น.	อาหารเช้า
9.00 น.	เข้าห้องอบรมหรือไปชมสถานที่
12.00 น.	อาหารเที่ยง
14.00 น.	เข้าห้องอบรมหรือ ไปชมสถานที่
16.30 น.	พลศึกษา
19.00 น.	อาหารค่ำ
22.00 น.	เข้านอน

ดังนั้นก็หมายความว่า ตื่นตีห้าครึ่ง นอนสี่ทุ่ม เป็นเวลา 15 วัน อบรมศีลธรรม มารยาท วินัย และการเข้าสมาคมการอบรมนี้นับว่าน่าสนใจมากตัวอย่างเช่น การอบรมของปี 2484 วันที่ 9 มีนาคม ผู้ประสานงานเปิดการอบรมนายกิตติมงคลดีแห่งมหาวิทยาลัยให้โอวาท (นายกฯ นี้ก็เหมือนกันกับนายกสภามหาวิทยาลัย ในปัจจุบันเพียงแต่เป็นตำแหน่งเกียรติยศเสียมากกว่า ไม่เข้ามาทำงานประจำทางบริหารวันต่อวัน) แต่ก่อนเรียกว่า “นายกคณะกรรมการมหาวิทยาลัย” และน่าสนใจมากคือ นายกคณะกรรมการนี้ที่ธรรมศาสตร์ มีนายกรัฐมนตรีเป็นนายก ทางจุฬาฯ มีรัฐมนตรีกระทรวงธรรมการเป็นนายกฯ

โปรดดูต่อไป คือวันที่ 10 ไปชมสภาผู้แทนราษฎร ในตอนบ่ายวันนั้น หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ (1 ในคณะราษฎร ซึ่งต่อมาได้เป็นนายกรัฐมนตรี) กล่าวอบรม วันที่ 11 ไปชม โรงกลั่นสุรา แล้วพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรรณไวทยากร (ต่อมาคือกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ อธิการบดี ธรรมศาสตร์) กล่าวอบรม ตอนบ่ายไปชมการประชุม ปรมาจารย์ไปอีกพระยามานวราชเสวกกล่าวอบรมวันต่อมา ไปชมโรงงานยาสูบเสร็จแล้ว พระยานิติศาสตร์ไพศาล กล่าวอบรม วันต่อมาไปชมโรงฝิ่นรัฐบาลแล้ว ม.จ. สกล วรรณกร กล่าวอบรม วันต่อไปไปชมเรือนจำมหาดไทย แล้วเจ้าพระยาหมื่นรัตนโกสินทร์ กล่าวอบรม วันต่อมา ไปนิคมสร้าง ตนเอง จังหวัดสระบุรีชมโรงงานกระดาษ โรงไฟฟ้าสามเสน เสร็จแล้วเจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศกล่าวอบรม วันต่อไปอีก ไปชมโรงพยาบาลโรคจิต แล้วพระสารสาสน์ประพันธ์กล่าว อบรม วันต่อมาไปชมไปรษณีย์ โทรศัพท์ พระยาพลางกูร ธรรมพิชัยกล่าวอบรม วันต่อมา ไปชมโรงภาพยนตร์ศาลา เฉลิมกรุง พระยาลัดพลีธรรมประคัลภ์กล่าวอบรม ฯลฯ คือ รวมแล้วเป็นการดูงานชนิดหนึ่ง แล้วถูกอบรมแต่เช้าจนเย็น อันนี้เป็นสิ่งซึ่งทำให้เกิดชีวิตของคนที่เป็นธรรมศาสตร์บัณฑิต

ในแง่ของท่านผู้ประศาสน์การกับนักศึกษาธรรมศาสตร์ เล่าเป็นอย่างไรผมคิดว่าด้านหนึ่งของท่านปฏิบัติกับธรรมศาสตร์ มีความสัมพันธ์ในฐานะที่ว่าท่านเป็นผู้ประศาสน์การ คำว่า “ประศาสน์” แปลว่า “ให้” ก็หมายความว่า ท่านเป็นผู้ให้การ สถาปนา มก. นี่เป็นความสัมพันธ์ในแง่ของการเป็นผู้ก่อตั้ง ความสัมพันธ์ของท่านกับธรรมศาสตร์จะเป็นความสัมพันธ์ ที่น่าสนใจ อย่าลืมว่าเมื่อ 2477 ที่ตั้งธรรมศาสตร์ขึ้นมา ท่านปรีดี พนมยงค์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง มหาดไทยแล้ว ท่านเป็นมาตั้งแต่ปี 2476 ตลอดระยะเวลา ที่เราพูดนั้น ท่านเป็นรัฐมนตรีอยู่เกือบตลอด จากมหาดไทย ไปเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เสร็จแล้ว เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง จากนั้นเป็นผู้สำเร็จ ราชการแทนพระองค์ แล้วก็ไปเป็นนายกรัฐมนตรี บทบาทของ ท่านเกี่ยวข้องกับ การเมืองการบริหารระดับสูงมาก ดังนั้น ท่านผู้ประศาสน์การก็ได้สอนหนังสือประจำ อย่างท่านเคย สอนที่โรงเรียนกฎหมายมาก่อน

ดังนั้นความสัมพันธ์ของท่านกับนักศึกษานั้นเป็น ความรู้สึกเชื่อและนับถือในแง่ที่ว่าท่านเป็นผู้ให้ ท่านไม่ได้

มาสอน ไม่ได้มาพบนักศึกษาเป็นประจำอย่างอธิการบดี รองอธิการบดี หรือคณบดีในปัจจุบัน แต่ว่าท่านก็มีความ สัมพันธ์กับธรรมศาสตร์และกับนักศึกษาไม่น้อย ท่านรู้จักกับ นักศึกษาแม้ว่าจะไม่ได้สอน ถ้าเราอ่านจากบันทึกและการ สัมภาษณ์จะเห็นได้ว่ามีนักศึกษากลุ่มหนึ่ง อาจเป็นพวก หัวกะทิที่สนใจมาก ๆ จะเข้าไปพบท่าน พูดคุยหรือปรึกษาหารือ นี่เป็นกลุ่มเล็ก ๆ ที่สร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวกับท่าน ดังนั้นว่าไปแล้วท่านก็ไม่ได้มีความสัมพันธ์โดยตรงอย่างที่เร าเห็นจากคนที่มีความเต็มใจในการทำงาน ตำแหน่งผู้ประศาสน์ การดูจะไม่ใช่ว่าตำแหน่งบริหารแบบประจำทุกวัน ในสมัยนั้น การบริหารโดยตรงจะอยู่กับเลขาธิการ คือ ดร.เดือน บุญาค และต่อมาจะเป็นศาสตราจารย์วิจิตร ลุลิตานนท์ ตำแหน่งนี้ ไม่มีในปัจจุบัน กลายเป็นตำแหน่งรองอธิการบดีฝ่ายต่างๆ ไป

ในเรื่องความสัมพันธ์ที่ว่ามีความนับถือกันนั้น ความ นับถือคงมาจากความชื่นชมในตัวท่าน ท่านเป็นนักเรียนนอก จบปริญญาเอก หนุ่ม เป็นรัฐมนตรีเมื่ออายุเพียง 32 ปี ในปี 2476 เป็นรัฐมนตรีมหาดไทยอายุ 33 ปี เพราะฉะนั้นก็เป็น ความชื่นชมที่ได้พบเห็นแต่ก็ด้านหนึ่ง ลึกลงไปกว่านั้น คือ ความนิยมนับถือในวิชาความรู้ คือไม่ได้ดูเฉพาะว่าท่านมี

ตำแหน่ง หรือดูจากสิ่งภายนอก แต่นับถือวิชาความรู้ของท่าน ภายในความสัมพันธ์นี้จึงมีใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัว เอาเข้าจริงแล้ว ท่านจะพบนักศึกษาก็คือวันที่มาอบรมบัณฑิต ท่านมากล่าวเปิดและปิดการอบรมดังที่กล่าวมาแล้วความนิยมชมชื่นนี้จะเห็นได้จากรูปภาพและคำบอกเล่า เช่นว่าเมื่อท่านปรีดีเข้าประสูติธรรมศาสตร์มา นักศึกษาจะเฝ้าเข้าไปแล้วแบกท่านขึ้นบ่ามาที่ตึกโดม ที่ทำงานของท่านก็คือที่ตึกโดม ปัจจุบันเป็นห้องรับรองของมหาวิทยาลัยที่ข้างหน้ามีพระรูปรัชกาลที่ 5 ตรงนั้นคือห้องทำงานของท่าน ซึ่งปกติท่านไม่ได้มาประจำ

อีกด้านหนึ่งความสัมพันธ์กับนักศึกษาของท่านปรีดีนั้น ผมคิดว่าอาจจะมาจากบทบาทที่ผมบอกว่าเป็นรัฐมนตรี จนกระทั่งมีตำแหน่งสูงมากเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และท่านก็มีตำแหน่งผู้ประศาสน์การมาตลอดด้วย บทบาทที่ผมคิดว่าคงทำให้นักศึกษามีความรู้สึกผูกพันอย่างมากมาย คือบทบาทของผู้รักสันติภาพ ในยามสงครามโลกครั้งที่ 2 อันนี้เป็นจุดสุดยอดอีกอันหนึ่งของชีวิตการทำงานของท่าน ที่กลายเป็นผู้นำขบวนการใต้ดินเสรีไทย ซึ่งไม่ได้มีความสำคัญและคุณูปการแต่เฉพาะต่อสังคมไทย แต่สำหรับธรรมศาสตร์ด้วย

เรื่องมีอยู่ว่าในการปฏิบัติงานของขบวนการเสรีไทยนั้น สถานที่ที่สำคัญของการดำเนินงานมีอยู่ 3 แห่ง คือ 1. ทำเนียบท่าช้าง (เป็นตึกเก่าใกล้สะพานพระปิ่นเกล้า และเป็นที่พำนักของท่านปรีดีในสมัยนั้น) 2. ตึกโดม 3. ตึกที่พักของท่านที่พระราชวังบางปะอิน (เมื่อท่านไปถวายการดูแลสมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า) ดังนั้น ธรรมศาสตร์ก็มีบทบาทสำคัญมากในช่วงของเสรีไทย ตึกโดมคือสถานที่สำคัญของขบวนการสันติภาพอันนั้น มีนักศึกษาจำนวนหนึ่ง (ร่วมกับจุฬาลงกรณ์) ได้รับการคัดเลือกจากท่านปรีดีและอาจารย์วิจิตร ลุลิตานนท์ เพื่อส่งไปฝึกช่วยงานของเสรีไทย

ดังนั้นในตอนนั้นความสัมพันธ์สุดยอด ที่ท่านปรีดีจะมีกับนักศึกษาธรรมศาสตร์นอกจากการเป็นผู้ให้ความสามารถส่วนตัวในทางงาน สถิติปัญญา ความใกล้ชิดนักศึกษาในระดับหนึ่ง บทบาทหลักก็คือบทบาทนักสันติภาพของท่าน เราจะเห็นได้ตั้งแต่แรกเมื่อมีการเรียกร้อง ดินแดนในอินโดจีน ช่วงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น มีกระแสของลัทธิชาตินิยม ขาวจัด ท่านปรีดีเตือนอยู่เสมอว่า การเรียกร้องดินแดนนั้น

ต้องใช้สันติวิธีไม่ใช่กำลังอาวุธ ถ้าเราเข้าไปในอินโดจีนเมื่อไร ญี่ปุ่นก็จะเข้ามาในประเทศไทย ทำให้ไทยไม่สามารถรักษาความเป็นกลางไว้ได้

จุดที่เราจะเห็นได้ชัดอีกก็คือ **พระเจ้าช้างเผือก** อันเป็นภาพยนตร์ที่ท่านสร้างขึ้นมามีอย่างยิ่งใหญ่ ช่วงก่อนสงครามมหาเอเชียบูรพาสะท้อนความคิดของท่านในเรื่องของสงครามและสันติภาพ นางเอก**พระเจ้าช้างเผือก** นั้นก็เป็นดาวธรรมศาสตร์ (ไพลิน นิลรังสี) หลายท่านคงได้ดูหนังสือเรื่องนี้ ได้เคยอ่านเรื่องราวมาแล้ว การสร้างหนังพระเจ้าช้างเผือกมีส่วนให้นักศึกษากับท่านใกล้ชิดกันมาก การเลือกพระเอกนางเอกก็ดูตัวที่ตึกโดมนี้เอง แล้วหนังเรื่อง **พระเจ้าช้างเผือก** ก็มีบทบาทในการกอบกู้ประเทศไทยภายหลังสงครามโลกอีกด้วยนี้เป็นสารแสดงความคิดของท่านเกี่ยวกับสงครามและสันติภาพ ท่านยืนอยู่กับสันติภาพ กับทางฝ่ายสัมพันธมิตรมากกว่าฝ่ายอักษะ ทำให้สัมพันธมิตรโดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกา เห็นเจตจำนงของคนไทยอีกกลุ่มหนึ่งเป็นอย่างดี

บทบาทและความสัมพันธ์ต่าง ๆ ของท่านปรีดีที่หลากหลาย ดำเนินมาจนถึงจุดสุดท้ายเมื่อเกิดรัฐประหาร 2490 (ด้วยข้ออ้างและการใส่ร้ายป้ายสีท่านจากกรณีสวรรคตของรัชกาลที่ 8) ดังที่ทราบกัน ท่านปรีดีต้องจากประเทศไทยและจากธรรมศาสตร์ไป แต่ว่าท่านปรีดียังอยู่ในความรู้สึกในฐานะผู้ให้ และผู้สร้างชีวิตและวิญญานของธรรมศาสตร์ ยังผูกพันอยู่กับคนธรรมศาสตร์จำนวนมาก ไม่เพียงเท่านั้นในยุคสมัยที่สัจจะเริ่มปรากฏเมื่อไม่นานนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งยุคหลัง 14 ตุลาคม 2516 ท่านปรีดีก็กลับมากเป็นที่ยอมรับในสังคมไทย **ในฐานะของมหาบุรุษแห่งสามัญชน** แต่ก็ต้องใช้เวลายาวนานกว่าเกือบครึ่งศตวรรษ (ที่ท่านและครอบครัวต้องตกระกำลำบากแสนสาหัส จากการสร้างภาพลักษณ์ที่เลวร้าย ใส่ร้ายป้ายสีว่าเป็น “คอมมิวนิสต์” และ “ปลงพระชนม์ชีพ”) ที่จะทำให้สัจจะประจักษ์ขึ้นมาได้

ผมอยากจบลงด้วยการนำหนังสือ **ธรรมจักร** พิมพ์เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2493 (11 พฤษภาคม คือวันเกิดของท่านปรีดี) มีผู้เขียนท่านหนึ่งที่ใช้นามปากกา “14559” กล่าวปิดยุคสมัยนั้นว่า

"ครั้นเกิดรัฐประหารขึ้นเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2490 ประมุขของมหาวิทยาลัยต้องลี้ภัยการเมือง ไปยังต่างประเทศ อาจารย์ถูกจับกุมคุมขัง การสอบไล่ของนักศึกษาในบางลักษณะวิชาต้องทำการสอบกันใหม่เนื่องจากกระดาษคำตอบของนักศึกษาถูกใช้เป็นเป้าสำหรับประลองความคมของดาบปลายปืน ขณะนั้นเป็นเวลาปิดสมัยการศึกษาประจำปี ซึ่งโดยปกติมหาวิทยาลัยก็เจียบเหงอยู่แล้ว แต่โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะนั้น บรรยากาศเต็มไปด้วยความเศร้าและทึบหม่น แม้ดวงอาทิตย์จะแจ่มกระจ่างปานใดก็ตาม แต่นักศึกษาที่ย่างเท้าเข้าไปในมหาวิทยาลัยในขณะนั้น ก็รู้สึกประหนึ่งว่าดวงอาทิตย์นั้นไร้แสง เพราะยอดโดมที่เคยตระหง่านท้าทายเมฆดูคล้ายประหนึ่งว่า จะพลอยเศร้าไปกับนักศึกษาด้วย เพราะเขาเหล่านั้นรู้สึกโดยสัญชาตญาณว่าตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป วาระที่เขาจะต้องก่ดฟันเผชิญกับมรสุมและพายุร้ายได้มาถึงแล้ว"

Because of This Senior Statesman

“Pridi Banomyong”

The great old Thammasat University,
Study campus of numerous students,
Intelligent graduates generation after generation,
Comprehension of career duty,
See they serve society nationwide,

I am Thammasat's graduate also,
No question of hard studying,
Nothing can change my mind,
Find ethical way of knowledge usage,
Engage this as campus's light,
Bright in my mind forever,

Refer to the past is a must,
Trust to written fact history,
“Pridi Banomyong” the only founder,
Murderer of educational gaps,

Tap of flowing graduates originated this way,
Play their roles in social development,
Moments of decision mean virtue,
To support society from vice,

Nice professional teachers mould students,
Prominent ones reflect their moulds,
Bold honest character is an addition,
Mention their good family too,
Do make anyone happy to encounter,

Amber-like for most new graduates,
State ethical principles in the first,
Burst of tiredness not happen yet,
Let you see a long time passed by,
Guys changed from good to bad,
Sad and ugly circumstance,

Performances of T.U.'s* graduates are varieties,
Carry on fierce competitions,
Missions force them to abuse,
Accuse of their abusive mind,
Kind things they face also,
Echo these are strong-minded test,
Best ones own their awareness,

* T.U. - an abbreviation of Thammasat University.

Success in life is heaven,
Woven beautiful words come to ears,
Dear... when cruel fates come,
Welcome or not in your heart,
Carts of them non-stop dumping you,

To say in old Thai motto,
"Go through hot and cold then alive",
Knives of morality and ethics so sharp,
Harps play wonderful music so loud,
Proud sound mind kills inside vice,
Rice field bravely planted to compare,
Rave good things created amid pain,
Main factor is an enlightened mind,

Find me the T.U.'s graduate,
Rate it's campus of virtuous respect,
Effects strong influence to me,
He *"Teacher Pridi"* implanted effectively,
He and I never meet before,
Core cause is wide aged gap,

Perhaps my good luck of love reading,
String of elder tales in addition,
Ambition of him so clear to me,
He's also my respected mould,
"Cold and hot" not make me die,
By enlightenment I go through and through,
To handle painful cruel fates,
Dates and years passed by,
My concentration is still virtue,

Who didn't cry *"Pridi"* passed away ?,
Days of mournfulness both in Thailand,
And the whole world...same atmosphere,
Here to prove his innocence,
Hence tolerance to dirty rumours,
Honour to him finally done,
Won *"Senior Stateman"* position,
Mention this to remind his belief,
"Receive moral protection due to one's morality".

Darunee Sae Liu

รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ กับเศรษฐกิจ ในประเทศไทย

วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์

บทบาทของท่านรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ ที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจแห่งประเทศไทยมีอยู่ด้วยกัน 2 ลักษณะ ซึ่งจำเป็นต้องพิจารณาแยกออกจากกัน

ลักษณะแรกคือพื้นฐานความคิดของท่านที่มีต่อเศรษฐกิจแห่งประเทศไทย ทั้งในส่วนที่เป็นภาพรวมของประชาชาติ และในส่วนที่เกี่ยวกับสถานะภาพของราษฎร

สำหรับอีกลักษณะหนึ่งนั้นเป็นกรณีกิจของท่านรัฐบุรุษอาวุโสในด้านเศรษฐกิจในช่วงเวลา 3 ปี ระหว่างปี พุทธศักราช 2482-2484 ขณะที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังในรัฐบาลของท่านจอมพล ป. พิบูลสงคราม ชุดแรกก่อนสงครามมหาเอเชียบูรพา ซึ่งโดยหน้าที่ความรับผิดชอบทั้งหมดก็เป็นเรื่องการเงินการคลัง ซึ่งในขณะนั้นเป็นส่วนสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศ

ในฐานะนักเศรษฐศาสตร์สังคมที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของไทย ท่านปรีดี พนมยงค์ ให้ความสำคัญต่อเอกราชและอธิปไตยของชาติ (national sovereignty) ความสุขสมบูรณ์ของราษฎร (public welfare) และความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจและสังคม (socio-economic justice) ซึ่งจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ (a sense of history) ของท่านบ่งชี้ว่าเป็นความปรารถนาอันสูงสุดของประชาชาติ (national aspiration) ที่พึงจักได้รับการตอบสนองอย่างสมบูรณ์ที่สุด

ในการวิเคราะห์ปัญหาเศรษฐกิจแห่งประเทศไทย ท่านรัฐบุรุษอาวุโสได้ใช้ภูมิปัญญา (wisdom) ความรอบรู้ (knowledge) และประสบการณ์พื้นฐาน (basic experience) ที่ตนเองได้แสวงหา พัฒนา และสั่งสมมาตลอดชีวิต

ดังนั้นพื้นฐานความคิดทางเศรษฐกิจของท่านปรีดี พนมยงค์จึงกว้างขวาง ลึกซึ้ง และเข้าถึงแก่นแท้ของปัญหาเศรษฐกิจไทย

พื้นฐานความคิดทางเศรษฐกิจของท่านปรีดีฯ คือ พื้นฐานของการอภิวินัยการปกครองแผ่นดินเมื่อปีพุทธศักราช 2475 และเป็นพื้นฐานการบริหารประเทศ ซึ่งรวมถึงการวางรากฐานประชาธิปไตยระบบรัฐสภาซึ่งมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศบนความเสมอภาค การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างมีเสถียรภาพทางการเงินการคลัง และการกอบกู้เอกราชอธิปไตยและเกียรติภูมิของชาติในสงครามโลกครั้งที่ 2

ตลอดชีวิต 83 ปีของท่าน รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ ไม่เคยเปลี่ยนสาระสำคัญในพื้นฐานความคิดทางเศรษฐกิจ อีกทั้งไม่เคยคลายความจงรักภักดีต่อประโยชน์ส่วนรวม

ท่านปรีดีฯ ได้เคยเปิดเผยความรู้สึกนึกคิดต่อการอภิวัฒน์เมื่อปี 2475 ว่า

“การบำรุงความสุขของราษฎรนี้ เป็นจุดประสงค์อันยิ่งใหญ่ของข้าพเจ้าในการเปลี่ยนการปกครอง ข้าพเจ้ามิได้ปรารถนาที่จะเปลี่ยนพระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวมาเป็นหลายองค์ ซึ่งเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยแต่เพียงเปลี่ยนนอกเท่านั้น ข้าพเจ้ามุ่งต่อสาระสำคัญคือบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎร”

จากการพิจารณาพื้นฐานความคิดของท่านปรีดีฯ ดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าท่านรัฐบุรุษอาวุโสให้ความเอาใจใส่เป็นพิเศษใน 5 ประเด็นดังต่อไปนี้ คือ

1. เกราะและอธิปไตยของชาติที่จะไม่ยอมให้เศรษฐกิจไทยตกอยู่ภายใต้อาณัติของต่างชาติ

2. การฟื้นฟูเศรษฐกิจในพื้นที่ชนบท โดยราษฎรรวมตัวกันในรูปแบบ “สหกรณ์สังคมนิยม” ที่เป็น “สหกรณ์เอกชนประสงค์” โดยใช้สามัคคีธรรมในการร่วมกันผลิตจำหน่ายและบริโภคภายใต้หลักการพึ่งตนเอง

3. ความเสมอภาคและเสรีภาพในการประกอบเศรษฐกิจของราษฎร โดยไม่ปล่อยให้มีการเอารัดเอาเปรียบกัน

4. การจัดสวัสดิการสังคมเป็นหลักประกันมิให้ราษฎรอดอยาก ว่างาน ไม่มีรายได้ และขาดการดูแลสุขภาพอนามัย ฯลฯ และ

5. ใช้ประโยชน์ “เทคโนโลยีวิทยาศาสตร์” ในการพัฒนาการผลิต ทั้งเพื่อการเพิ่มผลผลิตภาพ และเพื่อลดความเหน็ดเหนื่อยของผู้ใช้แรงงาน หรือเพื่อเป็นการทุนแรง

ประเด็นต่างๆ เหล่านี้ยังไม่ล้าสมัยสำหรับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยแม้ว่าเศรษฐกิจของไทยจะได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมากในระหว่าง 50-60 ปีที่ผ่านมา ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนแปลงแต่เพียง “เปลือกนอก” เท่านั้น

ท่านปรีดีฯ ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับ “ชาติ” และ “ความรักชาติ” ไว้ว่า แม้ว่า “ชาติ” ยังจะคงอยู่ หาก “ความรักชาติ” ของบุคคลต่าง ๆ ย่อมจะแตกต่างกันไปตามระดับของความเห็นแก่ตัวและความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมของบุคคล บุคคลใดมีความเห็นแก่ตัวมาก ความรัก

ชาติก็ลดน้อยลง นอกจากนั้นบุคคลกลุ่มที่ผูกขาดอำนาจเศรษฐกิจการเมืองและสังคมย่อมจะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ของชาติเป็นส่วนรวม ดังนั้นความรักชาติก็จะไม่เข้มข้นนัก ยกเว้นในกรณีที่เห็นว่ากลุ่มของตนจะอยู่ได้ก็เมื่อชาติคงอยู่ จึงมีความรักชาติเพื่อประโยชน์ของตนเอง

ท่านรัฐบุรุษอาวุโสกล่าวว่า ผู้ใช้แรงงานและชาวนาผู้ยากจนยกเว้นบางคนที่ยอมตนเป็นสมุนของนายทุนผู้ผูกขาดจะมีความรักชาติมากกว่ากลุ่มบุคคลผู้ครองอำนาจเศรษฐกิจการเมืองและสังคม

ในขณะเดียวกัน ท่านก็ชี้ให้เห็นว่าผู้ครองอำนาจเศรษฐกิจจะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวเป็นสำคัญและหากบุคคลกลุ่มดังกล่าวครองอำนาจการเมืองและมีผลประโยชน์ร่วมกับนายทุนต่างชาติ การบริหารเศรษฐกิจของประเทศก็ย่อมจะไม่คำนึงถึงเอกราชอธิปไตยโดยแท้จริง

ท่านปรีดีฯ ตระหนักว่าเศรษฐกิจและความมั่นคงของชาติสัมพันธ์กัน การจัดการเศรษฐกิจที่ดี ซึ่งหมายถึงการขจัดหรือการบรรเทาความทุกข์ยากของราษฎรส่วนใหญ่ การพัฒนาสาธารณูปการ การรักษาเสถียรภาพทางการเงินการคลัง และการพึ่งตนเองโดยไม่ปล่อยให้ต่างชาติเข้ามามีอำนาจและอิทธิพลเหนือการบริหารนโยบายเศรษฐกิจ ย่อมจะส่งเสริมความมั่นคงในเอกราชและอธิปไตยของชาติ

อย่างไรก็ตาม ท่านปรีดีฯ ก็เห็นความจำเป็นของความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ตลอดจนการพึ่งพาต่างประเทศในขอบเขตอันสมควร หากจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค มิใช่การพึ่งพาในลักษณะของอาณานิคม

ท่านรัฐบุรุษอาวุโสตระหนักด้วยว่าราษฎรที่เป็นชาวนาที่ยากจน ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ แต่ละคนและแต่ละครอบครัวขาดอำนาจที่จะต่อรองเพื่อความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจกับบรรดากลุ่มนายทุน และนอกจากนั้นก็ยังขาดเงินทุน ขาดเทคโนโลยี และในหลายกรณีก็ต้องเช่าที่ดินทำกินจากนายทุน ดังนั้น “มูลค่าเพิ่ม” ที่สร้างขึ้นมาจากการผลิตจึงถูกนายทุนแบ่งปันไปเกือบหมด ซึ่งเหล่านี้คือสาเหตุที่ทำให้ชาวนาไทยยากจนอย่างถาวร

เพื่อการฟื้นฟูความสมดุลทางเศรษฐกิจในพื้นที่ชนบท ท่านปรีดีฯ เสนอแนะให้ราษฎรรวมตัวกันเป็น “สหกรณ์เอกชนประสงค์” ซึ่งสมาชิกจะร่วมกันจัดการในด้านการผลิต ในด้านการตลาด และในด้านการบริโภค ในลักษณะที่เป็น “หน่วยประกอบการเศรษฐกิจ” ขนานไปกับกลุ่มผู้ประกอบการ

การเศรษฐกิจเอกชนในระบบทุนนิยม

“สหกรณ์” ในบริบทของแนวคิดของท่านปรีดีฯมิใช่เป็นการรวมตัวกันของสมาชิก เพื่อแสวงหาสินเชื่อ หรือเพื่อประกอบการค้าอย่างใดอย่างหนึ่งโดยประสงค์ที่จะแบ่งปันผลกำไร หากเป็นระบบเศรษฐกิจอย่างหนึ่งที่มีการรวมกลุ่มประกอบการเศรษฐกิจเต็มรูปแบบของบรรดาราชกรในพื้นที่ยกชนบท หรือราษฎรที่ยากจน ทั้งนี้โดยมุ่งในการสร้างความสมดุลทางเศรษฐกิจ มิใช่มุ่งแบ่งปันผลกำไร

ระบบเศรษฐกิจดังกล่าวนี้อาจเรียกว่าระบบเศรษฐกิจแบบ “สหกรณ์สังคมนิยม” ซึ่งแตกต่างไปจากสหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นในระบบทุนนิยมภายใต้การดูแลและอุปถัมภ์ของทางราชการ

ในขณะเดียวกันท่านรัฐบุรุษอาวุโสก็สนับสนุนเสรีภาพและความเสมอภาคในการประกอบการเศรษฐกิจของราษฎร ซึ่ง “ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ” จักบังเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อการเมืองเป็นประชาธิปไตย และในทำนองเดียวกัน หากเศรษฐกิจไม่เป็นประชาธิปไตยโดยมีกลุ่มบุคคลผูกขาดการประกอบการเศรษฐกิจ หรือมีการเอารัดเอาเปรียบผู้ด้อยโอกาสหรือกลุ่มบุคคลที่อ่อนแอกว่าทางเงินทุน เทคโนโลยี ฯลฯ แล้ว ก็เป็นการยากที่การเมืองจะเป็นประชาธิปไตย เพราะกลุ่มบุคคลที่ผูกขาดเศรษฐกิจก็จะเข้าไปผูกขาดทางการเมืองด้วย

ด้วยเหตุนี้ ในขณะที่ท่านปรีดีฯยืนยันความเสมอภาคและการมีเสรีภาพในการประกอบการเศรษฐกิจ ท่านก็เห็นความจำเป็นที่บรรดาราชกรผู้ด้อยโอกาสและผู้ด้อยแอจะต้องรวมตัวกันภายใต้ระบบเศรษฐกิจ “สหกรณ์สังคมนิยม” ดังกล่าวข้างต้น ทั้งนี้เพื่อสร้างความสมดุล และโครงสร้างประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจในชาติเป็นส่วนรวม

อย่างไรก็ตาม ในสังคมใด ๆ ก็ตามย่อมจะมีกลุ่มบุคคลที่ไม่อยู่ในฐานะที่จะช่วยตนเองได้ หรือฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมได้รับผลกระทบจากความผันผวนของภาวะเศรษฐกิจ หรือความผันผวนอื่น ๆ ในชีวิต ท่านรัฐบุรุษอาวุโสเป็นบุคคลแรกในประวัติศาสตร์สังคมไทยที่มีแนวความคิดในเรื่องการจัดสวัสดิการสังคมโดยยืนยันว่าราษฎรทุกคนควรจะมีหลักประกันจากรัฐบาลตั้งแต่เกิดจนตายไม่ว่าจะเป็นเด็ก เจ็บป่วยพิการ ชราภาพ ว่างาน และประสบภัยพิบัติใด ๆ โดยจะไม่มีการทอดทิ้งเป็นอันขาด

ท่านปรีดีฯได้เสนอหลักการและร่างกฎหมายว่าด้วยการประกันสวัสดิการสังคมอย่างเป็นรูปธรรมตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2475 ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ซึ่งเป็น

หลักการที่นานาอารยประเทศได้ยอมรับและถือปฏิบัติสืบต่อกันมานาน แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าในสมัยนั้น คนไทยบางกลุ่มยังมีความสับสนในเรื่องเหล่านี้ จึงทำให้การประกันสังคมในประเทศไทยต้องล่าช้าออกไปถึงครึ่งศตวรรษ

ในประเด็นสุดท้าย ท่านรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ ให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อ “เทคโนโลยีวิทยาศาสตร์” และการค้นคว้าวิจัยเพื่อใช้ประโยชน์เทคโนโลยีดังกล่าวในการพัฒนาประเทศ ซึ่งการนี้ทำให้เศรษฐศาสตร์ของท่านมีความก้าวหน้าทันโลก

ท่านปรีดีฯอธิบายว่าการเปลี่ยนแปลงระบบสังคมเริ่มต้นจากการเปลี่ยนแปลงใน “ผลังการผลิต” กล่าวคือมนุษย์ต้องการสินค้าและบริการเพื่อการดำรงชีพ ซึ่งการผลิตปัจจัยต่าง ๆ เหล่านั้นก็ต้องมี “ผลังการผลิต” ซึ่งประกอบด้วย “เครื่องมือและวิธีการผลิต” (เทคโนโลยี) และ “บุคคลที่สามารถทำและใช้เครื่องมือการผลิต” (นักวิทยาศาสตร์, วิศวกร ฯลฯ)

ท่านรัฐบุรุษอาวุโสได้วิเคราะห์ต่อไปว่าเทคโนโลยีในปัจจุบันได้ก้าวหน้าไปมาก ดังนั้นหากสังคมใดไม่เปลี่ยนระบบให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแล้ว สังคมนั้นก็จะต้องเผชิญกับปัญหาทางเศรษฐกิจ โดยสมาชิกของสังคมส่วนใหญ่จะตกอยู่ในความยากจนเพียงกลุ่มน้อยเท่านั้นที่ได้รับประโยชน์

เมื่อเสนอ “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” ในปีพุทธศักราช 2475 ท่านปรีดีฯก็ได้ชี้ให้เห็นแล้วว่าวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นปัจจัยการผลิตที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง และมีความเจริญก้าวหน้าจนกระทั่งสามารถสนองความต้องการของเศรษฐกิจและสังคมได้ในทุกเรื่อง เทคโนโลยีวิทยาศาสตร์ทำให้ผลิตภาพในการผลิตของแรงงานเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งนอกจากจะช่วยทุนแรงงานแล้วยังลดเวลาทำงานลงไปด้วยโดยที่รายได้ไม่จำเป็นต้องลดลง นอกจากนั้นเทคโนโลยีวิทยาศาสตร์ก็ยังทำให้ความได้เปรียบเสียเปรียบตามธรรมชาติของแรงงานระหว่างประเทศลดลงด้วย

นอกจากนั้นท่านรัฐบุรุษอาวุโสก็ยังกล่าวว่าการรวมตัวเป็นสหกรณ์ของราษฎรผู้ยากจนจะทำให้มีโอกาสได้ใช้เทคโนโลยีวิทยาศาสตร์ที่ก้าวหน้าทันสมัย ซึ่งจะทำให้เพิ่มผลิตภาพ และสร้างมูลค่าเพิ่มที่สูงขึ้น อีกทั้งปรับปรุงการต่อรองในด้านการตลาด ซึ่งทั้งหมดนี้คือทางที่จะนำให้ราษฎรหลุดพ้นจากความยากจน

อย่างไรก็ตาม ท่านปรีดีฯก็มองเห็นว่าเทคโนโลยีวิทยาศาสตร์อาจก่อให้เกิดการว่างงานได้เพราะได้ช่วยประหยัด

แรงงาน ในกรณีดังกล่าวนี้ ท่านแนะนำว่าแทนที่จะลดจำนวน
คนงานลง อันจะสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้ใช้แรงงาน สมควร
ที่จะลดวันหรือลดชั่วโมงการทำงานลง เพื่อให้ผู้ใช้แรงงาน
ได้มีเวลาพักผ่อนมากขึ้น และมีพลังงานและเวลาสำหรับดูแล
ครอบครัวและรับใช้กิจการสาธารณะ

ท่านรัฐบุรุษอาวุโสให้ความเอาใจใส่และสนับสนุน
งานค้นคว้าวิจัยเป็นอย่างยิ่ง โดยท่านเป็นผู้ดำริให้ก่อตั้ง
ราชบัณฑิตยสถานขึ้นเมื่อปี 2476 ดังที่ปรากฏหลักฐานอยู่ใน
ประวัติศาสตร์ของสถาบันค้นคว้าวิจัยอันมีระดับแห่งนั้น

ท่านปรีดี พนมยงค์ มีโอกาสได้รับใช้ประเทศชาติ
อันเป็นที่รักยิ่งของท่านในด้านการบริหารนโยบายเศรษฐกิจ
เพียงครั้งเดียวเท่านั้น เมื่อท่านได้เข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงการคลังในรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม
ชุดแรกเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2481 และอยู่ในตำแหน่ง
ดังกล่าวจนกระทั่งวันที่ 16 ธันวาคม 2484 รวมเวลาทั้งหมด
3 ปีเต็ม

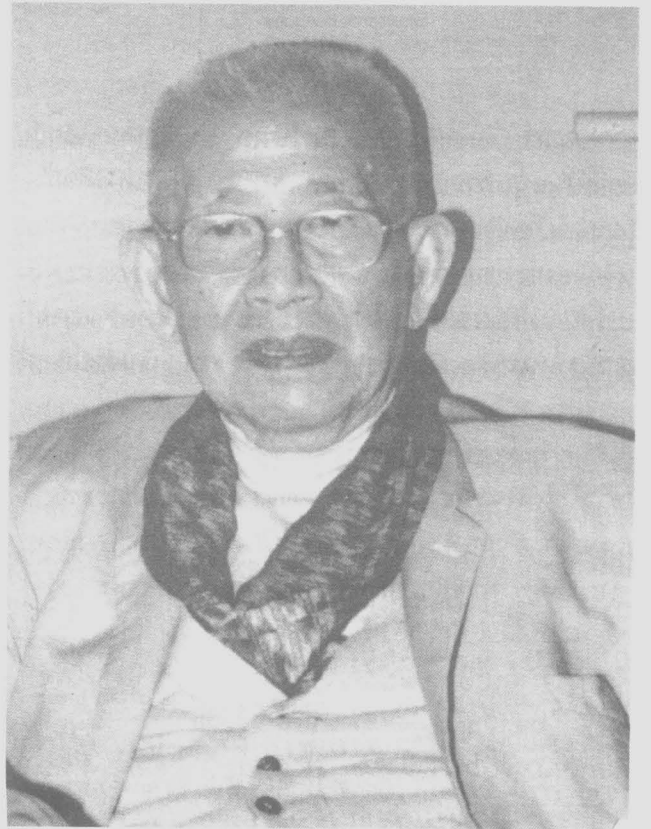
รัฐบาลชุดดังกล่าวนี้อาจถือได้ว่าเป็น “รัฐบาลของ
คณะราษฎร” เต็มภาคภูมิ เพราะในจำนวนรัฐมนตรี
20 กว่านายนั้นเป็น “ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง” เมื่อ
24 มิถุนายน 2475 เกือบทั้งหมด

ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้กล่าว
ปราศรัยแก่ราษฎรทางวิทยุกระจายเสียงถึงนโยบายของรัฐบาล
ซึ่งในคำปราศรัยดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงความตั้งใจจริง
ของรัฐบาลที่จะบริหารประเทศให้เกิดผลดีถึงราษฎรโดยเร็ว
ที่สุด โดยรัฐบาลกับราษฎรจะต้อง “ร่วมคิดร่วมมือกันปฏิบัติ
งานของชาติ ทั้งสองฝ่ายจักต้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
จะแยกออกจากกันไม่ได้เป็นอันขาด”

สำหรับท่านปรีดีเองนั้นได้ตั้งปณิธานที่จะใช้เครื่องมือ
ทางการคลังสร้างความมั่นคงให้แก่ชาติ สร้างความเป็นธรรม
และความสุขสมบูรณ์แก่ราษฎร และสร้างความเสมอภาค
และประชาธิปไตยแก่มวลชน

กรณีกิจของท่านรัฐบุรุษอาวุโสระหว่างที่ดำรงตำแหน่ง
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังประกอบด้วย การปรับปรุง
การจัดเก็บภาษีอากร การสร้างเสถียรภาพทางการเงิน และ
การจัดตั้งธนาคารแห่งประเทศไทย

ในขณะที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการ
ต่างประเทศในรัฐบาลของพระยาพหลพลพยุหเสนา ระหว่างปี
2478-79 ถึงปี 2481 นั้น ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้ดำเนินการ
แก้ไขสนธิสัญญาทางไมตรี พาณิชย์และการเดินเรือกับนานา

ประเทศ มีผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศ
คู่สัญญาอยู่บนความเสมอภาค ซึ่งกล่าวได้ว่าไทยเราได้มาซึ่ง
อธิปไตยโดยสมบูรณ์ในทุกด้าน รวมทั้งในด้านการจัดเก็บภาษี
อากรด้วย

โดยที่ระบบภาษีอากรของไทยไม่อาจปรับปรุงและ
พัฒนาให้สนับสนุนนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลได้เต็มที่ก่อน
การแก้ไขสนธิสัญญาดังกล่าว อันทำให้เกิดความไม่เป็นธรรม
แก่ราษฎรผู้เสียภาษี และไม่เอื้อให้รัฐบาลมีรายได้พอเพียง
สำหรับการใช้จ่ายบำรุงประเทศให้เจริญก้าวหน้า ดังนั้นเมื่อได้
แก้ไขสนธิสัญญาที่เป็นอุปสรรคแล้ว ท่านรัฐบุรุษอาวุโส ใน
ฐานะรัฐมนตรีคลังจึงได้ทำการปรับปรุงระบบภาษีอากรโดย
มิชักช้า

อากรขาเข้าที่เดิมเก็บในอัตราตายตัวตามมูลค่านำเข้า
(ที่เรียกว่า “ภาษีร้อยละสาม”) ได้รับการแก้ไขปรับปรุงให้
เป็นอัตราที่สอดคล้องกับประโยชน์ในทางเศรษฐกิจและสังคม
ของชาติ เช่นสินค้าประเภทใดยังประโยชน์แก่เศรษฐกิจและ
สังคม ก็ลดอัตราลงมา หรือยกเว้นไม่เก็บอากรขาเข้าเสียเลย
ในขณะที่ปรับอัตราอากรขาเข้าให้สูงขึ้นสำหรับสินค้านำเข้าที่
เป็นของไม่จำเป็น หรือสินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภค

ในขณะเดียวกันก็ได้เปลี่ยนการจัดเก็บอากรขาออก
สำหรับข้าวจากการเก็บตามสภาพ เป็นการเก็บตามมูลค่า
ส่งออก เพื่อสนับสนุนการส่งออกข้าวในขณะนั้น

สำหรับภาษีอากรบางประเภทที่ไม่เป็นธรรม อีกทั้งไม่สนับสนุนการประกอบการเศรษฐกิจ ท่านปรีดิก็ได้ยกเลิกเสีย คือภาษีรัชชูปการ อากรค่านา อากรสวน ภาษีไร่อ้อย และภาษีไร่ยาสูบ และเพื่อชดเชยรายได้ที่ขาดไป ก็ได้ปรับปรุงภาษีเงินได้ ภาษีร้านค้า ภาษีธนาคาร อากรแสตมป์ อากรมหรสพ เงินช่วยบำรุงท้องที่ และเงินช่วยบำรุงการประถมศึกษา เป็นต้น

ในการปรับปรุงระบบภาษีอากรดังกล่าวนี้ท่านรัฐมนตรีอาวุโสได้พิจารณาหลักการและเหตุผลต่างๆ ประกอบกัน โดยคำนึงถึงความเป็นธรรมเป็นเบื้องต้น และการจัดหารายได้ในทางที่ผู้เสียภาษีจะเดือดร้อนน้อยที่สุด หรือไม่รู้สึกรำคาญเลย อีกทั้งก็ได้คำนึงถึงความสะดวกและค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บ ซึ่งยอมรับกันว่าทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม ท่านปรีดิเป็นนักการคลังผู้หนึ่งที่มองเห็นคุณประโยชน์ของการจัดเก็บภาษีทางอ้อม หรือนัยหนึ่งคือภาษีการบริโภค เพราะจะมีผลกระทบเฉพาะต่อผู้บริโภคเท่านั้น นอกจากนั้นก็ยังได้ดำเนินการซื้อโรงงานยาสูบของเอกชนต่างชาติที่ตั้งอยู่ในประเทศไทย แล้วให้เป็นรัฐวิสาหกิจผูกขาดเพื่อสร้างรายได้ให้แก่รัฐ แทนที่จะให้นายทุนต่างชาติรับผลกำไรจำนวนมากต่อไป การเก็บภาษีทางอ้อมดังกล่าวนี้ นอกจากจะไม่ทำให้ราษฎรเดือดร้อนแล้ว ก็ยังนำรายได้เข้ารัฐจำนวนมาก

ในช่วงเวลาดังกล่าว รัฐบาลมีนโยบายเสริมสร้างแสนยานุภาพของกองทัพเพื่อการป้องกันประเทศ อีกทั้งได้เกิดกรณีพิพาทกับอินโดจีนฝรั่งเศส ซึ่งทำให้ต้องมีรายจ่ายทางการทหารเพิ่มขึ้นกว่าปกติเป็นอันมาก หากท่านรัฐมนตรีอาวุโส ในฐานะรัฐมนตรีคลัง ก็ได้จัดงบประมาณสนองความต้องการตามนโยบายดังกล่าวได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่องโดยไม่ก่อให้เกิดการขาดเสถียรภาพทางการคลังแต่ประการใด

ในด้านการสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงทางการเงินของประเทศ ท่านปรีดิ พนมยงค์ ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ได้ตัดสินใจเปลี่ยนทุนสำรองเงินตราจากปอนด์สเตอร์ลิงเป็นทองคำแท่ง ซึ่งทองคำแท่งดังกล่าวนี้ส่วนหนึ่งที่ซื้อในลอนดอนได้นำเข้ามาเก็บรักษาไว้ที่ห้องนิรภัยของกระทรวงการคลังในพระบรมมหาราชวัง ขณะที่อีกส่วนหนึ่งที่ซื้อในสหรัฐฯ ได้ฝากเอาไว้ในสหรัฐฯ นอกจากนั้นก็ยังจัดซื้อทองคำอีกจำนวนหนึ่งจากเหมืองทองคำในประเทศไทย

การเปลี่ยนทุนสำรองระหว่างประเทศของไทยจากปอนด์สเตอร์ลิงไปเป็นทองคำแท่งดังกล่าวนี้เนื่องมาจาก

ท่านปรีดิพิจารณาเห็นว่าอังกฤษซึ่งอยู่ในสถานะสงครามกับเยอรมันนีในยุโรป แล้วตั้งแต่ปี 2482 มีแนวโน้มที่ค่อนข้างชัดเจนว่าจะต้องเผชิญหน้ากับญี่ปุ่นในเอเชียและแปซิฟิกด้วย ในอนาคตอันใกล้ อันจะมีผลกระทบต่องานภาพของเงินปอนด์สเตอร์ลิงอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น

ประเทศไทยมีการค้าขายอย่างใกล้ชิดกับอังกฤษและบรรดาสมาชิกในเครือจักรภพอังกฤษมาเป็นเวลานาน โดยใช้เงินปอนด์สเตอร์ลิงเป็นเงินตราสำหรับการค้าขายดังกล่าว กล่าวคือรับชำระหนี้เป็นเงินปอนด์และจ่ายไปเพื่อการชำระหนี้ก็เป็นเงินปอนด์ นอกจากนั้นก็ยังใช้เงินปอนด์สเตอร์ลิงเป็นทุนสำรองแทนทองคำแท่ง เพราะเงินปอนด์มีค่าที่แน่นอนกับทองคำ

ต่อมาในปี 2474 อังกฤษได้ออกจากมาตรฐานทองคำ ซึ่งหมายถึงว่าเงินปอนด์จะไม่มีค่าเป็นทองคำอย่างตายตัวอีกต่อไป และการนั้นทำให้ค่าของเงินปอนด์ลดลง ในขณะที่เงินบาทยังคงอยู่ในมาตรฐานทองคำตามเดิม และขณะเดียวกันไทยก็ยังมีทองคำที่ซื้อไว้ในลอนดอนเป็นส่วนหนึ่งของทุนสำรองด้วย

เมื่ออัตราแลกเปลี่ยนเงินปอนด์ลดลง รายได้ที่ประเทศไทยได้รับจากการขายผลผลิตเป็นเงินปอนด์ก็แลกเปลี่ยนเงินบาทได้จำนวนน้อยลง คือจากเดิม 1 ปอนด์เคยแลกได้ 12 บาท ในช่วงนั้นก็เหลือเพียง 8-9 บาท ทำให้เกษตรกรมีรายได้ลดลงจากการขายข้าว และรายรับของรัฐบาลก็ลดลงด้วย ต่อมาในเดือนพฤษภาคม 2475 ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองประมาณเดือนเดียว รัฐบาลไทยก็ได้ประกาศออกกฎหมายตราทองคำ และเข้าสู่มาตรฐานสเตอร์ลิง โดยเงินบาทมีอัตราแลกเปลี่ยนคงที่กับเงินปอนด์ ทั้งนี้เพื่อเพิ่มรายได้เป็นเงินบาท และเพื่อความแน่นอนในอัตราแลกเปลี่ยนที่จำเป็นสำหรับการค้าขายพร้อมกันนั้นทุนสำรองของไทยทั้งหมดก็เปลี่ยนไปเป็นปอนด์สเตอร์ลิง

ท่านรัฐมนตรีอาวุโสได้พิจารณาเรื่องนี้อย่างรอบคอบมานานแล้ว เห็นว่าภายใต้สถานการณ์ของโลกที่มีความไม่แน่นอนนั้น การเก็บรักษาทุนสำรองของชาติเอาไว้เป็นทองคำแท่งน่าจะเป็นนโยบายที่เหมาะสม และก็ได้ดำเนินการตามนั้นเป็นผลสำเร็จก่อนที่สงครามมหาเอเชียบูรพาจะอุบัติขึ้น

สรุปการดำเนินงานในเรื่องนี้ของท่านปรีดิ พนมยงค์ ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ดังนี้คือ

— ใช้เงินปอนด์สเตอร์ลิงส่วนหนึ่งที่ฝากไว้ในอังกฤษซื้อทองคำในลอนดอนแล้วขนทองคำแท่งดังกล่าวเข้ามาเก็บไว้

ในเมืองไทย

- โอนเงินปอนด์สเตอร์ลิงจากลอนดอนอีกส่วนหนึ่งไปสหรัฐอเมริกาเพื่อแลกเป็นเงินดอลลาร์และซื้อทองคำแท่งเก็บไว้ในสหรัฐฯ 2 คราว

- ยูปหลอมเหรียญบาทที่เป็นเงิน แล้วส่งเงินแท่งดังกล่าวนี้ไปขายในสหรัฐอเมริกา ได้เป็นมูลค่าประมาณ 9.5 ล้านเหรียญ

สรุปว่าในวันที่ 8 ธันวาคม 2484 เมื่อสงครามมหาเอเชียบูรพาได้อุบัติขึ้นขณะที่ท่านรัฐบุรุษอาวุโสกำลังดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังอยู่นั้น รัฐบาลไทยมีทุนสำรองเงินตราที่เป็นทองคำ ดอลลาร์สหรัฐและปอนด์สเตอร์ลิง ดังนี้คือ

- เงินปอนด์สเตอร์ลิงที่ลอนดอนจำนวนประมาณ 23 ล้านปอนด์

- เงินดอลลาร์ที่สหรัฐฯจำนวนประมาณ 2 ล้านดอลลาร์เศษ

- ทองคำแท่งที่สหรัฐฯมูลค่าประมาณ 9 ล้านดอลลาร์เศษ

- ทองคำแท่งที่เก็บไว้ในกรุงเทพฯมูลค่าประมาณ 100 ล้านบาท หรือประมาณ 10 ล้านปอนด์สเตอร์ลิง ซึ่งรวมเป็นมูลค่าประมาณร้อยละ 87 ของธนบัตรที่ออกใช้ ในขณะที่นั้นประมาณ 275 ล้านบาทเศษ สำหรับส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 13 คงจะเป็นเหรียญเงินที่ยังตกค้างอยู่ที่กระทรวงการคลัง มูลค่าประมาณ 35 ล้านบาท

เมื่อได้ปรับปรุงระบบภาษีอากรให้เกิดความเป็นธรรม แก่สังคมขึ้นในระดับหนึ่งแล้ว อีกทั้งระบบการเงินของประเทศ ก็มีความมั่นคงด้วยทุนสำรองเงินตราอันประกอบด้วยทองคำ และเงินตราต่างประเทศในสกุลที่ทั่วโลกยอมรับ ท่านรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ ในฐานะผู้รับผิดชอบบริหารนโยบายการเงินการคลังของประเทศ ก็ได้รื้อฟื้นเรื่องการจัดตั้งธนาคารกลาง หรือธนาคารแห่งชาติ ซึ่งได้เคยปรารภไว้แล้ว ใน “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” เมื่อปี 2475 มาพิจารณาดำเนินการอย่างจริงจัง

ความจริงนั้นในปี 2483-84 ประเทศไทยยังไม่มี ความจำเป็นเร่งด่วน อีกทั้งความพร้อมที่จะมีธนาคารกลาง แต่ประการใด เพราะขณะนั้นมีธนาคารพาณิชย์เพียงไม่กี่แห่ง และก็เป็นธนาคารต่างชาติเสียเกือบทั้งหมด ซึ่งสามารถพึ่งตนเองได้ ในขณะที่ขอบเขตการประกอบธุรกรรมก็ยัง

จำกัดอยู่กับการให้บริการในส่วนที่เกี่ยวกับการส่งออกและการนำเข้าเป็นส่วนใหญ่ นอกเหนือไปจากการรับฝากเงินและการโอนเงินซึ่งก็ยังไม่มากนัก ส่วนการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจนั้นยังอยู่ในวงแคบดังนั้นการจะมีธนาคารกลาง เพื่อควบคุมดูแลธนาคารพาณิชย์จึงมิใช่เรื่องเร่งด่วน นอกจากนั้น สำหรับหน้าที่ปกติของธนาคารกลางในเรื่องการออกธนบัตร และการทำหน้าที่เป็นธนาคารให้แก่รัฐบาล ก็ยังไม่มีความเป็นเท่าใดนัก เพราะกระทรวงการคลังก็สามารถทำหน้าที่ดังกล่าวได้อยู่แล้ว

สำหรับในเรื่องของความพร้อม ก็ต้องกล่าวว่าไทยเรายังไม่มีความพร้อมในการบริหารธนาคารกลางเลย และแม้กระทั่งการบริหารธนาคารพาณิชย์ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ก็เพราะยังขาดบุคลากรสำหรับภารกิจดังกล่าว ซึ่งจะต้องใช้เวลาานปีกกว่าที่จะเตรียมการให้มีความพร้อมในทุกด้าน

อย่างไรก็ตาม หากจะมองไปเบื้องหน้า ในฐานะประเทศเอกราชที่มีอธิปไตยอย่างสมบูรณ์ และมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาประเทศให้มีความเจริญทัดเทียมต่างชาติ การมีธนาคารกลางหรือธนาคารแห่งชาติเป็นสิ่งที่จำเป็นที่สุด เพราะสถาบันดังกล่าวจะมีบทบาทความรับผิดชอบเป็นเจ้าหน้าที่ดูแลการเงินของชาติ ทั้งในด้านนโยบาย ในด้านการให้บริการ และในด้านการควบคุมและตรวจสอบ นอกเหนือไปจากความรับผิดชอบอื่น ๆ เช่น การออกธนบัตรและพันธบัตร การให้ความสนับสนุนเศรษฐกิจและธุรกิจโดยผ่านนโยบายการเงินที่เหมาะสม ตลอดจนการรักษาไว้ซึ่งเสถียรภาพทางการเงินและการประสานการเงินกับการคลังทั้งในนโยบายและในมาตรการธนาคารกลางที่จะตั้งขึ้นนั้น ต้องอยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ไทยอย่างสมบูรณ์

ความคิดในเรื่องการจัดตั้งธนาคารกลางหรือธนาคารแห่งชาติขึ้นนี้ได้รับการคัดค้านจากหลายฝ่าย สำหรับชาวต่างประเทศที่มีธุรกิจอยู่ในประเทศไทย รวมทั้งผู้ประกอบการธนาคารพาณิชย์ต่างชาติ และแม้กระทั่งที่ปรึกษาการคลังของรัฐบาลเอง ได้แสดงความไม่เห็นด้วยกับความคิดในเรื่องการจัดตั้งธนาคารกลางขึ้นในขณะนั้น ด้วยเกรงว่าธนาคารดังกล่าวจะเข้ามาควบคุมและแทรกแซงการประกอบธุรกิจของพวกตน หรือกระทำการใด ๆ ที่อาจมีผลกระทบในทางลบต่อผลประโยชน์ของพวกตน

สำหรับผู้ที่ไม่เห็นด้วยที่เป็นคนไทยนั้น จะมองในแง่ของความไม่พร้อมในด้านบุคลากรเป็นสำคัญ เพราะงานของธนาคารกลางเป็นงานใหญ่ที่ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีความรู้

และประสบการณ์พอเพียง

สำหรับท่านปรีดี พนมยงค์ ก็ตระหนักดีถึงความไม่พร้อมในด้านบุคลากร อีกทั้งก็เข้าใจว่าการตั้งธนาคารกลางยังมีใช้เรื่องเร่งด่วน อย่างไรก็ตาม เมื่อตระหนักว่าไทยจะต้องมีสถาบันการเงินระดับชาติดังกล่าวเช่นเดียวกับในประเทศอื่น ๆ ดังนั้นก็ต้องจัดตั้งขึ้นในลักษณะเป็นขั้นตอน ซึ่งเป็นการเตรียมบุคลากรไปพร้อมกันด้วย

ภายหลังที่ได้ทำการชี้แจงและปรึกษาหารือกับที่ปรึกษากระทรวงการคลังทั้งฝรั่งและไทยจนกระทั่งเป็นที่เข้าใจและยอมรับกันว่าจะมีการจัดตั้งองค์กรขึ้นมาเพื่อเตรียมการต่างๆ รวมทั้งการฝึกหัดเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้ความชำนาญในงานดังกล่าวแล้วสักระยะหนึ่ง ก่อนที่จะจัดตั้งธนาคารกลางหรือธนาคารชาติขึ้นสมบูรณ์แบบต่อไป ท่านรัฐบุรุษอาวุโสในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ก็ได้มีหนังสือด่วนลงวันที่ 21 กันยายน 2482 ถึงนายกรัฐมนตรีพิจารณา คณะรัฐมนตรีเห็นชอบด้วยในหลักการ จึงได้ส่งเรื่องทั้งหมดให้กฤษฎีกาพิจารณา ซึ่งกฤษฎีกาได้แก้ไขร่าง พรบ. ดังกล่าวเป็น “ร่าง พรบ. จัดตั้งสำนักงานธนาคารชาติไทย” อีกทั้งได้ปรับปรุงบางมาตราให้รัดกุมขึ้น จากนั้นคณะรัฐมนตรีจึงได้นำเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร และได้ประกาศใช้เป็นกฎหมายเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2482

ในพิธีเปิดสำนักงานธนาคารชาติไทยเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2483 ท่านปรีดีฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังได้กล่าวสุนทรพจน์มีความตอนหนึ่งดังนี้

“สำนักงานธนาคารชาติไทยนี้จะเป็นที่ก่อให้เกิดธนาคารชาติไทยขึ้นในอนาคต นับตั้งแต่ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยเป็นต้นมา คณะรัฐบาลในระบอบรัฐธรรมนูญมีความปรารถนาอันแรงกล้าในอันที่จะสถาปนาการเงินของประเทศให้วัฒนาถาวรเช่นเดียวกับอารยประเทศทั้งหลาย ทั้งนี้ก็ด้วยความมุ่งหมายที่จะก่อให้เกิดเครดิตหมุนเวียนเพิ่มขึ้นตามกำลังของประเทศที่จะพึงกระทำได้ และการจะบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้ได้ก็จะต้องจัดให้มีธนาคารชาติไทยทำหน้าที่เป็นธนาคารกลางขึ้น”

อย่างไรก็ตามเพียงเวลาไม่ถึง 2 ปีภายหลังการดำเนินงานของสำนักงานธนาคารชาติไทยได้เริ่มขึ้นสภาผู้แทนราษฎรก็ได้ผ่านกฎหมายธนาคารแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 16 เมษายน 2485 ซึ่งขณะนั้นประเทศไทยกำลังอยู่ในภาวะ

สงคราม อันเนื่องมาจากการต้องการจะหลีกเลี่ยงการแทรกแซงของญี่ปุ่น

ท่านรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ ขณะนั้นได้พ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีคลังไปแล้ว และกำลังอยู่ในตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

การเข้าสู่สงครามของประเทศไทยโดยเป็นพันธมิตรร่วมรบร่วมกับญี่ปุ่นได้สร้างความกังวลใจในเรื่องอนาคตของประเทศชาติภายหลังสงครามที่ท่านปรีดีฯ มีความมั่นใจว่าญี่ปุ่นจะต้องเป็นฝ่ายพ่ายแพ้

ณ จุดนั้น ท่านรัฐบุรุษอาวุโสได้วางมือจากปัญหาเศรษฐกิจ การเงินและการคลังโดยเข้ารับบทบาทใหม่ที่มีความสำคัญอย่างมาก คือหัวหน้าขบวนการเสรีไทย

แกระรอย

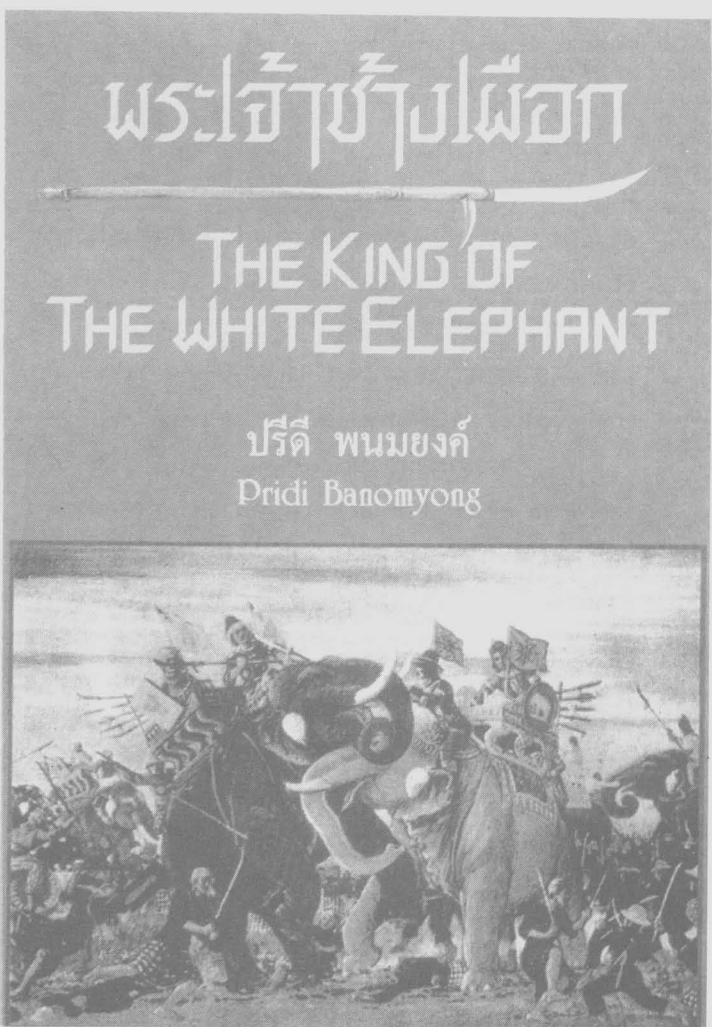
พระเจ้าช้างเผือก

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

เมื่อประมาณ 10 ปีมาแล้ว ในขณะที่ผมกำลังเรียนหนังสืออยู่ที่อเมริกานั้น ผมบังเอิญแวะไปที่ร้านหนังสือแพรากอน ในเมืองนิวยอร์ก ที่นั่นผมได้หนังสือมาเล่มหนึ่งชื่อ King of the White Elephant ที่ผมซื้อหนังสือเล่มนี้มาก็เพราะเห็นว่าพิมพ์โดย โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ตั้งแต่ พ.ศ. 2484 และก็มีรูปประกอบอย่างสวยงาม

ที่สำคัญที่สุด ก็คือ หนังสือเล่มนี้เขียนโดย นายปรีดี พนมยงค์ อดีตผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ อดีตนายกรัฐมนตรีและรัฐบุรุษอาวุโสที่สำคัญของเมืองไทย

หลังจากนั้นอีกหลายปี ผมก็ไม่เคยให้ความสนใจกับพระเจ้าช้างเผือก นัก จนกระทั่งประมาณปี พ.ศ. 2515 ผมผ่านไปกรุงปารีสสมัยนั้น ท่านปรีดี ซึ่งได้ลี้ภัยทางการเมืองในประเทศจีน นับตั้งแต่ภายหลังการรัฐประหาร 2490 นั้น ได้ย้ายไปพำนักที่กรุงปารีส ตั้งแต่ พ.ศ. 2513 เป็นต้นมา ปรากฏว่าท่านปรีดี ได้ก๊อปปี้หนังสือพระเจ้าช้างเผือก ที่ตกค้างอยู่ที่สถานทูตไทยในสวิสเดน ท่านปรีดีได้นำหนังสือเล่มนี้มาดัดต่อใหม่เปลี่ยนจากเดิมที่เป็น 35 ม.ม. เป็น 16 ม.ม. และย่อเรื่องลงจากประมาณ 2 ชั่วโมง เหลือ 1 ชั่วโมง

ท่านปรีดีได้นำหนังสือพระเจ้าช้างเผือก ออกฉายให้คนไทยในปารีสชมกัน เมื่อได้ดูหนังครั้งนั้นผมก็ตื่นเต้นมาก เพราะเป็นหนังเก่าที่ไม่เคยดูมาก่อน ผมตื่นเต้นกับฉากทัพช้างและสงครามยุทธหัตถีระหว่างพระเจ้าจักรากับพระเจ้าหงสา ตื่นเต้นกับบทหนังที่ผู้แสดงคนไทยเจรจากันเป็นภาษาอังกฤษ และที่จำได้ก็คือนางเอกในหนังซึ่งเป็นอดีตนักศึกษาธรรมศาสตร์สมัยสงครามโลกครั้งที่สองนั้น เธอสวยมากมีคนบอกว่าเธอเป็นดาวธรรมศาสตร์เคยเป็นนางงามบุปผชาติ เธอชื่อโพลิน นิลรังษี (ปัจจุบันเธอแต่งงานมีลูก 8 คน และใช้นามสกุล นิตยวรรณะ)

เมื่อผมดูหนัง พระเจ้าช้างเผือก ที่กรุงปารีสและเกิดความประทับใจก็เลยเขียนบทความ “พระเจ้าช้างเผือก” ลงพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์ 10:11 (พฤศจิกายน 2515) ในสมัยที่สุชาติ สวัสดิ์ศรี เป็นบรรณาธิการแคววม ผมเข้าใจว่า “ดูเหมือนผู้ประพันธ์เรื่อง (นายปรีดี พนมยงค์) จับพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาตอนสงครามช้างเผือกมาผสมกับตอนพระนเรศวรชนช้างกับอสูรภาพ ผลออกมากลายเป็นเรื่องพระเจ้าช้างเผือก ซึ่งเป็นจินตนาการและความบันเทิงใจของผู้ประพันธ์เอง เป็นเสมือนหนึ่งตีความหมายใหม่ของเรื่องเก่า....สิ่งนอกเหนือไปจากนี้เห็นจะเป็นว่าหนังเรื่องนี้

น่าจะถือได้ว่าเป็นเอกสารประวัติศาสตร์ ที่สะท้อนให้เห็นความคิดทางการเมืองภายในและการเมืองระหว่างประเทศของผู้อำนวยการสร้างเป็นอย่างดี”

ผมเสียดายว่าเมื่อครั้งเขียนบทความนั้น มิได้มีโอกาสนสอบถามรายละเอียดจากท่านปรีดีเอง และข้อมูลบางอย่างที่เขียนไปก็ผิดพลาดไม่น้อย

จนกระทั่งในปี (2523) คุณสุลักษณ์ ศิวรักษ์ นักวิพากษ์วิจารณ์สังคมคนสำคัญ ได้แจ้งว่าทาง สยามสมาคม จะจัดฉายหนัง พระเจ้าช้างเผือก ออกสู่มหาชนอีกครั้งแรกในระยะเกือบ 40 ปี และต้องการที่จะให้ผมช่วยกล่าวนำหนังก่อนการฉาย เพื่อช่วยให้ผู้ชมเข้าใจภูมิหลังทางประวัติศาสตร์

ดังนั้นผมจึงเริ่มแกะรอย พระเจ้าช้างเผือก และก็ได้รับความร่วมมือข้อมูล ความคิดเห็นมากมาย ผมเริ่มต้นด้วยการถามไถ่จาก คุณสุวัฒน์ วรดิลก ถามถึงตัวพระองค์และนางเอก คุณสุวัฒน์เองก็บอกว่าความจำเรื่องนี้เลือนลางมาก เพราะสมัยนั้นยังเป็นเด็กหนุ่มอยู่ แต่การสอบถามเรื่องก็โยนไปให้ผมได้ติดต่อกับคุณประจวบ อัมพะเสวตผู้ตรวจการสำนักเร่งรัดพัฒนากระทรวงมหาดไทย โยนไปถึงคุณประจวบ บุณาค แห่งธนาคารแห่งประเทศไทย และท้ายที่สุดที่ทำให้เรื่องราวกระจ่างขึ้นก็คือ คุณไววิทย ไวทยพิทักษ์

คุณไววิทยแสดงเป็นแม่ทัพช้างของกองทัพพระเจ้าหงสา และได้ช่วยให้ผมสามารถติดต่อกับคุณสุวัฒน์ นิลรังษี แห่งบริษัทกมลสุโกศลซึ่งแสดงเป็นสมุหราชมนเฑียร และท้ายที่สุดผมก็ได้พบ พระเจ้าช้างเผือก คือ คุณเรอเน โกด้าท นอกจากนี้ผมก็ยังได้ข้อมูลเพิ่มเติมจาก คุณปาล พนมยงค์ (บุตรชายของท่านปรีดี) อีกด้วย

บุคคลต่างๆ ที่ผมได้สอบถาม (ส่วนใหญ่ใช้ทางโทรศัพท์) นั้น มีอายุประมาณ 50 กว่าไปจนถึงกว่า 70 ปีแล้ว หลายท่านคิดอยู่นานก่อนจะตอบคำถาม หลายท่านหวนกลับไปนึกถึงอดีตครั้งโน้น หลายท่านจดจำสมัยโน้นด้วยความตื่นเต้น ชื่นชมอวลัยอาวรณ บางครั้งก็เผยให้เห็นถึงปัญหาการบ้านการเมืองในสมัยนั้นด้วย ผมต้องขอขอบคุณที่ได้ช่วยให้แกะรอย พระเจ้าช้างเผือก มา ณ ที่นี้ด้วย ส่วนการตีความและความผิดพลาดถ้าจะมี ผมขอรับเป็นความผิดชอบของผมเอง

พระเจ้าช้างเผือก คงลงมือถ่ายทำประมาณปี 2482 หรือ 2483 สมัยนั้นท่านปรีดี ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีคลัง

ในรัฐบาลชุดแรกของจอมพล ป.พิบูลสงคราม (2481-87) การถ่ายทำคงจะใช้เวลาประมาณ 1 ปี จากวังของพระเจ้าจักรานั้นใช้บริเวณวัดพระแก้ว ส่วนฉากวังของพระเจ้าหงสาใช้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

สำหรับฉากภายในสถานที่สร้างฉากขึ้น ที่โรงถ่ายของทหารอากาศที่ทุ่งมหาเมฆนี้ก็ใช้เป็นที่อันตรายในฟิล์มด้วย มีผู้กล่าวว่าบางครั้งทุลทุเลมากเพราะโรงถ่ายและโรงอัดเสียงสมัยนั้นมีรูรั่ว มีตุ๊กแกร่อน บางครั้งต้องเอาผ้าไปอุดรูรั่วและไล่ตุ๊กแกกัน

จากคำคัญตอนทัพช้าง ปรากฏว่าถ่ายที่ป่าแดง จังหวัดแพร่ ท่านปรีดียกขบวนโดยรถไฟไปที่นั่นและก็สร้างฉากตั้งทัพและการคล้องช้าง ตลอดจนฉากสงครามยุทธหัตถี จากทัพช้างอันน่าตื่นเต้นได้ช้างงามจำนวนมาก ทั้งนี้โดยความร่วมมือของชาวแพร่ชื่อคุณวงศ์ แสนศิริพันธ์ (ซึ่งต่อมาเป็นผู้แทนราษฎรสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง)

คุณไววิทย ผู้แสดงเป็นแม่ทัพพม่าเล่าให้ฟัง เกิดมาก็ไม่เคยขี่ช้าง น้ากลัวมาก กลัวจะตกช้าง แล้วช้างก็วิ่งตามมาข้างหลังจะเหยียบตาย ส่วนคุณเรอเนผู้แสดงเป็นพระเจ้าจักราก็บอกว่า ขี่ช้างนี้มันยาก บางทีชนช้างมันแทงกันเอา

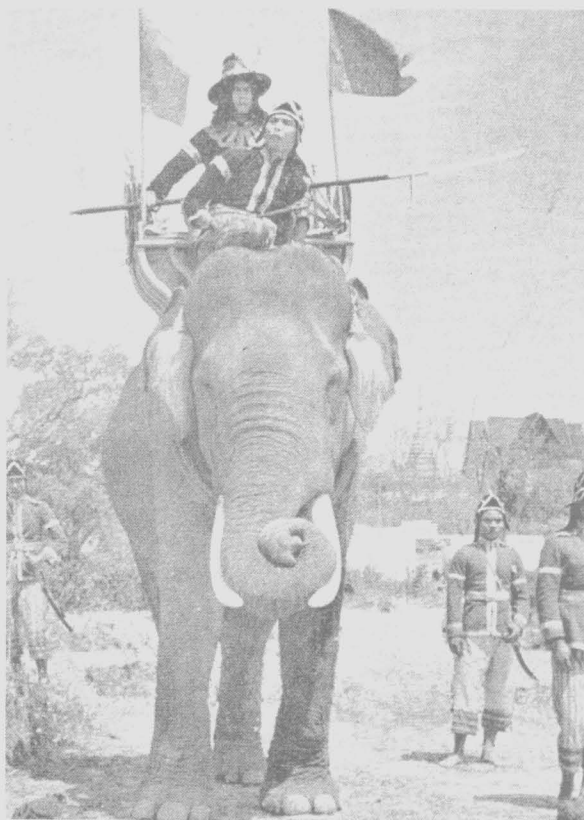
ประเด็นที่น่าสนใจของการหาตัวผู้แสดงก็คือ ผู้แสดงฝ่ายชายระดับนำส่วนใหญ่มาจากโรงเรียนอัสสัมชัญหลายคนเป็นครู (มาสเตอร์) มาก่อนและมีความสามารถพูดภาษาอังกฤษได้ โรงเรียนอัสสัมชัญมีครูทางแผนกภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศส ผู้ที่เก่งภาษาอังกฤษถูกจัดให้อยู่ฝ่ายพระเจ้าจักรา ส่วนพวกภาษาฝรั่งเศสอยู่ทางฝ่ายพระเจ้าหงสา

สำหรับทหารราบทหารเลวนั้น นักศึกษาธรรมศาสตร์จำนวนมากเข้าร่วมแสดง แน่นอานางเอกก็คือดาวธรรมศาสตร์ คุณไพลิน นิลรังษี เดิมชื่อเอริน นิลเสน (เอมมีเชื้อสายเดนมาร์ก) เธอเป็นนักเรียนเตรียม มธก. รุ่น 3

ที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งคือ จากการรบและการฟันดาบนั่น คุณจำลอง อ่างแก้ว อดีตครูพลศึกษา โรงเรียนอำนวยการศิลป์ได้นำนักเรียนสัก 100 คน มาร่วมแสดงด้วย และมีคุณสมัย เมษะมาน ซึ่งปัจจุบันเป็นหัวหน้าสำนักดาบพุทไธสวรรย์เป็นผู้ช่วยฝึกซ้อมการฟันดาบ

ดูเหมือนว่า พระเจ้าช้างเผือก จะรวบรวมบุคคลที่มีชื่อเสียงในวงการต่างๆ ของไทยไว้มากมายเหลือเกินจากการแกะรอยของผมนี้เราทราบว่าท่านปรีดีเป็นผู้อำนวยการสร้างในนามของ ปรีดีโปรดักชั่นและท่านมีส่วน

กำกับแสดง คัดตัวแสดง นอกจากนี้ก็ยังมีผู้เข้าร่วมกำกับแสดงอีก เช่น คุณสันต์ วสุธาน คุณสุดใจ สุวรรณทัต ผู้ชมจะเห็นว่าการถ่ายทำนั้นงดงามมาก มุมกล้องฉากข้าง รอยยิ้มของนางเอก เป็นฝีมือของคุณประสาธ สุขุม ซึ่งได้เรียนวิชาการถ่ายภาพมาจากอเมริกา และที่น่าสนใจก็คือดนตรีประกอบจะเป็นทำนองไทยบรรเลงด้วยเรื่องดนตรีตะวันตก มีผู้ควบคุมสำคัญคือ พระเจนดุริยางค์ ฉากสุดท้ายที่เป็นแอบบี้เอนดิง ที่นางเอกถามพระเอกว่า Are you happy, Sire? และพระเอกตอบว่า Terribly happy my dear นั้น จะมีเพลง “อโยธยาคู่ฟ้า” อันเป็นเพลงขวัญใจของชาวธรรมศาสตร์ขึ้นมาก่อนที่พระเอกและนางเอกจะเดินหายลับไปในปราสาทกรุงอโยธยา

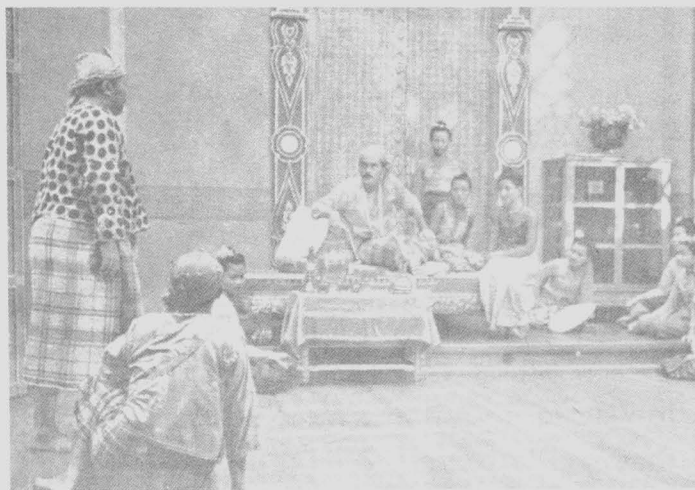
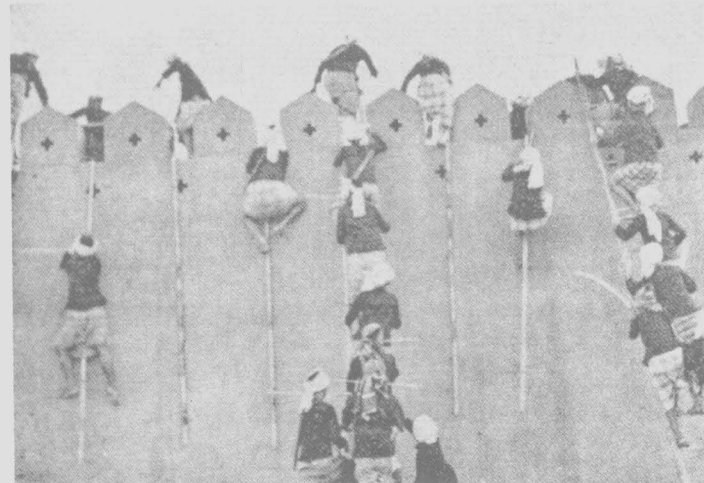

เรื่อง **พระเจ้าช้างเผือก** เป็นประหนึ่งเทพนิยาย หรือนิยายอิงประวัติศาสตร์ ท่านปรีดีใช้เค้าโครงของสงครามช้างเผือก และสงครามยุทธหัตถี แต่ตีความใหม่ในแง่ที่ว่าพระเจ้าจักราแห่งอโยธยาเป็นธรรมราชา สนพระทัยในความทุกข์สุขของราษฎร ประเพณีที่ล้าหลังเช่นการต้องรับสนมถึง 365 คนนั้น ก็ไม่ทรงรับ ส่วนพระเจ้าหงสาเป็นทรราชต้องการสงครามมีนโยบายรุกรานดังนั้นเมื่อเกิดสงครามพระเจ้าจักราก็ทำพระเจ้าหงสาชนช้างตัวต่อตัว ไม่ต้องให้ไพร่ทหารบาดเจ็บล้มตาย พระเจ้าจักราถือว่าเป็นความขัดแย้งระหว่างกษัตริย์ต่อกษัตริย์ การทำสงครามมิได้ต้องการพิชิตสงครามในความหมายเก่า มิต้องการทำลายชีวิตราษฎร แต่ต้องการสันติภาพแก่มวลมนุษย์ และเรื่องก็จบลงด้วย

การที่อโยธยามีสันติภาพ พระเอกและนางเอกก็รักกันอยู่กันด้วยความสุข

คำถามที่น่าจะถามก็คือ ทำไมท่านปรีดีซึ่งขณะนั้นเป็นรัฐมนตรีคลังและต่อมาเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นรัฐบาลราษฎร และเป็นนายกรัฐมนตรี ถึงกลายเป็นผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์ คำตอบก็คือจะต้องพิจารณาสถานการณ์การเมืองภายในและภายนอกในสมัยนั้น

สิ่งที่เห็นชัดมากในยุคนั้น ก็คือ การก้าวขึ้นสู่อำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นผู้ก่อการคนหนึ่งที่ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีครั้งแรก พ.ศ. 2481 เมื่ออายุได้ 41 ปี จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่ง

รัฐมนตรีกลาโหม มหาตมไทย และการต่างประเทศด้วย จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นผู้ริเริ่มของการปกครองโดยระบบทหารในเมืองไทยเป็นบุคคลแรกที่นำคำว่า “ผู้นำ” มาใช้กับระบบการเมืองไทย ทำนองเดียวกับระบบนาซีของฮิตเลอร์ หรือระบบฟาสซิสต์ของอิตาลี

ในสมัยดังกล่าวสงครามโลกครั้งที่สองเกิดขึ้นในยุโรป และสงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่นก็รุนแรงในเอเชีย บรรยากาศทั่วไปตึงเครียด ปัญหาของสงครามและสันติภาพเป็นปัญหาใหญ่

ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามชุดแรก (2483-87) รัฐบาลไทยมีนโยบายลัทธิชาตินิยมรุนแรงทั้งภายในและภายนอก ภายในประเทศ จอมพล ป. พิบูลสงครามสร้างบรรยากาศที่จะทำให้คนไทยเชื่อว่ากำลังอยู่ในยุคใหม่ เปลี่ยนวันชาติจากวันเฉลิมพระชนมพรรษาเป็นวันที่ 24 มิถุนายน (เพื่อระลึกถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475) เปลี่ยนชื่อประเทศจากสยามเป็นประเทศไทย รัฐบาลชักชวนและบังคับให้ประชาชนแต่งกายสากล (ตะวันตก) รายการทางวัฒนธรรมทางวิทยุและละครคอนมีเนื้อหาที่เป็นลัทธิชาตินิยมรุนแรง เช่น รายการสนทนา นายมัน - นายคง (ของสังข์พัธโนทัย) โดยกรมโฆษณาการ รายการละครของหลวงวิจิตรวาทการ เช่น เลือดสุพรรณ เจ้าหญิงแสนหวี และ น่านเจ้า ฯลฯ

ทางด้านเศรษฐกิจรัฐบาลมีนโยบายเศรษฐกิจชาตินิยมพยายามผลักดันคนเชื้อจีนออกจากวงการธุรกิจและพยายามให้คนไทยเข้ามามีบทบาทมากขึ้น

ที่สำคัญที่สุดในกรณีนี้ก็คือ นโยบายการต่างประเทศของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่มีลักษณะลัทธิชาตินิยมรุนแรง ในขณะนั้นฝรั่งเศสกำลังอ่อนแอมาก รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามเล็งนโยบายต่างประเทศไปที่อินโดจีนของฝรั่งเศส และผลที่สุดก็เกิดการเรียกร้องดินแดนที่ประเทศไทยถือว่าสูญเสียไปตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5

เริ่มแรกรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เรียกร้องให้ฝรั่งเศสปรับปรุงพรมแดนระหว่างไทยกับลาวและกัมพูชา แต่เมื่อกองทัพเยอรมันบุกฝรั่งเศส และปารีสยอมจำนนเมื่อเดือนมิถุนายน 2483 ในขณะเดียวกันญี่ปุ่นก็เริ่มเคลื่อนจากจีนเข้าสู่อินโดจีนระหว่างกันยายน 2483 - กรกฎาคม 2484 รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็เคลื่อนทัพเข้าสู่อินโดจีนของฝรั่งเศส การรบระเบิดขึ้นในปี พ.ศ. 2483 มีการหยุดยิงในปี 2484 และไทยกับฝรั่งเศสก็ตกลงกันด้วยการไกล่เกลี่ยและบีบบังคับของญี่ปุ่นในปีเดียวกันนั้น

ผลของวิกฤตการณ์อินโดจีน ทำให้รัฐบาลไทยได้ดินแดนจากลาวคือไชยบุรีและจำปาศักดิ์ จากกัมพูชาคือเสียมเรียบและพระตะบองนโยบายต่างประเทศนี้ทำให้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้รับความสนับสนุนมาก และพลเอกหลวงพิบูลสงครามก็เลื่อนยศเป็นจอมพล ป.พิบูลสงครามในระยะนี้

นี่เป็นจุดหัวเลี้ยวหัวต่อของนโยบายต่างประเทศไทย กล่าวคือ จะทำให้ประเทศไทยเปลี่ยนจากการสนับสนุนฝ่ายโลกตะวันตก (โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายอังกฤษ) มาอยู่ในวงจรและอิทธิพลของญี่ปุ่น แน่นอนฝรั่งเศสไม่พอใจมาก แต่ก็ทำอะไรไม่ได้ ส่วนอังกฤษและสหรัฐอเมริกาก็ไม่พอใจ เพราะต่างต้องการ “สถานะเดิม” ในเอเชีย ต้องการสกัดกันญี่ปุ่น

จุดหัวเลี้ยวหัวต่อนี้ทำให้ไทยเข้าสู่วงจรของญี่ปุ่น และเมื่อสงครามแปซิฟิกระเบิดขึ้น ญี่ปุ่นโจมตีเพิร์ลฮาร์เบอร์และบุกประเทศไทยเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2484 ในเวลาเดือนกว่า ๆ ต่อมารัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามก็ร่วมกับญี่ปุ่นเต็มที่ด้วยการประกาศสงครามกับอังกฤษและอเมริกาในวันที่ 25 มกราคม 2485

นี่คือบรรยากาศของการเมืองภายในและภายนอก และรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็มีนโยบายลัทธิชาตินิยมรุนแรง ปัญหาของสงครามหรือสันติภาพเป็นปัญหาใหญ่ ประเทศไทยประสบปัญหาว่าจะรักษาความเป็นกลางไว้ได้อย่างไร ด้านของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม โอนเอียงเข้าไปในวงจรญี่ปุ่นมากขึ้นทุกที ๆ จนในที่สุดก็เข้าร่วมกับฝ่ายอักษะเต็มที่ (ส่วนหนึ่งที่เพราะความเต็มใจ แต่อีกส่วนหนึ่งก็เพราะถูกบีบบังคับโดยสถานการณ์)

นายปรีดี พนมยงค์ อยู่ในฐานที่มีความเห็นตรงกันข้ามกับสภาพการณ์เช่นนั้น นายปรีดี พนมยงค์เป็นผู้ก่อการ 2475 ถ้าเรากล่าวว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นผู้นำของคณะราษฎรฝ่ายข้าราชการทหาร (ในสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง) นายปรีดี พนมยงค์ ก็เป็นผู้นำของคณะราษฎรฝ่ายข้าราชการพลเรือนทั้งสองท่านร่วมมือกันมาในระยะแรกแต่เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองใกล้เข้ามา ก็เห็นความแตกต่างในด้านความคิดและนโยบายของท่านทั้งสองได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

นายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้นำฝ่ายข้าราชการพลเรือนที่มีส่วนสำคัญในนโยบายลัทธิชาตินิยมรุนแรง หรือในวิกฤตการณ์อินโดจีน นายปรีดี พนมยงค์ ทำอะไรนอกจากงานในตำแหน่งรัฐมนตรีคลัง คำตอบก็คือท่านเขียนหนังสือ

พระเจ้าช้างเผือก และก็สร้างหนังสือ นายปรีดีคงเห็นชัดแล้วว่า ปัญหาของสงครามหรือสันติภาพเป็นปัญหาใหญ่ นโยบายของจอมพล ป. พิบูลสงคราม จะทำให้ไทยตกอยู่ในวงจรของญี่ปุ่น และนำไทยเข้าสู่ความขัดแย้งกับตะวันตก

ดังนั้นการสร้าง *พระเจ้าช้างเผือก* ก็เป็นความพยายามทางด้านวัฒนธรรมการเมืองที่แสดงถึงความคิดของนายปรีดี พนมยงค์ ที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายลัทธิชาตินิยมรุนแรงระบบการปกครองทหาร และวิกฤตการณ์อินโดจีน

น่าสนใจว่านายปรีดี พนมยงค์เลือกใช้ภาษาอังกฤษสำหรับหนังสือและหนังสือครั้งนี้ (ทั้ง ๆ ที่ท่านเป็นนักเขียนฝรั่งเศส) น่าเชื่อว่านายปรีดีเล็งไปที่ผู้ชมระดับนานาชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตะวันตก (อังกฤษและอเมริกา)

กล่าวโดยย่อ *พระเจ้าช้างเผือก* ก็เป็นหนังสือสะท้อนความคิดของนายปรีดีในแง่ของการแก้ปัญหาของสงครามและสันติภาพ ในแง่ของการต่อต้านลัทธิทหาร ในแง่ของการแสดงให้เห็นสัมพันธ์มิตรเห็นว่อย่างน้อยในขณะที่รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม มีนโยบายลัทธิชาตินิยมรุนแรง ก็ยังมีผู้นำไทยกลุ่มหนึ่งที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายนั้น

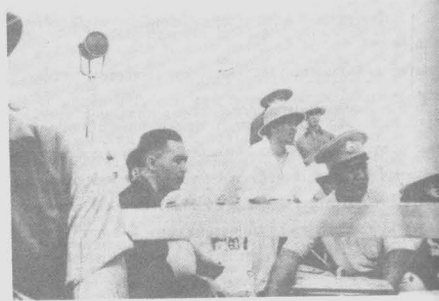
และน่าสนใจอย่างยิ่งก็คือ เมื่อประเทศไทยเข้าสู่สงครามกับอังกฤษและอเมริกานั้น นายปรีดี พนมยงค์ ก็เริ่มจัดตั้ง *ขบวนการเสรีไทย* ในประเทศ เพื่อต่อต้านญี่ปุ่น และร่วมมือกับสัมพันธมิตร ขบวนการเสรีไทยช่วยให้ไทยรอดพ้นจากสภาพของประเทศแพ้สงครามภายหลังที่สงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง *พระเจ้าช้างเผือก* ก็ได้มีบทบาทช่วยงานของ *ขบวนการเสรีไทย* ไม่น้อย

พระเจ้าช้างเผือก ถูกนำออกฉายที่ศาลาเฉลิมกรุง เมื่อ พ.ศ. 2484 ก่อนสงครามแปซิฟิก คือ ก่อนญี่ปุ่นบุกไทย หนังสือเรื่องนี้ได้รับการต้อนรับอย่างแน่นหนา ผู้ชมคนไทยคงตื่นเต้นเนื้อเรื่องอิงประวัติศาสตร์ที่พิสดารและตื่นเต้นหนังไทยที่พูดอังกฤษ แต่แน่นอนชาวต่างประเทศก็ได้รับข่าวสารที่นายปรีดีพยายามบอกผ่านสื่อวัฒนธรรมอันนี้

มีคนกล่าวว่า *พระเจ้าช้างเผือก* ไปฉายต่างประเทศด้วย เช่น ที่ฟิลิปปินส์ และคุณแดง คุณดิลก ที่นายปรีดี ลักลอบส่งออกไปกับชุดเสรีไทยของคุณสวน ตูลารักษ์ ไปเมืองจีนไปอังกฤษ และไปถึงสหรัฐอเมริกาในที่สุด คุณแดง คุณดิลกให้ข้อมูลว่าในสมัยนั้น ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นอัครราชทูตไทยอยู่ที่ วอชิงตัน และเป็นหัวหน้าขบวนการเสรีไทยในอเมริกาด้วย เมื่อคุณแดง คุณดิลก ไปถึงวอชิงตันเมื่อ พ.ศ. 2487 ในระหว่างสงครามนั้น ได้จัดฉาย *พระเจ้าช้างเผือก* ให้ข้าราชการ อเมริกันประมาณ 400 คนดู

กองถ่ายทำภาพยนตร์เรื่อง “พระเจ้าช้างเผือก”

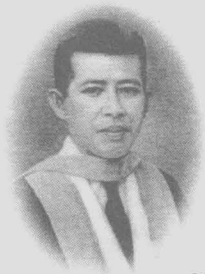

ผมขอจบรายการแกะรอย พระเจ้าช้างเผือก ด้วยการอ้างข้อความจากคำนำของนายปรีดี พนมยงค์ ในหนังสือเล่มนั้นว่า (นายปรีดี เขียนเป็นภาษาอังกฤษ ผมขอถอดความเป็นภาษาไทย)

“นี่คือเรื่องราวสมัยโบราณทางตะวันออก เมื่อชาติต่าง ๆ จับอาวุธขึ้นมาเมื่อตนได้รับบัญชาจากกษัตริย์ของตน ด้วยสาเหตุที่ไม่สามารถจะรับรู้ได้ เว้นแต่จะได้รับคำสั่งมาชาติต่าง ๆ ในปัจจุบัน ที่ได้รับแสงสว่างจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตระหนักถึงความโง่เขลาของชนรุ่นก่อนตน และได้ให้ภัยกับลัทธิเรื่องเสีย และผู้ถูกรุกราน ผู้รุกราน ผู้พิชิต

และผู้พ่ายแพ้ทั้งหลาย ได้จับมือกันด้วยความรักฉันทันพี่น้อง เพื่อสร้างสรรค์ประโยชน์ร่วมกันของมนุษยชาติ

ในดินแดนแห่งนี้ยังมีช้างอุดมคดคั่น ช้างเผือกสูงส่งเหนือชั้นใด และประชาชนก็สรรเสริญ “พระเจ้าช้างเผือก” กษัตริย์ผู้กล้าหาญของตน พระองค์ทรงนามจักรา พระองค์ไม่ปรารถนาความโอ้อำแห่งราชสำนัก แต่ทรงอุทิศพระองค์ต่อความผาสุกของประเทศชาติ พระองค์ต่อสู้อย่างกล้าหาญ แต่พระองค์รักสันติภาพและเรื่องนี้ก็ขออุทิศให้ สันติภาพ เพราะสันติภาพมีชัยชนะไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสงคราม”

“ในปี ค.ศ. 1925 เมื่อเราเริ่มจัดตั้งกลุ่มแกนของพรรคอภิวัดน์
ในปารีส ข้าพเจ้ามีอายุเพียง 25 ปีเท่านั้น หนุ่มมาก หนุ่มทีเดียว ขาด
ความชัดเจน แม้ว่าข้าพเจ้าได้รับปริญญาแล้วและได้คะแนนสูงสุด แต่ก็ไม่มี
อะไรมากไปกว่าทางทฤษฎี ข้าพเจ้าไม่มีความชัดเจน และโดยปราศจากความชัดเจน บางครั้ง
ข้าพเจ้าประยุกต์ทฤษฎีอย่างนักตำรา ข้าพเจ้าไม่ได้นำเอาความเป็นจริงในประเทศของข้าพเจ้ามา
คำนึงด้วย ข้าพเจ้าติดต่อกับประชาชนไม่พอ ความรู้ทั้งหมดของข้าพเจ้าเป็นความรู้ตามหนังสือ
ข้าพเจ้าไม่ได้เอาสาระสำคัญของมนุษย์มาคำนึงด้วยให้มากเท่าที่ข้าพเจ้าควรจะมี ในปี ค.ศ. 1932
ข้าพเจ้าอายุ 32 ปี พวกเราได้ทำการอภิวัดน์ แต่ข้าพเจ้าก็ขาดความชัดเจนและครั้งนั้นข้าพเจ้ามีความ
ชัดเจนมากขึ้น ข้าพเจ้าก็ไม่มีอำนาจ”

(รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งทางรอดของไทย)

โลก สุทธิธรรมสุริย ๘๘ ม. มหุสดี .
ผดุงบทกวีร่วมใจได้แล้ว ย่อมไม่สิ้นใจหวน

หลวงปู่ศุข

บทบาทของขบวนการเสรีไทย สายอีสาน กับท่านปรีดี พนมยงค์

อดิเรก บุญคง

เมื่อกองทหารญี่ปุ่นได้บุกเข้ามาประเทศไทยในวันที่ 8 ธันวาคม 2484 แล้วรัฐบาลได้ยินยอมให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านประเทศไทย ภายหลังได้ประกาศสงครามกับสัมพันธมิตรและเข้าร่วมกับญี่ปุ่น ยังผลให้ผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายของรัฐบาลได้จัดตั้งองค์การต่อต้านญี่ปุ่นขึ้นภายในประเทศซึ่งมีการดำเนินการลับๆ ได้ดิน **มีนายปรีดี พนมยงค์** เป็นหัวหน้า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคอีสานคนสำคัญร่วมด้วยคือ เตียง ศิริจันทร์ (สกลนคร) ทองอินทร์ ภูริพัฒน์ (อุบลราชธานี) จำลอง ดาวเรือง (มหาสารคาม) และถวิล อุดล (ร้อยเอ็ด) โดยบุคคลเหล่านี้ล้วนแต่เป็นผู้ที่มีบทบาทโดดเด่นกว่าเสรีไทยในบริเวณอื่นๆ ของประเทศ ทั้งทางด้านแนวคิดทางการเมืองและการต่อต้านญี่ปุ่นก็ได้ดำเนินการอย่างจริงจังในช่วงที่ญี่ปุ่นบุกประเทศไทยในสงครามโลกครั้งที่ 2 ตลอดจนความพยายามที่จะต่อสู้ในทางการเมืองในรัฐสภาช่วงปี พ.ศ. 2484-2488 ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในคณะรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ผู้เข้าร่วมกับฝ่ายญี่ปุ่นมาเป็นรัฐบาลที่ให้ความร่วมมือกับขบวนการเสรีไทยต่อต้านญี่ปุ่น จากบทบาทสำคัญดังกล่าวนี้ทำให้รัฐบาลสมัยต่อมาสามารถเจรจากับฝ่ายสัมพันธมิตรให้การรับรองประเทศไทยมิให้ต้องตกอยู่ในสถานะประเทศผู้แพ้สงครามได้ในเวลาต่อมา ดังนั้นการศึกษาถึงบทบาทขบวนการเสรีไทยสายอีสาน จึงน่าจะได้พิจารณาถึงภูมิหลังและแนวคิดทางการเมืองของ “แกนนำ” ประกอบด้วย

ภูมิหลังและแนวคิดทางการเมืองของแกนนำคนสำคัญ

ขบวนการเสรีไทยสายอีสานเป็นขบวนการต่อต้านญี่ปุ่น โดยให้ความร่วมมือกับฝ่ายสัมพันธมิตร ภายใต้การนำของ เตียง ศิริจันทร์ จำลอง ดาวเรือง ทองอินทร์ ภูริพัฒน์

และถวิล อุดล ซึ่งถือว่าเป็น “แกนนำ” คนสำคัญของขบวนการเสรีไทยสายอีสาน โดยที่แกนนำเหล่านี้ต่างก็อยู่ในฐานะเป็นผู้แทนราษฎรของภาคอีสาน ดังนั้นการศึกษาถึงแนวคิดของแกนนำคนสำคัญของขบวนการเสรีไทยสายอีสาน จึงจำเป็นต้องพิจารณาถึงภูมิหลังและการแสดงออกทางการเมืองในช่วงก่อนเกิดขบวนการมาเป็นตัวอธิบายถึงแนวคิดทางการเมืองของบรรดาแกนนำของขบวนการเสรีไทยสายอีสาน

1. ภูมิหลังและแนวคิดของเตียง ศิริจันทร์

เตียง ศิริจันทร์ เป็นบุตรของนายฮ้อยบุตรดี ศิริจันทร์ กับนางฮ้อย ศิริจันทร์ เกิดที่บ้านในต.เมืองสกลนคร รับการศึกษาขั้นต้นถึงมัธยมปีที่ 3 ที่โรงเรียนสกลนครวิทยานุกูล ชั้นมัธยมปีที่ 4-6 ที่โรงเรียนอุดรพิทยานุกูล หลังจากนั้นไปศึกษาที่โรงเรียนฝึกหัดครูวัดบวรนิเวศวิหารจบแล้วมาเรียน ป.ม.ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เข้ารับราชการครูที่วัดบวรนิเวศวิหาร แล้วย้ายมาเป็นผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่โรงเรียนอุดรพิทยานุกูล ภายหลังถูกจับพร้อมกับเพื่อนๆ ข้อหากบฏและคอมมิวนิสต์ จึงได้หันมาทำหนังสือพิมพ์ และศึกษาวิชากฎหมายจนได้รับปริญญา อ.บ. และการศึกษาวิชากฎหมายนี้เองทำให้เขาเริ่มสนใจการเมืองมากขึ้น เมื่อมีโอกาสจึงได้ลงสมัครรับเลือกตั้งผู้แทนในปี พ.ศ. 2480 ได้รับเลือกเป็นผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร

เตียง ศิริจันทร์ มีแนวความคิดเสรีนิยม รักชาติ และท้องถิ่นต้องการจะสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ประเทศชาติ และท้องถิ่นด้วยความเสียสละโดยไม่คำนึงถึงความยากลำบากด้วยเป็นผู้ที่มีจิตใจกล้าหาญ เด็ดเดี่ยว อดทนเป็นที่สุด ซึ่งน่าจะเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้เป็นที่ยอมรับของชาวจังหวัดสกลนคร ทำให้เขาได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร

เรื่อยมา เมื่อ เตียง ศิริจันทร์ ได้จัดตั้งขบวนการเสรีไทย สายอีสานขึ้น จึงได้รับความร่วมมือร่วมใจจากชาวสกลนคร ทั้งในเมืองและตามหมู่บ้านในชนบทเป็นอย่างดี

2. ภูมิหลังและแนวคิดของจำลอง ดาวเรือง

จำลอง ดาวเรือง เกิดในครอบครัวชาวนา เป็นบุตรของนายมา กับนางสอน ที่หมู่บ้านจัวบา ตำบลจัวบา อำเภอกวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม การศึกษาชั้นต้นที่โรงเรียนในหมู่บ้านแล้วมาเรียนต่อในโรงเรียนสาคามพิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม และในชั้นมัธยมปีที่ 4-5 ได้ไปเรียนที่โรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัย จากนั้นชีวิตหักเหให้ไปเรียนเกี่ยวกับช่างยนต์ที่โรงเรียนช่างกลที่กรุงเทพฯ แล้วจึงได้เดินทางกลับจังหวัดมหาสารคาม จากนั้นได้รับจ้างทำงานเป็นพนักงานขับรถคุณหลวงพิลธิฐ์เกษมสวัสดิ์ (เจ๊กหยงนี่) แห่งเมืองร้อยเอ็ด ต่อมาได้กลับมาที่มหาสารคาม ได้กู้ยืมเงินจากญาติที่สนิทมาซื้อรถยนต์เก่ามา 1 คัน วิ่งรับผู้โดยสาร ภายหลังได้สมัครเข้าเป็นครูประชาบาลและสอบชุดวิชาประโยคครูประถม (ป.ป.) ได้ ประกอบกับจำลอง ดาวเรือง เป็นผู้ที่เอาจริงเอาจังกับวิชาความรู้ต่างๆ เขาจึงได้กลายเป็นผู้เปิดการอบรมวิชาชุดครูให้กับเพื่อนครูด้วยกันมากมาย หลายคน แต่ต่อมาได้ลาออกมาเป็นเสมียนศึกษาที่อำเภอกวาปีปทุม เป็นนักไต่वाที่ของอำเภอกวาปีปทุมสมัยนั้น ในปี พ.ศ. 2480 ได้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม ได้รับเลือกตั้งเมื่ออายุเพียง 27 ปี

แนวคิดทางการเมืองของจำลอง ดาวเรือง นั้น เมื่อได้เข้ามาทำหน้าที่แทนประชาชนในฐานะสมาชิกสภาผู้แทน ได้ร่วมมือกับเพื่อนสมาชิกอีกหลายคนในขณะนั้น ซึ่งมี

อุดมการณ์และแนวคิดเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะเพื่อนร่วมคณะของเขาคือทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ถวิล อุดล เตียง ศิริจันทร์ แนวคิดในการทำงานทางการเมืองโดยยึดถืออุดมการณ์ที่ว่า **“เราจะร่วมกันทำงานให้แก่ประเทศชาติและมาตุภูมิ”** เกี่ยวกับการทำงานในหน้าที่ผู้แทนราษฎรจำลอง ดาวเรือง ได้ให้ความสนใจในเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศชาติโดยส่วนรวมเป็นสำคัญ ในเรื่องนี้ที่ว่าแนวคิดทางการเมืองของจำลอง ดาวเรือง มีลักษณะคล้ายคลึงกับเตียง ศิริจันทร์ และคนอื่นๆ ในกลุ่มเดียวกันที่เกี่ยวกับเรื่องความรักชาติและรักท้องถิ่นของตนเอง **“ท้องถิ่นนิยม”** ซึ่งแนวคิดที่โดดเด่นในเรื่องนี้ทำให้ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรอย่างต่อเนื่องจนได้เข้าร่วมขบวนการเสรีไทยสายอีสาน ในเวลาต่อมา

3. ภูมิหลังและแนวคิดของทองอินทร์ ภูริพัฒน์

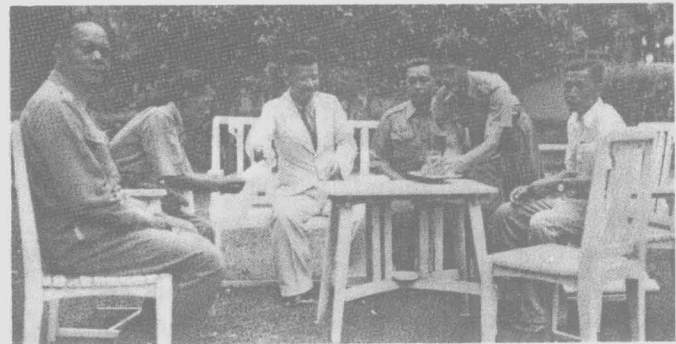
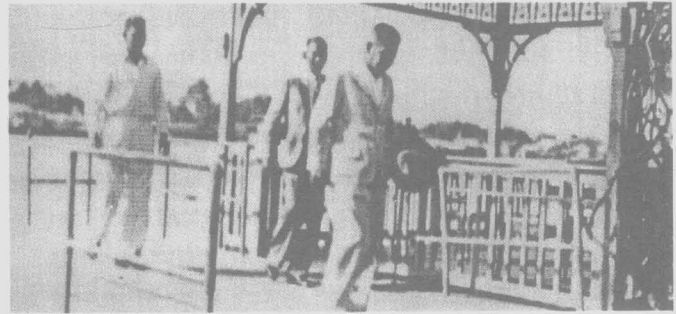
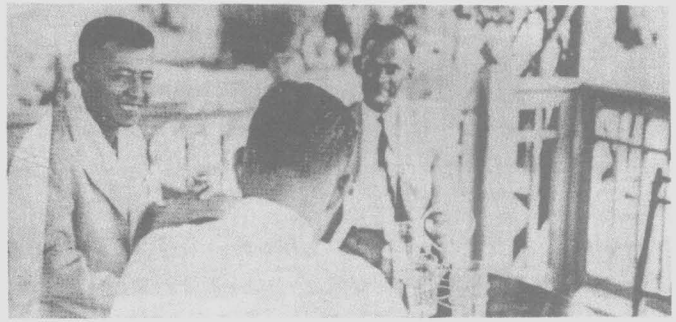
ทองอินทร์ ภูริพัฒน์ เกิดเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2449 ณ บ้านหนองยาง ตำบลหัวเรือ อำเภอดงเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นบุตรคนที่ 3 ของนายชู นางหอม ภูริพัฒน์ ฐานะครอบครัวของบิดามารดาทองอินทร์ ภูริพัฒน์ กล่าวได้ว่าเป็นคหบดีคนหนึ่งของจังหวัดอุบลราชธานี การศึกษาชั้นต้นได้เข้าเรียนหนังสือที่วัดหลวงซึ่งอยู่ใกล้ๆ กับบ้านจนจบชั้นประถมศึกษา แล้วไปเรียนต่อชั้นมัธยมปีที่ 1 โรงเรียนเบญจมมหาราช ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำจังหวัดอุบลราชธานีจนจบชั้นมัธยมปีที่ 6 อันเป็นชั้นสูงสุดของโรงเรียนในปี พ.ศ. 2466 ด้วยความเป็นผู้ที่มีอุปนิสัยรักการเรียนและเรียนเก่งจึงได้เข้าไปเรียนต่อที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยในกรุงเทพฯ ทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ก็สอบได้ทั้งชั้นมัธยมปีที่ 8 และประโยคครูมัธยม (ป.ม.)

ซึ่งขณะนั้นอายุเพียง 20 ปีบริบูรณ์

เมื่อจบการศึกษาชั้นมัธยมปีที่ 8 และได้ประกาศนียบัตรประโยคครูมัธยม (ป.ม.) แล้วเขาได้รับการบรรจุเข้ารับราชการครูในตำแหน่งครูน้อย โรงเรียนเบญจมะมหาราช ต่อมาได้เรียนกฎหมายทางไปรษณีย์กับโรงเรียนกฎหมาย ซึ่งในช่วงนั้นการศึกษากฎหมายในสังคมไทยมีสภาพที่กล่าวกันว่าวิชากฎหมายเป็นหลักวิชาความรู้ที่มีความเข้มแข็งและเข้มงวดมากกว่าหลักวิชาทางด้านอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นของนักกฎหมายที่มาจากฝรั่งเศส ซึ่งได้แก่ หลวงประดิษฐ์มนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) หลวงประเจิดอักษรลักษณ์ (สมโภชน์ อัครวานนท์) หลวงศิริราชไมตรี (เจริญ สิงห์เสนี)

โดยเฉพาะหลวงประดิษฐ์มนูธรรม นั้นได้มีบทบาทอย่างสำคัญในการเผยแพร่แนวคิดต่างๆ ซึ่งมีผลต่อจารีตประเพณีทางกฎหมายในสยาม ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ทองอินทร์ ภูริพัฒน์ จึงน่าจะเป็นผู้หนึ่งที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดนี้ด้วย ยังผลให้เกิดความมุ่งมั่นเรียนกฎหมายจนสอบไล่ได้เนติบัณฑิต ในปี พ.ศ. 2473

เมื่อจบเนติบัณฑิตในปี พ.ศ. 2473 แล้ว ทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ได้โอนจากตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนประจำจังหวัดอุบลราชธานีไปรับราชการในสังกัดกระทรวงมหาดไทย โดยได้รับการบรรจุเป็นเลขานุการมณฑลนครราชสีมา ได้รับเงินเดือนขั้น 4 เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2474 หลังจากนั้นได้รับคำสั่งให้ไปรับตำแหน่งนายอำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ นายอำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี นายอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม ได้ลาออกเมื่อได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร จังหวัดอุบลราชธานี ในวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2476 ซึ่งเป็นการเลือกตั้งครั้งแรก นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นระบอบประชาธิปไตย โดยการเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งโดยอ้อม ทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ได้ก้าวเข้าสู่เวทีการเมือง จึงมีโอกาสดำเนินการแสดงความเห็นในทางการเมืองระดับชาติ ทองอินทร์ ภูริพัฒน์ มีแนวคิดในเรื่องการสร้างชาติที่เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมลงสู่ภูมิภาค ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้เป็นผลมาจากภูมิหลังด้านการศึกษาและประสบการณ์ที่ได้พบเห็นจากการรับราชการในท้องที่ต่างๆ ในภาคอีสานนั่นเอง

4. ภูมิหลังและแนวคิดของถวิล อุดล

ถวิล อุดล เกิดเมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2452 เป็นบุตรคนที่ 3 ของพ่อฟักกับแม่เนียม ซึ่งมีอาชีพเป็นพ่อค้าผู้มีฐานะดีและมีใจใฝ่อาบอ้อมอารีเป็นผู้กว้างขวางในจังหวัดร้อยเอ็ด การศึกษาขั้นต้นที่โรงเรียนประจำจังหวัดร้อยเอ็ด (ร้อยเอ็ดวิทยาลัย) ชั้นป. 1 จนจบชั้นมัธยมปีที่ 5 ซึ่งเป็นชั้นสูงสุดของโรงเรียน จากนั้นบิดาได้ส่งเข้ากรุงเทพฯ ไปเรียนต่อชั้นมัธยมปีที่ 6-7-8 ที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เมื่อสำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมปีที่ 8 ได้เข้าเรียนกฎหมายที่โรงเรียนกฎหมายจนสอบไล่ได้เนติบัณฑิตไทย เมื่อปี พ.ศ. 2473 กลับมาประกอบอาชีพเป็นทนายความประจำที่กรุงเทพฯ และอุบลราชธานีบ้าง ต่อมาเข้ารับราชการกรมราชทัณฑ์และได้โอนไปเป็นผู้ตรวจการเทศบาลที่จังหวัดอุบลราชธานี ในปี พ.ศ. 2480 ถวิล อุดล ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด โดยที่ถวิล อุดล มิได้มีบทบาทในการอภิปรายร่างพระราชบัญญัติงบประมาณเลย แต่กลับเป็นผู้เสนอร่างนี้เข้าสู่ที่ประชุม

ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่า ถวิล อุดลนั้นมีแนวคิดทางการเมืองไปในแนวเดียวกับ ทองอินทร์ ภูริพัฒน์ เตียง ศิริจันทร์ และ จำลอง ดาวเรือง ซึ่งมีแนวคิดเป็นแบบเสรีนิยมประชาธิปไตยที่ต้องการเปิดกว้างให้มีการแข่งขันในระบอบรัฐสภา เพื่อให้ได้มาซึ่งรัฐบาลและนโยบายพัฒนาประเทศที่สอดคล้องกับความต้องการประชาชนส่วนใหญ่ และกระจายการพัฒนาออกไปสู่ท้องถิ่นต่างๆอย่างเหมาะสม โดยที่ได้มีการร่วมมือกันทำงานเป็นทีม **“ทีมเวอร์ค”** ในสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งมีลักษณะคล้ายพรรคการเมืองโดยมี ทองอินทร์ ภูริพัฒน์ เป็น **“หัวหน้า”** เตียง ศิริจันทร์ เป็น **“เสนาธิการ”** ถวิล อุดล เป็น **“เลขา”** และจำลอง ดาวเรืองเป็น **“ปฏิคม”** จากแนวคิดดังกล่าวนี้ได้นำมาซึ่งการต่อสู้ทางการเมืองในสมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ทั้งในและนอกสภาผู้แทนราษฎร ในรูปของ**ขบวนการเสรีไทยสายอีสาน** นั่นเอง

ขบวนการเสรีไทยสายอีสานกับการต่อต้านญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2

ภายหลังที่รัฐบาลได้ประกาศเข้าร่วมสงครามกับฝ่ายญี่ปุ่นนั้น ขบวนการเสรีไทยสายอีสานได้ทำการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นอยู่ในภาคอีสาน มีการจัดตั้งค่ายฝึกหัดอาวุธให้กองกำลังเสรีไทยคือที่เรียกว่า **“พลพรรค”** ตามค่ายต่างๆ ในจังหวัดสกลนคร มหาสารคาม โดยความร่วมมือและช่วยเหลือด้านอาวุธยุทธภัณฑ์ ตลอดจนส่งทหารและเสรีไทยนอกประเทศมาช่วยเป็นครูฝึกอาวุธชนิดต่างๆ ในค่ายพลพรรคในขั้นต้นก่อน การดำเนินงานของขบวนการเสรีไทยสายอีสานได้ขยายออกไปยังจังหวัดอุบลราชธานี ขอนแก่น อุดรธานี หนองคาย และนครพนม นอกจากนี้แล้วยังได้จัดตั้งหน่วย **“จระเข้”** ทำการเคลื่อนไหวและหาข่าวจากฝ่ายญี่ปุ่น พร้อมแจ้งเป้าหมายสำหรับทิ้งระเบิดโดยส่งผ่านหน่วยวิทยุซึ่งมีอยู่ตามค่ายต่างๆ ไปให้ฝ่ายสัมพันธมิตร ขบวนการเสรีไทยสายอีสานยังได้จัดสร้างสนามบินลับขึ้นหลายแห่ง เพื่อใช้เป็นทีล่อลวงอาวุธยุทธภัณฑ์จากฝ่ายสัมพันธมิตร เพื่อนำมาแจกจ่ายให้แก่พลพรรคเสรีไทยที่ได้รับการฝึกหัดอาวุธ ซึ่งมีจำนวนมากและพร้อมที่จะบุกโจมตีฝ่ายญี่ปุ่น หากได้รับคำสั่งให้ดำเนินการเคลื่อนไหวของขบวนการเสรีไทยดังกล่าวนี้ได้ทำให้ฝ่ายญี่ปุ่นเกิดความระแวงสงสัยถึงกับขอให้รัฐบาลไทยตั้งกรรมการผสมไทย-ญี่ปุ่น ได้ส่งหน่วยทหารเข้าไปตรวจค้นยังค่ายต่างๆ ในภาคอีสาน จนเกือบจะได้มีการปะทะกัน

ด้วยกำลังอาวุธกับฝ่ายเสรีไทย แต่ด้วยนโยบายให้หลีกเลี่ยงการปะทะด้วยอาวุธก่อนถึงวัน **“ดีเดย์”** ซึ่งฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นผู้กำหนด ต่อมาฝ่ายญี่ปุ่นได้ประกาศยอมแพ้สงครามต่อฝ่ายสัมพันธมิตร จึงทำให้การดำเนินงานต่อต้านญี่ปุ่นของขบวนการเสรีไทยสายอีสานเป็นอันยุติลง

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ขบวนการเสรีไทยสายอีสานได้ทำการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นที่สกลนครเป็นแห่งแรกของภาคอีสาน มีการตั้งค่ายฝึกอาวุธให้แก่ พลพรรคและอาสาสมัครชาวบ้านโนนหอม โดยอาศัยความช่วยเหลือสนับสนุนด้านอาวุธจากฝ่ายสัมพันธมิตร อันมีกองบัญชาการ 136 ของอังกฤษที่ได้ส่ง ฤกษ์ โศขยานนท์ (อัมพร) มาร่วมทำงานกับ เตียง ศิริจันทร์ และก้านันละเอียด อภิวาทนะสิริ ผู้ที่ได้ร่วมมือในการจัดหากำลังคนเข้าร่วมขบวนการตั้งแต่แรกแล้วนั้น เตียง ศิริจันทร์ ยังได้ชักชวนผู้ที่ใกล้ชิดและเพื่อนสนิทเข้าร่วมงานด้วยในเวลาต่อมา

1. หน่วยจังหวัดสกลนคร

การดำเนินงานในขั้นนี้ นายเตียง ศิริจันทร์ ต้องใช้อุบายในการชักชวนผู้ใกล้ชิดและเพื่อนๆ มาร่วมกันเหล่าด้วยเสร็จแล้วก็ชักชวนออกไปล่าสัตว์ในเวลาว่างคืน โดยจะไปที่บ้านโพนก้างปลา ผู้ที่ร่วมคณะไปด้วยในครั้งนี้ นอกจากนายเตียง ศิริจันทร์ ฤกษ์ โศขยานนท์ และก้านันละเอียด อภิวาทนะสิริ แล้ว ยังมี นายเสรี นวลมณี นายครอง จันดาวงศ์ นายสุรสีห์ ทองเสนา และคนอื่นๆ ซึ่งรวมแล้วประมาณ 7-8 คน แต่เมื่อไปถึงที่บ้านโพนก้างปลาแล้วกลับเป็นว่านายเตียง ศิริจันทร์ พาทุกคนมาเพื่อรับมอาวุธจากฝ่ายสัมพันธมิตร โดยบอกว่าเป็นการทำงานเพื่อประเทศชาติ จะร่วมมือหรือไม่ พร้อมกับชักปืนออกมาดู ซึ่งในที่สุดทุกคนที่ร่วมคณะมาก็ร่วมมือด้วยดี

เมื่อถึงเวลาที่ฝ่ายนายเตียง ศิริจันทร์ ได้นัดหมายกับฝ่ายสัมพันธมิตรได้สั่งให้ก่อไฟขึ้น 3 กองเป็นอักษรตัวแอล (L) เพื่อเป็นสัญญาณให้ทราบ ถึงเวลาประมาณตี 2 เครื่องบินมา พร้อมอาวุธพร้อมสัมภาระอื่นๆ ทั้งหมด 16 ร่ม ซึ่งโดยมากจะเป็นร่มอาวุธ หลังรับมเสร็จแล้วก็นำอาวุธชนิดต่างๆ ขึ้นไปซ่อนไว้ในถ้ำเชิงเขาซึ่ง เตียง ศิริจันทร์ ได้มาสำรวจไว้ก่อนแล้ว ดังนั้นก็พากลับไปยังค่ายฝึกบ้านโนนหอมเพื่อเรียนรู้อาวุธชนิดต่างๆ จากค่ายแห่งนี้

การฝึกพลพรรคเสรีไทยที่ค่ายบ้านโนนหอมนี้ดำเนินไปด้วยดี มีผู้เดินทางเข้ามารับการฝึกอบรมเป็นจำนวนมาก ต้องสร้างค่ายที่พักเป็นโรงยาวขึ้นอีก 2 หลัง

ซึ่งสามารถพักได้หลายร้อยคน ฝ่ายทางด้านพลธิการ ซึ่งต้องให้การเลี้ยงอาหารแก่พลพรรคนั้น ตกเป็นภาระหน้าที่ของกำนันละเอียต อภิวัตนะสิริ และชาวบ้านโนนหอม จัดเวรยามกันจัดทำอาหารเลี้ยงพลพรรคต้องจัดหาข้าววุ้น และหมูมาฆ่าและประกอบอาหารเลี้ยงวันละ 2 ตัว เป็นอย่างน้อย ใช้เงินที่หัวหน้าหน่วยจัดหา มา ส่วนข้าววุ้นนั้นได้รับการบริจาคจากชาวบ้านในตำบลโนนหอม

ดังที่กล่าวมาแล้ว หน่วยเสรีไทยที่บ้านโนนหอมต้องรับภาระในการฝึกอบรมพลพรรคของเสรีไทยที่เดินทางเข้ามารับการฝึกนั้นมีจำนวนมาก ดังนั้นทางหน่วยเสรีไทย จึงได้ขยายหน่วยงานออกไปตั้งค่ายขึ้นอีกแห่งหนึ่งที่บ้านโพนก้างปลา ซึ่งอยู่ห่างจากสกลนครออกไปประมาณ 20 กิโลเมตร มีการจัดตั้งหน่วยวิทยุ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากจีนขึ้นด้วย โดยมี กระจ่าง ตูลาร์กซ์ เป็นหัวหน้า สว่าง ตราชู สัมฤทธิ์ ตราชู เป็นผู้ช่วย นอกจากนี้ยังมีผู้ร่วมงานด้วย เช่น นายครอง จันดาวงศ์ นายอาคม พรหมสาขา ณ สกลนคร นายอินทรีย์ นามโคตร เป็นต้น ที่ค่ายแห่งนี้ ได้จัดการฝึกอบรมพลพรรคเสรีไทยที่ได้รับการคัดเลือกมาจากครูโรงเรียนประจำตำบล และโรงเรียนรัฐบาลในอำเภอต่างๆ ของจังหวัดสกลนคร โดยใช้อาวุธต่างๆ ที่ฝ่ายอังกฤษส่งมาให้ ซึ่งหน่วยเสรีไทยได้เก็บซุกซ่อนไว้ในถ้ำก่อนหน้านั้นแล้ว

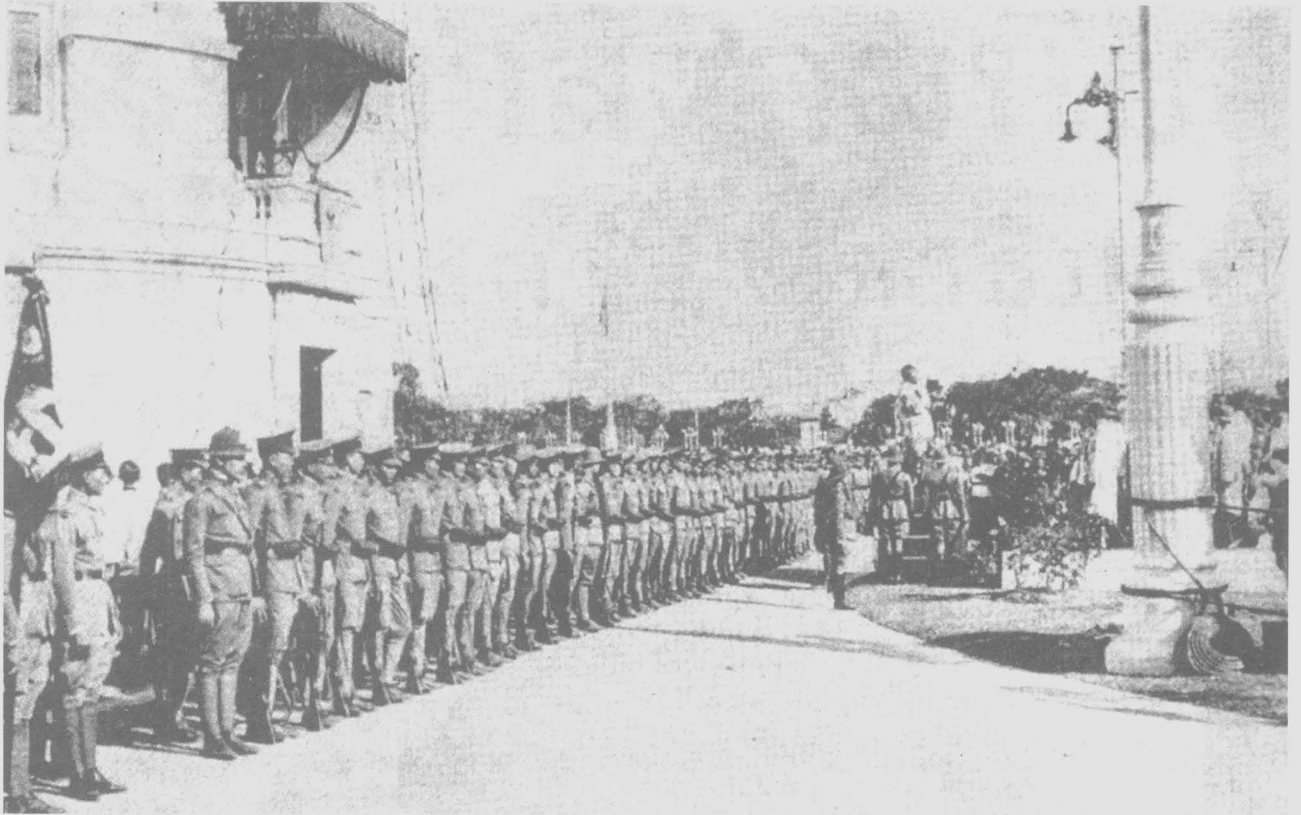
ต่อมาเมื่อหน่วยงาน O.S.S (The Office of Strategic Services) ของสหรัฐอเมริกาที่เมืองแคนดี ได้ติดต่อส่ง พันตรีบาทหลวงฮอลิเดย์ ผู้เคยเป็นมิชชันนารีอยู่ที่เชียงใหม่ เข้ามาโดมรมลงที่หนองหาน นอกเมืองสกลนครพร้อมด้วย นายฉลอง บึงตระกูล เตียง ศิริพันธ์ ได้ส่งพลพรรคเสรีไทย เดินทางไปรับแล้วพาขึ้นไปจัดตั้งค่ายขึ้นใหม่ ซึ่งอยู่ไกลออกไปตามเส้นทางสกลนคร-อุดรธานี ในเขตท้องที่อำเภอสว่างแดนดินที่บ้านหนองหลวง บริเวณดงไม้ที่เรียก **“ดงพระเจ้า”** มอบหมายให้พันตรีบาทหลวงฮอลิเดย์ เป็นหัวหน้า มีอานวย กุลพิพัฒน์ซึ่งเป็นนักเรียนไทยจากอเมริกามาเป็นพนักงานวิทยุ นอกจากนี้มี สวัสดิ์ ตราชู ครอง จันดาวงศ์ เป็นกำลังสำคัญในการดำเนินงานระยะแรก ภายหลังมีนายชาติ และนายผัน นักเรียนไทยสายหลวงอุดรเดชจรัส ซึ่งถูกส่งไปรับการอบรมที่อินเดีย เข้ามาร่วมงานด้วย ซึ่งทั้งสองคนนี้ได้เดินทางเข้ามาพร้อมกับ นายทหารอังกฤษคือ พ.ต.สไมล์ และสิบเอก คอลลินส์ ซึ่งได้ไปประจำอยู่ที่ค่ายเสรีไทยบ้านนาคู

อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการตั้งค่ายเสรีไทยหน่วยสกลนคร

ขึ้นหลายแห่งจึงทำให้มีการระดมพลพรรคเข้ารับการฝึกอาวุธเป็นจำนวนมาก ทั้งที่เป็นครูอาจารย์จากโรงเรียนต่างๆ ที่ถูกคัดเลือกเข้ามาและบรรดาเด็กหนุ่มที่ถูกชักชวนเข้ามาฝึกอาวุธ แล้วจัดตั้งเป็นหน่วยกองกำลังติดอาวุธ **“จระเข้”** ของขบวนการเสรีไทย เพื่อทำหน้าที่เป็นหน่วยรักษาความปลอดภัยให้แก่ค่ายต่างๆ การดำเนินงานเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นเป็นไปอย่างคึกคักในหมู่พลพรรคเสรีไทย จนเกิดความระแวง การเคลื่อนไหวนี้จะล่วงรู้ไปถึงค่ายญี่ปุ่น ซึ่งมีกองทหารอยู่ในเมืองสกลนคร ดังนั้น เตียง ศิริพันธ์ มีคำสั่งให้ยกเลิกลูกบ้านโพนก้างปลา ซึ่งตั้งอยู่ใกล้ญี่ปุ่นเกินไป แล้วจึงระดมกำลังที่ค่ายบ้านโพนก้างปลาและจากค่ายบ้านโนนหอม บางส่วน ขึ้นไปสร้างค่ายใหญ่อยู่บนเชิงเขาใกล้หมู่บ้านเต่างอยเขตเต่างอย (ปัจจุบันเป็นกิ่งอำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร) การระดมกำลังครั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่ายทั้งข้าหลวงประจำจังหวัด ศึกษาธิการจังหวัด ตำรวจ ครูอาจารย์ในจังหวัดสกลนครขึ้นไปร่วมด้วย บุคคลสำคัญดังเช่น นายสหัส กาญจนะพังคะ (ศึกษาธิการจังหวัดสกลนคร) นายเรวัตร (ครูใหญ่โรงเรียน สกลนครราชวิทยานุกูล) นายประสงค์ (ครูพลศึกษาจากโรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล) ไปร่วมเป็นกำลังในการทำงานที่ค่ายนี้ด้วย

การดำเนินงานสร้างค่ายใหญ่บ้านเต่างอยนี้ได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนจากชาวบ้านในตำบลเต่างอยเป็นอย่างดี โดยเฉพาะนายเขียน พันอาโสม กำนันตำบลเต่างอย ระดมพลชาวบ้านขึ้นไปสร้างค่ายที่พักและสนามบินบนภูเขาจนใช้การได้ พร้อมทั้งรับผิดชอบด้านพลธิการหาเสบียงอาหาร อันได้แก่ ข้าวสาร ข้าวเปลือก เนื้อวัว และสุกรลำเลียงไปยังค่ายเพื่อประกอบอาหารเลี้ยงบรรดาครูจากอำเภอต่างๆ ที่มารับการฝึกอบรมเป็นพลพรรคเสรีไทย และพลพรรคประจำอยู่ในค่ายนับร้อยคน เฉพาะครูที่ผลิตเปลี่ยนกันมาฝึกอบรมเป็นรุ่นๆ แต่ละรุ่นมีประมาณ 100 คน ดังนั้นการจัดหาเสบียงอาหารจึงเป็นภาระที่สำคัญ ต้องส่งอาหารพวกเนื้อวัว 1 ตัว ต่อ 1 วัน ถ้าเป็นสุกรประมาณ 2-3 ตัวต่อ 1 วัน เป็นเช่นนี้ตลอดช่วงที่ตั้งค่ายเสรีไทยที่นี่

นอกจากที่กล่าวนี้ ชาวบ้านในตำบลเต่างอยยังได้ให้ความร่วมมือด้วยการสมัครเข้าเป็นอาสาสมัครเสรีไทยจำนวนมาก อาสาสมัครชาวบ้านนับเป็นกำลังสำคัญที่จะเป็นผู้รายงานข่าวจากหมู่บ้านเข้าไปยังค่ายเสรีไทยอีกต่อหนึ่ง ในการรักษาความปลอดภัยของหน่วยเสรีไทยสกลนคร แม้จะพยายามดำเนินการเป็นอย่างดี แต่ก็มีผู้ทำตัวเป็น

สายสืบให้ฝ่ายญี่ปุ่น โดยการนำชาวไปขายให้กับญี่ปุ่น ซึ่งเมื่อทางหน่วยเสรีไทยจับได้จึงมีการลงโทษเด็ดขาด ด้วยการฆ่าทิ้งเสีย มีประมาณ 10 คน ที่ได้รับการลงโทษจากหน่วยเสรีไทยสกลนคร ซึ่งโดยมากแล้วจะเป็นพวกที่ติดยาเสพติด หรือ “ขี้ยา” ในหมู่บ้านใกล้เคียงที่ตั้งค่ายนั่นเอง

ขณะที่หน่วยเสรีไทยสกลนครดำเนินงานอยู่ที่ค่ายเต่างอยนี้ ทางฝ่ายญี่ปุ่นได้ทราบว่าการเคลื่อนไหวของกลุ่มต่อต้านญี่ปุ่นเกิดขึ้นในท้องที่จังหวัดสกลนคร จึงได้ส่งหน่วยทหารเข้ามาตรวจค้นค่ายเป็นการใหญ่ แต่ด้วยที่หน่วยเสรีไทยมีสายส่งข่าวอยู่มากมาย ตั้งแต่ระดับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในกระทรวง กรม และข้าหลวงประจำจังหวัด ข่าวการจะเข้าตรวจค้นของฝ่ายญี่ปุ่นจึงถูกส่งมายังค่ายเต่างอย โดยเตียง ศิริขันธ์ มีคำสั่งให้ทำลายค่ายเสีย แล้วสลายกำลังพลพรรคเสรีไทยเข้าอาศัยอยู่ตามบ้านเรือนราษฎร อำพรางตนเองเป็นเพียงราษฎรชาวบ้านธรรมดา และกำลังพลพรรคส่วนใหญ่ได้ขนย้ายอาวุธยุทธภัณฑ์ต่างๆ หลบหนีการตรวจค้นของฝ่ายญี่ปุ่นพร้อมกันกับฝ่ายสัมพันธมิตร ดังนั้นการตรวจค้นของฝ่ายญี่ปุ่นจึงไม่พบหลักฐานอันใดเป็นสำคัญ แต่ญี่ปุ่นก็พอที่จะเชื่อว่ามีหน่วยต่อต้านเกิดขึ้นที่สกลนครจริง ด้วยเหตุที่การประจัญหน้ากันโดยบังเอิญระหว่างทหารญี่ปุ่นกับหน่วย “จระเข้” ของเสรีไทยที่ออกปฏิบัติการ ซึ่งทั้งสองฝ่ายเกือบจะได้ปะทะกัน จะด้วยเหตุใดก็ตาม ทั้งสองฝ่ายต่างก็ได้พยายามหลบหลีกกัน

โดยไม่มีการต่อสู้เลย จนต่อมาฝ่ายญี่ปุ่นได้ประกาศยอมแพ้สงครามต่อฝ่ายสัมพันธมิตร หน่วยเสรีไทยสกลนครได้รับคำสั่งให้เดินทางไปปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นที่มุกดาหาร และอุบลราชธานี หลังจากนั้นก็เดินทางไปร่วมสวนสนามฉลองชัยชนะที่กรุงเทพฯ เป็นอันสิ้นสุดภารกิจของขบวนการเสรีไทย

2. หน่วยจังหวัดมหาสารคาม

หน่วยมหาสารคามเมื่อประมาณต้นปี พ.ศ. 2488 นายจำลอง ดาวเรือง ร่วมกับขุนไมตรีประชาภิรักษ์ ข้าหลวงประจำจังหวัด นายกว้าง ทองทวี ศึกษาธิการจังหวัด นายไสว ลีนานนท์ แขวงการทางจังหวัดมหาสารคาม นายดิลก บุญเสริม ครูโรงเรียนฝึกหัดครูมหาสารคาม นายมาบ ภูมาศ ครูโรงเรียนฝึกหัดครูมหาสารคาม และนายดิลก มะลิมาศ ครูใหญ่โรงเรียนปองวิทยา (โรงเรียนเอกชนของ นายจำลอง ดาวเรือง) ได้พากันออกสำรวจสภาพภูมิประเทศ ในเขตจังหวัดมหาสารคามในท้องที่อำเภอกุฉินารายณ์ (ปัจจุบันจังหวัดกาฬสินธุ์) แล้วตกลงเลือกบริเวณป่าเชิงเขาภูพานใกล้ๆ บ้านนาคู เป็นที่ตั้งค่ายเสรีไทยหน่วยมหาสารคาม ซึ่งใกล้ๆ กันนั้นได้มีสนามบินเก่าอยู่ด้วยสามารถปรับปรุงใช้การได้ดี หลังจากนั้นนายจำลอง ดาวเรือง ก็ส่งนายดิลก บุญเสริม ดิลก มะลิมาศ และนายมาบ ภูมาศ เดินทางไปรับการฝึกอาวุธที่ค่ายบ้านโนนหอม ฝึกอบรมอยู่ประมาณ 4 วันทั้ง 3 ก็เดินทางกลับมาพร้อมอาวุธบางส่วนเพื่อจะทำหน้าที่เป็นครูฝึกของพรรคเสรีไทยหน่วยมหาสารคาม เมื่อเดินทาง

กลับมาถึงบ้านนาคู ตำบลนาคู อำเภอภูจินารายณ์ ดิลก บุญเสริม ดิลก มะลิมาศ และมาบ ภูมาศ ก็ได้คำสั่งจาก นายจำลอง ดาวเรือง ให้เดินทางต่อไปที่บ้านแก่งพญาชัย ตำบลหมูหม่น อำเภอสหัสขันธ์ เพื่อรับเอาครูอาจารย์ที่ นายกว้าง ทองทวี ศึกษาธิการจังหวัดได้คัดเลือกไว้จำนวน 15 คน เพื่อเดินทางกลับไปฝึกอาวุธที่ค่ายบ้านโนนหอม โดยมอบหมายให้ดิลก บุญเสริม เป็นหัวหน้าควบคุมไป การฝึกอาวุธให้ครูกลุ่มนี้ได้มีการฝึกอบรมในการใช้อาวุธปืน ชนิดต่างๆ และวัดระยะเบ็ด คือฝึกให้มีการถอดอาวุธ การบรรจุเข้าคืนให้ได้จนคล่อง ใช้อาวุธปืนได้ การฝึกครั้งนี้ ใช้เวลา 2 วัน เสร็จแล้วก็ได้อาวุธชนิดต่างๆ กลับมาค่าย เช่น ปืนคาบไนน์ ปืนสแต๊น ปืนกลเบอร์น และอุปกรณ์เกี่ยวกับ วัดระยะเบ็ด กลับมายังค่ายบ้านนาคู ซึ่งก็ปรากฏว่าฝ่ายจำลอง ดาวเรือง ได้ควบคุมคนสร้างโดยมีนายอำเภอภูจินารายณ์ ได้เกณฑ์ และขอแรงงานราษฎรในอำเภอมาร่วมช่วยดำเนินการ จนแล้วเสร็จ เป็นค่ายพักได้มี 4 หลัง บรรดาครูที่กลับมา จากการฝึกอาวุธทั้ง 15 คน ได้รับคำสั่งได้เลือกเข้าประจำ อาวุธที่ตนถนัด เพื่อทำหน้าที่เป็นครูฝึกอาวุธประจำค่าย เสรีไทยบ้านนาคูต่อไป

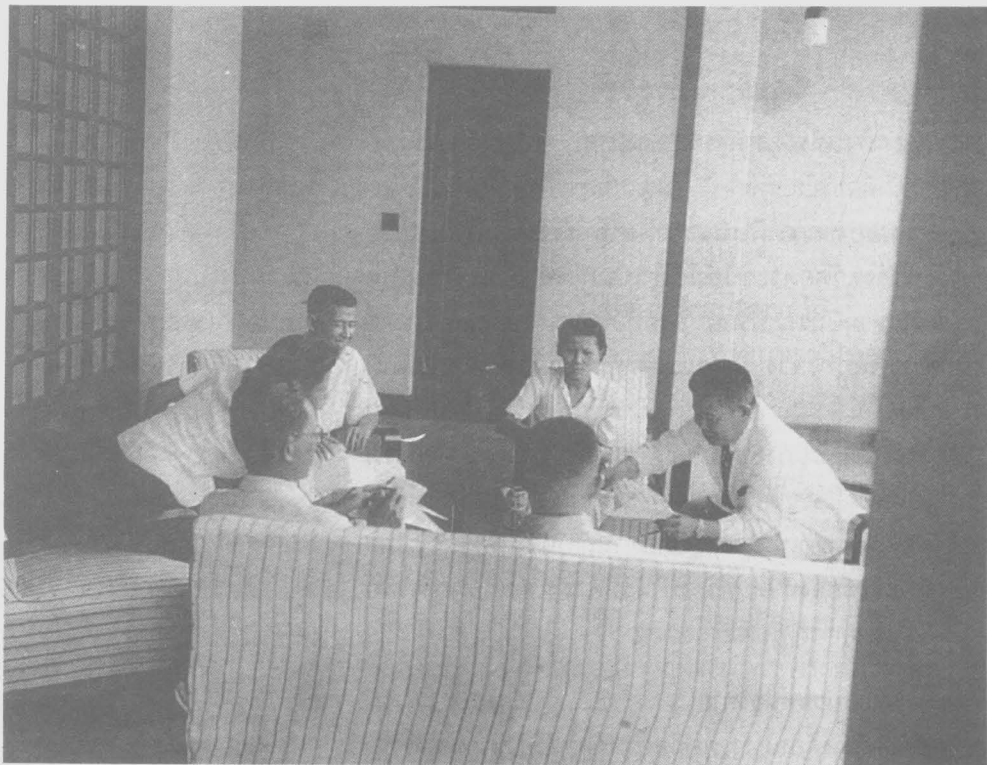
การดำเนินงานเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นของหน่วยเสรีไทย มหาสารคามนั้น ได้ดำเนินการเพื่อฝึกพลพรรคเสรีไทยขึ้น ภายใต้การอำนวยการของนายจำลอง ดาวเรือง โดยได้จัด สร้างค่ายที่พักเป็นโรงเรือนยาวมุงด้วยหญ้าคา พื้นปูด้วย ฟากไม้ไผ่ยกสูงจากพื้นดินประมาณครึ่งเมตร ฝาใช้ใบตองติด กับไม้ไผ่สานเป็นแผ่นๆ ที่เรียก “ฝาแถบตอง” ปิด สองข้างตามความยาวของโรงเรือน ซึ่งมีจำนวน 4-5 หลัง นอกจากนี้ยังทำโรงครัว ห้องส้วมจัดเป็นที่ มีสนามประชุม เป็นการภายในบริเวณ เสร็จแล้วมอบหมายให้ดิลก มะลิมาศ รับผิดชอบดูแลเรื่องการเงินและเอกสารต่างๆ มาบ ภูมาศ รับผิดชอบดูแลการเก็บอาวุธยุทธภัณฑ์ที่มีอยู่และที่จะ หยอยมาทั้งหมด ดิลก บุญเสริม รับผิดชอบด้านการฝึก อาวุธทุกชนิด รวมทั้งเรื่องการใช้วัดระยะเบ็ดและการต่อสู้ แบบจรยุทธ

สำหรับการจัดหลักสูตรในการฝึกอบรมตลอดจนการ วางโปรแกรมการฝึกอบรมต่างๆ นั้นได้ยึดแนวเดียวกับ หน่วยเสรีไทยสกลนคร กล่าวคือมีการบรรยายชี้แจง วัดดูประสงค์การตั้งขบวนการเสรีไทยให้ทราบ โดยหัวหน้า หน่วยคือจำลอง ดาวเรือง เสร็จแล้วจะมีการจัดแบ่งหมวดหมู่ โดยมีหมู่ละไม่เกิน 15 คน เพื่อเข้าฝึกอาวุธชนิดต่างๆ อาทิ

เช่น ปืนคาบไนน์ ปืนโรเฟิล ปืนสะเต็น ปืนกลเบาเบอร์น ปืน กลหนัก ปืนพื๊ต และเรื่องวัดระยะเบ็ด รวมแล้วประมาณ 10 หมู่

การฝึกอบรมพลพรรคของเสรีไทยที่ค่ายบ้านนาคู ดำเนินไปได้ด้วยความเรียบร้อยมีการติดต่อประสานงานกัน อย่างใกล้ชิดกับหน่วยเสรีไทยสกลนครที่ค่ายบ้านเต่างอย และประการสำคัญอย่างหนึ่งคือ การรักษาความปลอดภัยของ หน่วยเสรีไทย ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของ การทำงานเพื่อมิให้ฝ่ายญี่ปุ่นสืบทราบข่าวการเคลื่อนไหว การต่อต้านนี้ได้ โดยอาศัยกำลังชาวบ้านในหมู่บ้านที่อยู่ใกล้ เคียงที่ตั้งค่ายเสรีไทย ช่วยทำหน้าที่เวรยามให้เป็นอย่างดี จะอย่างไรก็ตามหน่วยเสรีไทยมหาสารคามก็มีการจับกุม บุคคลที่สงสัยว่าเป็นสายสืบข่าวให้ฝ่ายญี่ปุ่น ซึ่งการดำเนิน งานจับกุมครั้งนี้ต่างก็อาศัยกำลังชาวบ้านช่วยเหลือ กล่าว กันว่าผู้ถูกจับได้เป็นชาวเวียตนาม 13 คน ได้พยายามที่จะ เข้ามาค้าขายสินค้าในเขตตำบลนาคู ซึ่งเป็นเขตหวงห้าม สำหรับคนแปลกหน้า แต่ก็ได้รับการขอร้องห้ามเดินทาง เข้าไปในเขตดังกล่าว ชาวบ้านได้พาไปส่งนอกเขตหมู่บ้าน ดังกล่าวเพื่อให้เดินทางกลับออกไป แต่พอรุ่งเช้ากลับพบ ชาวเวียตนามเข้ามาค้าขายของในเขตหมู่บ้านนาคูอีก มีการ จับกุมตัวมาทำการสอบสวนที่ค่ายเสรีไทย จึงถูกลงโทษฆ่า ทุกคน

นอกจากการฝึกอบรมพลพรรคแล้ว ที่ค่ายบ้านนาคู ยังได้จัดสร้างสนามบิน โดยเกณฑ์คนงานราษฎรจากอำเภอ ภูจินารายณ์ อำเภอสหัสขันธ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอภุมลาลัย ชาวบ้านต้องนำเกวียนมาเพื่อบรรทุกหิน เป็นแผ่นๆ เอามาลงพื้นรอบๆ เฉพาะทางวิ่งที่เรียก “รันเวย์” ต้องทำให้ยาวอย่างต่ำที่สุด 2,000 เมตร ด้านกว้างขุดลึก ลงไปเมตรครึ่งเพื่อวางแผ่นหินเหล่านั้นลงพื้น แล้วเอาหินที่เป็น ส่วนเล็กลงข้างบน เสร็จแล้วเอาลูกรังลงทับอีกอัดให้แน่น กำลังงานชาวบ้านที่เกณฑ์มาประมาณหมู่บ้านละ 20 คนเศษ ทำที่พักรอบๆ สนามบิน ทั้งนี้อยู่ภายใต้การอำนวยการของ ข้าหลวงประจำจังหวัดและนายอำเภอ ทำงานอยู่ประมาณ 20 วันถึงแล้วเสร็จ เครื่องบินขนาดใหญ่สามารถลงได้ ที่สนามบินนี้มีเครื่องบินของฝ่ายสัมพันธมิตรมาลงด้วยเพื่อ ลำเลียงอาวุธยุทธภัณฑ์มาส่งให้เสรีไทยหน่วยมหาสารคาม และรับคนของเสรีไทยไปรับการฝึกที่ประเทศอินเดีย พวก ที่มาขึ้นเครื่องบินนี้เช่น นายจารุบุตร เรืองสุวรรณ นายเสรี นวลมณี นายแปลง และนายสุรศักดิ์ เป็นต้น

8. หน่วยเสรีไทยจังหวัดอุดรธานี

ขบวนการเสรีไทยสายอีสานของเตียง ศิริขันธ์ ได้ขยายออกมายังจังหวัดอุดรธานี ซึ่งได้มีการมอบหมายให้ “เพื่อนสนิท” ได้แก่ อ้วน นาครทรรพ เฟ่ง โพธิจินดา มี ศรีทองสุข จันทร วชิระภักดิ์ ได้เป็นผู้วางแผนดำเนินงาน โดยได้มีการประสานความร่วมมือกับข้าหลวงประจำจังหวัด กรมการจังหวัด กรมการอำเภอในด้านการจัดหาที่พักอาศัย ในการฝึกอบรม และเรื่องอาหารการกิน เป็นต้น

สำหรับการวางแผนดำเนินงานของหน่วยเสรีไทยที่จังหวัดอุดรธานี นั้นมีขั้นตอนดำเนินงานดังนี้ คือ**ประการแรก** หาสถานที่ลี้ภัยปลอดภัยเป็นที่ฝึกหัดอบรม **ประการที่สอง** วางกำหนดการฝึกแน่นนอนเหมือนกันทุกหน่วย พยายามเอาคนท้องถิ่นทำงานในที่นั้น **ประการที่สาม** อบรมผู้รับการฝึกให้ได้คุณภาพมากกว่าปริมาณ **ประการที่สี่** กำหนดระยะฝึกให้พอตัวอย่างช้าในเดือนกันยายน 2488 ต้องให้ได้คนอย่างน้อย 1 กองพัน (500 คน) **ประการที่ห้า** จัดวางโครงการโฆษณาในเวลาวันเกิดเรื่องและเกิดเรื่องแล้วให้เหมาะสมเพื่อให้ประชาชนเข้าใจ จะได้ช่วยเหลือร่วมมือด้วยดี **ประการที่หก** อบรมพยาบาลและสสสมเวชภัณฑ์ไว้ให้พอเพียงสำหรับใช้ในเวลาจำเป็น ซึ่งแผนการดำเนินงานนี้เป็นแผนการที่มีลักษณะที่ขบวนการเสรีไทยสายอีสานต้องปฏิบัติเหมือนๆ กันทุกหน่วย

ปลายเดือนพฤษภาคม 2488 หน่วยเสรีไทยจังหวัดอุดรธานี สามารถจัดตั้งหน่วยประจำขึ้นได้ที่เขตบ้าน

สามพร้าวอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองอุดรธานีประมาณ 10 กิโลเมตร ที่ตั้งค่ายเป็นที่มียังภูมิที่มีความเหมาะสมหลายประการเป็นต้นว่าผู้ที่ไปยังค่ายต้องผ่านหมู่บ้านหลายหมู่บ้าน ต้องข้ามห้วย ผ่านทุ่งนา และป่าหนาทึบซึ่งสถานที่ตั้งค่ายอยู่บริเวณที่เรียกว่าห้วยหลวงวังควาย หลังจากนั้นมีการจัดทำที่พักอาศัยของผู้เข้าฝึกอบรมเสร็จเรียบร้อยแล้วจึงมีการขนย้ายอาวุธจาก “บ้านอตุลเดช” เข้าไปทำการอบรมครูประจำบาลยวชนและราษฎรอยู่ที่นี่ มีผู้เข้ารับการอบรมทั้งสิ้นประมาณ 200 คน โดยหลักสูตรที่ใช้ในการฝึกอบรมใช้แนวเดียวกับหลักสูตรที่หน่วยเสรีไทยสกลนครได้วางไว้ พร้อมกันนี้หน่วยเสรีไทยจังหวัดอุดรธานีได้รับความสนับสนุนจากเสรีไทยในสหรัฐอเมริกาโดยส่ง ฉลอง บึงตระกูล “ชาติ” นักเรียนไทยในสหรัฐอเมริกามาโดตรมลงที่สกลนคร แล้วเดินทางมาร่วมงานด้วย ได้จัดตั้งหน่วยวิทยุขึ้นที่บ้านหนองตาไค อำเภอหนองหาร โดยทำหน้าที่เป็นทั้งพนักงานวิทยุและครูฝึกอบรมอาวุธยุทธวิธีแบบกองโจร (Querrilla Warfare and Tactics) ซึ่งเป็นยุทธวิธีที่ ฉลอง บึงตระกูล ได้รับการอบรมจากกองทัพพันธมิตร

ต่อมาประมาณปลายเดือนกรกฎาคม 2488 การดำเนินการเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นเริ่มเตรียมการอย่างจริงจังโดยอ้วน นาครทรรพ ได้มีการวางแผนการร่วมกับหน่วยเสรีไทยจังหวัดหนองคายในวันที่จะต่อต้านญี่ปุ่นเพื่อทำลายทางคมนาคม โดยได้จัดคณะทำงานเป็นสายงานมีหน้าที่ทำลาย

สะพาน รางรถไฟ อาคาร และสถานที่ ตลอดจนการลอบทำร้ายข้าศึกไว้เป็นแห่งๆ

นอกจากการดำเนินงานดังที่ได้กล่าวมาแล้ว หน่วยเสรีไทยจังหวัดอุดรธานียังได้ดำเนินการสำรวจภูมิประเทศเพื่อทำสนามบินและที่รับอาวุธในท้องที่อำเภอบ้านผือ นำโดยมี ศรีทองสุข จวง กลัดณรงค์ ทำหน้าที่สำรวจสภาพภูมิประเทศที่จะดำเนินการ การดำเนินงานก่อสร้างสนามบินลับและที่รับอาวุธอยู่ภายใต้การควบคุมของ อ้วน นาครทรรพ และเสถียร วชิรนชัย จะอย่างไรก็ตามเมื่อญี่ปุ่นได้ประกาศยอมแพ้ การดำเนินงานเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นจึงได้ยุติลง และหน่วยเสรีไทยจังหวัดอุดรธานีได้รับคำสั่งให้เตรียมการเพื่อปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในเวลาถัดมา

4. หน่วยหนองคาย

การเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นของหน่วยเสรีไทยในจังหวัดหนองคาย ได้เริ่มดำเนินการขึ้นในช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยได้รับความสนับสนุนจากหน่วยเสรีไทยอุดรธานีภายใต้การอำนวยการของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองในจังหวัด และมีบุคคลอื่นๆ ร่วมดำเนินงานด้วยอาทิเช่น ปกรณ์ อังคสิงห์ (ข้าหลวงประจำจังหวัด) ฉุย อนุสรณ์ราชกิจ (ปลัดจังหวัด) ฉลาด ธีรพัฒน์ วงศ์ พลนิกร เป็นต้น การดำเนินงานได้มีการจัดตั้งค่ายฝึกอบรมพลพรรคขึ้นที่บ้านก่าน้อยดอนหมู ตำบลดอนหมู อ. เมืองหนองคาย โดยในระยะแรกๆ ได้มีการคัดเลือกครูใหญ่จากโรงเรียนต่างๆ ในเขตอำเภอเมืองเข้าไปรับการฝึกอบรมเป็นพลพรรคเสรีไทยหน่วยหนองคายนี้เมื่อได้รับการฝึกอบรมเสร็จแล้วถูกส่งไปปฏิบัติการเรียงรายอยู่ตามลำแม่น้ำโขง

หน่วยเสรีไทยหนองคายสามารถฝึกอบรมสมาชิกพลพรรคได้ประมาณ 2-3 รุ่นเท่านั้นสงครามก็ได้ยุติลงเมื่อรัฐบาลญี่ปุ่นได้ประกาศยอมแพ้ พรรดาพลพรรคเสรีไทยจึงได้รับคำสั่งให้ไปรักษาสถานที่ราชการและรักษาแนวชายแดนตามแม่น้ำโขง

5. หน่วยนครพนม

การเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นของหน่วยเสรีไทยในจังหวัดนครพนม เป็นอีกหน่วยหนึ่งที่ได้เริ่มดำเนินงานเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ใกล้ยุติลง เสรีไทยหน่วยนครพนมเกิดขึ้นโดยความร่วมมือของ เตียง ศิริพันธ์ ถวิล อุดล ทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ได้ติดต่อชักชวนข้าราชการคนสำคัญในจังหวัดนครพนม ตลอดจนคนที่รู้จักมักคุ้นกันมาก่อน ซึ่งโดยมากแล้วก็ยังเป็นเพื่อนสนิทกับเตียง ศิริพันธ์ ถวิล อุดล

และทองอินทร์ ภูริพัฒน์

บุคคลสำคัญของเสรีไทยหน่วยนครพนมนอกจากถวิล สุนทรศาลทูล (ข้าหลวงประจำจังหวัด) เปรี๊ยะ พรหมประกาย (ณ นครพนม) เป็นเพื่อนสนิทของเตียง ศิริพันธ์ สัมฤทธิ์ ชุนเมือง พันเพเป็นคนอยู่ที่เมืองอุบลราชธานี รู้จักกับทองอินทร์ ภูริพัฒน์ จึงพากล่าวได้ว่าเป็นคนของทองอินทร์ ภูริพัฒน์ สำหรับเพชร จันทราช พันเพเป็นชาวร้อยเอ็ด หลังสำเร็จการศึกษาที่กรุงเทพฯ แล้วได้รับคำแนะนำให้เข้ารับราชการในท้องที่ภาคอีสาน ได้เลือกเป็นครูที่โรงเรียนประจำจังหวัดนครพนมเช่นเดียวกับ ขวัญ จันทร์ปุ่น ซึ่งมีพื้นเพอยู่ที่อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม ต่างก็อยู่ในฐานะเป็นคนของ ถวิล อุดล บุคคลเหล่านี้ได้รับการชักชวนเข้าร่วมขบวนการเสรีไทยในจังหวัดนครพนม โดยได้เดินทางไปรับการฝึกอาวุธที่ค่ายบ้านโนนหอมเป็นเวลาประมาณ 1 สัปดาห์ จึงเดินทางกลับมายังจังหวัดนครพนม

หลังจากนั้นการดำเนินงานได้เริ่มมีการวางแผนที่จะจัดตั้งหน่วยเสรีไทยขึ้นที่จังหวัดนครพนม เพชร จันทราช เปรี๊ยะ พรหมประกาย และขวัญ จันทร์ปุ่น ได้รับคำสั่งให้เดินทางไปรับการฝึกอาวุธเพิ่มเติมที่ค่ายบ้านโนนหอมอีกครั้งหนึ่ง ใช้เวลาฝึกอบรมครั้งนี้ประมาณ 1 เดือน โดยมีเสรี นวลมณี เป็นครูผู้ฝึกสอน เมื่อฝึกจบกลับมาพร้อมด้วยอาวุธจำนวนหนึ่ง จึงได้ดำเนินการจัดตั้งค่ายเสรีไทยขึ้นที่บ้านกุดเผือกยางคำใกล้ลำห้วย “ยางอ้อ” มีการจัดสร้างที่พักเป็นโรงเรียนของผู้เข้ารับการฝึกอบรมขึ้น 3 หลัง แต่ละหลังสามารถพักได้ประมาณ 100 คน การจัดตั้งค่ายแห่งนี้อยู่ภายใต้การอำนวยการและสนับสนุนด้านเสบียงอาหารของถวิล สุนทรศาลทูล (ข้าหลวงประจำจังหวัด) เปรี๊ยะ พรหมประกาย (ณ นครพนม) (ศึกษาธิการจังหวัด) เป็นผู้คัดเลือกครู โรงเรียนรัฐบาลและครูพระชาบาลเข้ามาฝึกอาวุธ โดยการทำเป็นรุ่น ๆ ละ 3-4 วัน โดยมีเพชร จันทราช และขวัญ จันทร์ปุ่น ทำหน้าที่เป็นครูผู้ฝึกอาวุธ หลังจากฝึกอบรมจบในแต่ละรุ่นจะมีการคัดเลือกเอาผู้ที่มีความสามารถมีความชำนาญไว้เป็นผู้ช่วยฝึกอบรมรุ่นต่อไปด้วย การฝึกอบรมดำเนินไปได้ประมาณ 4 เดือนเศษ ได้พลพรรคประมาณ 900 คน

ต่อมาเมื่อทางฝ่ายญี่ปุ่นเกิดความหวาดระแวงสงสัย ได้เข้าตรวจค้นหาค่ายเสรีไทยตามจังหวัดต่าง ๆ และได้เดินทางเข้ามาตรวจค้นถึงเขตจังหวัดนครพนม จึงมีการเตรียมต่อสู้และเตรียมอพยพหลบหลีกการปะทะญี่ปุ่นไว้ตามนโยบาย

ของหน่วยเหนือที่ให้พยายามหลบหลีกการปะทะก่อนถึงวัน “ดีเคย์” ที่ฝ่ายสัมพันธมิตรกำหนดจะยกพลขึ้นบกเข้าโจมตี ญี่ปุ่น สำหรับการหลบหลีกของเสรีไทยนั้น มีข้อดกกลกัน ภายในไว้ว่า **“ถ้าประจัญหน้า ถ้าเขาไม่ลงมือก่อนเราอย่าได้ ลงมือ ถ้าจนตัวให้หลบหนี โดยอย่าได้ทิ้งอาวุธไว้ ให้ถอด ชิ้นส่วนสำคัญบางส่วนกับกระสุนไป อย่าเหลือไว้ให้เป็น ประโยชน์แก่ฝ่ายศัตรู หรืออย่าให้อาวุธนั้นเป็นภัยแก่ตนเอง”**

พออย่างเข้าฤดูฝนประมาณเดือนกรกฎาคม 2488 ได้มีการย้ายมาตั้งอยู่ที่บ้านปลาปาก ตำบลปลาปาก (ปัจจุบัน อำเภอปลาปาก จังหวัดนครพนม) ยึดเอาโรงเรียน บ้านปลาปากเป็นที่ตั้งค่าย ที่ค่ายแห่งนี้มีการฝึกอบรบ พลพยาบาลโดยมีการคัดเลือกครูสตรีมาอบรมเป็นรุ่นๆ แต่ละรุ่นมีประมาณ 10 คน ซึ่งมีประมาณ 4 รุ่น นอกจากนี้แล้วยังได้มีการเรียกเอาเด็กหนุ่มหรือชายฉกรรจ์เข้ามาฝึกอาวุธ เช่นเดียวกันกับหน่วยเสรีไทยในจังหวัดอื่น ๆ ที่ค่ายนี้ เปรื่อง ปรมประกาย (ณ นครพนม) มาประจำอยู่ในค่ายอย่าง ใกล้ชิด มีการจัดตั้งหน่วยวิทยุติดต่อด้วย ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่นี้ เป็นผู้ที่ได้รับการฝึกอบรบมาจากค่ายโนนหอม จังหวัด สกลนคร

ภายหลังได้มีการเคลื่อนย้ายเข้าไปตั้งค่ายอยู่ในตัวเมือง นครพนม มีการฝึกอาวุธให้พลเรือนที่เรียกว่า ท.พ.ร. ด้วย ที่นี้ปรากฏว่าเกิดอุบัติเหตุ ท.พ.ร. เสียชีวิต 1 คน และ ในทางนี้ญี่ปุ่นได้ประกาศยอมแพ้ หน่วยเสรีไทยที่นี้ได้รับ

คำสั่งให้เดินทางไปร่วมสวนสนามฉลองชัยที่กรุงเทพฯ พร้อมกับส่งมอบอาวุธปืนต่าง ๆ คืนให้กับนายจำลอง ดาวเรือง ที่จังหวัดร้อยเอ็ดเป็นอันเสร็จสิ้นภารกิจของเสรีไทยนครพนม

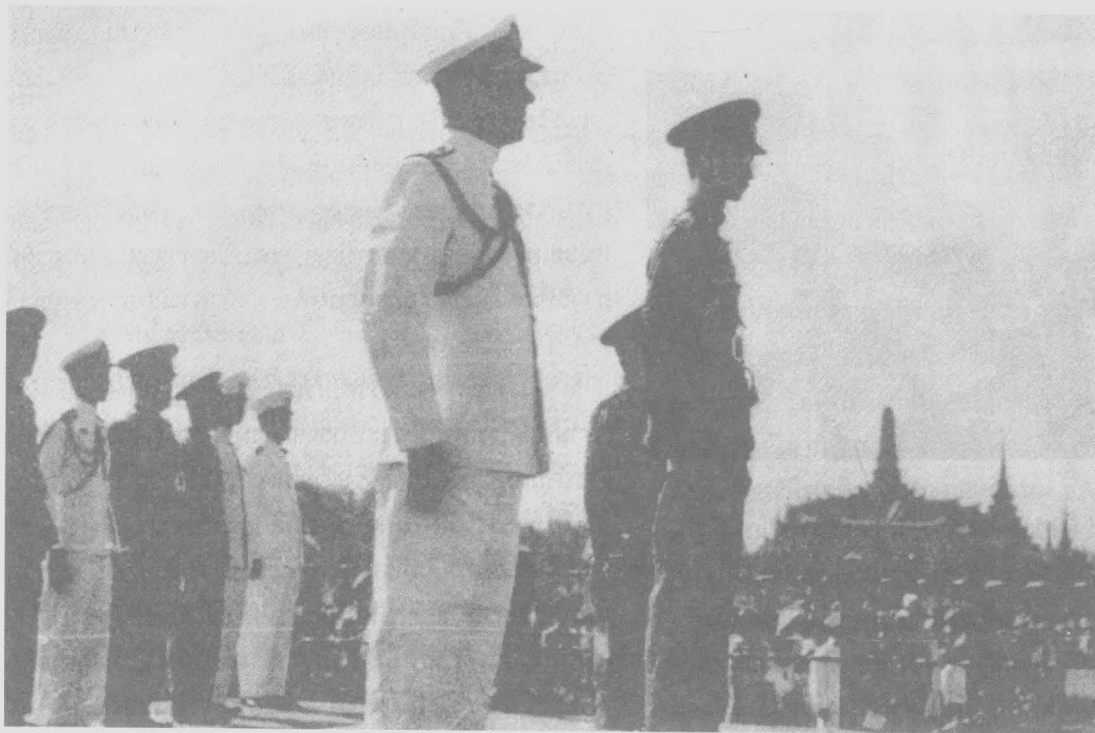
6. หน่วยเสรีไทยจังหวัดอุบลราชธานี

เป็นหน่วยงานของขบวนการเสรีไทยสายอีสาน ภายใต้การดำเนินงานของ ทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ซึ่งเป็น เพื่อนร่วมอุดมการณ์กับเตียง ศิริขันธ์ จำลอง ดาวเรือง และถวิล อุดล การตั้งหน่วยเสรีไทยแห่งนี้จึงคาดว่าน่าจะ เริ่มขึ้นได้ภายในต้นปี 2488 เช่นเดียวกับหน่วยเสรีไทย จังหวัด มหาสารคาม อุตรธานี และนครพนม ทั้งนี้เนื่องจากว่า หน่วยเสรีไทยอุบลราชธานีคงประสบปัญหาขาดแคลนครูฝึก อาวุธที่มีความรู้ความสามารถที่จะมาทำการฝึกอาวุธ ยุทธวิธี ต่าง ๆ ให้กับพลพรรค

การจัดหาพลพรรคเสรีไทยจังหวัดอุบลราชธานีได้ให้ ความสำคัญกับคนในระบบราชการมากกว่าที่จะเป็นบรรดา ชาวบ้านในหมู่บ้านใกล้เคียงด้วยเหตุผลที่ว่า การนำเอาชาวบ้าน มาเป็นพลพรรคนั้น การรักษาความลับจะเป็นไปได้ยาก ทั้งชาวบ้านก็มีหน้าที่ทำไร่ทำนาเลี้ยงชีพครอบครัวนำมา รวม ในขบวนการอันสำคัญใหญ่โตเช่นนี้คงจะไม่ได้ผล ดังนั้นการ ดำเนินงานจึงต้องเป็นไปด้วยความระมัดระวัง การคัดเลือก บุคคลเข้ารับ การฝึกอบรบเป็นสมาชิกก็จะคัดเลือกเฉพาะ ผู้ที่ไว้ใจได้เท่านั้น โดยมีขุนศึกษากรมพิเศษ ศึกษาธิการ จังหวัดขณะนั้น เป็นผู้สั่งการให้ครูไปปฏิบัติราชการลับ โดยมิได้แจ้งเรื่องการฝึกอาวุธและเรื่องขบวนการให้ทราบ ก่อนแต่อย่างใด ขณะเดียวกันในช่วงนั้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ก็มีทหารญี่ปุ่นเข้ามาตั้งค่ายพักอยู่แล้วเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ เพราะในจังหวัดนี้เป็นที่รวม และกักกันเชลยศึกของฝ่าย ญี่ปุ่นในภาคอีสาน โดยที่ญี่ปุ่นได้อาศัยชาวเชลยศึกเป็น กำลังในการก่อสร้าง สนามบินที่ อุบลราชธานีเพื่อให้ตน สามารถใช้ประโยชน์ได้ตามต้องการ

ทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ในฐานะผู้นำหน่วยเสรีไทยก็ สามารถดำเนินงานได้โดยใช้วิธีการนำคนมาฝึกอาวุธทีละ น้อย ๆ เป็นหมวดหมู่ มีการดำเนินงานเป็นช่วง ๆ เป็น คราว ๆ ไป ซึ่งหลักการทำงานอื่น ๆ ก็มีลักษณะคล้ายกับ เสรีไทยหน่วยอื่น ๆ ด้านอาวุธยุทธโธปกรณ์นั้นปรากฏว่ามี ทั้งอาวุธจากฝ่ายอังกฤษ เช่น ปืนกลสะเต็น ปืนกลเบรน ปืนกลส่องวิถึจอห์นสัน ปืนไรเฟิล ปืนพกสั้น กระสุนที่ใช้ กับปืนและอาวุธจากสหรัฐอเมริกาเช่น ปืนกลมือเอ็มเอ็มทีร์ ปืนกล ทอมสัน ปืนคาร์บิน ปืนไรเฟิลสปริงฟิลด์ ปืนบาซูก้า ปืนพกสั้น

11 ม.ม. ลูกกระเบิดยิงด้วยปืนคาร์บิน ลูกกระเบิดมือ ระเบิดคว้น กระสุนปืนต่าง ๆ และเครื่องมือก่อวินาศกรรม ดินระเบิด ทีเอ็นที เป็นต้น สถานที่ใช้เป็นที่ตั้งหน่วยและฝึกอาวุธให้แก่พลพรรคครั้งแรกที่บ้านขาม อำเภอเมือง อุบลราชธานี และต่อมาที่ค่ายบ้านสวนจั่ว อำเภอม่วงสามสิบ โดยใช้

โรงเรียนประชาบาลเป็นที่ตั้งกองบัญชาการ ท้ายสุดได้ย้ายมาตั้งค่ายที่โรงเรียนบ้านพนา อำเภอพนา ซึ่งตั้งอยู่ห่างหมู่บ้านประมาณ 1 กิโลเมตร การณ เก่งระดมยิง เป็นหัวหน้าค่าย

การฝึกอาวุธของหน่วยเสรีไทยอุบลราชธานีเนื่องจากพลพรรคส่วนใหญ่เป็นครู ความรู้ความชำนาญด้านอาวุธและระยะเวลาฝึกฝนมีน้อย โดยเฉพาะการฝึกยิงปืน ยิ่งระเบิด การใช้เครื่องมือก่อวินาศกรรมก็ใช้ของจริงฝึก จึงทำให้มักเกิดอุบัติเหตุขึ้นอยู่บ่อยๆ ทำให้หัวหน้าหน่วยเสรีไทยอุบลราชธานีมีคำสั่งยุติการฝึกพลพรรคพร้อมกับให้สลายค่ายส่วนพลพรรคก็ให้ถอนตัวกลับไปจนหมด คงเหลือแต่ผู้บังคับบัญชาคนสำคัญไม่กี่คนทำหน้าที่เก็บรวบรวมอาวุธยุทธโปกรณ์เดินทางไปอำเภอตระการพืชผลเพื่อจะผ่านลงมาที่ค่ายบ้านขาม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี อันเป็นค่ายเก่าของเสรีไทยหน่วยนี้ และก็เป็นช่วงเวลาที่อยู่ปู่นได้เริ่มพ่ายแพ้ในแนวรบต่าง ๆ มากแล้ว จนในที่สุดได้ประกาศยอมแพ้สงคราม การเคลื่อนไหวของขบวนการเสรีไทยที่อุบลราชธานีจึงได้ยุติลง

ท้ายบท

ผู้ที่สนใจสามารถศึกษารายละเอียดได้จาก “บทบาทของขบวนการเสรีไทยสายอีสาน และบทบาททางการเมืองของสมาชิก หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ. 2484-2495” ปริญญานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2536.

ปรีดีศึกษา

บทสรุปงานวิจัย
และบทความบางเรื่อง

กองบรรณาธิการ

จากการนำเสนอบทความและข้อเขียนต่าง ๆ ของนักเขียน และนักวิชาการ ตลอดจนผู้สนใจเนื่องในโอกาสที่สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ร่วมกับจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และชมรมธรรมศาสตร์พระนครศรีอยุธยา จัดทำหนังสือเชิดชูเกียรติ ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ผู้ได้รับการยกย่องจากองค์การ UNESCO ให้เป็นปูชนียบุคคลของโลกประจำปี 2543-2544 นี้ ข้อเขียนเหล่านั้นได้คัดสรรสาระวิชาการต่าง ๆ ทั้งในส่วนที่เป็นข้อเท็จจริง ข้อความรู้ ข้อคิดเห็น ตลอดจนมุมมองต่าง ๆ ที่ผู้เขียนมีต่อชีวิตและผลงานของ ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ และเพื่อที่จะให้มุมมองต่างๆ เหล่านี้ ทำให้ผู้อ่านเกิดภาพลักษณ์ต่อปูชนียบุคคลท่านนี้อย่างชัดเจนขึ้น กองบรรณาธิการจึงขอนำเสนอบทสรุปงานวิจัยและบทความบางเรื่องของนักศึกษาและนักวิชาการในเวลาปัจจุบันที่มีต่อ ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งภาพลักษณ์ต่าง ๆ เหล่านี้จะชัดเจนยิ่งขึ้นถ้าผู้อ่านได้ศึกษาจากงานเขียนฉบับสมบูรณ์เหล่านั้นอีกครั้งหนึ่ง

บทสรุปที่ 1.....รายงานการวิจัยเรื่อง ความคิดทางการเมืองของปรีดี พนมยงค์ ระยะเริ่มแรก (พ.ศ. 2443–2477) โดย นางสาวทิพวรรณ บุญทวี วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2528

จากบทสรุปแนวคิดทางการเมืองของปรีดี พนมยงค์ ในระยะเริ่มแรก คือ จาก พ.ศ. 2443 ถึง พ.ศ. 2477 ได้มองเห็นความคิดทางการเมืองของปรีดี พนมยงค์ ว่า

ปรีดีได้เริ่มมีความคิดและความสนใจในเรื่องการเมืองการปกครอง ตั้งแต่เมื่อครั้งยังเป็นนักศึกษา ทั้งสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าถึงวิธีการที่จะแก้ไขปัญหบางอย่าง จนถึงได้มีความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และได้พยายามดำเนินการเพื่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น เมื่อสำเร็จการศึกษาและเดินทางกลับเข้ารับราชการในประเทศไทย ก็ได้พยายามเคลื่อนไหวเผยแพร่ความคิดเกี่ยวกับการปกครองและได้แนะนำส่งเสริมให้คนเห็นคุณค่าและความดีงามของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งได้ชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แม้ว่าในเวลานั้น การเคลื่อนไหวดังกล่าวจะทำให้โดยยากเนื่องจากการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้มีกฎหมายจำกัดสิทธิเสรีภาพ ในการแสดงความคิดเห็นและการกระทำอันจะเป็นการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและการเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ในเวลานั้น แต่ปรีดีก็ได้พยายามดำเนินการเผยแพร่ความคิดเห็นและความรู้ทางการเมืองการปกครอง และการเศรษฐกิจ ในลักษณะที่เป็นวิชาการ โดยอาศัยการสอนที่โรงเรียนกฎหมาย การตั้งโรงพิมพ์ นิตยสาร และพิมพ์หนังสือ นิตยสาร และหนังสือกฎหมายอื่น ๆ ออกเผยแพร่ รวมทั้งการเขียนบทความแสดงความเห็นในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งเมื่อกล่าวสำหรับความคิดทางการเมืองของปรีดีในช่วงเวลาดังกล่าวนี้อาจกล่าวได้ว่า ปรีดีมีความคิดที่คัดค้านการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และต้องการการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยได้เห็นถึงข้อจำกัดของการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์จึงต้องการเปลี่ยนการปกครองจากรบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ให้เป็นการปกครองแบบประชาธิปไตย และต้องการพัฒนาประเทศให้เจริญทัดเทียมกับประเทศอื่น ๆ นอกจากนี้ ปรีดีได้ตระหนักและชี้ให้เห็นถึงปัญหาของประเทศสยามในเวลานั้น ในปัญหาเรื่องเอกราชในทางศาล ปัญหาสิทธิ

สภาพนอกอาณาเขต และฐานะพิเศษของคนต่างด้าว ปัญหาความไม่สมบูรณ์บางประการของกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลานั้น ปัญหาสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของประชาชน ปัญหาการมีสิทธิมีเสียงในการปกครองตนเองของประชาชน รวมถึงปัญหาทางด้านการจัดการทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งความเห็นของปรีดีในเรื่องต่าง ๆ นี้ต่อมาได้ปรากฏอยู่ในหลัก 6 ประการของคณะราษฎร อันประกอบด้วยหลักเอกราช หลักการรักษาความสงบเรียบร้อยภายใน หลักการเศรษฐกิจ เสมอภาค เสรีภาพ และการศึกษา ซึ่งปรีดีได้เป็นผู้เสนอขึ้นในที่ประชุมผู้ก่อการฯ และได้ประกาศเป็นเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของคณะราษฎรในการดำเนินการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ซึ่งความคิดทางการเมืองของนายปรีดี ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้อาจสืบต่อไปจนถึงช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475

ในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี 2475 ในระยะแรก ปรีดีมีทัศนคติต่อต้านระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นอย่างมาก ดังข้อความที่ได้ประกาศใน “ประกาศคณะราษฎร” ซึ่งมีลักษณะต่อต้านระบอบเก่าอย่างรุนแรง แต่ในระยะต่อมา ลักษณะที่ต่อต้านระบอบเก่าอย่างรุนแรงได้ลดน้อยลง และมีลักษณะที่ประนีประนอมมากขึ้น ดังในเรื่องการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม อย่างไรก็ตามความคิดทางการเมืองของปรีดีในช่วงเวลานี้ก็มีลักษณะที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความต้องการการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ดังจะเห็นได้จากการที่ปรีดีได้พยายามทำลายและแก้ไขหลักการบางอย่างของการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เดิม และจัดวางรูปแบบการปกครองในระบอบใหม่ให้เป็นแบบประชาธิปไตย ทั้งได้พยายามดำเนินการตามหลัก 6 ประการที่เป็นความคิดของปรีดีตั้งก่อนการเปลี่ยนแปลง และคณะราษฎรได้ถือเป็นหลักนโยบายของคณะ และจะเห็นได้ว่าในช่วงระยะเวลาเพียง 2 ปี หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปรีดีได้จัดวางรูปแบบการปกครองในระบอบใหม่ให้เป็นประชาธิปไตยหลายประการ ดังที่ปรากฏในธรรมนูญการปกครอง รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พระราชบัญญัติระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2476 พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พุทธศักราช 2476 พระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พุทธศักราช 2476 รวมทั้งการก่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรม

ศาสตร์และการเมือง และการจัดตั้งคณะกรรมการกฤษฎีกา ให้ทำหน้าที่อย่างศาลปกครอง ซึ่งในการดำเนินการต่าง ๆ เหล่านี้ ได้เป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในเวลาต่อมา อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานของปรีดีและคณะราษฎรกับรัชกาลที่ 7 อันนำไปสู่การสละราชสมบัติของรัชกาลที่ 7 ในเวลาต่อมา แม้ว่าปรีดีและคณะราษฎรจะได้พยายามแก้ไข ผ่อนปรน และประนีประนอมหลักการบางอย่างแล้ว แต่ก็ไม่อาจจะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นได้ ในการนี้ จะเห็นได้ว่า ปรีดีได้ยืนยันถึงความถูกต้องของหลักการที่ปรีดีและคณะราษฎรได้ดำเนินการ และเห็นว่าการดำเนินการต่าง ๆ ในช่วงเวลาดังกล่าว เป็นการดำเนินการตามหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แม้ว่าจะมีหลักการบางอย่างซึ่งยังไม่เป็นประชาธิปไตยเต็มที่ เช่น การมีบทเฉพาะกาลรัฐธรรมนูญ หรือการมีพระราชบัญญัติป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ แต่ปรีดีก็มีความเห็นว่าหลักการบางอย่างนั้นเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจำเป็นที่จะต้องคงอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง เมื่อประชาชนมีการศึกษาเพียงพอแล้ว การปกครองแบบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์จึงเป็นสิ่งที่เหมาะสม และนอกจากเหตุผลที่ประชาชนยังมีการศึกษาไม่เพียงพอแล้ว เหตุผลที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การที่ปรีดีและคณะราษฎรมีความห่วงเกรงต่อการฟื้นระบอบเก่า และโดยเฉพาะเมื่อมีการปิดสภา จึงใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา ในสมัยพระยามโนปกรณนิติธาดา รวมไปถึงเหตุการณ์กบฏบวรเดช ทำให้ปรีดีและคณะราษฎรห่วงเกรงว่าระบอบประชาธิปไตยที่ตนสร้างขึ้นจะถูกทำลายและหวนกลับไปสู่การปกครองในระบอบเดิม ปรีดีและคณะราษฎรจึงพยายามที่จะรักษาการปกครองที่ได้สร้างขึ้นไว้ให้มั่นคง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความคิดทางการเมืองของปรีดีในช่วงเวลาดังกล่าวมีลักษณะที่ต่อต้านระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์อย่างรุนแรงในระยะแรกและมีลักษณะที่ประนีประนอมในเวลาต่อมา แต่การประนีประนอมดังกล่าว ก็อยู่ในขอบเขตที่ปรีดีมีความเห็นว่าไม่เป็นอันตรายหรือทำลายการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เช่น การยินยอมผ่อนปรน แก้ไขร่างรัฐธรรมนูญ ตามที่รัชกาลที่ 7 เสนอในขณะกำลังร่างรัฐธรรมนูญ และการยืนยันไม่แก้ไขหลักการของรัฐธรรมนูญบางอย่างตามที่รัชกาลที่ 7 ทรงขอให้แก้ไขในเวลาต่อมา รวมทั้งการงดดำเนินการทางเศรษฐกิจดังที่

เสนอไว้ในโครงการเศรษฐกิจเมื่อมีการคัดค้าน และขอร้องจากรัชกาลที่ 7 ด้วย อย่างไรก็ตาม ลักษณะความคิดทางการเมืองของปรีดีในช่วงนี้ ที่เห็นได้อย่างเด่นชัดก็คือความต้องการการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

สำหรับความคิดในด้านการจัดการทางเศรษฐกิจ ปรีดีมีความประสงค์ที่จะให้รัฐเข้าดำเนินการทางเศรษฐกิจเสียเอง เพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจ และเป็นการประกันความสมบูรณ์ของราษฎร โดยการจัดการเศรษฐกิจเป็นสหกรณ์ต่าง ๆ และให้รัฐเข้ามามีบทบาทสำคัญในการดูแลควบคุม และดำเนินการทางเศรษฐกิจ ปรีดีได้เสนอเค้าโครงการเศรษฐกิจ เพื่อก่อให้เกิดการปฏิบัติทางเศรษฐกิจในประเทศไทย โดยได้คาดหวังว่าถ้ารัฐบาลได้ประกอบการเศรษฐกิจดังที่ปรากฏในเค้าโครงการเศรษฐกิจแล้ว ประเทศจะเจริญ รุ่งเรืองทัดเทียมอารยประเทศ และประชาชนจะมีความสุขความเจริญอย่างประเสริฐ ดังในสังคมพระศรีอารย์ โดยปรีดีได้เลือกเฟ้นข้อดีของลัทธิเศรษฐกิจต่าง ๆ นำมาประสานเข้าเป็นเค้าโครงการเศรษฐกิจ ซึ่งในเค้าโครงการเศรษฐกิจของปรีดีนี้ ประกอบด้วยแนวความคิดสังคมนิยม ทั้งสังคมนิยมแบบสมาคม สังคมนิยมแบบกรรมสิทธิ์ร่วม สังคมนิยมแบบสหกรณ์ และลัทธิโซลิดาริสต์ รวมทั้งปรัชญาศาสนาพุทธ และหลักมนุษยธรรมนิยม กับ อุดมการณ์ชาตินิยม แต่เนื่องจากเค้าโครงฯ เป็นสิ่งที่ “ก้าวหน้า” เกินกว่าความรับรู้ของคนไทยในสมัยนั้น จึงหาผู้ที่เข้าใจสิ่งที่ปรีดีต้องการเสนอในเค้าโครงการเศรษฐกิจได้ยาก ประกอบกับข้อเสนอในเค้าโครงการเศรษฐกิจจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ซึ่งทำให้บุคคลบางกลุ่มยอมรับไม่ได้ เค้าโครงฯ จึงถูกตีความว่าเป็นคอมมิวนิสต์ และข้อเสนอต่าง ๆ ในเค้าโครงฯ จึงถูกละเลย อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่า ปรีดีได้เสนอเค้าโครงฯ ขึ้นด้วยความพยายามและความตั้งใจที่จะให้สังคมไทยได้พัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น เจริญก้าวหน้ามากขึ้น มีการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ทันสมัย รวมทั้งมีการพัฒนาการเกษตร มีสหกรณ์ที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมีการประกันสังคมและสวัสดิการสังคม โดยปรีดีได้คาดหวังว่าราษฎรจะมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และมีความสุขสมบูรณ์มากขึ้น

บทสรุปที่ 2.....รายงานการวิจัยเรื่อง การต่อสู้ทางการเมืองของ ดร.ปรีดี พนมยงค์ (พ.ศ. 2475-2490) โดย นายชวลิต ทรงกิตติ วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต พ.ศ. 2530

การศึกษาเรื่องการต่อสู้ทางการเมืองของ ดร.ปรีดี พนมยงค์ (พ.ศ. 2475-2490) เป็นการศึกษาถึงแนวในการดำเนินการทางการเมืองเพื่อที่จะสามารถมีอำนาจทางการเมืองของ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ในฐานะที่เป็นนักการเมืองคนหนึ่ง โดยอาจกล่าวได้ว่า ดร.ปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้นำทางการเมืองฝ่ายพลเรือนคนหนึ่งที่มีบทบาทและอำนาจทางการเมืองมากที่สุดนับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา

การต่อสู้ทางการเมือง ดร.ปรีดี พนมยงค์ (พ.ศ. 2475-2490) ยังเป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญ ในแง่ของความ เป็นรูปธรรมแห่งการพยายามต่อสู้ช่วงชิงอำนาจทางการเมืองระหว่างกลุ่มชนชั้นนำฝ่ายพลเรือนและทหารที่เกิดขึ้น ในประวัติศาสตร์ทางการเมืองไทย

ความสำเร็จในการมีอำนาจทางการเมืองของ ดร.ปรีดี พนมยงค์ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475-2490 นั้น เกิดขึ้นจาก ปัจจัยหรือวิธีการหลาย ๆ ประการดังต่อไปนี้คือ

1. ความรู้ความสามารถและลักษณะของความเป็น ปัญญาชนที่เฉียบแหลม มีส่วนสำคัญที่ผลักดันให้ ดร.ปรีดี พนมยงค์ เป็นที่ยอมรับแก่บรรดาชนชั้นนำและปัญญาชน จนกระทั่งสามารถก้าวเข้าไปมีบทบาทและอำนาจทางการเมือง ในที่สุด

2. ดร.ปรีดี พนมยงค์ ได้นำเอาอุดมการณ์หรือ นโยบายชาตินิยมมาใช้เป็นแนวทางในการต่อสู้และก้าวขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองโดยเฉพาะการก่อตั้งขบวนการเสรีไทย ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2

3. ดร. ปรีดี พนมยงค์ ได้นำเอารูปแบบและ หลักการการปกครองในระบบประชาธิปไตย ตลอดจนวิถี ทางของกฎหมาย เช่น รัฐธรรมนูญ รัฐสภา การเลือกตั้ง พรรคการเมือง ฯลฯ มาเป็นแนวทางในการต่อสู้ทางการเมืองของตนซึ่งประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี

ยิ่งไปกว่านั้น วิธีการทั้ง 3 ประการดังกล่าวมานี้ ยังมีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามเงื่อนไขของสถานการณ์ และเวลา โดยที่ ดร.ปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้คอยบังคับ และพลิกแพลงเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองได้มากที่สุด

บทสรุปที่ 3.....บทความเรื่อง แนวความคิดของปรีดี พนมยงค์
กับการปกครองท้องถิ่นไทย โดย รองศาสตราจารย์ นครินทร์
เมฆไตรรัตน์ มกราคม, 2543

บทความชิ้นนี้ พยายามที่จะเสนอว่า ท่านอาจารย์
ปรีดีฯ เป็นผู้ที่มีคุณูปการต่อการปกครองท้องถิ่นไทย
เป็นอย่างมาก โดยผู้เสนอกล่าวว่า อาจารย์ปรีดีฯ เป็น
บุคคลแรกที่เสนอการจัดองค์กรของรัฐ หรือการจัดระเบียบ
บริหารราชการออกเป็น 3 ชั้น คือ การบริหารราชการ
ส่วนกลาง การบริหารราชการส่วนภูมิภาค และการบริหาร
ราชการส่วนท้องถิ่น นอกจากนั้นท่านอาจารย์ปรีดีฯ
ยังเป็นผู้ที่เสนอให้มีการใช้โครงสร้างการปกครองท้องถิ่น
แบบเทศบาลครอบคลุมทั่วประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทาง
การพัฒนาท้องถิ่นของกระทรวงมหาดไทยในปัจจุบัน
ท่านอาจารย์ปรีดีฯ ยังคงเป็นบุคคลที่เสนอแนวคิดเรื่อง
“สภาจังหวัด” ซึ่งมีบทบาทแตกต่างกับสภาจังหวัดในปัจจุบัน
เพราะในข้อเสนอของท่านอาจารย์ปรีดีฯ สภาจังหวัดจะเป็น
เหมือนองค์กรกลางในการตรวจสอบ และจัดสรรทรัพยากร
ให้กับฝ่ายบริหารของจังหวัด อย่างไรก็ตามในตอนท้าย
ผู้เสนอบทความได้ชี้ว่า แนวคิดเหล่านั้นไม่ได้รับการรักษา
ให้ต่อเนื่องสืบมาจนตราบถึงทุกวันนี้

บทสรุปที่ 4.....บทความเรื่อง สิทธิสตรีในความคิดของปรีดี
พนมยงค์ โดยมาลินี คัมภุสรา มกราคม, 2543

ผู้เขียน ได้แยกมิติการมองเรื่องนี้เป็น 2 มิติ กล่าวคือ
มิติแรก การมองที่บทบาทของท่านอาจารย์ปรีดีฯในแง่
บทบาทของท่านปรีดีฯนั้นจะพบว่าท่านอาจารย์ฯได้มีบทบาท
ในการยกฐานะและสิทธิของสตรีได้เท่าเทียมกับบุรุษเพศ
ดังเห็นได้จากหลักความเสมอภาคที่ท่านอาจารย์ยึดถือ
และปรากฏให้เห็นในธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม
ฉบับแรก โดยได้มีการให้สิทธิในการเลือกตั้งแก่สตรีพร้อม ๆ
กับบุรุษ นอกจากนั้นแล้วในงานเขียนเรื่องพระเจ้าช้างเผือก
ก็สะท้อนความคิดของท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ โดยได้
พยายามชี้ให้เห็นบทบาทที่จำกัดของผู้หญิงในสถาบัน
ครอบครัวของสังคมไทยในบทความนี้ก็ยังชี้ว่า แม้ครอบครัว
ของท่านปรีดีฯ เอง ผู้หญิงก็ยังมีบทบาทที่จำกัดโดย
ยกตัวอย่างการที่ท่านผู้หญิงพูนศุขฯ มิเคยได้ล่วงรู้แผนการณ์
ของการยึดอำนาจในปี พ.ศ. 2475 มาก่อนล่วงหน้า และ
ในที่สุด ผู้เสนอบทความได้นำไปสู่ข้อสรุปประการหลังที่ว่า
บทบาทของชาติไทยนั้น มักเป็นไปในด้านศาสนาและ
การเมือง ส่วนบทบาทของผู้หญิงนั้นจะเป็นไปในด้านเศรษฐกิจ

บทสรุปที่ 5.....บทความเรื่อง ปรัชญาสังคมของปรีดี พนมยงค์ : ข้อพิจารณาใหม่ โดย ดร.ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ มกราคม, 2543

ในงานชิ้นนี้ เป็นการศึกษาและวิเคราะห์ ปรัชญาทางสังคมของท่านอาจารย์ปรีดีฯ โดยมีสมมติฐานที่ว่า ปรัชญาที่แท้จริงของคนแต่ละคนก็ล้วนแต่บรรจุอยู่ในการเมือง (หรือการปฏิบัติ) ของเขา จากการศึกษาของผู้เสนอ ได้ข้อสรุปประการหนึ่งที่ว่า ความคิดทางการเมืองและสังคมของท่านอาจารย์ปรีดีฯ มีลักษณะเด่นประการหนึ่ง ก็คือ ความเป็นสากล กล่าวคือ ในการนำเอาแนวคิดหรือคำศัพท์ ในตะวันตกต่าง ๆ มาใช้ในสังคมไทยนั้น ท่านอาจารย์ได้มีการเทียบเคียงกับรากศัพท์ทางบาลี หรือสันสกฤตของไทย บทความนี้ชี้ให้เห็นว่า แนวคิดทางปรัชญาของท่านอาจารย์ปรีดีฯ เป็นการผสมผสานกันระหว่างแนวคิดตะวันตกและตะวันออก อาจกล่าวได้ว่า ท่านมีกรอบ และวิธีการศึกษาการวิเคราะห์ ที่มาจากองค์ความรู้ตะวันตกเป็นหลัก ในขณะที่เนื้อหาอันเป็นแก่นสารและประเด็น จะได้แก่นองค์ความรู้ ที่เป็นสากล ไม่ใช่แต่เฉพาะตะวันตกหรือตะวันออก ซึ่งข้อสรุปเหล่านี้สะท้อนให้เห็นจากชีวิตและผลงานของท่าน ได้อย่างชัดเจน

บทสรุปที่ 6บทความเรื่อง ปรีดี พนมยงค์ กับ ความเคลื่อนไหวทางศาสนา

โดย อาจารย์ธรรมเกียรติ กันนริ มกราคม, 2543

ในบทความนี้ได้เสนอว่า ท่านอาจารย์ปรีดีฯ มีบทบาทที่สำคัญต่อศาสนาในหลายด้าน อาทิ ในรัฐธรรมนูญฉบับแรก ซึ่งท่านอาจารย์มีส่วนร่างด้วยนั้น ได้ระบุชัดเจนถึงความเสมอภาคของประชาชนในการนับถือศาสนาต่าง ๆ สำหรับศาสนาอิสลามนั้น ท่านอาจารย์ปรีดีฯ ยังให้มีการรื้อฟื้นตำแหน่งจุฬาราชมนตรี พร้อมทั้งเปลี่ยนแปลงให้ตำแหน่งนี้สืบทอดกันในนิกายซุนหนี่ ซึ่งเป็นนิกายใหญ่ในประเทศไทย ในแง่ของพระพุทธศาสนา หากมองในแง่ของตัวท่านอาจารย์เองแล้วจะเห็นว่าท่านเป็นชาวพุทธที่เคร่งครัด และมีความรู้ในธรรมะเป็นอย่างดี ในทางการเมืองท่านก็ได้พยายามวางรากฐานกฎหมายคณะสงฆ์ อันได้แก่ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ให้มีความเป็นประชาธิปไตย และเปิดโอกาสให้พระหนุ่ม ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร แต่เป็นที่น่าเสียดายที่กฎหมายฉบับนี้ต้องถูกยกเลิกไป

บทสรุปที่ 7.....บทความเรื่อง การจัดการศึกษาเพื่อประชาชน : มองปริติ พนมมยงค์ ถึงสังคมปัจจุบัน โดยรองศาสตราจารย์ สมโชติ อ๋องสกุล มกราคม, 2543

รศ.สมโชติฯ ได้เสนอว่า ท่านอาจารย์ปริติฯ ได้มีความสำคัญต่อการศึกษาเพื่อประชาชนอย่างลึกซึ้ง ดังจะเห็นได้จากในช่วงก่อนที่ท่านจะไปศึกษา ณ ประเทศฝรั่งเศส ท่านได้อาศัยระบบการศึกษาเป็นเครื่องยกระยะของตนเอง จากไพร่ไปสู่ขุนนาง และหลังจากท่านกลับจากประเทศฝรั่งเศส และเป็นผู้นำทางการเองแล้วนั้น ท่านก็ได้มีคุณูปการต่อการศึกษาเพื่อประชาชน เช่น การสถาปนามหาวิทยาลัย วิชาธรรมศาสตร์และการเมือง การเผยแพร่ความรู้ในทาง นิติศาสตร์ การจัดการศึกษาประชาบาล รวมไปถึงโรงเรียน เทศบาล ซึ่งจากผลงานของท่านนี้ จะทำให้เห็นว่าในช่วงที่ท่านเป็นผู้นำทางการเมือง ท่านมีส่วนทั้งในการศึกษาระดับมูลฐาน อันได้แก่ การศึกษาประชาบาล และการศึกษาระดับสูง อันได้แก่ มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง อย่างไรก็ดีเป็นที่น่าเสียดายว่าภายหลังจากที่ท่านอาจารย์ปริติฯ ได้หมดอำนาจทางการเมืองแล้ว อิทธิพลทางความคิดของท่านอาจารย์ปริติฯ เกี่ยวกับการศึกษาในหลาย ๆ เรื่องไม่ได้รับการสานต่อ

บทสรุปที่ 8.....บทความเรื่อง ปรัชญาสังคมนิยม วิทยาศาสตร์ประชาธิปไตยกับปัญหาเสรีภาพ และความ ร่วมมือกันทางสังคม โดย รองศาสตราจารย์เฉลิมเกียรติ ผิวนวล มกราคม, 2543

บทความนี้ ได้นำเสนอถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในเค้าโครงการเศรษฐกิจของท่านอาจารย์ปริติฯ ต่อแนวคิดเรื่อง **“เสรีภาพของปัจเจกชน และความร่วมมือกันของคนในสังคม”** เพราะเค้าโครงการเศรษฐกิจนั้นมีลักษณะเป็นสังคมนิยม และอาจจะมองได้ว่าเป็นการรื้อถอนสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกชน อย่างไร ก็ตาม ภายใต้เค้าโครงการเศรษฐกิจฉบับนั้นเอง ท่านอาจารย์ปริติฯ ก็ได้อธิบายเอาไว้ว่า ท่านต้องการให้เกิดความเป็นประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจด้วย นอกเหนือจากความเป็นประชาธิปไตยทางการเมือง โดยท่านได้กล่าวว่า ท่านต้องการให้คนที่ออกแรงมากได้ผลตอบแทนมากในขณะที่คนที่ลงแรงน้อยก็ควรจะได้ผลตอบแทนน้อย ท่านอาจารย์ปริติฯ ได้บ่งชี้ชัดเจนนว่า ในการที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว **“ความร่วมมือกัน อันที่น้อย”** ซึ่งอาจจะพาดพิงไปถึงหลักการเรื่องภราดรภาพ ก็ย่อมเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้เสนอบทความได้ชี้ให้เห็นว่า

ท่านอาจารย์ปริติฯ ได้เน้นย้ำถึงเรื่องนี้หลายครั้งว่า มันเป็นเรื่องที่ **“จำเป็น”** และนำไปสู่ข้อสรุปของท่านอาจารย์เองว่า มนุษย์ต่างมีหนี้ตามธรรมจริยาต่อกัน อย่างไรก็ตาม

คำถามที่น่าขบคิดของผู้เสนอบทความอยู่ที่ว่า สำนักทาง ศีลธรรมของมนุษย์จริง ๆ แล้วมีอยู่เพียงใด และแม้แต่แนวคิดเรื่องภราดรภาพที่มีนัยเชิงบังคับในฐานะของ **“ความจำเป็น”** หรือ **“หนี้”** นั้น เป็นคำตอบที่เพียงพอหรือไม่

บทสรุปที่ 9.....บทความเรื่อง ระเบียบและความมั่นคง : ความคิดทางการเมืองและสังคมของปริติ พนมมยงค์ โดย ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ มกราคม, 2543.

บทความนี้ต้องการนำเสนอโน้ตค้นทางการเมือง ในประวัติศาสตร์ปัญญาไทยโดยเฉพาะทางด้านความคิดการเมือง และเศรษฐกิจสังคม เพื่อค้นหาแนวคิดที่พอจะสร้างให้เห็น พัฒนาการทางความคิดการเมืองในสังคมไทยได้ในระดับหนึ่ง ที่สำคัญอีกอย่างคือพยายามไม่ทำให้การศึกษานักคิดสำคัญ ในประวัติศาสตร์ กลายเป็นพิธีกรรมคือสวดเล่าขานว่ากันไป ตามประเพณีและความเชื่อเท่านั้น หากต้องการอาศัย เนื้อหาและประวัติศาสตร์ชีวิตการทำงานของท่านเหล่านั้นมาช่วยสร้าง บริบทและจำลองภาพในประวัติศาสตร์ให้มีชีวิตชีวขึ้นบ้าง แม้อาจจะทำให้ภาพของความจริงที่สร้างขึ้นใหม่อาจไม่ตรงกับ ความจริงที่คนอื่นเชื่อถือกันมาบ้างก็ตาม

ประเด็นที่เป็นหลักในบทความนี้ คือการพยายาม สร้างกระบวนการทางความคิดของปริติ พนมมยงค์ ขึ้นมา โดยอาศัยภูมิหลังและกรอบความคิดในยุโรปทศวรรษปี ค.ศ. 1920-30 เป็นฉากหลัง จุดหมายใหญ่ในบทความนี้ไม่ใช่ การประเมินความสำเร็จหรือความล้มเหลวของแนวคิดหรือ ทฤษฎีของท่านอย่างหนึ่งอย่างใด หากแต่ที่ต้องการมากกว่า ได้แก่ การที่จะเห็นกระแสความคิดหรือภูมิปัญญาในปัญหา สังคมของนักคิดหรือผู้นำไทย ที่เป็นระบบ มีกรอบและวิธีการที่แน่นอนจำนวนหนึ่ง แนวความคิดการเมืองดังกล่าว เมื่อนำมาพิจารณาในบริบททางประวัติศาสตร์แล้ว จะทำให้นักศึกษาและคนรุ่นหลัง สามารถทำความเข้าใจและรับรู้ใน ภูมิปัญญาของอดีตขึ้นมาได้อย่างเป็นจริงเป็นจัง ไม่ใช่ เป็นการศึกษาอดีตอย่างเป็นพิธีกรรม เพราะไม่อาจสร้างความ เชื่อมต่อในทางความคิดและภูมิปัญญากับคนในอดีต ได้บนพื้นฐานของหลักวิชาการ จึงไม่ใช่การบังเอิญที่ บทความนี้เสนอข้อคิดว่า ความคิดทางการเมืองและสังคม ของ ปริติ พนมมยงค์ นั้น วางจุดหนักอยู่ที่การพยายาม สานสร้างความต่อเนื่องระหว่างระบบประชาธิปไตยใหม่

กับประเพณีธรรมเนียมในการปกครองของสยามแต่โบราณ ส่วนจุดหมายใหญ่นั้นก็คือการสร้างระเบียบสังคมและความมั่นคงของระบอบปกครองที่จะเป็นคุณประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ขึ้นมาให้เป็นผล ในขณะที่ยุคสมัยดังกล่าวกำลังตกอยู่ท่ามกลางวังวนของคลื่นลมแห่งการเปลี่ยนแปลงและขัดแย้งในทุกระดับฯ

บทสรุปสุดท้าย ในการอภิปรายในหัวข้อเรื่อง “ปรีดี พนมยงค์ กับสังคมไทยในอดีตและปัจจุบัน” เนื่องในการฉลอง 100 ปี ชาตกาลของ ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 13-14 มกราคม 2542 ผู้ร่วมอภิปรายได้แสดงวาทะที่สำคัญต่อปฐนียบุคคลของโลกท่านนี้ ซึ่งกองบรรณาธิการมีความเห็นว่าเป็นคำกล่าวที่ถูกต้องและมีความยิ่ง สมควรที่จะนำมากล่าวเป็นบทสรุป ยกย่องไว้ ณ ที่นี้ว่า

“ท่านอาจารย์เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ
ในการวางรากฐานของระบบการเงินการ
ธนาคารของไทย เริ่มต้นตั้งแต่เค้าโครงการ
เศรษฐกิจที่เป็นหลักความเสมอภาค รวมไปถึง
ถึงการจัดทำประมวลกฎหมาย การจัดตั้ง
สำนักงานธนาคารชาติ ซึ่งในปัจจุบันได้แก่
ธนาคารแห่งประเทศไทย”

“ท่านอาจารย์ปรีดีฯ เป็นบุคคลที่พยายามสถาปนานิติรัฐ
(The Rule of Law) ขึ้นในสังคมไทยอย่างแท้จริง
นอกจากนั้นแล้วท่านยังเป็นบุคคลซึ่งได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้
ในทางกฎหมายให้กับคนไทยอย่างกว้างขวางด้วย
ท่านยังคงเป็นบุคคลที่วางรากฐานระเบียบ
บริหารราชการแผ่นดินของไทย ที่ยังคงมี
เค้าโครงให้เห็นดังเช่นในปัจจุบัน”

“ท่านอาจารย์ปรีดีฯ
ยังเป็นผู้ยังเอกราชทางการศาลมาสู่ประเทศ
เราอีกด้วย และอาจจะถือได้ว่า ท่านเป็น
นักอภิวัฒน์ และนักสันติภาพอย่างแท้จริง”

กองบรรณาธิการ

เล่าขาน ถึงท่านปรีดี... ที่บ้านพูนศุข

ในตอนสายของวันจันทร์ที่ 16 มีนาคม 2543 กองบรรณาธิการได้รับอนุญาตจากท่านผู้หญิง พูนศุข พนมยงค์ ให้ไปพบเพื่อสัมภาษณ์ได้ ที่บ้าน “พูนศุข” เลขที่ 172 ซอยสวนพลู ถนนสาทร ซึ่งเป็นตึกโบราณ 2 ชั้น อยู่ท่ามกลางแมกไม้สูงใหญ่ ร่มรื่น ที่นั่นพวกเราได้พบกับ ท่านผู้หญิงพูนศุข ซึ่งขณะนี้อายุ 89 ปี แต่ยังมีสุขภาพดี แข็งแรง คล่องแคล่ว กระฉับกระเฉงกว่าคนในวัยเดียวกันมาก สามารถสนทนากับสมาชิกของเราได้นานเกือบ 2 ชั่วโมง ท่านบอกกับพวกเราว่า ตอนนี้มีโรคหลายอย่าง แต่ได้รักษาตัวโดยพบแพทย์เป็นประจำ

ในการสนทนากันท่านได้เล่าถึงชีวิตครอบครัว “พนมยงค์” ให้ฟังว่า “ดิฉันมีลูก 6 คน คนโต อายุ 70 ปี บริบูรณ์แล้ว สุขภาพไม่สมบูรณ์ ชื่อ **ลลิตา** คนที่ 2 ชื่อ **นายปาล** เสียชีวิตไปแล้วเมื่ออายุได้ 50 ปี คนที่ 3 สอนดนตรีอยู่กับบ้าน ชื่อ **สุดา** คนที่ 4 ชื่อ **สุขปริดา** ทำงานอยู่ต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ คนที่ 5 เป็นผู้หญิงสอนดนตรี ชื่อ **ดุขณี** คนที่ 6 ชื่อ **วาณี** เคยเป็นอาจารย์สอนภาษาจีนที่มหาวิทยาลัยปารีส ปัจจุบันเป็นอาจารย์สอนภาษาจีนในมหาวิทยาลัยในเมืองไทย”

ต่อข้อคำถามเรื่องราวเกี่ยวกับท่านปรีดี ท่านผู้หญิงได้กรุณาเล่าด้วยความเมตตา ว่า.....

ท่านมีความรู้สึกอย่างไร ที่ท่านปรีดีได้รับยกย่องจาก UNESCO ให้เป็นปูชนียบุคคลของโลก

ก็ดีใจเป็นธรรมดา ได้มีการเสนอชื่อตั้งแต่รัฐบาลพลเอกชวลิต ที่นี้คนไทยในเมืองไทยเขียนจดหมายไปคัดค้านถึง UNESCO ที่ปารีส ก็กรณีสวรรคตนั้นแหละ ไม่รู้จักจบจักสิ้น ต่อมารัฐบาล นายชวน หลีกภัย ได้เสนอชื่อนายปรีดีไปยัง UNESCO อีก และแต่งตั้ง ดร.วิเชียร วัฒนคุณ เป็นผู้แทนสำรองในการเสนอชื่อนายปรีดีในที่ประชุมคณะกรรมการกลั่นกรอง ซึ่งผลที่สุด นายปรีดีได้รับการยกย่องให้เป็นบุคคลสำคัญของโลกในช่วงปี ค.ศ. 2000-2001 นำแปลกณะคะ ในช่วงที่กำลังประชุมพิจารณาอยู่นั้น วันหนึ่งเอกอัครราชทูตบราซิลประจำกรุงเทพฯ โทรศัพท์มาจะมาขอพบดิฉัน ท่านทูตบอกว่ารัฐบาลบราซิลมีจดหมายสนับสนุนรัฐบาลไทย ที่แปลกก็คือประเทศบราซิลอยู่ไกลถึงทวีปอเมริกาใต้ ไม่นึกว่าเขาจะรู้จักนายปรีดี ส่วน ดร.วิเชียร ที่ไปประชุมที่ปารีส ก็เล่าให้ฟังว่า ในที่ประชุมกลั่นกรองมี 10 กว่าประเทศ ลูกขึ้นมาพูดสนับสนุนรัฐบาลไทย ผู้แทนญี่ปุ่นซูโบร์ซัวร์ พูดถึงเรื่องนายปรีดีต่อต้านญี่ปุ่น ในสงครามโลกครั้งที่ 2 จนนึกว่าเขาจะคัดค้าน แต่ที่ไหนได้ สุดท้ายเขาสรุปว่ารัฐบาลญี่ปุ่นสนับสนุนการเสนอชื่อนายปรีดี เพราะเป็นผู้ต่อต้านสงคราม ผู้แทนญี่ปุ่นเป็นญี่ปุ่นรุ่นใหม่ที่มีความเข้าใจเรื่องในอดีตดี

ตระกูลพนมยงค์ รู้สึกอย่างไรที่บุคคลสำคัญของตระกูลได้รับยกย่องเป็นบุคคลสำคัญของโลก

ไม่มีความรู้สึกอะไร อยู่อย่างนี้มาแต่ไหนแต่ไรแล้ว ไม่ได้เปลี่ยนแปลง อยู่อย่างนี้มาตลอด แต่ก็ภูมิใจนะ

นายปรีดีบอกอยู่เสมอว่า **การทำความดีย่อมไม่สูญหาย ธรรมะย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม** ความดีของนายปรีดีไม่สูญหาย เช่นประเทศเพื่อนบ้านคือ ประเทศเวียดนาม มอบเหรียญตราให้ดิฉัน ในคำประกาศเกียรติคุณใช้คำว่า **ได้ไปช่วยกอบกู้เอกราชให้เขา** ดิฉันก็ตอบเขาไปว่า เรื่องการกอบกู้เอกราชเป็นเรื่องของประชาชนเวียดนาม ส่วนนายปรีดี ช่วยเหลือเพียงเล็กน้อย เขาเชิญไปสถานทูต รัฐมนตรีช่วยว่าการต่างประเทศเป็นผู้มอบ ต่อมาประเทศลาวก็ให้เหรียญตราอีก รองนายกรัฐมนตรีเป็นผู้มามอบ เขามอบว่า**ได้ช่วยเหลือประเทศเขาในยามที่มีความลำบาก**

ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับจังหวัดอุรยาอย่างไรบ้าง

เป็นเมืองอยู่ข้างน้ำ เมื่อสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายปรีดีได้ไปปรับปรุง เกาะเมืองอุรยา นายปรีดีได้สร้างศาลากลาง สร้างถนน ไม่เคยใช้ชื่อตัวเอง ใช้ชื่อดั้งเดิมแต่โบราณทั้งนั้น ชื่อตำบลอะไร ๆ..... ดิฉันมีความรู้สึกส่วนตัวว่า**อุรยาน่าจะมีอะไรให้นายปรีดีสักอย่าง** ไม่ทราบซิ..... ชาวอุรยาคิดยังไง.....

.....สะพานปรีดีธำรง ตั้งขึ้นในสมัยจอมพล ป. ตั้งเป็นชื่อ นายปรีดีกับหลวงธำรงคนละ **ครึ่งสะพาน** ตอนนี้นายปรีดีก็ตายไปแล้ว ในโอกาสครบรอบ 100 ปี คิดว่าน่าจะมีอะไรสำหรับนายปรีดี ที่อุรยาสักแห่งหนึ่ง มีชื่อให้ปรากฏ วันนั้นไปฐานสมาคมธรรมศาสตร์ ได้พบกับผู้ว่าฯฐิระวัตร กุลละวณิช ได้พูดว่า อยากจะขอซื้อถนนถนนที่ลงจากสะพาน ผ่านหน้าศาลากลางเก่า ท่านตอบว่า ไม่ใช่เรื่องของบ้านเมือง เป็นเรื่องของกรมศิลปากร ไม่ทราบว่า จะมีใครคิดหรือเปล่า ช่วงเชิงสะพานถึงศาลากลางเก่า

ท่านมีความรู้สึกพิเศษอย่างไรบ้างต่ออุรยา

ต้นตระกูลฝ่ายบิดาดิฉันเดิมก็เป็นคนอุรยา สกุล **ณ ป้อมเพชรนะ** แต่ไม่ค่อยได้ไปอุรยาทั้ง ๆ ที่อยู่ใกล้กรุงเทพ ก็มาไปสมัยแต่งงานแล้ว บุพการีทางฝ่ายดิฉันมาอยู่กรุงเทพฯ รับราชการ แต่คุณชวดเคยเป็นผู้ช่วยผู้รักษากรุง แล้วคุณปู่ก็เป็นผู้รักษากรุงเก่าคนสุดท้ายก่อนที่จะจัดระเบียบมณฑล แต่ก่อนเรียกผู้รักษากรุงเก่า ไม่ได้เรียกว่าเจ้าเมืองหรือเทศาอะไร เจ้าคุณโบราณฯ เป็นสมัยหลังการปรับปรุงแล้ว คุณปู่ดิฉันเป็นก่อนยุคนั้น

ชีวิตท่านปรีดี ที่อุรยาเป็นอย่างไร

เป็นครอบครัวชาวนา ต้องไปทำนา อยู่กับบิดา นายปรีดีมีพี่น้อง 8 คน เป็นคนที่ 2 ห่างจาก พี่สาว 7 ปี ชื่อว่า ปรีดี ไม่ได้มีชื่อเล่นอะไร มีพี่สาวคนโตชื่อเก็บ

เวลาเกิดมารดาแทบตาย จึงไม่มีใครเอาใจใส่ ไปเอาใจใส่ มารดา ซึ่งเจ็บหนักเพราะคลอดลูกคนนี้ จนญาติคนหนึ่ง เห็นเด็กร้อง จึงช่วยไว้ ตอนนั้นยังอยู่ในเรือนแพ

ดิฉันกับนายปรีดี เชียด (บิดาของชวด) เดียวกัน คือ เชียดเกริ่นกับแก้ว เชียดมีลูกสาวชื่อปิ่น กับบุญมา ปิ่นไป แต่งงานกับนายจันทัก มีลูกชื่อเกิด แต่งงานกับคุ้ม เป็นพ่อแม่ นายเสียง ซึ่งไปแต่งงานกับลูกจันทน์ มีลูกคือ นายปรีดี ส่วนทางดิฉัน บุญมาแต่งงานกับพระพิทักษ์เทพธานี มีลูกคือพระยาไชยวิชิต (นาค) แต่งงานกับ ม.ร.ว. เจียก ภูมิรินทร์ มีลูกคือพระยาชัยวิชิต (ข่า) แต่งงานกับ คุณหญิงเพ็ง เป็นพ่อแม่ของดิฉัน สรุปรว่าเราเชียดเดียวกัน

ตอนเล็ก ๆ นายปรีดีไปเรียนที่ท่าเรือ ไปอยู่กับ ยายเล็กที่ท่าเรือ อายุ 11 ปี ไปเรียนที่กรุงเทพฯ ไปอยู่ที่ วัดเบญจมฯ เามาฝากพระไว้ แต่ตอนเด็ก ๆ ตัวเล็กมาก ถูกเพื่อนรังแก หกล้มหกลูก เลยต้องกลับไปอยู่อยุธยา เรียนที่โรงเรียนตัวอย่าง เรียนจนจบชั้นมัธยมปีที่ 6 แล้วจะ มาเข้าเรียนโรงเรียนสวนกุหลาบที่กรุงเทพฯ ญาติลูกพี่ลูกน้อง เรียนอยู่แล้ว เขาบอกว่ามาจากหัวเมืองอย่าเรียนชั้น 7 เลย ให้เรียนชั้น 6 นายปรีดีก็เลยไม่พอใจ อุตสาห์ตั้งใจมาเรียน เต็มที่ยังได้เรียนซ้ำชั้นอีก ก็เลยไม่เรียน ออกไปทำนา

ไปช่วยบิดาทำนาที่วังน้อย ตอนนั้นที่วังน้อยยังมีช้างป่าเลย สมัยนั้นไปจากเมืองก็ลำบาก ทำนาอยู่สักปีครึ่งก็มาสมัคร เรียนกฎหมาย มัธยม 6 ก็เข้าเรียนกฎหมาย โรงเรียน กฎหมายสมัยนั้นมี 2 ภาค ภาค 1 กับภาค 2 เรียนไป ได้หน่วยก็สมัครสอบภาค 1 ได้ที่ 1 และต่อมาสมัครสอบ ภาค 2 ในปีเดียวกันนั้น เลยหล่นลงมาได้ที่ 9 อายุ 19 ปี ยังเป็นเนติบัณฑิตไม่ได้ต้องรออีกปี จึงได้เป็นเนติบัณฑิต เมื่ออายุ 20

ความคิดเห็นของท่านปรีดีที่มีต่อชาวนา

ท่านมีความเห็นอกเห็นใจชาวนาว่าลำบาก ท่านก็มี นายทุนขูดรีดค่านา ทั้งยังต้องเสียภาษีรัชชูปการ เพราะฉะนั้นพอมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ก็ดัดเก็บ ภาษีเกี่ยวกับการทำนา แม้เจ้าหน้าที่ยึดเครื่องมือทำนาไม่ได้ และยกเลิกภาษีรัชชูปการ

เรื่องพระเจ้าช้างเผือก ท่านปรีดีแต่งเมื่อไร มีจุดมุ่งหมายอย่างไร

แต่งระหว่างอยู่กระทรวงการคลัง คือ ขณะนั้นใน ยุโรปเริ่มมีสงคราม ท่านก็เลยถือโอกาสหาเวลาซึ่งมีน้อยที่สุด ใช้เวลาวันหยุดไปถ่ายทำเป็นภาพยนตร์ เพื่อแสดงถึง

ความปรารถนาในสันติภาพ

ท่านผู้หญิงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับละครเรื่อง ก๊อสู่อภินิหาร 2475..... อย่างไร

คนแต่งเขาก็เก่งนะ คุณคำณ คุณะดิลก ช่วงนี้คณะนี้ไปอเมริกา จะไปแสดงหลายรัฐ เขาเคยไปแสดงหลายประเทศในยุโรปแล้ว เป็นละครสมัยใหม่ ไม่ต้องแต่งตัวเป็นพิเศษ ไม่ต้องมีฉาก เป็นการแสดงแนวใหม่.....

ขอทราบความคิด ความรู้สึก ในเรื่องความรักชาติ รักประชาชน ของท่านปรีดี

รักนะ รักชาติกันทั้งนั้น แต่ทุกคนอย่าหลงชาติก็แล้วกัน ความรักชาตินี้รักกันทั้งนั้น แต่คงรักธรรมดาเหมือนคนทั่วไป การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 การเสนอเค้าโครงการเศรษฐกิจเพื่อให้ประชาชนอยู่ดีกินดี หรือการจัดตั้งขบวนการเสรีไทยต่อต้านการยึดครองของญี่ปุ่น ก็เป็นตัวอย่างบางเรื่องของความรักชาติรักประชาชนของนายปรีดี

ครอบครัว “พนมยงค์” กับการทำบุญที่วัดพนมยงค์

เราทำบุญเป็นประจำปี เพราะอัฐิของบุพการีอยู่ที่นั่น

เราก็จะไปทำบุญสงกรานต์กัน ในระหว่างที่ไปอยู่ต่างประเทศ เราก็ได้มอบให้ญาติไปทำเป็นประจำ อย่างศาลาการเปรียญก็สร้างด้วยเงินมูลนิธิลูกจันทน์เป็นส่วนใหญ่ คือเมื่อตอนเผาศพนางลูกจันทน์ มีคนเอาเงินมาช่วย เราก็เอาเงินนี้มาซื้อนารอบ ๆ วัดให้เป็นของวัดแต่ในนามมูลนิธิ ยังมีปัญหาเหมือนกัน เป็นที่นา 42 ไร่ หลายแปลง และเมื่อขายได้เอาเงินมาสร้างศาลาการเปรียญ ต่อมาผู้ว่าบรรจง กันตวิรุฒ ก็ดำริจะซื้อที่มูลนิธิอีก แต่ทางวัดขัดขวาง คือไม่ทราบว่าเป็นของใครกันแน่หาว่ามูลนิธิล้มไปแล้ว เราก็มาดำเนินงานมูลนิธิกันใหม่ ไม่ได้ล้มไป ทางไหน ไม่งั้นทางราชการก็ต้องการที่เหมือนกัน มูลนิธิลูกจันทน์ที่จัดตั้งใหม่ มีกรรมการครบถ้วน **ดิฉันเป็นประธานทั้งมูลนิธิลูกจันทน์ และมูลนิธิปรีดี**

บางครั้งก็ไปทอดกฐิน แต่เดิมทอดบ่อย ตอนหลัง ๆ ให้ชาวบ้านเขาทอดกันบ้าง ก็ไม่ใช่ใครพวกลูกศิษย์ธรรมศาสตร์

ทุกปีจะทำบุญสงกรานต์ แต่เราไม่ทำตรงวันสงกรานต์ สงกรานต์มีกลางเดือนเมษา นายปรีดีถึงแก่กรรม วันที่ 2 พฤษภาคม ก็เลยถือโอกาสไปทำทุกวันที่ 2 พฤษภาคม

ท่านคิดว่า ใครคือผู้สร้างเสริมความคิดในการอภิวัฒน์ ประเทศไทยให้แก่ท่านปรีดี

คุณปู่ของดิฉันไปเมืองฝรั่งเมื่อร้อยกว่าปีมาแล้ว
เวลากลับมาก็จะเล่าเรื่องการปกครอง เรื่องทันสมัยของ
เมืองฝรั่งให้คนที่บ้านฟังและตัวคุณปู่เองก็เป็นผู้หนึ่งที่ร่วม
ในการยื่นหนังสือ กราบบังคมทูลรัชกาลที่ 5 ที่ลอนดอน
ขอให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ส่วนนายปรีดีตั้งแต่อายุ
11 ขวบ ก็ได้ยินญาติผู้ใหญ่ทางอยุธยาพูดถึงเรื่อง
“เก๊กเหม็ง” หรือ การอภิวัฒน์ ค.ศ. 1911 ของ ดร. ชุนยัตเซ็น
ในประเทศจีน จึงฝังใจเรื่องนี้มาจนถึงวัยหนุ่มที่คิดจะทำการ
เปลี่ยนแปลงการปกครอง

ใกล้เที่ยงท่านผู้หญิงฯ ได้นำพวกเราชมภาพเก่า ๆ
และของที่ระลึกที่อยู่ภายในห้องรับแขก พร้อมทั้งเล่าความ
เป็นมา และเรื่องราวที่เกี่ยวข้องให้ฟัง ทำให้ชาวคณะของเรา
ปลาบปลื้มกันโดยถ้วนหน้า ต่อจากนั้นได้นำพวกเราไปที่
อาคารที่เปิดสอนดนตรีอยู่ภายในบ้าน ที่นั่นพวกเราได้พบ
กับคุณดุขฎิ พนมยงค์ ธิดาคนที่ 5 วัย 62 ปี ที่ดูงดงาม
จนทำให้สาวใหญ่วัย 50 เศษ ๆ หลาย ๆ คนได้อาย คุณดุขฎิ
ได้กรุณาเล่าถึงงานที่รับผิดชอบในงานฉลองวาระครบรอบ
100 ปี ชาตกาล ท่านปรีดี ให้ฟังว่า

ดิฉันรับผิดชอบฝ่ายศิลปวัฒนธรรม (ดนตรี) เราจะ
จัดกิจกรรม 2 รูปแบบ มีการขับร้องประสานเสียงเพลง
“คนดีมีค่า” คำร้องโดย ดร.จริยวัฒน์ สันตะบุตร ทำนอง
โดยไกรวัล กุลวัฒโนทัย ในงานพิธีสดุดีที่รัฐสภา ในวันที่ 11
พฤษภาคม 2543 เพลงนี้ไพเราะจับใจมากค่ะ การแสดง
ดุริยางค์สากล ประกอบการขับร้องประสานเสียง **ปรีดี
กิตานุสรณ์** ประพันธ์โดย คุณสมเถา สุจริตกุล
ที่ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ในวันที่ 9 พฤษภาคม
2543 โดยมีผู้ร่วมแสดงประกอบด้วยวงดุริยางค์ซิมโฟนี
กรุงเทพฯ คณะนักร้องประสานเสียงจากมหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตและคณะศิษย์ ครูสุตา
ครูดุขฎิ และนักดนตรีรับเชิญจากต่างประเทศ คุณสมเถา
สุจริตกุล เป็นผู้อำนวยการแสดง โดยแบ่งเป็น 4 กระบวน
เป็นการนำ **ชีวประวัติของคุณพ่อ ตั้งแต่เกิด การทำงาน การ
สร้างสรรค์สังคมไทย การถกเถียง และการกลับมาเกิดใหม่**
มาเรียบเรียงเป็นบทคีตะ คุณสมเถา ได้แต่งบทขับร้อง
ประสานเสียง **ภาษาบาลีจาก พระธรรมบท** ดิฉันประทับใจ
ข้อความที่คุณถ่ายทอด สุจริตกุล มารดาของคุณสมเถา
เขียนจดหมายถึงดิฉันว่า

“เนื้อร้องสมเถาใช้ภาษาบาลีทั้งหมดจากหนังสือ
The Dhammapada ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ

พระไตรปิฎก พระพุทธวจนะบางตอนตรงกับ
คุณความดีของคุณลุง (นายปรีดี พนมยงค์)
จึงได้นำคำของ พระพุทธเจ้ามาเป็นเนื้อร้อง
สรรเสริญคุณลุง โดยที่จะไม่มีใครปฏิเสธ
หรือมีความเห็นอย่างอื่นได้เลย”

กองบรรณาธิการได้อ่านบทเพลงที่คุณดุซงกี กล่าวถึง
แล้วเห็นพ้องต้องกันว่า สมควรที่จะนำเนื้อเพลงทั้งสองมา
เป็นบทสรุปแสดงความรู้สึกของครอบครัว “พนมยงค์”
ไว้ ณ โอกาสนี้

กองบรรณาธิการรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง ในความกรุณาของท่านผู้หญิง พูนศุข พนมยงค์
และครอบครัว จึงขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ยอดเขาที่ปกคลุมด้วยหิมะย่อมมองเห็นได้แต่ไกลฉันใด
ความดีของมนุษย์ก็ย่อมมองเห็นได้แต่ไกลฉันนั้น

ข้าฯ จะอดทนและวางเฉยต่อคำนิทราว่าร้าย
เสมือนเช่นช้างศึกที่อดทนและฝ่าฟันศัตรูที่กระหน่ำมา

จงยินดีต่อสิ่งที่รู้ ปกป้องจิตไว้
พาตนเองให้พ้นจากหนทางที่เต็มไปด้วยขวากหนาม
เช่นเดียวกับช้างที่พาตัวเองให้พ้นจากดินโคลน

ผู้ใดที่สละแล้วและวางเฉยต่อคำติฉิน ปราบาส และโชตรวน ด้วยพละอันยิ่งใหญ่เช่นกองทัพแห่งขันติ

ข้าฯ เรียกเขาผู้นั้นว่า พรหมณ์ที่แท้จริง

ผู้ใดเป็นผู้มีญาณอันล้ำลึก ผู้ใดเป็นผู้มีความเฉลียวฉลาดเป็นเลิศ ผู้ใดที่รู้แจ้งถึงมรรคาและอมรรคา

ผู้ใดที่ได้ไปถึง ณ จุดสูงสุดแล้ว

ข้าฯ เรียกเขาผู้นั้นว่า พรหมณ์ที่แท้จริง

พฤษภอันงามเลิศ แก่ล้าวกล้ำ ปราชญ์ผู้สามารถ ผู้ชนะอันปราศจากแล้วซึ่งกิเลส

ผู้ซึ่งได้ชำระล้างมลทินสิ้นแล้ว ผู้ที่ตื่นแล้ว

ข้าฯ เรียกเขาผู้นั้นว่า พรหมณ์ที่แท้จริง

(ซิมโฟนีหมายเลข 4 ปริตีคีตานุสรณ์)

คนดีมีค่า

ใครคือคนดีมีค่า
เมื่อเกิดบรรเจิดบรรจง
ใครคือคนดีคนนั้น
เพื่อประชาชีพร้อมยอมพลี
ใจไม่เคยจะหวั่นไหวคลอน
ตามองไปสู่จุดหมายตรง
เหตไทยนี้ในดวงใจ
ด้วยสมองสองแขนนำความดี
รู้ทุกขรู้ธรรมรักถิ่นเสียสละ
กล้าหาญแม้ทางมีอุปสรรคเพียงไหน
ยังมั่นคงตั้งฟ้า
ใจไม่เคยจะหวั่นไหวคลอน
ตามองไปสู่จุดหมายตรง
เหตไทยนี้ในดวงใจ
ด้วยสมองสองแขนนำความดี
นี่คือคนดีมีค่าปรารภน่านาไทยรุ่งเรือง
ด้วยสมองสองแขนเพื่อแผ่นดิน
ฝากความดีพร้อมพลีชีวิน

อาจแค่คนธรรมดาฟ้าส่ง
ยืนยงเพราะคุณความดี
สร้างสรรค์พิทักษ์ศักดิ์ศรี
รักเสรีพร้อมสู้ภัยไทย
มือไม่เคยจะอ่อนล้าลง
มุ่งดำรงสู่ประชาธิปไตย
ปรารภน่านาไทยให้รักสามัคคี
เพื่อแผ่นดินถิ่นนี้อ้างสมนามไทย
เพื่อแผ่นดินไว้ชื่อลือไทย
ไม่เคยท้อใจ ไม่เคยท้อเลย
เฉิดฉายดวงตะวัน
มือไม่เคยจะอ่อนล้าลง
มุ่งดำรงสู่ประชาธิปไตย
ปรารภน่านาไทยให้รักสามัคคี
เพื่อแผ่นดินถิ่นนี้อ้างสมนามไทย
สมดังจินต์ (สุขสมจินต์)
ฝากความดีพร้อมพลีชีวินเพื่อเมืองไทย
เพื่อเมืองไทย

นิทรรศการภาพศิลปะ รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ เนื่องในวาระครบรอบ 100 ปี ชาตกาล

นิพนธ์ ทวีกาญจน์

ในช่วงวันที่ 14–28 มกราคม 2543 ฝ่ายศิลปวัฒนธรรม คณะกรรมการดำเนินการจัดงานฉลอง 100 ปี ชาตกาล รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ ร่วมกับสถาบันปรีดี พนมยงค์ ได้จัดแสดงผลงานศิลปะ ณ พิพิธภัณฑ์สถานหอศิลป์แห่งชาติ ถนนเจ้าฟ้า กรุงเทพมหานคร โดยมีผลงานของศิลปินอาวุโส ศิลปินอิสระ อาจารย์ผู้สอนศิลปะจากสถาบันศิลปะทุกภูมิภาคของประเทศ จำนวน 64 คน มีผลงาน เข้าร่วมแสดงจำนวน 110 ชิ้น ประกอบด้วยงานด้านจิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ ภาพถ่าย สื่อผสม และศิลปะการจัดวาง

ความร่วมมือของศิลปินในครั้งนี้ กล่าวได้ว่า เกิดจากการตระหนักถึงคุณค่าความดีของนายปรีดี พนมยงค์ ที่เคยสร้างไว้กับสังคมไทย สร้างคุณูปการเป็นอย่างยิ่งกับสังคมนานาชาติ จนองค์การยูเนสโกประกาศยกย่องให้เป็นบุคคลสำคัญของโลกอย่างเป็นทางการ ขณะเดียวกันในวงการศิลปะในประเทศไทย ศิลปินมีเสรีภาพในการสร้างสรรค์ มีเสรีภาพในการแสดงออกอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด ทำให้งานศิลปะมีรูปแบบต่าง ๆ มากมาย เป็นการกระจายการรับรู้ความงามไปสู่สังคมในระดับต่าง ๆ อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ผลพวงแห่งความเติบโตเหล่านี้ ปฏิเสธไม่ได้ว่า ส่วนหนึ่งเกิดจากการอภิวิธน์สังคมของนายปรีดี พนมยงค์ ที่ช่วยผลักดันให้งานศิลปะในประเทศเคลื่อนไหวสู่ความเป็นสากลมากยิ่งขึ้น

จุดมุ่งหมายในการแสดงผลงานศิลปะในครั้งนี้ แม้จะจัดขึ้นในวาระครบรอบ 100 ปี ชาตกาลของรัฐบุรุษอาวุโส แต่ผลงานที่นำมาแสดงมีเรื่องราวหลากหลาย ทั้งที่เกี่ยวข้องกับนายปรีดี พนมยงค์ เรื่องราวธรรมชาติ เรื่องราวของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมและสังคม เรื่องราวที่สะท้อนแนวคิดส่วนบุคคล จนถึงงานแบบนามธรรมที่ไม่แสดงเรื่องราวใด ๆ โดยตรง เป็นนิทรรศการที่ต้องการจะชี้ให้เห็นคุณค่าของงานศิลปะที่มีรูปแบบเฉพาะของศิลปินแต่ละคน อย่างไรก็ตาม แม้ศิลปินจะมีเสรีภาพในการใช้สื่อ วัสดุ และเรื่องราวในการแสดงออก แต่การแสดงผลงานศิลปะในครั้งนี้ เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับหลักและอุดมการณ์ของนายปรีดี พนมยงค์ ปรากฏมากที่สุด แม้จะไม่ปรากฏโดยตรง แต่ก็เห็นภาพสะท้อนในแง่มุมที่น่าสนใจ สื่อและความหมายในงานศิลปะค่อนข้างจะสร้างจินตภาพได้มากกว่าสาขาอื่น ๆ เนื่องจากภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้น เป็นความคิดเฉพาะของศิลปินงานแต่ละชิ้นไม่ได้แปลความหมายโดยตรง ผู้ดูอาจมีอารมณ์ร่วมได้หลายทิศทาง

มีผลงานที่น่าสนใจหลายชิ้นที่น่าจะหยิบยกมากล่าวเชิงวิเคราะห์ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในประเด็นกว้าง ๆ ที่มองเห็นได้ ดังนี้

ชื่อ ชวิน ถวัลย์กัญชชัย | CHAVIN TAWANPIYAYO
ผลงานชื่อ สนามหลวง...ตุลาคม | SANAMLAUNG...OCTOBER
ขนาด ๓๐ X ๒๕ ซม. | 30 x 25 cm.
เทคนิค ภาพถ่าย | PHOTO

ผลงานของ **ชวิน ถวัลย์กัญชชัย** เป็นการนำเสนออย่างง่าย ๆ ตรงไปตรงมา ภาพลูกนกพิราบที่นอนตาย มีเลือดไหลจาก ลำตัวนอนบนพื้นที่เป็นสีแดง เหมือนชโลมด้วยเลือด ภาพ มีชื่อว่า **สนามหลวง...ตุลาคม** เป็นการย้อนรอยไปถึงชีวิต ของนิสิตนักศึกษา ที่พลีชีพกับการเรียกร้องเสรีภาพ แม้ กาลเวลาจะล่วงเลยมานาน แต่ความสูญเสียที่ปวดร้าวเหล่านี้นั้นยังตรึงตราอยู่ในจิตใจของศิลปิน ทำให้เกิด แรงบันดาลใจ ในการสร้างผลงานนี้ออกมา

ชื่อ ทรงพล อูปจิตกุล | SONGPOL OOPATAXKUL
ผลงานชื่อ อิสระภาพ | FREEDOM
ขนาด ๓๖ X ๒๔ ซม. | 36 x 24 cm
เทคนิค อะคริลิก | ACRYLIC

ภาพชื่อ **อิสระภาพ** ของ **ทรงพล อูปจิตกุล** แสดง เรื่องราวง่ายๆ ทรงพลเขียนภาพเป็นนกพิราบที่กำลังบินอยู่เหนือเนินเขาและธารน้ำตก วรณะสีที่สงบเยือกเย็น สื่อความหมายถึงความมีอิสระภาพอย่างแท้จริง

ชื่อ ชาญ อาศรมสาธนา | CHAN ASOMSATTANA
ผลงานชื่อต่อต้านสงครามนิวเคลียร์ | DON'T WANT NEWCLEAR WAR
ขนาด ๑๒๒ X ๑๕๒ ซม. | 122 x 152 cm.
เทคนิค สีน้ำมันบนผ้าใบ | OIL ON CANVAS

ภาพชื่อ**ต่อต้านสงครามนิวเคลียร์** ของ **ชาญ อาศรมสาธนา** แม้จะไม่ได้ขับบอกว่าต่อต้านอย่างไร แต่ภาพได้สะท้อนให้เห็น มหันตภัยอันร้ายแรงนี้ รูปควันทขนาดใหญ่ที่บิดตัวกระจายออกไปบนท้องฟ้ากว้าง ส่วนล่างของภาพ ชาญ สร้างส่วนโค้ง ส่วนของผิวโลก มีใบหน้าของผู้คน และธงชาติของชาติมหาอำนาจ เรียงรายต่อเนื่อง ขณะที่เหนือขึ้นไปมีหัวกระโหลกมนุษย์จำนวนมากมายกกองรวมกันอยู่ เครื่องหมายสวัสดิกะของพรรคนาซี ที่มีธงชาติอเมริกาปักอยู่เหนือสุด เป็นการตอกย้ำถึงอำนาจ และความชอบธรรมที่ชาติเหล่านี้กระทำต่อโลกที่เขาอาศัยอยู่ งานศิลปะของชาญได้สะท้อนความตายอันน่ากลัวที่จะเกิดแก่มวลมนุษยชาติ จากชาติมหาอำนาจไม่กี่ชาติเหล่านี้

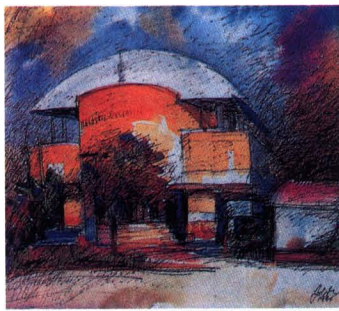

ชื่อ ทวี รัชนิกร
ผลงานชื่อ ครอบครัวนักการเมืองผู้รักชาติ
ขนาด ๒๐๐ x ๑๕๐ ซม.
เทคนิค สีน้ำมันบนผ้าใบ

TAWEE RAJNEEKORN
POLITICAL FAMILY
200 x 150 cm.
OIL ON CANVAS

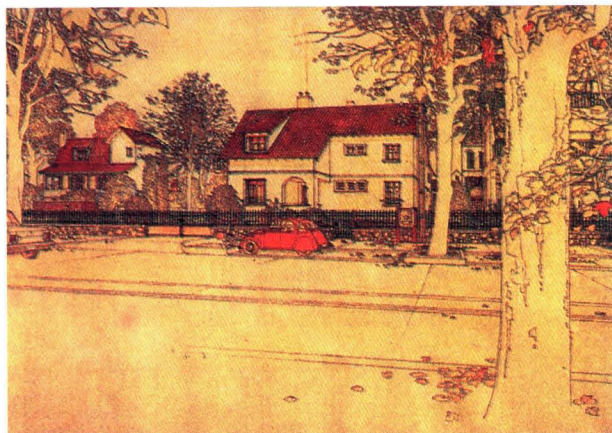
ภาพชื่อ **ครอบครัวนักการเมืองผู้รักชาติ** ของ **ทวี รัชนิกร** เป็นภาพสีน้ำมันขนาดใหญ่ ลักษณะผลงานเป็นแนวลัทธิสำแดงพลังอารมณ์ที่ค่อนข้างจะหนักแน่นชัดเจน เป็นการประจักษ์ความอึดอัดพื้มนของครอบครัวนักการเมืองประกอบด้วยพ่อ แม่ และลูก ที่มีเนื้อเปี่ยมเป็นชั้น ๆ มีเหรียญตราประดับอย่างโก้หรู แต่กลับเปลือยกายเหมือนประจักษ์ความอู้อ้อของตัวเอง ภาพเหล่านี้ทวีใช้ภาพคน 3 คนที่อ้วนพี แทนสื่อความหมายที่ต้องการที่จะบอกถึงระบบครอบครัวในระบบสังคมการเมืองของไทย มันเป็นเพียงสัญลักษณ์หนึ่งที่อาจจะสะท้อนให้เกิดความละอายขึ้นมาบ้าง แต่จะได้ผลเพียงใดนั้น ไม่อาจคาดหวังได้ อย่างไรก็ตาม ภาพเหล่านี้เป็นการบันทึกสภาพของสังคมที่ศิลปินรับรู้ได้อย่างละเอียด

ภาพชื่อ **สถาบันปริดี พนมยงค์** ของ **ทวีศักดิ์ ไยเมือง** และภาพ **บ้านองโดนี** ของ **นิธิ สถาปิตานนท์** ทั้ง 2 ภาพไม่ได้สื่อความหมายที่ซ่อนนัยแต่อย่างใด เพียงแต่ศิลปินได้แสดงความสามารถในการใช้เส้นและสีในการเขียนภาพขั้นพื้นฐาน คุณค่าทางศิลปะจึงเป็นภาพของการบันทึกเพื่อความทรงจำเท่านั้น เช่นเดียวกับภาพชื่อ **ปริดี** ของ **ปางช้าง ทยาหทัย** เป็นการสร้างภาพเหมือน ที่จัดองค์ประกอบใหม่เพื่อให้มีเรื่องราวที่อยากบอก มีลวดลายประดับแบบไทยพื้นหลังเป็นสีธงชาติและพานรัฐธรรมนูญที่อยู่บนสุด ภาพของ

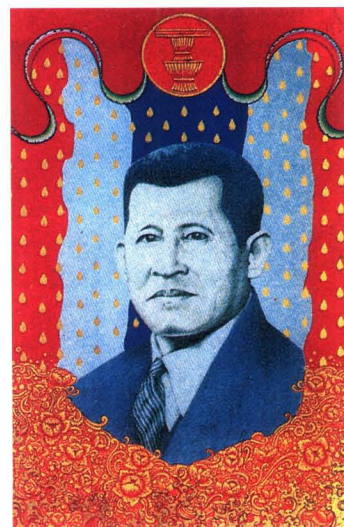
ชื่อ ทวีศักดิ์ ไยเมือง
ผลงานชื่อ สถาบันปริดี พนมยงค์
ขนาด ๕๐ x ๒๗ ซม.
เทคนิค สีน้ำบนกระดาษ

THAVEESAK YAIMUANG
PRIDI BANOMYONG INSTITUTE
50 x 27 cm.
WATER ON PAPER

ชื่อ นิธิ สถาปิตานนท์
ผลงานชื่อ บ้านองโดนี
๑๗๓ ถนนอาร์สติด บร็องด์
องโดนี ประเทศฝรั่งเศส
ขนาด ๔๗ x ๓๔ ซม.
เทคนิค สีและหมึกบนกระดาษขาว

NITHI SATHAPATTANON
ANTONY HOUSE
173 AVENUE ARISTIDE BRIAND
ANTONY, FRANCE
(H.E. DR. PRIDI BANOMYONG'S
FORMER RESIDENCE IN FRANCE)
47 x 34 cm.
COLOUR INK ON WHITE PAPER BOARD

ชื่อ ปางช้าง ทยาหทัย
ผลงานชื่อ ปริดี
ขนาด ๖๒ x ๙๔.๕ ซม.
เทคนิค สีน้ำ

PANGCHANG TYAHATHAI
PRIDI
62 x 94.5 cm
WATER COLOUR

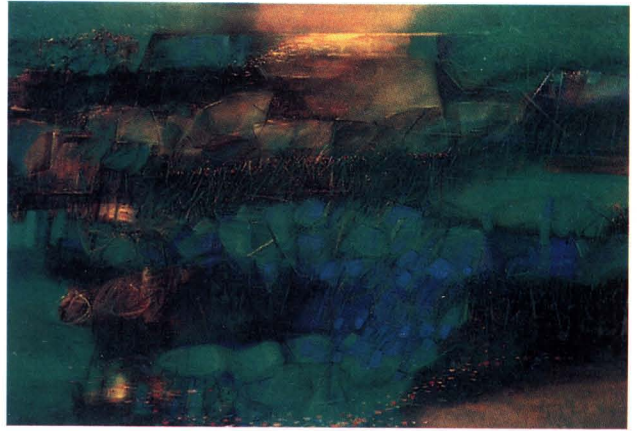
ปางช้าง แม้จะแสดงทักษะทางฝีมืออยู่บ้าง แต่มีลักษณะของภาพประกอบมากกว่าจะเป็นงานศิลปะโดยตรง

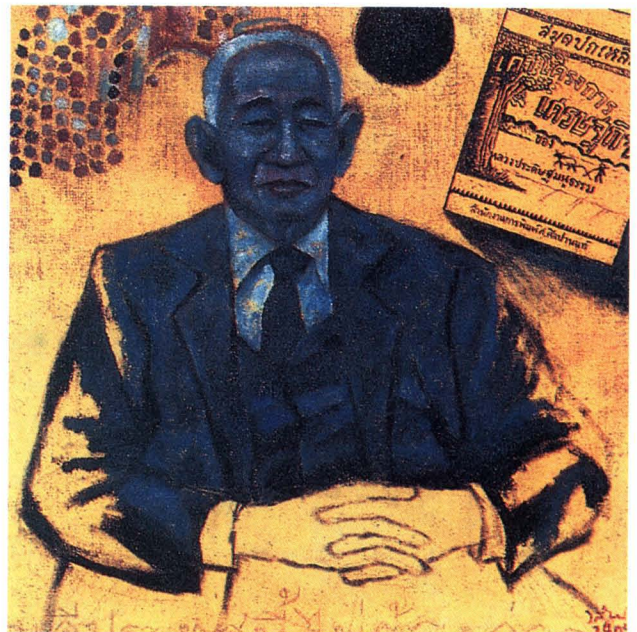
ชื่อ ไพฑูรย์ ดวงใจ
ผลงานชื่อ มนุษย์สนิม ๑
ขนาด ๑๐๐ X ๑๐๐ ซม.
เทคนิค สีนํ้ามันบนผ้าใบ
PHITHURN DOWNGJAI
RUST HUMAN 1
100 x 100 cm.
OIL ON CANVAS

ตรงข้ามกับภาพชื่อมนุษย์สนิม 1 ของไพฑูรย์ ดวงใจ ที่สื่อความหมายไว้ค่อนข้างมาก รูปทรงแปรนัยรูปธรรมนุญที่อยู่บนสุดของภาพ เป็นที่ตั้งของเทียนขนาดใหญ่ที่จุดไว้ เหลือเทียนเพียงเล็กน้อยจนเทียนจะดับ เสมือนความสิ้นหวังในเรื่องประชาธิปไตย ขณะที่ส่วนกลางของภาพ ไพฑูรย์ เขียนเป็นภาพหัวนกพิราบหันไปทางซ้ายและขวาด้านละ 3 หัว สีของนกในช่วงบนเป็นสีของธงชาติไทยที่ค่อนข้างจะเลือนลางต่ำลงมาช่วงล่าง สีกลับคล้ำลง หม่นหมองเหมือนสีของสนิม ส่วนล่างสุด มีรูปร่างเหมือนรูปร่างของมนุษย์ที่ชันชากางมือรับน้ำหนักไว้ทั้งหมด งานของไพฑูรย์มีลักษณะเหนือจริง และไม่ต้องการให้งานอธิบายตัวเองอย่างแจ่มชัด เหมือนงานแนวลัทธินิยมโดยทั่วไป

งานชื่อ ท้องทุ่งเขียว ของ เมธี บุรีภักดี เป็นงานที่แสดงถึงความงามของธรรมชาติล้วน ๆ เมธีสร้างรูปทรงซ้ำซ้อนให้เกิดมิติหลายชั้นเหมือนความซับซ้อนอันมากมายที่มีอยู่ในธรรมชาติ สีที่ป้ายลงไปถูกควบคุมให้อยู่ในวรรณะของสีของพืชพันธุ์ ขณะเดียวกันลำแสงสีทองที่ฉายฉาบลงมาจากเบื้องบน สะท้อนประกายไปทั่ว ทั้งพื้นน้ำ และพื้นหญ้า เมธี สร้างค่าปริสทธิ์สะอาดของธรรมชาติที่งดงามน่าดูอย่างยิ่ง

ชื่อ เมธี บุรีภักดี
ผลงานชื่อ ท้องทุ่งเขียว
ขนาด ๑๗๐ X ๑๒๐ ซม.
เทคนิค สีนํ้ามันบนผ้าใบ
METHEE BURIPAKDEE
GREEN FIELD
170 X 120 cm.
OIL ON CANVAS

ชื่อ วสันต์ สิทธิเขตต์
ผลงานชื่อ คนดีประเทศนี้ไม่ต้องการ
ขนาด ๑๐๐ X ๑๐๐ ซม.
เทคนิค สีนํ้ามันบนผ้าใบ
VASANT SITTHIKEL
THIS LAND DON'T WANT A GOOD MAN
100 x 100 cm.
OIL ON CANVAS

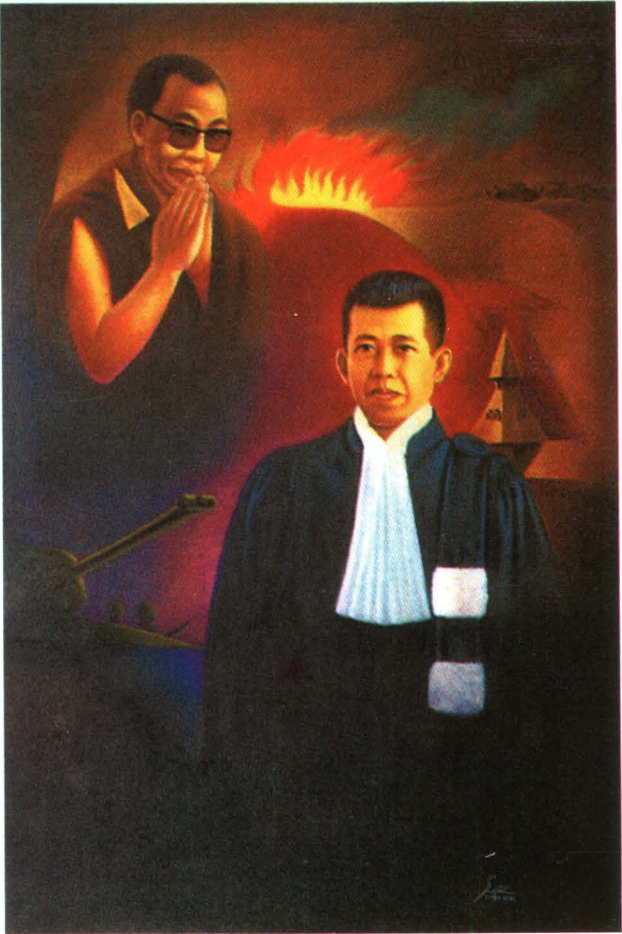
ภาพคนดีประเทศนี้ไม่ต้องการ ของ วสันต์ สิทธิเขตต์ เป็นภาพที่เขียนอย่างง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อน วสันต์ เขียนเป็นรูปร่างของนายปรีดี นั่งอยู่กลางภาพ มือประสานกันไว้ข้างหน้าอย่างสงบ วสันต์ พยายาม เขียนใบหน้าของนายปรีดีอย่างพิถีพิถัน แล้วค่อยป้ายสีน้ำเงินอันหนักแน่นกระจายไปที่เสื้อผ้า ส่วนแขนและมือที่ประสานกันกลับปล่อยให้ทลึงไปกับพื้นของภาพเหมือนจงใจจะเขียนไม่ให้แล้วเสร็จ สมุด

ปกเหลืองอยู่ด้านขวาของภาพถูกจัดเข้ามาลอยๆเพื่อแสดงเนื้อหา เรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจ วงกลมสีดำเหมือนจะบอกถึงความมืดดำของการรับรู้ของบางคน ขณะที่มีการกายวงกลมเล็กๆ กระจายอยู่ด้านซ้ายบนของภาพแสดงการเคลื่อนไหว เพื่อบ่งบอกความเป็นรัฐบุรุษอาวุโสที่ความตึงามไม่ได้จางหายไปกับการรับรู้ของคนอีกมากมาย

ชื่อ ลาวัลย์ อุปอินทร์ | LAWAN UPA-IN
ผลงานชื่อ อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ | PRIDI BANOMYONG
เทคนิค สีน้ำมันบนผ้าใบ | OIL ON CAVAS

ภาพ**อาจารย์ปรีดี พนมยงค์** ของ **ลาวัลย์ อุปอินทร์** แตกต่างไปจากงานของวสันต์โดยสิ้นเชิง ลาวัลย์ เขียนภาพเหมือนปรีดีด้วยความตั้งใจเป็นพิเศษ พิถีพิถันที่จะเก็บรายละเอียด เน้นการให้แสงเงาทุกจุดแม้ผลงานจะสมบูรณ์ในเรื่องของการเขียนภาพเหมือน แต่สิ่งหนึ่งที่งานของลาวัลย์ด้อยไป คือ ภาพค่อนข้างแข็งกระด้าง และขาดความมีชีวิตจิตใจ เช่นเดียวกับภาพชื่อ **อาจารย์ปรีดี และองค์ดาไลลามะ** ของ **สิงห์น้อย พุสวัตต์สถาพร** แม้ความสั่นไหวจัดเจนทาง

ชื่อ สิงห์น้อย พุสวัตต์สถาพร | SINGNOI FUSASWASATAPORN
ผลงานชื่อ อาจารย์ปรีดี และองค์ดาไลลามะ | PRIDI AND DALAI LAMA
ขนาด ๑๐๒ x ๑๕๒ ซม. | 102 x 152 cm.
เทคนิค สีน้ำมันบนผ้าใบ | OIL ON CANVAS

ทักษะจะด้อยกว่าลาวัลย์ แต่ลักษณะภาพแข็งกระด้างไม่ต่างกัน แม้สิงห์น้อยจะสร้างเรื่องราวประกอบมีเปลวไฟ รถถัง แต่การจัดองค์ประกอบค่อนข้างจะขัดตาโดยเฉพาะการนำเอาองค์ดาไลลามะไว้ตอนบนของภาพ แล้วพนมมือไหว้เหมือนแสดงความเคารพลงมายัง นายปรีดี พนมยงค์ ความเป็นเอกภาพของงานจึงขาดหายไปอย่างน่าเสียดาย

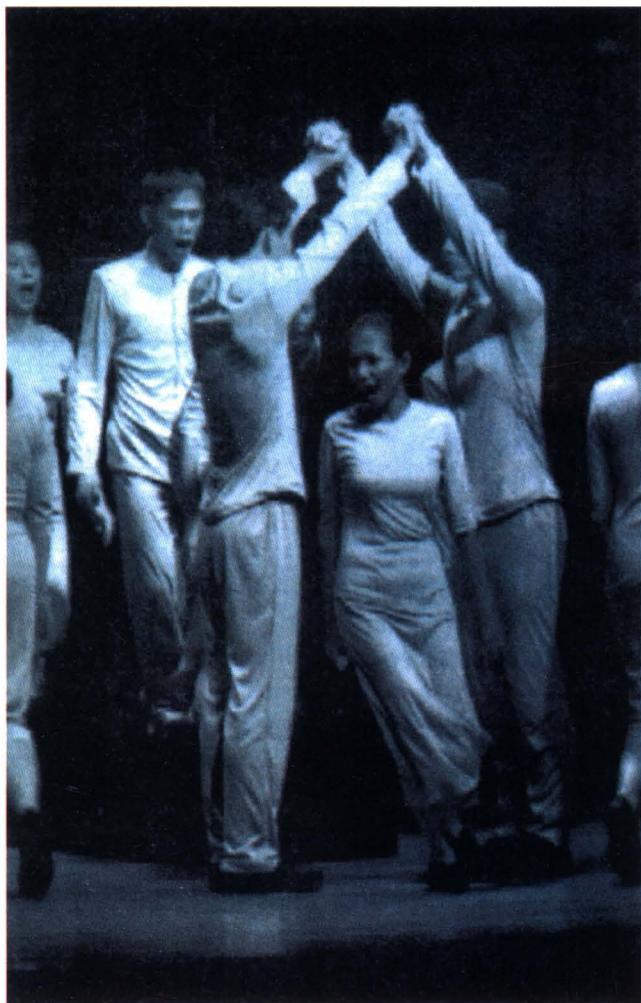
ภาพ **ธรรมกาย** ของ **อำนาจ เย็นสบาย** เป็นงานสีน้ำมันที่แสดงรอยแปรงอย่างอิสระ โครงสีเป็นสีร้อน ทั้งๆที่แสดงเรื่องทางศาสนา สัญลักษณ์ของธรรมกายโดดเด่นอยู่กลางภาพ อำนาจใช้สีเหลือง ป้ายสลัปไปมาเพื่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างรูปและพื้น ความสำคัญของงานชิ้นนี้อำนาจต้องการฟ้องด้วยภาพโดยเขียนเป็นตัวเลขขนาดใหญ่ เจ็ดหมื่นล้านให้ลอยอยู่ด้านหน้าของภาพเพื่อจะบอกถึงงบการก่อสร้างทางถาวรวัตถุทางศาสนาที่มากมายเกินพอดี ในทางศิลปะ งานของอำนาจ มีที่ทน่าชื่นชมในการแสดงออกอย่างง่าย ๆ ค่อนข้างอิสระ แต่ในการสะท้อน

ทางสังคมและศาสนา งานชิ้นนี้เป็นการประจักษ์ ความ
อ่อนแอของคนในสังคม และการเข้าใจหลักธรรมทางศาสนา
ที่แตกต่างกันออกไปอย่างมากจนยากจะแก้ไข

ชื่อ	อำนาจ เ็นสบาย	AMNARD YENSABYE
ผลงานชื่อ	ธรรมกาย	THAMAGAYA
ขนาด	๑๒๔ X ๙๓ ซม.	124 x 93 cm.
เทคนิค	สีน้ำมันบนผ้าใบ	OIL ON CANVAS

งานศิลปะเป็นภาพสะท้อนทั้งด้านความงาม และ
ความอัปยศณ์ได้เสมอ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพของสังคมที่
ศิลปินอยู่ร่วมด้วย เป็นแรงผลักดันให้เขาสร้างสรรค์งาน
ศิลปะออกมา

รีรีข้าวสาร

สองทะนันทข้าวเปลือก

เลือกร้อยใบลาน

คัดข้าวใส่จาน

เก็บเบี้ยใต้ถุนร้าน

คอยระวังคนข้างหลังไว้

- นายกรัฐมนตรีคนที่ 26 จอมพล ป. พิบูลสงคราม.....
(รีรีข้าวสาร.....)
- นายกรัฐมนตรีคนที่ 28 พลโทถนอม กิตติขจร
(รีรีข้าวสาร.....)
- นายกรัฐมนตรีคนที่ 29 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์
(รีรีข้าวสาร.....)
- นายกรัฐมนตรีคนที่ 30 พลเอกถนอม กิตติขจร
(รีรีข้าวสาร.....)
- นายกรัฐมนตรีคนที่ 31 จอมพลถนอม กิตติขจร

คือผู้อั้วฒน์ 2475

ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ศรีธน์วี อยู่สุขชี

ภาพผู้แสดงที่แต่งกายเรียบง่าย ดูสบายตา ด้วยชุดผ้าฝ้ายสีเทาอ่อน เหมือนกันทั้งหญิงและชาย บนเวทีที่ได้รับรางวัล ไร้อีสัน มีเพียงผ้าสีดำทาบแผ่นหลังของเวที จับมือกันร้องเล่นรีรีข้าวสาร ด้วยน้ำเสียงที่ขึงขัง เร้าใจ เมื่อเนื้อร้องกล่าวถึงผู้ใด ผู้แสดงคนนั้นก็จะถูกคล้องไว้ การละเล่นรีรีข้าวสารที่ถูกนำมาใช้เปรียบเทียบกับ การผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันขึ้นครองอำนาจ ทำให้ผู้ชมออกจะงง ๆ กับสิ่งที่ผู้แสดงนำเสนอ แต่เมื่อมีการร้องย้า และผู้ชมได้พินิจพิจารณาการแสดงอีกครั้งหนึ่ง ทุกคนก็ถึงบางอ้อ มีเสียงอุทานจากผู้ชมวัยรุ่นคนหนึ่งว่า

“เขาคิดได้ยังไงนะนี่”

ผู้ใหญ่บางคนเอียงศีรษะ กระซิบกระซาบกันว่า “เอี่ยมจริง ๆ แสดงง่าย ๆ สั้น ๆ แต่ทำให้เข้าใจเรื่องราวได้ง่ายรวดเร็ว ชัดเจนเหลือเกิน”

นี่คือ ฉากรีรีข้าวสาร ที่ทำให้ผู้ชมชาวอยุธยา ประทับใจ และชื่นชมว่าเป็นการนำเสนอละครเวทีที่มีรูปแบบโดดเด่น และเนื้อหาเฉียบคมยิ่งนัก ในการแสดงละคร “คือผู้อั้วฒน์ 2475” ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในวันศุกร์ที่ 11 กุมภาพันธ์ 2543

“คือผู้อั้วฒน์ 2475” เป็นละครเวทีแนวใหม่ ที่เสนอประเด็นความคิดผ่านรูปแบบที่แปลกตา มีเนื้อหาเกี่ยวกับชีวประวัติของนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส และประวัติศาสตร์การเมืองไทยในยุคสมัยนั้น นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 กบฏบวรเดช ขบวนการเสรีไทย ฯลฯ เพื่อนำเสนออุดมการณ์อันบริสุทธิ์ที่จะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมไทยให้ดีขึ้น ในวิถีทางต่าง ๆ พระจันทร์เสี้ยวการละคร ใช้วิธีบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ จากชีวิตและมุมมองของนายปรีดี พนมยงค์ แสดงออกมาเป็น

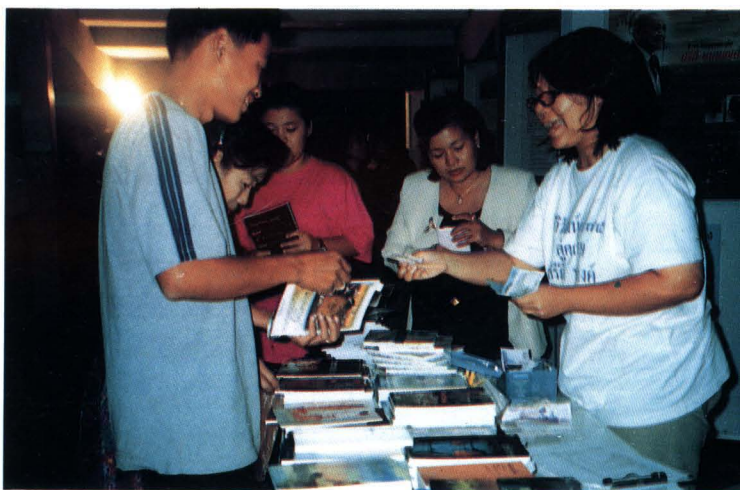
ละคร รวมทั้งสิ้น 15 จาก ได้แก่ จากในประเทศสยาม จากแม่พลอย จากประชุมสภา จากปีศาจ จากความซุลมุน จากประชุมของพหลและพิบูล จากประชุม จากเรือ จากประกาศจับ จากพุนศุข ความรัก จากวิธีข่าวสาร จาก 14 ตุลาและ 6 ตุลา จากนาฬิกา และจากเขียนหนังสือ

ละครเรื่องนี้เคยจัดแสดงมาแล้ว 3 ครั้ง ครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2530 ครั้งที่ 2 เมื่อปี พ.ศ. 2531 ในวาระการจัดหาทุนก่อตั้งสถาบันปรีดี พนมยงค์ และครั้งที่ 3 เมื่อ พ.ศ. 2538 ในวาระการเปิดอาคารสถาบัน สำหรับ การแสดงในปี 2542 เป็นการแสดงตามโครงการละครเวที คือผู้อุบัติวิวัฒน์สัญจรทั่วประเทศ เพื่อร่วมเฉลิมฉลองในวาระครบรอบ 100 ปี ชาตกาล นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสคนแรกของไทย ซึ่งตรงกับวันที่ 11 พฤษภาคม 2543 โดยคณะกรรมการจัดงานฉลอง 100 ปี ชาตกาล นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ภาครัฐบาล และภาคเอกชน ร่วมกับ “พระจันทร์เสี้ยว การละคร” เป็นผู้จัดขึ้น

การนำ “คือผู้อุบัติวิวัฒน์ 2475” สัญจรมาภาคกลาง ของกลุ่มพระจันทร์เสี้ยวการละคร ซึ่งประกอบด้วยนิสิต หนุ่มสาวรุ่นใหม่จากหลายมหาวิทยาลัย ได้เลือกมาแสดงที่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นบ้านเกิดของนายปรีดี พนมยงค์ โดยใช้ห้องประชุมสถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยาเป็นสถานที่จัดแสดง มีการแสดงนิทรรศการ ชีวิตประวัติและผลงาน และจำหน่ายหนังสือเกี่ยวกับ นายปรีดี พนมยงค์อีกด้วย

การประชาสัมพันธ์ว่าจะมีการแสดงละครที่ห้องประชุม ค่อนข้างจะสร้างความฉงนสนเท่ห์ ให้แก่คณาจารย์และผู้สนใจอย่างยิ่งว่า ที่นั่นจะแสดงละครได้อย่างไร และเรื่องนี้จะ เป็นแรงจูงใจประการหนึ่งที่ทำให้ชาวอยุธยาต้องการมาดูว่า เขาจะทำอะไร อย่างไรกัน จึงทำให้มีผู้เข้าชม ทั้งนักศึกษา ครูอาจารย์ และผู้แทนจากหน่วยราชการต่าง ๆ จำนวนกว่า 250 คนเต็มห้องประชุม จนต้องเสริมเก้าอี้

เมื่อถึงเวลา 19.00 นาฬิกา อันเป็นเวลานัดหมาย ท่ามกลางเสียงคุยจ้อกแจ้กจอแจของคนต่างวัย ต่างอาชีพ กว่า 250 คน ภายในห้องประชุมที่ดูแคบไปนิดตา ทำให้ ใจหายใจคิดว่า... เขาจะดูละครกันไหม.....เขาจะคุยกัน เสียงดังไหม.....เขาจะ..... ฯลฯ

การแสดงเริ่มต้นขึ้น โดยมีผู้ออกมากล่าวแนะนำที่มาของการจัดแสดงละคร แนะนำโครงการ 100 ปี ชาตกาล นายปรีดี พนมยงค์ และแนะนำละครเรื่องนี้ว่าต่างจากละครเวทีทั่วไป เป็นละครเอปิก (Epic Theatre) เป็นละครที่ไม่เน้นการเร้าอารมณ์ แต่มุ่งให้เกิดความหมายทางด้านความคิดและสติปัญญาในขณะที่ชม ซึ่งเป็นผลผลิตความคิดของแบร์ทอลท์ เบรคชท์ นักการละครชาวเยอรมัน แล้วเราใจผู้ชมอีกครั้งด้วยการยกคำนิยามของกวีซีไรท์ ศิลปินแห่งชาติ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ที่มีต่อการแสดงละครเรื่องนี้ไว้ว่า **“ละครคือผู้อภิวัฒน์ 2475 คือชั่วโมงประวัติศาสตร์ที่มีชีวิตชีวาที่สุด”**

จากนั้น.....ไฟเวทีก็ดับลง.....มีเสียงร่ำกลองหัดด้วยจังหวะเร้าใจ

เมื่อไฟเปิดละครฉากแรกเริ่มต้นขึ้นด้วยการที่นักแสดงทั้งหมด 12 คน เป็นชาย 6 คน หญิง 6 คน เดินเข้ามาช้า ๆ ด้วยลีลาเนิบนาบ พร้อมกับฮัม และร้องเพลง “คนทำทาง” ของวงดนตรีรัตนกล่า ซึ่งเป็นกวีนิพนธ์ของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์เบา ๆ

*ประวัติศาสตร์อาจมีในหลายด้าน
แต่คนที่ทำงานไม่เคยจะเอ่ยออกนาม
คนที่แบกหามลุยน้ำลุยโคลน คนที่สรรสร้าง
จากป่าเป็นเมือง รุ่งเรืองดังเพียงแวบวิง
ด้วยเลือดด้วยเนื้อของคนทำทาง
ถางทางตั้งต้นให้คนต่อไป*

ถึงตอนนี้ ผู้ชมทั้งห้องประชุมเจียบกริบ เจียบจนแทบได้ยินเสียงหายใจ เพราะเนื้อเพลงที่มีความหมายลึกซึ้ง สอดคล้องกับสาระสำคัญของเรื่องท่วงทำนองเพลงที่เนิบนาบแผ่วเบา แต่แสดงน้ำเสียงของผู้ที่มีความหวัง ความตั้งใจ ประกอบกับลีลาการเคลื่อนไหวที่แปลกตาของผู้แสดง ชวนให้เกิดความคิดคำนึงกว้างไกลถึง.....“ผู้อภิวัฒน์” สายตาของทุกคนจับจ้องอยู่ที่เวทีเบื้องล่าง ภาพผู้แสดงเคลื่อนไหวช้า ๆ อย่างมีความหมาย อันเป็นการแสดงตามแนวทางของ Poor Theatre ที่ยึดหลักว่า หัวใจของการแสดงอยู่ที่ร่างกาย มิใช่องค์ประกอบภายนอกที่ไม่จำเป็น เมื่อเพลงจบผู้แสดงทั้งหมดหยุดยืนเรียงรายรอบ ๆ แท่นลาดเอียงสีดำ ซึ่งใช้เป็นอุปกรณ์สำคัญในการแสดงละครเรื่องนี้ เพราะสามารถยกย้าย ปรับเปลี่ยนไปตามจุดต่าง ๆ ของเวที

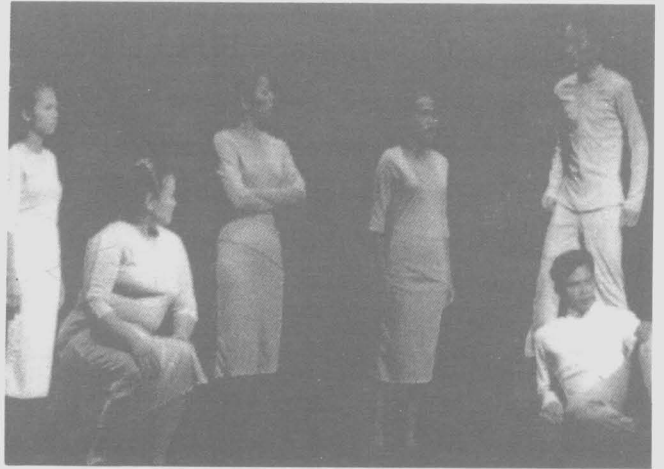
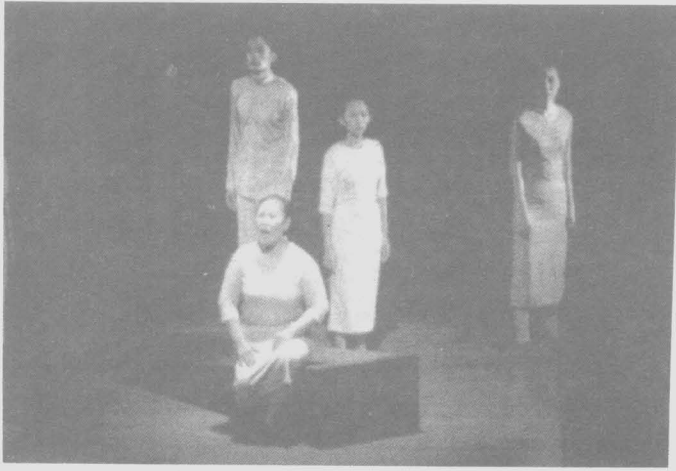

เพื่อให้ตัวละครใช้นั่งบ้าง ยืนบ้าง และใช้สื่อความหมายได้หลายอย่าง นักแสดงหญิงคนหนึ่งก้าวออกมานั่งที่แท่นเล่าเรื่องราวเป็นสัญลักษณ์ที่ซ่อนความหมาย เรื่องการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย และชวนให้ผู้ชมคิดถึง **เส้นทางการอภิวัฒน์สังคมไทย**

.....กาลครั้งหนึ่งมีเด็กเล็กคนหนึ่งขาดทั้งพ่อและแม่นั่งอยู่คนเดียวบนโชดหินใหญ่ของภูเขาสูง ในท่ามกลางความมืดมนนอนธการ วันแล้ววันเล่า เขาเฝ้ารอคอยแสงสว่างของกลางวันที่จะมาเยือน แต่ความมืดมิดยอมนกดยให้เวลากลางวันผ่านเข้ามาได้ โลกทั้งโลกจึงมืดมิดทั้งวันทั้งคืน

.....วันหนึ่งเขาจึงไผบินขึ้นสู่ท้องฟ้ามุ่งตรงไปยังดวงอาทิตย์ด้วยความหวังที่จะนำแสงอาทิตย์มาจัดความมืดให้กลางวันกลับฟื้นคืนมาอีกครั้งหนึ่งแต่เมื่อไปถึงดวงอาทิตย์ก็กลับกลายเป็นเพียงดอกทานตะวันที่เหี่ยวแห้งหงิกงอ เขาจึงไผบินไปหาดวงจันทร์แต่เมื่อเข้าไปใกล้ ๆ กลับพบว่ามันเป็นเพียงแสงสะท้อนจากกระป๋องโลหะเก่า ๆ เขาจึงผละจากดวงจันทร์ไปหาหมู่ดาวเมื่อเข้าไปถึงมันเป็นเพียงแต่ดวงตาของแมลงที่ถูกกักตักติดอยู่บนผืนฟ้า เด็กน้อยจึงต้องกลับมาสู่พื้นโลกอีกครั้งหนึ่ง เมื่อมาถึงก็พบว่าโลกกลับกลายเป็นกองขยะที่ปกคลุมด้วยความมืดมิดตลอดกาล มีแต่เพียงประกายของหิ่งห้อยส่องแสงแวบแวม ซึ่งไม่เพียงพอที่จะขจัดความมืดดำให้หมดไป

.....ทุกวันนี้เด็กน้อยคนนั้นยังนั่งอยู่คนเดียวโดดเดี่ยวในความเงียบท่ามกลางความมืด บางครั้งแหวงหน้าดูท้องฟ้า บางครั้งก้มหน้าดูดิน

ช่วงต่อมา เป็นการแนะนำให้รู้จักตัวละครสำคัญ ซึ่งเป็นผู้กวีฉันทนาในเรื่องนี้ คือ นายปรีดี พนมยงค์ โดยใช้วิธีการ 2 อย่างสลับกันคือ การบรรยาย โดยผู้แสดงประกอบที่ยืนเรียงรายอยู่รอบ ๆ ผู้แสดงเป็นนายปรีดี ซึ่งกึ่งนั่ง กึ่งนอนอย่างสบายใจบนแท่นสามเหลี่ยม และการให้ผู้แสดงเป็นตัวละครนั้น ๆ พูด ซึ่งสามารถใช้เสียงที่ผู้ชมสามารถแยกความแตกต่างได้เป็นอย่างดีว่า ตอนใดเป็นการบรรยาย และตอนใดเป็นบทเจรจาของตัวละครเพราะการออกเสียงที่น่าฟัง มีน้ำหนัก ลีลา จังหวะ แสดงอารมณ์ได้เด่นชัด นับเป็นการแสดงออกด้านการอ่านตีความที่เยี่ยมยอดมากในขณะเดียวกัน ผู้แสดงประกอบอื่น ๆ ก็เคลื่อนไหวร่างกายไปด้วย ในลีลาต่าง ๆ กัน ทำให้ผู้ชมนั่งจ้อง ราวกับถูกสะกดทีเดียว.....

บรรยาย 1

ในบรรดานักเรียนไทยที่ศึกษาในประเทศฝรั่งเศสระหว่างปี พ.ศ. 2463-2470 ปรีดี พนมยงค์ เป็นนักเรียนกฎหมายที่หลักแหลม และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนนักเรียนจนได้รับสมญานามว่า “อาจารย์”

บรรยาย 2

และในช่วงนี้เอง ได้จัดตั้งสมาคมยูเคราสหสมาคม ซึ่งเป็นกลุ่มของนักเรียนไทยในฝรั่งเศสและสวิสเซอร์แลนด์ ปรีดี ได้รับเลือกเป็นเลขาธิการสมาคมเป็นคนแรก

บรรยาย 3

ได้รับเลือกเป็นสภานายกติดต่อกันสองสมัย และที่นี่ยังปรีดี ได้พบ กับประยูร ภมรมนตรี

ประยูร

ผมพบกับคุณปรีดี เมื่อครั้งเป็นสภานายกครั้งแรก เราต่างสนิทสนมกันมากยิ่งขึ้น ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ในหลายด้าน เราต่างเห็นพ้องต้องกันว่า สภาพการณ์ของสยามนั้นจำเป็นจะต้องได้รับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เพื่อแก้ไขภาวะเศรษฐกิจและความอยู่ดีธรรมของสังคม

ต่อมาได้เกิดเรื่องขึ้น คุณปรีดีได้มีข้อโต้แย้งกับพระองค์เจ้าจุลจักรพงศ์ กฤดาการ

จุลจักรพงศ์

ปรีดี แกกำลังเปลี่ยนสมาคมนักเรียนเป็นสหภาพแรงงานหรืออย่างไร

การแสดงดำเนินไปจากแล้วจากเล่าบอกเล่าประวัติ นายปรีดี พนมยงค์ ในช่วงเวลาต่าง ๆ ด้วยวิธีการดังกล่าวแล้ว และวิธีการอื่น ๆ ที่ทำให้ผู้ชมประทับใจ เช่น ระหว่าง การแสดงจะมีการสร้างจังหวะ และขัดอารมณ์ตามแบบ Epic โดยใช้เสียงเคาะเครื่องพิมพ์ดีดประกอบไปพร้อมกับการบรรยายของตัวละคร ซึ่งทำให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกว่าผู้บรรยายกำลังพูดถึงเรื่องราวที่บันทึกไว้ในประวัติศาสตร์มีการใช้เสียง “ขลุ่ย” ผีวล้อ และขัดในละคร ช่วงที่แสดงอารมณ์เศร้าหรืออ่อนไหวแล้วขัดด้วยเสียงกลองแตก และกลองสากลอื่น ๆ เพื่อตัดอารมณ์ของผู้ชมกลับมาในฉากต่อไป

นอกจากนั้นมีการใช้อุปกรณ์ประกอบทางศิลปะด้านการ

ออกแบบไฟที่มีลักษณะเฉพาะ มีการใช้วิธีแยกตำแหน่ง ตัวละคร ด้วยระดับความเข้มของแสงในฉากที่มีตัวละคร เรื่องอำนาจ จะใช้แสงจากฟุตไลท์ทำให้เกิดเงาใหญ่ที่ฉากหลัง หรือในฉากที่นำวรรณกรรมสมัยใหม่มาร้อยเรียง เช่น ฉากสี่แผ่นดิน ฉากปีศาจ มีการใช้สีให้แตกต่างกัน เพื่อให้ผู้ชม เข้าใจว่าไม่ใช่เรื่องหลัก และรู้สึกได้ถึงบรรยากาศที่ แตกต่างกันไป

ได้มีการนำวรรณกรรมมาร้อยเรียงในบทละครเรื่องนี้ถึง 2 เรื่อง โดยได้คัดเลือกเรื่องที่มีเนื้อหาสาระสอดคล้อง กับสาระในเรื่อง “คือผู้อภิวัฒน์ 2475” และเป็นวรรณกรรม ที่คนไทยรู้จักกันดี ทำให้เนื้อหาสาระของละคร มีความเข้มข้นมากขึ้น เรื่องแรกคือ **สี่แผ่นดิน** ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ดังปรากฏในฉากแม่พลอย ซึ่งเป็นฉากภายหลังมีการยืดอกอำนาจโดยคณะราษฎรแล้ว

ช้อย เร็ว ๆ มานี้ แม่พลอย

เพิ่ม แม่พลอย ๆ เกิดเรื่องใหญ่แล้ว

พลอย อะไรกันคุณหลวง เกิดเรื่องอะไรกัน

เพิ่ม เกิดกบฏขึ้นแล้ว

พลอย ดายจริง

เพิ่ม ฉันเห็นมากับตา ทหารเต็มหน้าพระลานไปหมด แล้วนี่ยังใจประกาศที่เขาแจกแต่ข้าว แม่พลอย อ่านเอาเองก็แล้วกัน

พลอย ไม่จริง ไม่จริง อย่าไปเชื่อ คณะราษฎรนี่นะใคร มาจากไหน

เพิ่ม ก็พวกที่เขาคิดการคราวนี้อย่างไรละ ฉันรู้แต่เพียง คนสองคน

พลอย จะทำอะไรกับในหลวง จะฆ่าเจ้าให้หมดหรือ

เพิ่ม ฉันเองก็ไม่รู้ ฉันว่าไม่มีใครรู้ทั้งนั้น ว่าจะเป็น อย่างไรกันต่อไปว่าถ้าสำเร็จ เมืองไทยจะเปลี่ยนรูป การปกครองใหม่มีคอนสติตูชัน

ช้อย มีใครนะ

เพิ่ม ไม่ใช่คน.....ฉันก็ไม่รู้จะอธิบายยังไงถูกเหมือนกัน

พลอย แล้วกัน คุณหลวงยังอธิบายไม่ถูก ฉันจะไปเข้าใจ ได้อย่างไร

เพิ่ม แต่ก่อนนี่ในหลวงท่านอยู่เหนือกฎหมาย แต่ต่อไป นี่เขาจะให้ในหลวงอยู่ใต้กฎหมาย

พลอย ก็เมื่อท่านไม่ยอมละ

เพิ่ม นั่นนะซี มันยุ่งกันใหญ่แน่

พลอย แล้วเจ้านายพระองค์อื่น

เพิ่ม เขาจับเอาไปขังไว้หลายพระองค์แล้ว

พลอย พุทโธเอ๊ย ทำไมถึงรุนแรงอย่างนี้

เรื่องที่สอง คือ **ปีศาจ** ของ เสณีย์ เสาวพงศ์ ซึ่งมี ตัวละครสำคัญคือ สาย สีมา ปรากฏในฉากปีศาจ ซึ่งเป็น ฉากต่อจากฉากแม่พลอย เป็นเรื่องที่นำเข้ามาเสริมเหตุการณ์ ภายหลังที่ นายปรีดี ได้เสนอร่างเค้าโครงเศรษฐกิจแล้ว

ช 1 ผมคิดว่า ควรจะเชิญสุภาพบุรุษผู้นั้นออกไปจาก บ้านได้แล้ว

สาย

มีใครต้องการจะพูดอะไรอีกไหมครับ ถ้าไม่มีใครจะ พูดอะไรแล้ว ผมขอจบกวนเวลาของท่านทั้งหลายในที่นี้สัก เล็กน้อย เพื่อกล่าวข้อความอะไรเพียงนิดหน่อย เพราะคน อย่างผมพูดน่าจะไม่มีใครอยากฟังหรอก ผมเป็นแขกผู้หนึ่ง ที่ได้รับเชิญมาเป็นกาตัวเดียวในฝูงหงส์ ท่านเชิญผมมาด้วยความมุ่งหมายบางอย่างจะนั่นจึงไม่ใช่ความผิดของเจ้ากาตัวนี้ ที่ไม่มีความเจียมตัวเข้ามาปะปนอยู่ในฝูงหงส์ในคืนวันนี้ ผมมีความภูมิใจสูงสุดในวันนี้เนื่องที่เกิตมาเป็นลูกชานา ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศที่จะน้อยอกน้อยใจในโชคชะตา ที่มีได้เกิดในที่สูงในสายเลือดของผู้ดีมีสกุล เพราะนั่นมันเป็น เงื่อนไขที่คนเราได้สร้างขึ้นมา สภาพเช่นนี้มันไม่ยั่งยืนคนทน

อะไรและมันจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาที่ไม่เคยหยุดนิ่ง ท่านไม่สามารถยับยั้งการเปลี่ยนแปลงแห่งกาลเวลาได้ดอก ระหว่างโลกของท่านกับโลกของผมมันก็ต่างกันมากมาย ออกไปทุกที ผมเป็นปีศาจที่กาลเวลาได้สร้างขึ้นมาหลอก หลอนคนที่อยู่ในโลกเก่า ความคิดเก่า ทำให้เกิด ความละเมอหวาดกลัว และไม่มีอะไรที่จะเป็นเครื่องปลอบใจท่าน เหล่านี้ได้ เท่ากับไม่มีอะไรหยุดยั้งความรุดหน้าของกาลเวลา ที่จะสร้างปีศาจเหล่านี้ให้มากขึ้นทุกที ท่านคิดทำลายปีศาจ ตัวนี้ในคืนวันนี้ ต่อหน้าสมาคมชั้นสูงเช่นนี้ แต่ไม่มีทาง เป็นไปได้ เพราะเขาอยู่ยงคงกระพันยิ่งกว่าเทพเจ้า เพราะ เขาอยู่ในเกราะกำบังแห่งกาลเวลา ท่านอาจจะเหนียวรั้ง อะไรไว้ได้บ้างบางอย่างชั่วครั้งชั่วคราว แต่ท่านไม่สามารถ จะรักษาทุกสิ่งทุกอย่างไว้ได้ตลอดไป โลกของเราเป็น คนละโลก โลกของผมเป็นโลกของธรรมดาสามัญชน

ในบางฉากมีการนำเสนอสาระที่ลึกซึ้ง โดยนำเรื่องราวทั้งที่เป็นเรื่องเดิม เรื่องใหม่ และเรื่องปัจจุบันมารวมกัน ทำให้ผู้ชมต้องนำประสบการณ์เดิมออกมาช่วยทำความเข้าใจ สิ่งที่คุณแสดงเสนอ

พลอย คุณชาย คุณหลวงจะให้ฉันทำยังไง อัน อัน ทำไม่ต้องทะเลาะเบาะแว้งกันด้วย อ้อตลก ช่วยพี่เขาหน่อยไม่ได้หรือ คุณชายฉัน ไม่เข้าใจเลย

ปรีดี แม่พลอย ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ไม่มีใครสามารถหยุดยั้งมันได้หรอก ถ้าหากฉันไม่ทำการเปลี่ยนแปลง การปกครองในวันนี้ ในวันข้างหน้าก็ต้องมีคนทำ

พลอย คุณชายคึกฤทธิ์สร้างฉันขึ้นมา แล้วจะให้ฉันทนอยู่ได้อย่างไร ได้อำนาจของพวกจาบจ้วงราชวงศ์

คึกฤทธิ์ แม่พลอย แม่พลอยเชื่อฉันสิ ฉันจะไม่ยอมให้อำนาชพวกนี้มีความจำเริญขึ้นในแผ่นดินหรอก แล้วแม่พลอยคอยดูต่อไปก็แล้วกัน

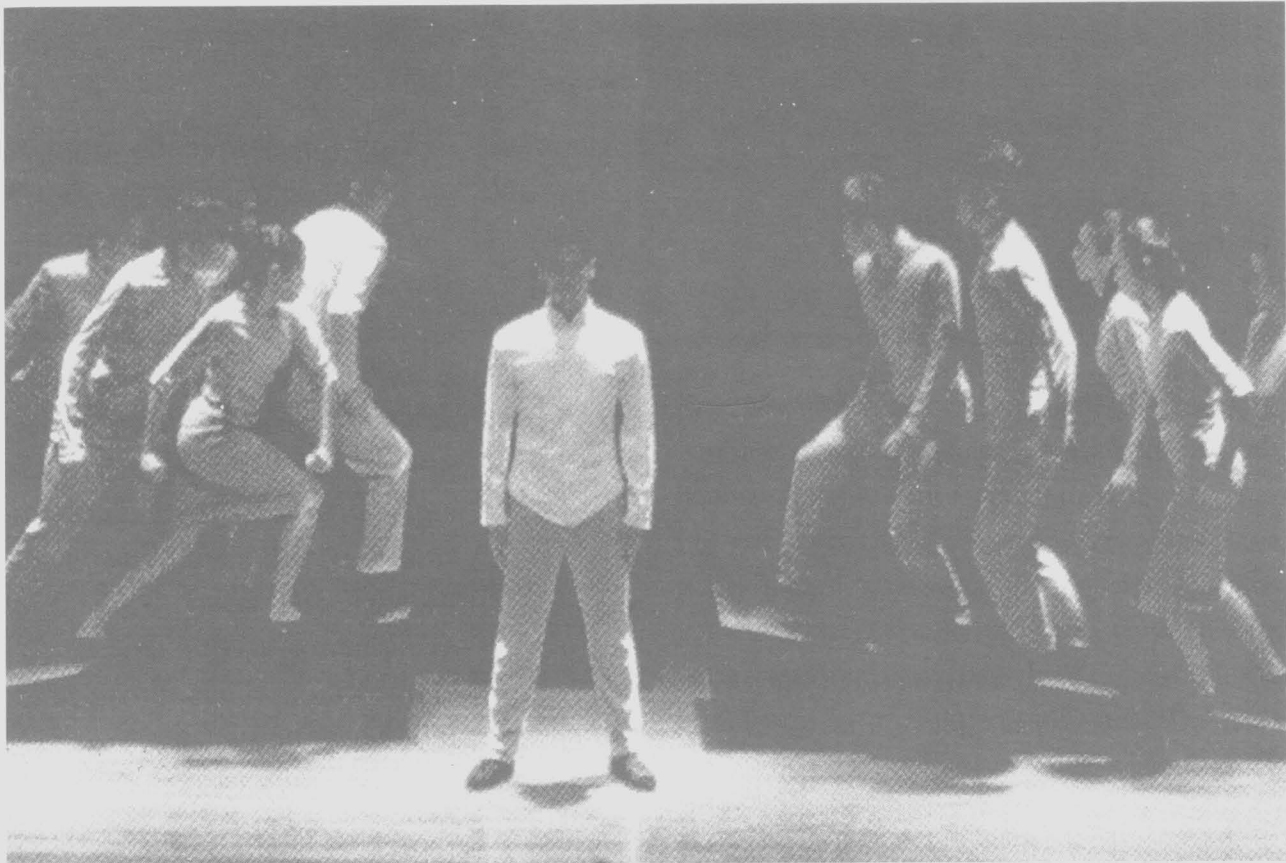
บทเจรจาบางตอนในฉากปีศาจ ช่วยเสริมให้เห็นความคิดที่ขัดแย้งกัน อันเป็นปมปัญหาได้อย่างชัดเจน

ปรีดี จะเอาอย่างไรกันแน่ จะรับโครงการฯ ทั้งหมด หรือจะรับเพียงส่วนย่อยของโครงการฯ โดยไม่มีนโยบายหลัก การตั้งโรงสีจะตั้งอย่างลิเบอรัลก็ได้ โซเซียลลิสต์ก็ได้ เราไม่ได้รับทรัพย์สินผู้ใด เราไม่ได้เอาเงินของราษฎรมาแบ่งปันกัน เราไม่ได้เอาผู้หญิงมาเป็นของกลาง เราไม่ได้บังคับหรือเกณฑ์คนทั้งหมดให้ทำงานให้กับสหกรณ์ของเรา เราไม่ได้เกณฑ์คนให้มาเป็นทาส แต่เราบังคับคนที่ไม่มีข้าวกินให้มีข้าวกิน บังคับให้คนที่ไม่มีที่อยู่อาศัยให้มีบ้านอยู่อย่างสบาย บังคับให้คนที่ตกทุกข์ได้ยากให้มีความสุข เหล่านี้ข้าพเจ้าไม่เห็นเป็นการเสียหาย

มโน ถ้าความเห็นไม่ลงรอยกัน ให้ยื่นประมุขต่อผู้ก่อการฯ แล้วเสนอต่อคณะรัฐมนตรี ถ้ารัฐบาลมีความเห็นทางข้าพเจ้า ให้หลวงประดิษฐ์ประกาศโครงการเศรษฐกิจในนามของตนเอง อย่าให้ราษฎรเข้าใจผิดว่ารัฐบาลจะทำอย่างนั้น ขอให้เข้าใจว่าหลวงประดิษฐ์ไม่ใช่ผู้ชี้ขาดในคณะรัฐมนตรี ปิดประชุม

แต่สิ่งที่ทำให้ผู้ชมเงยบั้น และจับจ้องอยู่ตลอดเวลาด้วยความสนใจ และเพลิดเพลิน น่าจะเป็นลีลาของผู้แสดง เพราะสาระของละครส่วนใหญ่จะถูกตีความผ่านท่าทางการเคลื่อนไหวร่างกายที่เด่นชัด ดังงาม จนมีผู้กล่าวว่า **นักแสดงเคลื่อนไหวร่างกายกับภาพวาดบนฉากละคร** ละครเรื่องนี้มีการใช้ถ้อยคำไม่มากนัก แต่ความหมายของถ้อยคำจะชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อทำความเข้าใจ ลีลาท่าทางที่ผู้แสดงแสดงประกอบ ซึ่งสามารถทำได้อย่างน่าดูมาก เช่น เมื่อพูดถึงชวานา นักแสดงอื่น ๆ ก็จะแสดงท่าทางประหนึ่งผู้แสดงคนหนึ่งเป็นควาย อีกฝ่ายหนึ่งเป็นนายทุนโดยกระทุ้งเท้า ส่งเสียงดังฮือ ๆ ๆ... ทำให้ผู้ชมทราบชวานาถูกกดขี่โดยนายทุน

เพลงประกอบเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ พระจันทร์เสี้ยวการละคร ได้นำมาใช้ไม่มากนัก แต่ทุกเพลงจะสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง เป็นเพลงที่คนไทยรู้จักกันดี ทำให้เรื่องดำเนินไป

ได้รวดเร็ว ช่วยสร้างความเข้าใจ และสร้างบรรยากาศได้ดี นอกจากเพลงคนทำทาง ในฉากในประเทศสยามแล้ว ก็มี เพลง La Marseillaise (เพลงชาติฝรั่งเศส) ในฉากเดียวกัน เพลงมอญดูดาว เพลงมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพลง ตันตระกุลไทย เพลงสยามมานุสติ ในฉากประชุม เพลง สู้ไม่ถอย เพลงนกสีเหลืองเพลงแองแดร์นาซ็องนาล ในฉาก 14 ตุลาคม และ 6 ตุลาคม

แต่ละเพลงที่นำมาประกอบการแสดง จะสร้างอารมณ์ และบรรยากาศแตกต่างกัน ทำให้ผู้ชมตกอยู่ในภวังค์ความคิด โดยเฉพาะผู้ชมที่ค่อนข้างสูงวัย จะหวนคิดถึงประสบการณ์ ที่ตนเคยประสบมา

14 ตุลาคม พุทธศักราช 2516 ถนนทุกสายมุ่งสู่ ธรรมศาสตร์ ประชาชนทุกชนชั้นร่วมแรงร่วมใจกันเรียกร้อง เสรีภาพ ประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญ รัฐสภา ภายหลังถูก เข้ายับยั้งโดยห้อมล้อมทหารมาเป็นเวลา 20 ปี เพลง "สู้ไม่ถอย"

สู้เข้าไปอย่าได้ถอย

มวลชนคอยเอาใจช่วยอยู่

รวมพลังทำลายเหล่าศัตรู

พวกเราสู้เพื่อความยุติธรรม

เราเดินเคียงบ่าเคียงไหล่

สู้เข้าไปด้วยใจมุ่งมั่น

เขาจะฟาดเขาจะฟัน

พวกเราไม่พรั่นพวกเราสู้ตาย

สู้เข้าไปอย่าได้หนี

เพื่อเสรีภาพอันยิ่งใหญ่

รวมพลังของเราเหล่าชาวไทย

สู้ขาดใจพวกเราเสรีชน

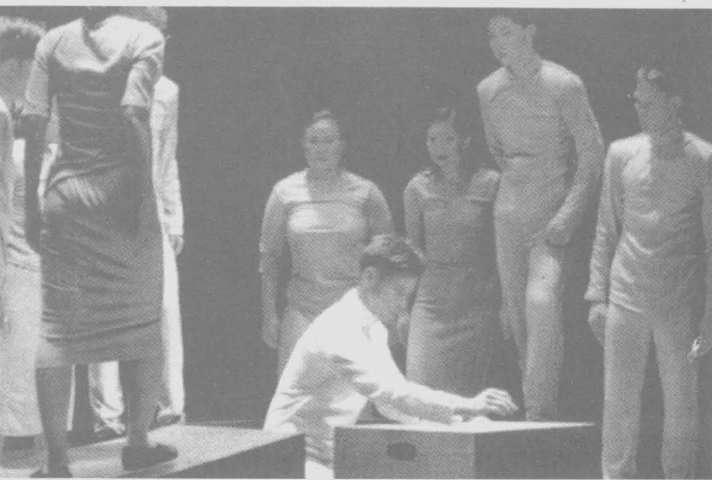
เมื่อมาถึงฉากนาฬิกา ซึ่งเป็นฉากรองสุดท้าย มีการ บรรยายเพียง ตอนเดียว แต่ให้ข้อคิดเตือนสติแก่ผู้ชม ในเรื่อง อนิจจัง

เสียงนอก

เสียงนาฬิกามันดังอยู่ตลอดเวลา เวลาเร่งรัด ไปข้างหน้าไม่มีอะไรหยุดยั้ง แล้วเราจะถึง ยุคมิคสัญญี ยุคศรีอารยเมตไตรย เวลา เป็นสิ่งสมมติเท่านั้น สิ่งทั้งหลายในโลกนี้มีได้ นิ่งอยู่กับที่ ทุกสิ่งมีอาการเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดยั้ง ชีวิตย่อมมีด้าน บวกกับด้านลบมีส่วนใหม่ที่กำลังเจริญงอกงาม กับส่วนเก่าที่เสื่อม ซึ่งกำลังดำเนินไปสู่ความ สลายแตกดับ มนุษยสังคมก็เช่นกัน ดำเนิน

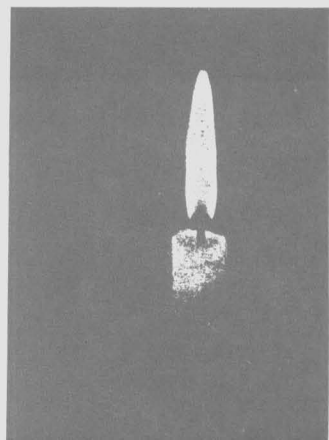
ไปตามกฎอนิจจังระบบเก่าย่อมดำเนินไปสู่
ความเสื่อมสลาย ระบบใหม่เข้ามาแทนที่เช่น
เดียวกับสังขารทั้งหลาย จงอย่ายึดมั่นถือมั่น

อองโดนี ชานกรุงปารีส ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสของ
ประเทศไทยได้ถึงแก่กรรมอย่างสงบด้วยโรคหัวใจวาย
ก่อนหน้าครบรอบอายุ 83 ปี เพียง 9 วัน

บรรยาย 2

เปลวเทียนทอแสงเจิดจ้าในความมืด
น้ำตาเทียนหล่นไหลสู่เบื้องล่าง
เทียนเล่มหนึ่งที่ยอมเผาผลาญตัวเองตลอดชั่วอายุขัย
เพื่อฉายแสงสว่างให้ปรากฏ
หดสั้นลงทุกที ๆ
จนกระทั่งดับมืดไปในที่สุด

ไฟเวทิดับมืดเสียงถอนหายใจ...
เสียงปรบมือ....กราว...ยาวนาน

ไม่มีงานเลี้ยงใดไม่เลิกลา ในที่สุดเราก็มารู้จักจากสุดท้าย
จากเขียนหนังสือ ซึ่งเป็นฉากที่ทำให้ผู้ชมอึดอัด หายใจ
แทบไม่ออกด้วยความอึดอัด เพราะบนเวทีเป็นภาพยนตร์ปรีดี
ซึ่งมีฉากปริศนา ท่าทีประจักษ์ผู้สูงอายุนั่งเขียนหนังสือ
บนแท่นสี่ด้านอันเดิม รอบกายมีผู้แสดงทั้งหมดยืนเรียงราย
บังยืบบนพื้นเวที บังยืบบนแท่นสี่ด้านในระดับสูงต่ำต่างกัน
แต่สายตาทุกคู่จะจับจ้องที่ นายปรีดี ทุกสิ่งสงบเงียบ
แล้วละครเรื่องนี้ได้ปิดฉากลงด้วย

เสียงนอก (ปรีดี)

มีบางเรื่องที่ผมรู้แต่บังเอิญเข้าลักษณะของคำพังเพย
โบราณที่ว่า เป็นเรื่องที่พูดไม่ออกบอกไม่ได้ ผมก็ต้องขอผลัด
ไปในโอกาสที่สถานการณ์อำนวยให้พูดออกบอกได้ ถ้าหาก
โอกาสนั้นยังไม่เกิดขึ้นในอายุขัยของผม ก็ต้องเป็นเรื่องของ
ประวัติศาสตร์ประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติมิได้หยุดชะงักลง
ภายในอายุขัยของคนใดหรือเหล่าชนใด ประวัติศาสตร์จะ
ดำเนินต่อไปในอนาคตโดยไม่มีสิ้นสุด ดังนั้น ขอฝากไว้แก่
ท่าน และชนรุ่นหลังที่ต้องการสัจจะ เป็นผู้ตอบให้ด้วย

บรรยาย 1

วันที่ 2 พฤษภาคม 2526 เวลา 11.55 น. ณ ตำบล

เมื่อจบการแสดง รองผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นายพระนาย สุวรรณรัฐ เป็นผู้แทนของชาวอยุธยา มอบช่อดอกไม้ และของที่ระลึกให้แก่ผู้แทนผู้แสดง และได้มีการแนะนำ คุณนิมิตร พิพิธกุล ผู้กำกับการแสดงคนเก่งที่ทำให้เราได้ชมละครที่เพียบพร้อมด้วยเนื้อหาสาระ แต่สนุกสนาน เพลิดเพลิน และด้วยเสียงเรียกร้องของผู้ชมที่ยังติดใจในฝีมือการแสดง ขอให้ผู้แสดงทุกคนแนะนำตัว ซึ่งเรียกเสียงเฮฮา ครื้นเครงเป็นระยะ ๆ เมื่อมีการถามแม้กระทั่งหมายเลขโทรศัพท์ หรือ เพจเจอร์ ของนักแสดงหญิง-ชายที่เราติดใจ แต่มีหลายคำถามที่แสดงว่า ผู้ชมประทับใจการแสดงครั้งนี้มาก อาทิเช่น รองผู้ว่าราชการจังหวัดฯ นายพระนาย สุวรรณรัฐ ซึ่งทราบดีว่าละครเรื่องนี้เคยแสดงมาหลายครั้งแล้ว ได้ตั้งคำถามว่า

“ได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการแสดงจากเดิมหรือไม่อย่างไร ?”

และคำถามจากวัยรุ่นชาวอยุธยาว่า

“มีวิธีการคัดเลือกตัวแสดงอย่างไร ?”

“ทำอย่างไรจึงจับได้แม่นยำอย่างนี้ ?”

“มีวิธีการอย่างไรจึงออกเสียงได้น่าฟัง และสอดคล้องกับเรื่อง ?”

ซึ่งได้รับคำอธิบายที่ชัดเจน และทำให้ทุกคนเกิดความรู้สึกตรงกันว่า กว่าจะเป็นละครสั้น ๆ เพียง 1 ชั่วโมง 20 นาทีที่ได้ชมไปแล้วนั้น ผู้แสดงต้องใช้ความพยายามและความสามารถมากเพียงใด และได้ข้อสรุปว่าผู้แสดง 12 คนบนเวทีนั้นคือ **หวักระที** เพราะคำตอบที่ได้ก็คือ

“ก่ว่าจะเป็นอย่างนี้ ไม่ใช่เรื่องง่ายเลย เพราะเริ่มต้นจากการที่สภานักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ประกาศรับสมัครนักแสดงละครเวที เพื่อคัดเลือกนักศึกษาเข้าร่วมโครงการ โดยมุ่งหวังที่จะสร้างนักแสดงรุ่นใหม่ขึ้นเฉพาะสำหรับโครงการ มีนักศึกษาเข้าร่วมสมัครทั้งสิ้น 100 คน และเข้าร่วมการฝึกฝนโดยเริ่มต้น Warm up ร่างกายในลักษณะการฝึกการหายใจ การปรับการเคลื่อนไหว การฝึกทางด้านพลัง Force & Dynamic จากนั้นนักศึกษาจำนวนเกือบ 100 คน ลดเหลือเพียง 15 คน หลังจากฝึกร่างกายที่ค่อนข้างหนัก และใช้เวลาจนถึง 1 ปี จึงคัดเลือกได้นักแสดงหลัก เป็นชาย 6 คน หญิง 6 คน ต่อมาในปลาย พ.ศ. 2541 พระจันทร์เสี้ยวการละครได้เปิดรับสมัครนักศึกษาสมทบเพิ่ม โดยการอบรมเชิงปฏิบัติการอีก เมื่อได้นักศึกษาคืบตามความต้องการแล้ว ก็เริ่มฝึกซ้อมอย่างหนักอีก

โดยเริ่มจากการฝึกการแสดงอย่างมีพลัง อ่านตีความ ทำความเข้าใจกับบทละคร อย่างละเอียดมากขึ้น เป็นเวลา 2 เดือนเต็ม กว่าที่จะได้รับการกำหนดว่าเป็นผู้แสดงตัวใด ต้องฝึกและลองจนผู้กำกับเห็นว่าเหมาะสม จึงจะได้รับมอบหมายให้แสดงในบทนั้น”

สำหรับคำถามที่ชาวอยุธยาถามว่า

“รู้สึกอย่างไรบ้าง เมื่อมาแสดงที่อยุธยา ?”

ก็ได้รับคำตอบว่า

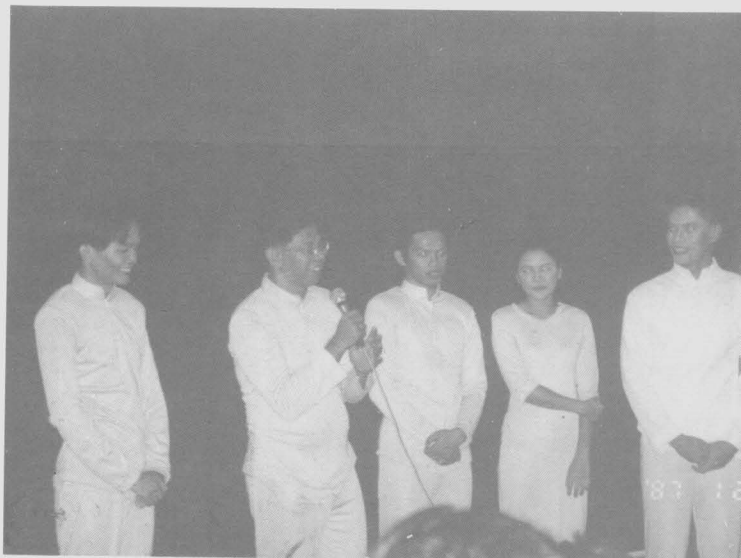
“ตื่นเต้นทุกครั้งที่ได้แสดง แต่ที่อยุธยาตื่นเต้นมาก และภูมิใจมาก เพราะได้มาแสดงที่บ้านเกิดของท่านปรีดี ซึ่งเป็นผู้ก่อวิวัฒน์ในละครเรื่องนี้”

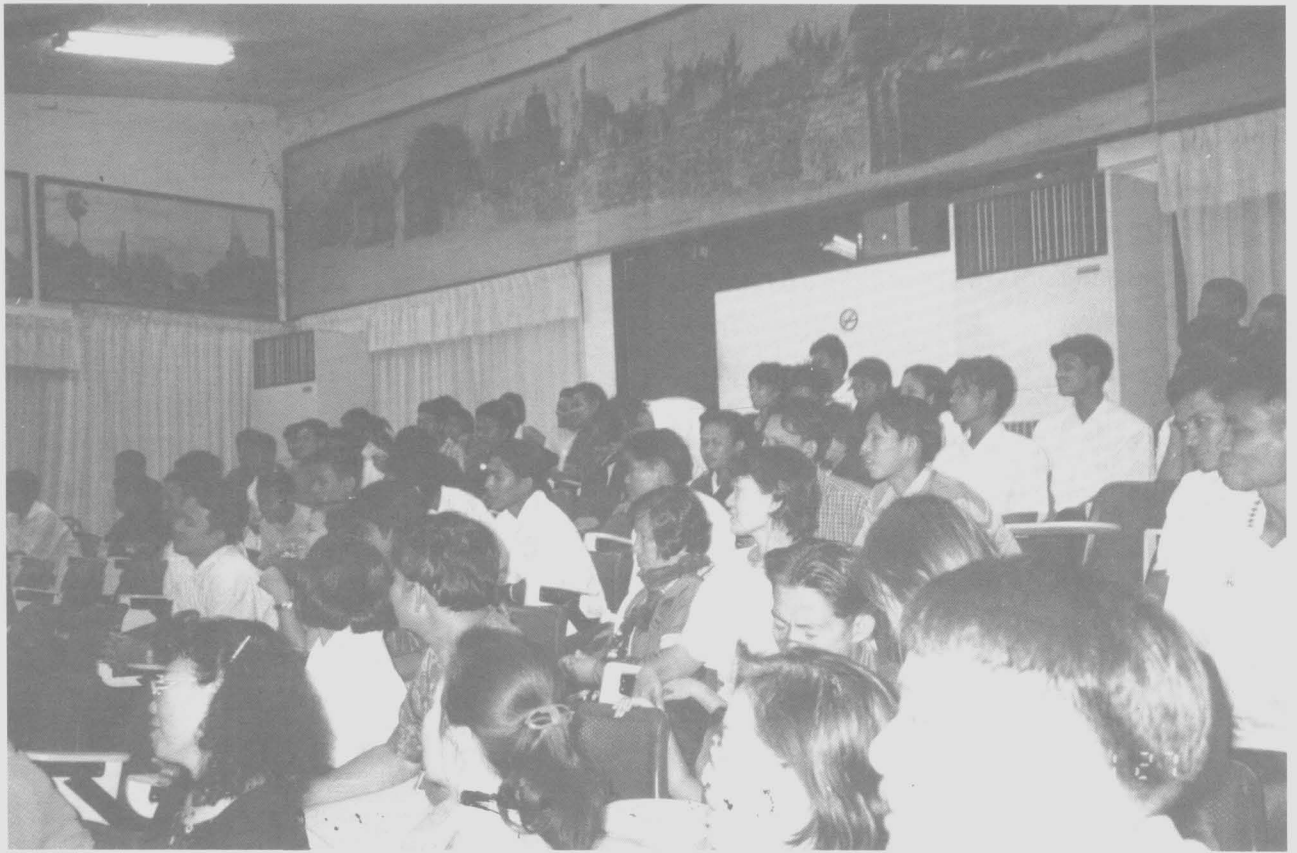
หลังจากได้พูดคุย ซักถามอย่างเป็นกันเอง **ชาวพระจันทร์เสี้ยวการละคร และ ชาวอยุธยา** ก็ได้ลากันไปด้วยบรรยากาศอันอบอุ่น และสดชื่น เพราะมีความสุขกันถ้วนหน้า ทั้งผู้แสดงและผู้ชม แต่แน่นอนที่สุด สิ่งที่จะครึกอือกือวิวัฒน์ 2475 ได้มอบไว้ให้ชาวอยุธยาก็คือ ความรู้ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความทรงจำที่ดี ความภาคภูมิใจ และทำให้หลายคนเก็บไปคิดต่อ.....

เมื่อได้พูดคุย สอบถามชาวอยุธยาที่มาชมละครเรื่องนี้ว่ามีความคิดเห็นและความรู้สึกอย่างไรก็ได้คำตอบหลากหลายที่น่าสนใจ ดังนี้

คุณณรงค์เดช รัชต์ดำรงค์เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 6 สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา บอกว่า

“ก่อนอื่นต้องขอชมเชยว่า ละครเรื่องนี้สามารถเก็บรายละเอียดเกี่ยวกับท่านปรีดีและเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ได้ครบถ้วนสมบูรณ์มาก เมื่อมีโอกาสได้รำลึกถึงอีกครั้งเท่ากับเป็นการช่วยเตือนถึงสิ่งที่เกิดขึ้น ช่วยทำให้รู้สึกที่บ้านเมืองเรานั้น กว่าจะเกิดอะไรขึ้นมาสักอย่างต้องอาศัยความพยายาม การต่อสู้ ไม่ใช่ในด้านอาวุธหรือพลังกำลัง แต่เป็นด้านความรู้ความสามารถ สภาพบ้านเมืองกว่าจะเป็นอย่างทุกวันนี้คนรุ่นก่อนอย่างท่านปรีดีต้องฟันฝ่าอุปสรรคมากมาย โดยเฉพาะการที่คนเราจะทำอะไรไปในทางที่พัฒนาจากระบบหนึ่งไปสู่อีกระบบหนึ่ง มักจะถูกกล่าวหาและไม่ได้รับการยอมรับคนสมัยก่อนมองท่านเป็นผู้ล้มล้างระบบซึ่งข้อเท็จจริงท่านต้องการพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองขึ้น ณ วันนั้น ถ้าไม่มีคนกล้าคิด กล้าตัดสินใจและเสียสละอย่างท่าน บ้านเมืองเราก็จะไม่เป็นอย่างทุกวันนี้แน่

ตอนที่รู้สึกตกใจมาก ไม่คิดว่าจะมีการแสดงแนวนี้อีก เห็นอีก เพราะถ้าเป็นสมัยก่อนจะถูกกล่าวหาว่าเอียงซ้าย ทั้งที่ข้อเท็จจริงเป็นเพียงการนำเหตุการณ์และความเป็นจริงมานำเสนอ ผมคิดว่าคนรุ่นผมคงจะไม่มีโอกาสได้เห็นอีกเสียแล้ว

ผมว่าถ้าเราจะแบ่งกลุ่มผู้ชมออกเป็น 2 กลุ่ม จะเห็นว่าในกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นผู้ที่ผ่านเหตุการณ์ 14 ตุลา มา หรืออายุรุ่นราวคราวเดียวกับผม จะเข้าใจและรับรู้ได้เพราะเหมือนเป็นการเตือนความทรงจำตามลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ แต่ในอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่อาจจะรับยาก ผมหมายถึงการนำเสนอในรายละเอียดมากเกินไป ทำให้ผู้รับรู้สึกเหนื่อยและเข้าใจได้ยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวันนั้นมีการแสดงรอบสำหรับเด็กนักเรียนระดับประถม-มัธยม ถ้าพูดกันในเรื่องของเทคนิคถือว่าดี ทำให้ผู้ชมสนุกได้ แต่ในสาระสำคัญต่างๆ จะไม่ได้ ดังนั้น ในการนำเสนอบางตอนน่าจะปรับให้กระชับ อย่าไปติดอยู่กับรายละเอียดของการลำดับเวลา ในเดือนนั้นปีนั้นเป็นอย่างไร แต่ใช้วิธีการบรรยายสรุปเหตุการณ์เป็นช่วง ๆ มาสลับบ้าง จะลดน้ำหนักหรือทำให้ผู้ชมเหนื่อยน้อยลง นอกจากนี้ บางตอนไม่ควรตัดอารมณ์ แต่น่าจะเน้นอารมณ์ให้มากขึ้น ทำให้ผู้ชมอินเข้าไปในความรู้สึก ตัวอย่างเช่น การที่ท่านต้องจากบ้านเมืองเหมือนคนไร้แผ่นดิน มันจะเป็น

ความรู้สึกที่เจ็บปวดอย่างไร สำหรับคนที่มีความหวังดีต่อแผ่นดินแต่กลับต้องรับสภาพอย่างนั้น”

“รู้สึกดี ดูแล้วทำให้รู้สึกนึกถึงท่านปรีดี แสดงได้ดี ให้ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ มีสาระดี เป็นสิ่งที่เชิดหน้าชูตาจังหวัด ในฐานะคนอยุธยา รู้สึกยินดีและปลื้มมาก ที่คนต่างถิ่นได้รวบรวมเนื้อหาสาระเกี่ยวกับท่านปรีดี ซึ่งเป็นคนอยุธยา แล้วนำมาแสดงที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เนื้อหาสาระดีมาก เหมาะกับนักเรียน นักศึกษา”

อุทัย ดิษฐ์เรืองเดช

ลูกจ้างประจำ สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

“สนุก ตื่นเต้น และคล้อยตามไปกับละคร นึกถึงความดีของท่าน นึกถึงวีรกรรมของท่าน ผมมีข้อมูลเกี่ยวกับตัวท่านอยู่บ้าง พอได้ไปดูก็สามารถลำดับเหตุการณ์ได้ เนื้อหาสาระดีมาก ถ้ามีการปรับให้เป็นบทละครทั่วไปจะทำให้เด็กเยาวชนเข้าใจได้ดีขึ้น ช่วยให้เด็กรู้จักประวัติของท่านปรีดี และประวัติศาสตร์ของชาติไทย.....ถ้าจะมีการจัดอีกครั้ง ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้มากกว่านี้ ควรจัดที่นั่งให้มากกว่านี้ และควรมีรอบนักเรียน นักศึกษา หลายรอบ ๆ”

ปรีชญา นราภิชาติ

นักวิชาการพาณิชย์ 4 สำนักงานการค้าภายใน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

“เป็นละครที่น่าเสนอได้แปลกด้านการใช้ภาษาและลีลา
ท่าทาง ถ่ายทอดเนื้อหาประวัติศาสตร์ได้ดี ทำให้ได้รับรู้
เรื่องราวเกี่ยวกับตัวท่านปรีดีและมีความภาคภูมิใจในตัวท่าน
แต่การนำเสนอค่อนข้างเร็วไปนิดหนึ่ง คนที่ไม่เคยรู้เรื่อง
เกี่ยวกับท่านอาจจะสับสนเพราะการนำเสนอเร็วมาก”

เกชา กล้าเกิด

ลูกจ้างชั่วคราว สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ถึงจุดนี้คงไม่ผิด ถ้าจะสรุปว่าผู้ชมชาวอยุธยาทุกคน
มีความเห็นสอดคล้องกับคุณเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ที่ว่า **ละคร
คือผู้อภิวัตน์ 2475 คือช่วงประวัติศาสตร์ที่มีชีวิตชีวที่สุด**
และรู้สึกเสียดายแทนชาวอยุธยาที่ไม่ได้ชมละครเรื่องนี้
เพราะละคร “คือผู้อภิวัตน์ 2475” ได้ออกเล่าเรื่องราวชีวิต
นายปรีดี พนมยงค์ และเหตุการณ์สำคัญ ๆ ใน
ประวัติศาสตร์การเมืองไทยได้อย่างครอบคลุม เข้มข้น และ
ชัดเจน ทำให้ผู้ชมได้รับทั้งความรู้ และความเพลิดเพลิน
ปลุกสำนึกของความเป็นชาวอยุธยาที่มีความรักชาติ และ
รักประชาธิปไตยให้เกิดขึ้น ที่สำคัญที่สุดก็คือ ทำให้ได้รับรู้
ว่า นายปรีดี พนมยงค์ คือ **รัฐบุรุษผู้มีวิสัยทัศน์ยาวไกล**
นักประชาธิปไตยผู้ยิ่งใหญ่ ผู้มีความรักอันไร้ขอบเขตต่อ
มนุษยชาติ มีความมุ่งมั่น ประารถนา ที่จะสร้างสันติสุขให้เกิด
แก่ประเทศไทย โดยไม่หวั่นเกรงภัยอันตรายใดทั้งสิ้น

จากป่าเปลี่ยว เทียวไปในทุกถิ่น

ดังโบกโบยบิน พื้นดินเป็นถิ่นอาศัย

หนาวเหน็บเจ็บใจ ภัยร้ายเพียงใดไม่เคยไหวหวั่น

รุดหน้าฝ่าฟันก้าวไปให้คนเดินตาม

ทุกอย่างก้าวเขา เหมือนเงาเลือนลาง

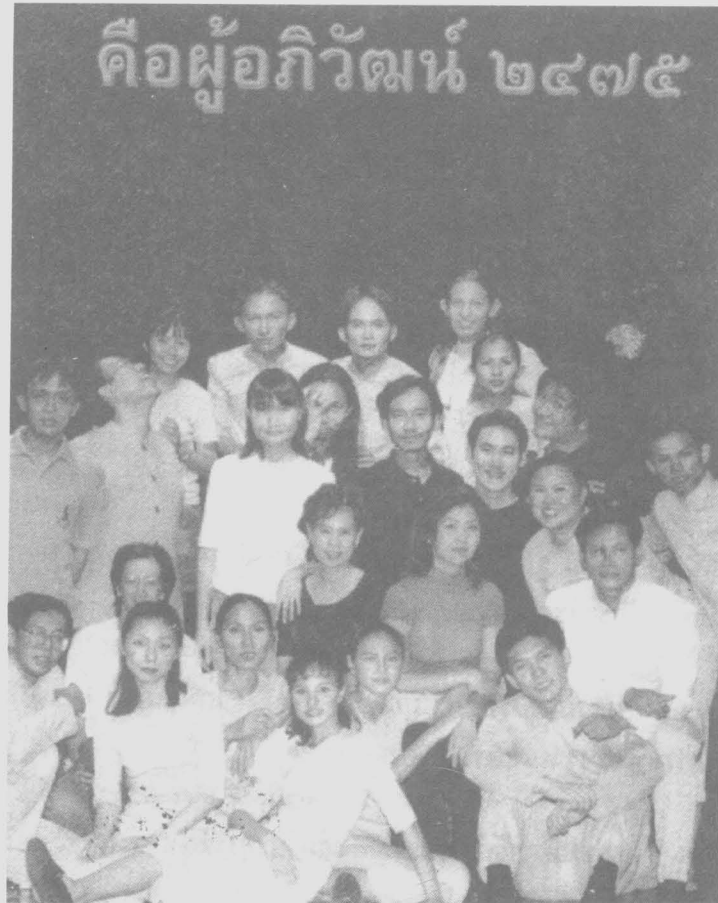
ฝังนามฝังร่างอยู่กลางแผ่นดิน

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

หากถามถึงความสำเร็จของแสดงละครครั้งนี้ คงไม่
ต้องอธิบายให้มากความ เพราะจากคำถามสุดท้ายของผู้ชม
ชาวอยุธยา ที่ว่า

“ถ้าจะขอให้มาแสดงอีกจะได้ไหม ?”

น่าจะเป็นคำตอบที่แสดงให้เห็นความสำเร็จอันงดงามของ
การแสดงละคร “คือผู้อภิวัตน์ 2475” ที่จังหวัดพระนครศรี
อยุธยาได้เป็นอย่างดี

ภาพแม่น้ำลพบุรี หรือคลองเมืองตรงบริเวณพระบรมมหาราชวังพระนครศรีอยุธยา ซึ่งอยู่ห่างจากวัดพนมยงค์ ถิ่นกำเนิดของท่านปรีดี พนมยงค์ประมาณหนึ่งร้อยเมตร ภาพนี้มีอายุร้อยปีเศษที่ปรากฏในภาพเป็นการเตรียมรับเสด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5

ตามรอย

ท่าน **ปรีดี** ที่วัดพนมยงค์

วินิช สุธารัตน์

ตำนานแห่งสายน้ำ

จากเรื่องพระเจ้าช้างเผือกถึงตลาดหัวแหลมและแม่น้ำลพบุรี

“.....แม่น้ำทั้งสองสายมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับประชาชนพวกเขาใช้แม่น้ำเป็นที่สัญจรทั้งกลางวันและกลางคืน พาหนะที่ใช้เป็นเรือลำปั่นขนาดเล็กที่โคลงเคลงได้ง่าย แล้วยังบรรทุกผลไม้ หมากร ปลาแห้ง ปลาเค็ม เสื้อผ้าแพรพรรณต่าง ๆ แม้กระทั่งเครื่องเรือน เรือเหล่านี้บ้างก็แล่นผ่านขึ้นล่องแม่น้ำ ลำคลองอย่างช้า ๆ บ้างก็ข้ามฟากไปมาโดยปราศจากอุบัติเหตุ เนื่องจากผู้ที่พายและแจวล้วนแต่มีความชำนาญทางน้ำด้วยกันทั้งสิ้น

บ้านเรือน และตลาดสร้างขึ้นบนแพลูกบวบที่ลอยตัวผูกติดกันอยู่อย่างหนาแน่นตลอดสองฟากฝั่งน้ำที่ไหลผ่าน ริมตลิ่งไม่มีท่าเทียบเรือ บนตลิ่งริมฝั่งน้ำมีที่อยู่อาศัยเป็นจำนวนมากเช่นกัน ระหว่างผู้อาศัยในเรือนแพกับบนพื้นดินติดต่อเชื่อมโยงกันด้วยสะพานไม้กระดานที่สามารถยกเก็บ และปรับเปลี่ยนตามระดับน้ำได้ รอบ ๆ

เรือนแพมีเรือลำปั่นใหญ่เล็ก จอดเรียงชิดกันกราบต่อกราบอยู่เป็นกลุ่มจนทำให้จินตนาการได้ว่าเรือเหล่านี้คงจะต้องกระทบกระแทกกันบ้าง ใครก็ตามที่ต้องการจะข้ามน้ำสามารถจะเลือกวิธีการนั่งลงตรงท้ายเรือแล้วพายข้ามฟาก แต่พวกที่รักสนุกและมีความเชื่อมั่น อาจเลือกวิธีเดินเลี้ยวตัวไปบนเรือที่จอดต่อ ๆ กัน การเคลื่อนไหวไปบนเรือซึ่งบรรทุกของจนเพียบ เป็นเรื่องที่ทำได้ยาก และการทรงตัวก็ยังลำบาก แต่เนื่องจากทุกคนในถิ่นนี้ ล้วนแต่เชี่ยวชาญทางน้ำ และว่ายน้ำเก่งมาตั้งแต่วัยเยาว์ย่อมไม่มีความตื่นกลัว การตกน้ำ แต่ละครึ่งจึงเพียงแต่ทำให้เรียกเสียงหัวเราะ ขึ้นบ้างเท่านั้น” (Pridi Banomyong 1990 : 4-5)

ข้อความข้างบนนี้คือส่วนหนึ่งของคำบรรยายชีวิตริมฝั่งน้ำในพระนครศรีอยุธยาตามที่ปรากฏในเรื่อง**พระเจ้าช้างเผือก** (The King of the White Elephant) ซึ่งท่านปรีดีพนมยงค์ แต่งขึ้นเป็นภาษาอังกฤษขณะที่ยังดำรงตำแหน่ง

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังระหว่าง พ.ศ. 2482-2483 ภาพชีวิตริมฝั่งน้ำที่นั่นน่าจะเป็นภาพชีวิตริมแม่น้ำลพบุรี บริเวณหน้าวัดพนมยงค์ ซึ่งเป็นถิ่นกำเนิดของท่านนั่นเอง คนเก่าแก่ชาวอยุธยาเล่าว่าในสมัยก่อนบริเวณที่ดังกล่าวนี้เป็นตลาดขนาดใหญ่รู้จักกันในชื่อว่า ตลาดหัวแหลม มีบ้านเรือนและเรือนแพขนาดใหญ่จอดอยู่หนาแน่นมาก ตั้งแต่บริเวณหน้าวัดพนมยงค์ จนกระทั่งถึงส่วนที่แม่น้ำลพบุรีหรือคลองเมืองมาบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยาตรงศาลเจ้าหัวแหลม (ปึงเถ่ากงหม่า) แม่น้ำส่วนนี้มีความยาวประมาณหนึ่งกิโลเมตร

แม่น้ำลพบุรี หรือคลองเมือง เรือนไทยที่เห็นทางด้านซ้าย คือ อนุสรณ์สถาน ปรีดี พนมยงค์ ทางด้านขวาอีกฟากหนึ่งนั้นเป็นศาลา หน้าวัดพนมยงค์

สมัยก่อนแม่น้ำลพบุรีมีความกว้างและลึกกว่าปัจจุบันมาก การข้ามแม่น้ำด้วยการเดินเลี้ยวตัวไปบนเรือที่จอดต่อกันไปท่ามกลางสายตาของบุคคลเป็นจำนวนมากที่จ้องดูอยู่ จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ และท้าทายมาก

เป็นความจริงว่าประสบการณ์ที่มีความสำคัญเป็นพิเศษในวัยเด็กจะเป็นตัวส่งเสริม รวมทั้งก่อให้เกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์อันแสนจะวิเศษในวัยที่เจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ สิ่งนี้มีความสำคัญต่อกำเนิดของศิลปวิทยาการต่าง ๆ เช่น ผลงานทางวิทยาศาสตร์ สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม วรรณคดี นวนิยาย รวมทั้งเรื่องของเทคโนโลยี ซึ่งเป็นมรดกทางอารยธรรมของมนุษยชาติ ความจริงในเรื่องนี้ได้ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน จากการศึกษาประวัติชีวิตในวัยเยาว์ของบุคคลที่ยิ่งใหญ่ของโลกจาก

อดีต จนถึงปัจจุบัน ตั้งแต่ยุคสมัยของฮันนิบาล เลโอนาดอ วินชี จักรพรรดินโปเลียน อับราฮัม ลินคอล์น จูล เวิร์น โทมัส อัลวา เอดิสัน สุนทรภู่ รวมทั้ง ท่านปรีดี พนมยงค์

มาสโลว์ (A.H. Maslow 1959) นักจิตวิทยาชาวอเมริกันได้อธิบายเรื่องประสบการณ์ที่มีความสำคัญเป็นพิเศษ (Peak experience) ไว้ว่า เป็นลักษณะของประสบการณ์ที่ทำให้บุคคลเกิดความสุขมากในช่วงหนึ่งของชีวิต และเป็นประสบการณ์ที่ทำให้เกิดความประทับใจอย่างสูงสุด ซึ่งได้แก่ประสบการณ์ในเรื่องความสวยงาม หรือสุนทรียะ ความรัก การหยั่งรู้หรือการเกิดความเข้าใจในเรื่องบางเรื่องอย่างลึกซึ้ง ประสบการณ์เกี่ยวกับความลึกลับน่าพิศวง รวมทั้งประสบการณ์ที่ทำให้ตื่นเต้นระทึกใจ เป็นต้น ประสบการณ์ทั้งหลายเหล่านี้ทำให้บุคคลเปลี่ยนแปลงตนเอง เปลี่ยนวิธี

ศาลาการเปรียญวัดพนมยงค์ สร้างขึ้นจากรายได้ของมูลนิธิต่อแม่ลูกจันทร์ พนมยงค์ มูลนิธินี้ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้ก่อตั้งขึ้นเพื่อนำรายได้มาสร้างประโยชน์ให้กับสังคม

การรับรู้ วิธีการคิดในเรื่องของโลก และชีวิตในลักษณะที่แตกต่างไปจากบุคคลอื่น ๆ บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์สูง ๆ นั้น ๆ ล้วนแต่ผ่านประสบการณ์ลักษณะนี้มาด้วยกันทั้งสิ้น (Maslow 1959 : 89)

ความประทับใจในตลาดน้ำหัวแหลม และชีวิตของชาวแม่น้ำในสมัยนั้นจึงเป็นแรงบันดาลใจส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องพระเจ้าช้างเผือก จะเห็นว่าหลังจากมีการพัฒนาเกาะเมืองตั้งแต่สมัยของพระยาโบราณราชธานินทร์ เทศาภิบาลมณฑลกรุงเก่า เป็นต้นมา มีการตัดถนนเพิ่มขึ้น และมีสะพานเชื่อมโยงระหว่างเกาะเมืองกับฝั่งตะวันออกของแม่น้ำป่าสัก ทำให้ตลาดเจ้าพรหม และตลาดหัวรอเจริญรุ่งเรืองขึ้นแทนตลาดหัวแหลมแล้วก็ตาม ในสมัยที่ท่านปรีดี พนมยงค์ ยังมีอำนาจนั้น ท่านก็ยังมีความคิดที่จะรื้อฟื้นตลาดหัวแหลมขึ้นมาใหม่ เพื่อให้เป็นที่เชิดหน้าชูตาของชาวกรุงเก่าอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเสียดายที่ท่านไม่สามารถทำดังที่ใจปรารถนาได้

ในวัยเด็กของท่านปรีดี พนมยงค์ นั้นท่านได้รับประสบการณ์ที่มีความสำคัญเป็นพิเศษมีเพียงแต่เรื่องของแม่น้ำ และชีวิตของชาวแม่น้ำเท่านั้น หากแต่ยังมีในเรื่องอื่น ๆ อีกหลายเรื่อง เช่น ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของครอบครัวที่ท่านสัมผัสมาตั้งแต่จำความได้ การได้รับทราบเรื่องการปกครองแบบมีสภาผู้แทนราษฎรของชาติตะวันตกจากญาติรุ่นก่อนผ่านมาทางบิดาของท่าน รวมทั้งการพบเห็นความอดัดขัดสนและการไม่ได้รับความเป็นธรรมของชีวิตชาวนาเมื่อติดตามบิดาไปทำนาที่ชายอำเภอยุ้ยหรืออำเภอน้อยในปัจจุบัน (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา 2525 : 20-22)

ต้นตระกูลของท่านปรีดี เป็นผู้สร้างวัดพนมยงค์

ข้อมูลจากแท่นบันทึกโบราณสถาน นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา กล่าวว่า วัดพนมยงค์มีพื้นที่วัดตั้งอยู่ริมคลองเมือง หรือแม่น้ำลพบุรี และถนนอยุธยา – อ่างทอง เป็นวัดโบราณสร้างขึ้นในราชวราชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราชระหว่าง พ.ศ. 2173-2198 เดิมบริเวณที่ตั้งวัดเป็นส่วนหนึ่งของพระนมในราชสำนักของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชองค์หนึ่งมีนามว่า “โยง” หรือ “ยง” เมื่อพระนมโยงได้ถึงแก่อนิจกรรมลงแล้ว เจ้านายบางพระองค์ได้ระลึกถึงอุปการคุณจึงได้สร้างวัดขึ้นบนที่สวนของพระนม เป็นการอุทิศส่วนกุศล

แด่พระนม วัดนี้จึงมีนามว่า “วัดพระนมโยง” ต่อมาจึงเรียกกันว่า “วัดพนมโยง” บ้าง “วัดจอมมะยงค์” บ้าง ต่อมาภายหลังจึงเรียกขานกันว่า “วัดพนมยงค์”

ข้อมูลอีกกระแสหนึ่งได้จาก กองบรรณาธิการวารสารศิลปวัฒนธรรมที่สัมภาษณ์ พระอธิการเอื้อ สุนทรโก อดีตเจ้าอาวาสวัดพนมยงค์เมื่อปี พ.ศ. 2526 ซึ่งมีข้อความที่แตกต่างออกไปบ้างดังต่อไปนี้

วัดพนมยงค์นี้สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2087 ในรัชสมัยของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ที่มาของวัดก็คือ ในรัชกาลพระไชยราชานั้น ทรงได้เจ้าหญิงจากกรุงศรีสัตนาคนหุต (เวียงจันทน์) มาเป็นพระมเหสี ทรงพระนามว่า พระนางแก้วแจ่มฟ้า ซึ่งเป็นพระราชมารดาในพระเจ้าลูกยาเธอ 2 พระองค์ คือ พระยอดฟ้า กับพระศรีศิลป์

ต่อมาเมื่อพระนางแก้วแจ่มฟ้าสิ้นพระชนม์ลง พระไชยราชาจึงทรงสถาปนาท้าวศรีสุดาจันทร์ขึ้น ทางฝ่ายพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต ก็ทรงเป็นท้าวพระเจ้าหลานเธอ ทั้งสองพระองค์จึงทรงส่งแม่นมมายังราชสำนักกรุงศรีอยุธยาเพื่อดูแลนิตดาของพระองค์

แม่นมผู้นี้มีนามว่า “ยง” หรือ “มะยง” จึงเรียกกันว่า “พระนมยง” หรือ “พระนมมะยง”

ส่วนเหตุการณ์ภายในราชสำนักกรุงศรีอยุธยานั้น เมื่อพระไชยราชาเสด็จสวรรคตแล้ว พระแม่เจ้าอยู่หัวศรีสุดาจันทร์ได้ทรงร่วมมือกับขุนวรวงศาธิราชขึ้นครองอำนาจ พระยอดฟ้าซึ่งยังทรงพระเยาว์ และเสด็จขึ้นครองราชย์ได้เพียงไม่กี่วัน ถูกปลงพระชนม์ ฝ่ายพระเชียรราชา ซึ่งเป็นพระเจ้าอา ก็ต้องหลบราชภัยออกทรงผนวช

พระแม่เจ้าอยู่หัวศรีสุดาจันทร์กับขุนวรวงศาธิราชขึ้นเถลิงอำนาจได้ไม่นานก็ถูกพระเชียรราชากับพลพรรคกระทำรัฐประหารแย่งราชบัลลังก์ไปได้ และพระเชียรราชา

ได้เสด็จขึ้นครองราชย์ ทรงพระนามว่าสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ

มูลเหตุที่ทำให้มีการสร้างวัดขึ้นมานั้นก็ด้วยพระยอดฟ้าได้ไปเข้าฝันสมเด็จพระอัยกาพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตว่า บัดนี้ไม่มีที่อาศัย ทางพระอัยกาก็ทรงร้อนพระทัยจึงแจ้งเรื่องมาทางกรุงศรีอยุธยา ที่สุดก็ได้ทรงสถาปนาวัดขึ้น 2 วัด คือวัดแก้วฟ้าน้อย เพื่อเป็นอนุสรณ์ถึงพระนางแก้วแจ่มฟ้า กับวัดพระนมยง เพื่อเป็นเครื่องระลึกถึงพระนมของพระยอดฟ้า

วัดทั้งสองวัดนี้ถือว่าเป็นวัดลาวเพราะทางกรุงศรีสัตนาคนหุตได้สร้าง และได้ส่งพระโมลีโลกมาจากเวียงจันทน์ให้เป็นเจ้าอาวาสดูแลวัดทั้ง 2 วัด

วัดแก้วฟ้าน้อย ปัจจุบันถูกถนนสายอยุธยา-อ่างทองตัดผ่าเข้าไปบริเวณโคกดิน ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นอุโบสถเดิม จึงไม่มีอะไรหลงเหลืออยู่ นอกจาก “หลวงพ่ोज้าน้อย” พระพุทธรูปหินทราย ซึ่งแต่เดิมพระเศียรหัก พระอริการเอื้อ สุนทรโกได้นำพระเศียรจากวัดวรโพธิ์ มาต่อเข้ากันได้พอดี และได้สร้างที่ประดิษฐานไว้ริมถนน ตรงตำแหน่งทิศตะวันตกของโคกดิน ซึ่งเป็นฐานของพระอุโบสถเก่า

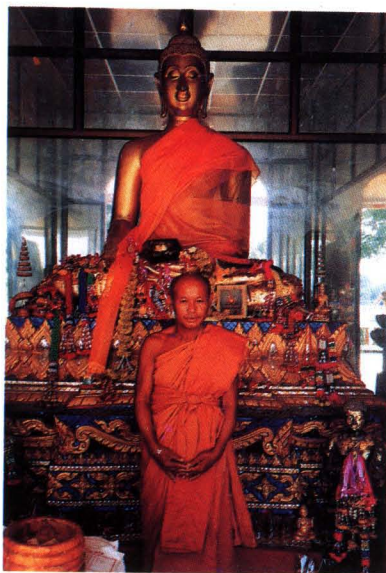
ต่อมาพระปลัด จำลอง สิริปัญโญ เจ้าอาวาสวัดพนมยงค์องค์ปัจจุบันได้สร้างอาคารถาวรเป็นที่ประดิษฐาน “หลวงพ่ोज้าน้อย” และได้ให้ช่างลงรักปิดทองอย่างสวยงาม ปัจจุบันหลวงพ่ोज้าน้อยเป็นที่นับถือกันว่าเป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์อีกองค์หนึ่ง ซึ่งพุทธลักษณะของหลวงพ่ोज้าน้อยนั้นมีความคล้ายคลึงกับพุทธลักษณะของหลวงพ่อพระประธานในพระอุโบสถ วัดพนมยงค์มาก มีความแตกต่างกันตรงที่หลวงพ่ोज้าน้อยเป็นพระพุทธรูปที่สลักจากศิลาทรายสีเสียว แต่พระประธานในพระอุโบสถวัดพระพนมยงค์นั้นเป็นพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ และทั้งสององค์มีพุทธลักษณะเป็นแบบของศิลปะสุโขทัยสกุลช่างเมืองกำแพงเพชรเหมือนกัน

เรื่องราวของพระนางแก้วแจ่มฟ้า พระราชธิดาของพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต มีข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์สนับสนุนมาน้อยเพียงใด วัดพนมยงค์เป็นวัดลาวจริงหรือจำเป็นที่นักวิชาการจะต้องค้นหาข้อมูลทางประวัติศาสตร์จากฝ่ายลาว และข้อมูลทางด้านศิลปโบราณวัตถุที่มีอยู่เข้าทำการตรวจสอบเพื่อหาข้อสรุปที่ถูกต้องต่อไป

ถ้าข้อมูลในเรื่องนี้เป็นความจริง ก็ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงด้านความคิดของนักประวัติศาสตร์ได้หลายเรื่อง และสิ่งที่เปี่ยมปมขัดแย้งทางศีลธรรมที่ติดค้างอยู่ในใจของ

วัดแก้วฟ้าน้อยเดิมเป็นวัดร้าง วิหารสองหลังที่ปรากฏในภาพ พระปลัด จำลอง สิริปัญโญ เจ้าอาวาสวัดพนมยงค์องค์ปัจจุบันให้สร้างขึ้นเพื่อประดิษฐาน “หลวงพ่ोज้าน้อย”

หลวงพ่ोज้าน้อย ซึ่งได้รับการลงรักปิดทองอย่างสวยงาม เบื้องหน้าหลวงพ่อคือ พระปลัด จำลอง สิริปัญโญ เจ้าอาวาสวัดพนมยงค์

นักประวัติศาสตร์ที่ว่า พระแม่เจ้าอยู่หัวศรีสุดาจันทร์ได้ร่วมมือกับขุนวรรวงศาธิราช ทำการปลงพระชนม์พระยอดฟ้า ยุวกษัตริย์ ซึ่งเป็นราชโอรสนั้นก็จะผ่อนคลายลงได้บ้าง

พงศาวดารของไทยกล่าวว่าพระไชยราชาเสด็จเมืองเชียงทอง (หลวงพระบาง) เพื่อที่นำกำลังพลไปตีเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 2068 แต่มีได้กล่าวถึงกรุงศรีสัตนาคนหุต มีแต่เหตุการณ์ในสมัยของสมเด็จพระนารายณ์เท่านั้นที่ได้กล่าวถึงการเสด็จยกทัพหลวงขึ้นไปสมทบกับทัพของพระยาโกษา(ปาน) และได้ตีเมืองเชียงใหม่ ซึ่งในพงศาวดารเรียกว่า “ลาว” ได้สำเร็จ และพระยาโกษาได้นำบุตรของพระยาแสนหลวงเจ้าเมืองเชียงใหม่เข้าถวายตัวและทรงรับไว้เป็นนางพระสนม ซึ่งนางพระสนมองค์นี้เป็นผู้ให้กำเนิดนายเดื่อ หรือหลวงสรศักดิ์ในเวลาต่อมา

มีความเป็นไปได้หรือไม่ว่า พระนางแก้วแจ่มฟ้าก็เป็นบุตรของพระยาแสนหลวงเจ้าลาวเชียงใหม่ และพระนมยงค์เป็นพระนมองค์หนึ่งในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

นางสมทรง (ปาน) กลิ่นประทุม ในวัยเด็กเคยรับใช้สกุลพนมยงค์อย่างใกล้ชิด เป็นผู้ให้ข้อมูลเรื่องการทำบุญของคนในตระกูลนี้

บุญการของตระกูลที่มีต่อวัดพนมยงค์

พระนวมะยงนั้นเป็นบรรพบุรุษต้นตระกูลสายหนึ่งในทางฝ่ายบิดาของท่านปรีดี พนมยงค์ จึงกล่าวได้ว่าต้นตระกูลพนมยงค์เป็นผู้ทำให้เกิดการสร้างวัดนี้ตระกูลพนมยงค์ได้สร้างบ้านเรือนอยู่ทางฝั่งคลองเมืองด้านทิศใต้ ตรงข้ามกับวัดพนมยงค์มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นต้นมา

จากคำบอกเล่าของคุณป้าสมทรง(ปาน) กลิ่นประทุม ซึ่งขณะนี้มียายุ 73 ปี และในวัยเด็กเคยรับใช้ สกกุลพนมยงค์อย่างใกล้ชิดได้ให้ข้อมูลว่า สกกุลพนมยงค์กับทางวัดมีความใกล้ชิดกันมากโดยที่สกกุลนี้ทำหน้าที่อุปถัมภ์ค้ำชูวัดและชุมชนมาโดยตลอด คุณป้าเล่าว่า

“บ้านพนมยงค์ในอดีต ยกเอาแพขึ้นมาริมคลองเป็นบ้านชั้นเดียว ใต้ถุนสูงมีหลายห้อง มีที่ดินยาวจากฝั่งคลองมาจรดถนน ในบริเวณบ้านมีมะม่วงอร่อย ๆ หลายต้นบางคนออกไปกิน บางคนก็ออกไปขาย เจ้าของบ้านใจดียกให้”

“บ้านนี้ใหญ่ ทำปิ่นโตส่งเจ้าอาวาสเป็นประจำ ตั้งแต่สมัยหลวงตากวย เจ้าอาวาสองค์ก่อนโน้นเป็นต้นมา”

“ตอนที่ป้ายังเป็นเด็ก จำได้ว่ามีถนนสายหนึ่ง **ชื่อนนแม่ลูกจันทน์** เชื่อมต่อระหว่างถนนอุทงกับสะพานเสียดพนมยงค์ ถนนสายนี้ คุณยายลูกจันทน์ให้สร้างไว้เป็นที่สัญจรของชาวบ้าน”

คุณยายลูกจันทน์ รูปร่างอ้วนใหญ่ มีจิตใจเมตตาสูงมาก ตอนเย็น ๆ ท่านชอบไปนั่งที่ท่าน้ำใกล้ ๆ สะพานเสียดท่านที่ยังก้องอยู่ในความทรงจำของคุณป้าสมทรงคือ

“ปานเอ๊ย...จู๋ยายไปที่ท่าน้ำน้อย”

“สะพานข้ามคลองเมืองที่เชื่อมต่อระหว่างเกาะเมืองกับวัดพนมยงค์ ท่านเสียด พนมยงค์ ผู้เป็นบิดาท่านปรีดีเป็นผู้สร้างขึ้น สะพานนี้มีชื่อว่า **สะพานเสียดพนมยงค์** เป็น

สถูปบรรจุกระดูกท่านเสียด พนมยงค์ บิดาของท่านปรีดี พนมยงค์

สะพานไม้เนื้อแข็ง สะพานเป็นไม้หน้าทึบ ปัจจุบันไม่มีอะไรเหลือให้เห็นแล้ว”

“ศาลาทำน้ำทั้งคู่นี้ก็มีชื่อคนในสกกุลนี้ปรากฏให้เห็นอยู่”

“มูลนิธิลูกจันทน์พนมยงค์” บริจาคเงินก้อนใหญ่ สร้างศาลาการเปรียญเมื่อปี 2520 และช่วยเหลือวัด ในเรื่องต่าง ๆ อีกสารพัด”

มูลนิธิลูกจันทน์พนมยงค์ เป็นมูลนิธิที่ท่านปรีดีพนมยงค์ตั้งขึ้นโดยเก็บผลประโยชน์จากค่าเช่าตามปริมาณมากน้อยของผลผลิตแต่ละปี เนื้อที่นาทั้งหมดมีอยู่ 42 ไร่ เป็นนาที่ท่านปรีดี พนมยงค์ได้ซื้อไว้ก่อนเดินทางไปต่างประเทศ สำนักงานของมูลนิธิอยู่ที่กรุงเทพฯ ผลประโยชน์และรายได้จากมูลนิธินี้มาช่วยเหลือแก่วัด และสร้างประโยชน์ให้กับสังคมอย่างต่อเนื่องกันมาโดยตลอด

คุณป้าสมทรงหยุดทบทวนความทรงจำเป็นระยะเมื่อนึกขึ้นมาได้ก็เล่าต่อถึงความประทับใจที่เกิดขึ้นต่อไปว่า

“สกกุลพนมยงค์มาทำบุญที่วัดฯทุกปี ตั้งแต่ท่านปรีดียังอยู่ ไม่ว่าจะเป็นการทอดกฐินหรืองานอื่น ๆ ก็ไม่เคยเว้นภาพประทับใจของป้าภาพหนึ่งก็คือเมื่อถวายผ้ากฐินเสร็จแล้วท่านผู้หญิงจะให้เด็ก ๆ ชาวบ้านยื่นเข้าแถวกัน แล้วท่านเดินแจกเงินให้แก่เด็กทุกคนทั่วถึงกัน....ตระกูลนี้เป็นตระกูลเอื้ออารมีเมตตาต่อคนยากคนจนมาก”

พระปลัดจำลอง สิริปัญญา เจ้าอาวาสวัดพนมยงค์องค์ปัจจุบันยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า

“ที่อาตมาจำได้อีกเรื่องหนึ่งก็คือการซ่อมโบสถ์ครั้งใหญ่เมื่อหลายปีมาแล้ว ในครั้งนั้นมีการทำพิธียกข้อฟ้าแทนของเดิมด้วย ในคราวนั้นทางสกกุลพนมยงค์ได้อาราธนา **พระพิฆณโณ** (อาจ ดวงมาลา) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

สะพาน เสี่ยง พนมยงค์ เป็นสะพานไม้ขนาดใหญ่ ข้ามแม่น้ำลพบุรี เชื่อมชุมชนฝั่งเกาะเมืองกับวัดพนมยงค์ ใกล้กับบันไดทำนาคือบริเวณที่เคยมีสะพานอยู่ พระภิกษุในภาพคือรองเจ้าอาวาสวัดพนมยงค์ ท่านกำลังชี้ตำแหน่งที่ตั้งของสะพาน

มาเป็นประธานในพิธี และพระเดชพระคุณฯ ท่านได้ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์สำหรับการปรับปรุงพื้นที่และอาคารของศาสนสถานต่าง ๆ ไว้หลายเรื่อง”

ท่านเจ้าอาวาสได้เล่าต่อว่า

“สำหรับท่านปรีดี พนมยงค์นั้น แม้ว่าท่านจะอยู่ต่างประเทศ แต่ท่านก็ให้ลูกหลานและญาติมาทำบุญในวันคล้ายวันเกิดของท่านเป็นประจำทุก ๆ ปีเสมอมา แม้ในปีสุดท้ายก่อนหน้าที่ท่านจะเสียชีวิตในปี 2526 ก็ยังไม่เว้น เมื่อท่านเสียชีวิตลงในวันที่เขาเผาศพท่านที่ปารีส ทางวัดพนมยงค์ก็ได้จัดสวดมาติกาบังสุกุลอุทิศส่วนกุศลให้ท่านด้วย โดยเทียบเวลาเดียวกับที่เขาเผาท่านที่นั่น ทุกครั้งก็เริ่มสวด หลังจากนั้นก็บังสุกุล...”

จากปาฐกถาของ**พระราชันท์มุนี(ปัญญานันทภิกขุ)** ได้เล่าไว้ว่า

“ท่านปรีดี พนมยงค์ มีความศรัทธาเลื่อมใสใน**ท่านพุทธทาส**มาก ท่านมีความคิดที่จะบำรุงวัดพนมยงค์ให้มีสภาพที่พร้อมสำหรับการปฏิบัติธรรมเหมือนกับ**สวนโมกขพลาราม**ที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และได้อาราธนาท่านพุทธทาสให้ไปดูวัด โดยนำสถาปนิกไปด้วย เขียนแผนผังไว้เรียบร้อย จะปลูกต้นไม้อย่างไร ปัญหาขึ้นเกิดมีว่า แล้วจะเอาพระที่ไหนไปอยู่ ขณะที่กำลังจะดำเนินงานก็พอดี ญี่ปุ่นบุกไทย งานนี้ก็เลยไม่สำเร็จตามใจปรารถนา ซึ่งก็เป็นเรื่องที่น่าเสียดายอีกเรื่องหนึ่ง” (พระราชันท์มุนี 2526 : 331)

คุณูปการของสกุลพนมยงค์ที่มีต่อวัดพนมยงค์ และสังคมมีมากมายนานัปการ จะเห็นได้ว่าการสร้างวัดขึ้นมานั้นมิใช่เป็นเรื่องที่กระทำกันได้ง่าย ๆ แต่การทะนุบำรุงรักษาวัดที่สร้างไว้ให้คงอยู่ และมีความเจริญรุ่งเรืองสืบไป ก็ยังเป็นเรื่องที่ยากมากขึ้นอีก แม้กระนั้นก็อดคิดถึงจนถึงปัจจุบัน

ตระกูลพนมยงค์ได้กระทำกิจทั้งสองอย่างนี้มาอย่างสมบูรณ์งดงามที่สุด

โบราณวัตถุในวัดพนมยงค์

ในวัดพนมยงค์มีโบราณวัตถุที่ควรให้ความสนใจ และให้ความสำคัญอยู่หลายอย่าง ซึ่งจะกล่าวถึงไปตามลำดับดังนี้

เจดีย์ทรงเครื่อง

ตรงมุมวัดทางด้านทิศตะวันออกริมคลองเมืองมีเจดีย์เก่าแก่ขนาดเล็กอยู่องค์หนึ่ง และได้รับการบอกเล่าจากทางวัดว่าแต่เดิมนั้นก็มีเจดีย์ลักษณะเดียวกันอยู่ทางสุดเขตวัดทางทิศตะวันตกด้านเดียวกันอีกหนึ่งองค์ แต่ปัจจุบันชำรุดสูญหายจนไม่เหลือร่องรอย สันนิษฐานกันว่าเป็นเจดีย์ที่ใช้เป็นเครื่องหมายบ่งบอกแก่คนเดินทางมากับเรือในสมัยก่อนให้ทราบว่าจะได้เห็นทางมาถึงวัดแล้วซึ่งน่าจะเป็นคตินิยมของวัดที่ตั้งอยู่ริมน้ำได้ยึดถือปฏิบัติกันมาในลักษณะนี้

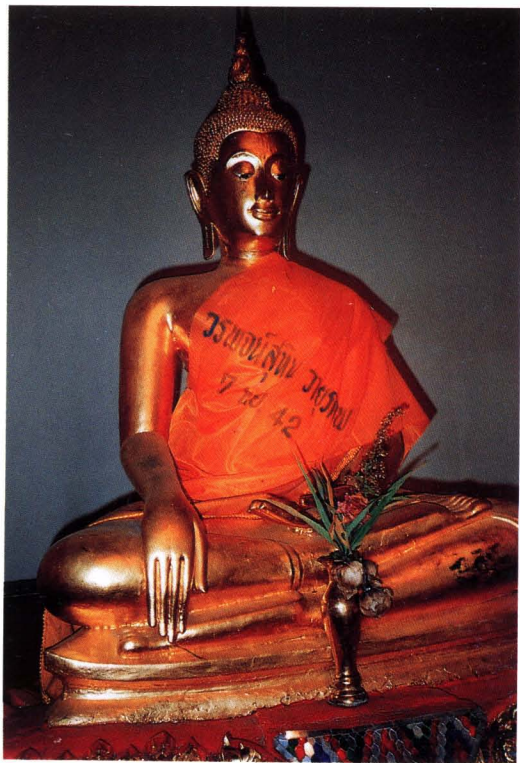
เมื่อพิจารณาลักษณะของเจดีย์ สิ่งที่มองเห็นได้ชัดเจนก็คือส่วนล่างมีฐานสิงห์ซ้อนกันเป็นชุด ส่วนกลางของเจดีย์ มีฐานปัทม์ เป็นลักษณะบัวทรงกลมอยู่เหนือชุดฐานสิงห์ และรองรับองค์ระฆังในผังสี่เหลี่ยมเพ็ญมุม ส่วนยอดขององค์ระฆังชำรุดสูญหาย แต่ก็พอจะกำหนดได้ว่าเป็นลักษณะ ของเจดีย์ทรงเครื่องสมัยอยุธยาตอนปลาย รูปทรงของเจดีย์ เป็นแบบเดียวกับเจดีย์วัดกระสอบ หรือวัดพินิจธรรมสาร อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง และคล้ายคลึงกับเจดีย์รายทรงเครื่องในวัดภูเขาทอง ซึ่งเข้าใจกันว่าสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าบรมโกศ เมื่อทรงให้มีการบูรณะวัดภูเขาทอง และยังคงคล้ายคลึงกับเจดีย์ทรงเครื่ององค์หนึ่งของวัดเชิงท่าด้วย

เจดีย์ทรงเครื่องสมัยอยุธยาตอนกลาง มีรูปทรงแบบเดียวกับเจดีย์วัดกระสอบ (วัดพนิจธรรมสาร) อ.ป่าโมก อ่างทอง และเจดีย์วัดศาลาปูน พระนครศรีอยุธยา ซึ่งเข้าใจกันว่าสร้างขึ้นในสมัยของพระเจ้าปราสาททอง เป็นรูปแบบของเจดีย์ที่นิยมสร้างกันในสมัยอยุธยายุคกลาง

พระอุโบสถวัดพนมยงค์ ศิลปสมัยอยุธยาที่มีลักษณะสวยงาม กระดาษติดอีกรูปแบบหนึ่ง

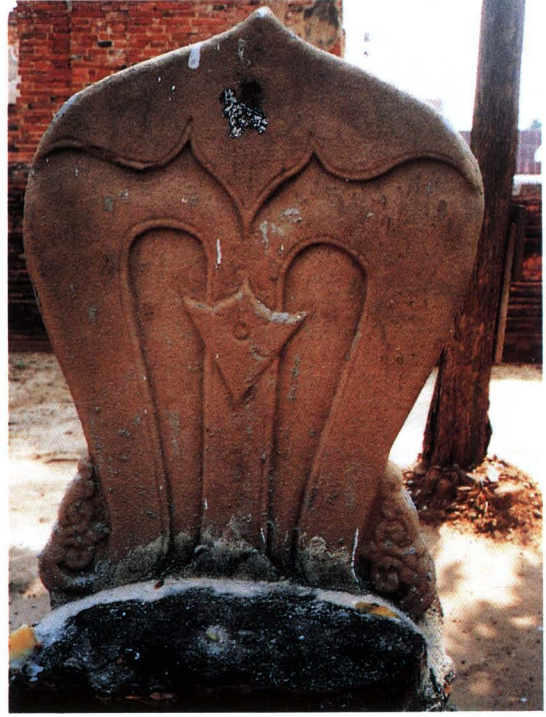

พระประธานในพระอุโบสถวัดพนมยงค์มีพุทธลักษณะของศิลปแบบสุโขทัย สกulptช่างกำแพงเพชร พระในสกุลนี้มีความงดงามเป็นเลิศและหายากมาก

ในพระอุโบสถมีพระองค์งาม

พระอุโบสถของวัดพนมยงค์มีขนาดเล็ก มีลักษณะเป็นพระอุโบสถสมัยอยุธยาอย่างชัดเจน ภายในพระอุโบสถมีพระประธานขนาดหน้าตักกว้างประมาณ 3 ฟุต เป็นพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ลงรักปิดทองสวยงาม พุทธลักษณะเป็นศิลปแบบสุโขทัยในสกุลของช่างเมืองกำแพงเพชร ซึ่งเป็นพระสกุลที่หายากมาก

ลักษณะเด่นของพระสกุลนี้ก็คือ มีเม็ดพระศกขนาดเล็ก วางเรียงเป็นระเบียบสวยงาม พระพักตร์เป็นรูปไข่ เชิดขึ้นเล็กน้อย พระหนุเหลี่ยม พระขนงคมชัดตวัดปลายขึ้นบนเล็กน้อย พระเนตรเหลือบต่ำดูจดหางส์ พระนาสิกเล็กไม่โด่งมาก พระโอษฐ์เล็กตวัดปลายคล้ายรูปกระจับ ส่วนพระกรรณแนบติดพระพักตร์และยาวลงมากเกือบจรดพระอังสา ส่วนปลายงอนออกเล็กน้อย พระอุระหนา ครองจีวรห่มเฉียง ลงมาถัดหน้ายาวจรดพระนาภี ส่วนปลายเป็นแบบลายเขี้ยวตะขาบหลายชั้น ประทับนั่งขัดสมาธิราบ แสดงปางมารวิชัย พระประธานองค์นี้นับว่าเป็นพระประธานขนาดเล็กที่มีความงดงามสมบูรณ์เป็นเลิศอีกองค์หนึ่งของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

โบสถ์เก่ากว่าสมัยสมเด็จพระนารายณ์

สำหรับโบสถ์ซึ่งใช้เป็นตัวชี้บอกความเก่าแก่ของโบสถ์และอายุของวัดนั้น น.น. ปากน้ำ ผู้เชี่ยวชาญด้านโบราณคดีของประเทศไทยได้เขียนถึงเรื่องนี้ไว้ในหนังสือ **ห้าเดือนกลางซากอิฐปูนที่ยูธยาว่า**

“โบสถ์ของวัดเชิงท่าสลักด้วยหินทรายสีขาว เป็นโบสถ์เดี่ยว มีลายทั้งหน้าและหลังขนาด 35 X 36 X 7 เซนติเมตร รูปร่างแปลก เป็นแบบเดียวกับโบสถ์ที่วัดพนมยงค์”

“โบสถ์วัดราชบำเพ็ญ ซึ่งอยู่ฝั่งขวาของแม่น้ำลพบุรี เป็นแบบเดียวกับวัดพนมยงค์ เป็นแบบแปลก ซึ่งจะต้องสืบค้นหายุคสมัยต่อไป เพียงแต่คาดคะเนว่า อาจเป็นโบสถ์สมัยอยุธยาตอนกลาง” (น.น. ปากน้ำ 2540 : 52-185)

โบสถ์ของวัดพนมยงค์เป็นโบสถ์สลักจากหินทรายสีแดง มีลักษณะค่อนข้างเล็ก รูปทรงค่อนข้างป้อมไม่ชะลูดตามแบบโบสถ์ทั่วไป เป็นโบสถ์นั้งแท่นคือมีแท่นปัทมแบบบัวคว่ำบัวหงาย ประดิษฐานอยู่บนฐานสิงห์ ซึ่งเป็นรูปแบบของฐานเสมาที่นิยมสร้างกันในสมัยอยุธยาตอนกลาง เริ่มต้นจากสมัยพระเจ้าทรงธรรมเป็นต้นมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2145 จนถึง พ.ศ. 2199 ซึ่งเป็นปลายรัชสมัยของพระศรีสุธรรมราชา ฐานเสมาแบบนี้มีปรากฏอยู่ในวัดหลายๆ วัดของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เช่น วัดศาลาปูน วัดพระงาม วัดสนามไชย เป็นต้น ถือว่าเป็นแบบสมัยนิยมของยุคนั้น

ภาพซ้ายเป็นโบสถ์ของวัดพนมยงค์ ส่วนภาพขวาเป็นโบสถ์ของวัดเชิงท่า วัดสองวัดนี้อยู่ใกล้กัน วัดเชิงท่ามีอายุมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น พิจารณาจากรูปทรงและลวดลายโบสถ์ของทั้งสองภาพจะเห็นว่าคล้ายคลึงกันมาก แต่โบสถ์ของวัดเชิงท่ามีความประณีตและละเอียดกว่า

โบสถ์อีกแบบหนึ่งของวัดพนมยงค์สลักด้วยหินสีเขียว มีลวดลายเป็นดอกไม้สวยงาม เข้าใจว่าเป็นโบสถ์ที่นำมาดัดแปลงเพิ่มเติม เมื่อมีการซ่อมแซมพระอุโบสถสมัยรัชกาลที่ 5

ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงลักษณะของโบสถ์และฐาน
เสมาประกอบกัน พอจะสรุปได้ว่า วัดพนมยงค์น่าจะสร้าง
ขึ้นก่อน สมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช อาจจะสร้าง
ขึ้นในสมัยของสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง มีอายุร่วมสมัย
กับวัดศาลาปูน หรืออาจจะสร้างขึ้นก่อนหน้านั้นก็ได้

วิหารพระพุทไธยาสน์ วัดพนมยงค์ ตั้งอยู่ใกล้ ๆ กับคลอง
มหานาค พระนครศรีอยุธยา

ในพระวิหารมีพระพุทไธยาสน์

ทางด้านทิศเหนือของวัดพนมยงค์ ซึ่งอยู่ใกล้ ๆ กับ
คลองมหานาคในยุคกรุงศรีอยุธยานั้นมีวิหารพระพุทไธยาสน์
ขนาดกว้าง 9 เมตร ยาว 23 เมตร ภายในวิหารมีพระ
พุทไธยาสน์ ซึ่งมีลักษณะและขนาดเดียวกันกับพระพุท
ไธยาสน์ของวัดธรรมิกราช ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่อีกวัดหนึ่งที่มา
ตั้งแต่สมัยก่อนสร้างกรุงศรีอยุธยา

ข้อมูลจากกรมศิลปากรได้ให้รายละเอียดว่า เมื่อ
พิจารณาถึงพุทธลักษณะ และลักษณะทางศิลปะของวิหาร
ก็พบว่ามีลักษณะเช่นเดียวกับพระพุทไธยาสน์ที่วัดป่าโมก
ขรรค์วิหาร อำเภอบางบาล จังหวัดอ่างทอง ซึ่งมีหลักฐานว่าเป็น
ลักษณะที่นิยมสร้างกันมาในสมัยอยุธยาตอนกลาง

จากกาลเวลาที่ล่วงผ่านไปทำให้พระวิหารและพระพุท
ไธยาสน์เกิดการชำรุด ทางกองทุนบูรณะปฏิสังขรณ์
พระพุทไธยาสน์วัดพนมยงค์ได้ทำการซ่อมแซมจนเสร็จ
เรียบร้อยเมื่อปี พ.ศ.2540 ปัจจุบันทางวัดพนมยงค์กำลัง
ทำการรื้อกุฏิ และสิ่งก่อสร้างด้านหน้าวิหารพระพุท
ไธยาสน์ออก เพื่อให้ประชาชนที่มาชมพระบรมราชานุสาวรีย์

สมเด็จพระนเรศวรมหาราชที่บริเวณทุ่งภูเขาทอง ซึ่งอยู่
ใกล้ๆ นั้นได้แวะนมัสการพระพุทไธยาสน์ได้สะดวกยิ่งขึ้น

พระศรีอาริยมตไตรย ที่มาของตำนานความเสมอภาค
ภราดรภาพ และเสรีภาพในสังคม เป็นสัญลักษณ์และความมุ่งหวัง
ของคนไทยในอดีต เป็นแรงบันดาลใจที่ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์
ทางสังคมอันยิ่งใหญ่ของท่านรัฐบุรุษ ปรีดี พนมยงค์ สังเกต
นี้ว่าพระหัตถ์ทั้งสองมีความสวยงาม และเสมอกันทั้งหมด

พระศรีอาริย์หรือพระศรีอาริยมตไตรย

“สมัยเมื่อครั้งเป็นเด็ก ท่านปรีดี เคยได้ยินภิกษุสงฆ์
และผู้เฒ่าเล่าให้ฟังถึงพุทธทำนายว่า ในปลายพุทธศาสนา
มนุษยชาติจะเข้าสู่ยุคสมัยเพราะศีลธรรมเสื่อมทรามลง
จะมีการรบราฆ่าฟันและเบียดเบียนกัน โปปรรลัทธิลัทธิจะ
แผ่ลบล้างโลกที่โสมม ครั้นแล้วก็จะเกิดยุคใหม่คือ ยุค
พระศรีอาริยมตไตรย ซึ่งมนุษยชาติจะอยู่ร่วมกันด้วยความ
เมตตาปรานีที่มีต่อกัน บุคคลเสมอกันประดุจว่า เมื่อออก
จากบ้านต่างก็สังเกตความผิดเพี้ยนระหว่างกันมิได้ มีความ
สะดวกสบายในการคมนาคมและความสมบูรณ์ของ ชีวิตปัจจัย

ซึ่งมนุษย์สามารถถือเอาได้ตามความต้องการ” ธรรมเกียรติ
กันนริ 2526 : 610)

ท่านปรีดี พนมยงค์ คงจะมีความศรัทธาในเรื่องของ
พระศรีอารียมาตั้งแต่ครั้งยังเป็นเด็ก และท่านคงจะมองเห็น
ความเป็นไปได้ที่สังคมไทยจะพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปสู่ยุค
พระศรีอารียในสมัยของท่าน ดังนั้นในข้อความช่วงท้ายของ
คำประกาศของคณะราษฎร เมื่อครั้งที่ทำการยึดอำนาจ
เปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 2475 ซึ่งท่านเป็นผู้ร่างประกาศ
ฉบับนี้เองจึงมีคำว่า “ศรีอารีย” อยู่ด้วย เป็นการเน้นให้เห็น
เป้าหมายที่สำคัญของการเปลี่ยนแปลงการปกครองในครั้งนั้น

นับว่าเป็นเรื่องที่น่าประหลาดและอัศจรรย์ เมื่อพบว่า
ในวัดพนมยงค์มีพระศรีอารียอยู่องค์หนึ่ง เป็นพระพุทธรูป
หล่อด้วยสัมฤทธิ์ขนาดหน้าตักประมาณ 3 ฟุต พิจารณาจาก
พุทธศิลปะ คาดว่าน่าจะสร้างขึ้นในยุคต้นรัตนโกสินทร์สมัย
รัชกาลที่ 3 และคงจะนำมาประดิษฐานไว้ในพระอุโบสถ
เมื่อมีการซ่อมแซมในสมัยรัชกาลที่ 5

พระปลัดจำลอง สิริบุญโญได้เล่าให้ฟังว่า แต่ก่อน
พระศรีอารียนี้ ประดิษฐานอยู่ในโบสถ์เบื้องหน้าพระประธาน
เป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านมาก แต่เมื่อได้ก่อสร้างกุฏิ
สำหรับพระประธานขึ้นมาใหม่ ทำให้เนื้อที่มีอยู่จำกัด จึงให้
นำพระศรีอารียมาเก็บไว้ในซอกศาลาข้างกุฏิรวมไว้กับ
พระพุทธรูปอื่น ๆ เนื่องจากเกรงว่าจะเกิดการสูญหาย

ท่านปรีดี พนมยงค์ ในวัยเด็ก นอกจากจะได้ฟัง
พุทธทำนายเรื่องพระศรีอารียแล้ว ท่านและประชาชนในถิ่น
นี้ คงจะได้มาสักการะพระศรีอารียเมตไตรยองค์นี้อย่าง
สม่ำเสมอด้วย ซึ่งประสบการณ์ในเรื่องนี้จัดว่าเป็น
ประสบการณ์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง (Peak experience)
ในชีวิตเมื่อวัยเยาว์ของท่าน และเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิด
พลังความคิดสร้างสรรค์อันยิ่งใหญ่ ที่ทำให้ท่านเกิดความคิด
มุ่งมั่นที่จะสร้างประโยชน์อันยั่งยืนแก่ประเทศชาติโดย
ไม่หวั่นเกรงต่อภัยอันตรายใด ๆ

สิ่งที่ควรจะคิดสืบเนื่องต่อไปจากนี้จึงมีว่า ควรจะสร้าง
ที่ประดิษฐานที่เหมาะสมสำหรับพระศรีอารียองค์นี้จะเป็นการดี
หรือไม่ หรือการจะสืบสานแนวความคิดเรื่องพระศรีอารียที่
ท่านปรีดี พนมยงค์ และคนไทยในยุคก่อนมีความศรัทธา
มุ่งมั่นให้คงอยู่ต่อไปนั้นจะสามารถทำได้มากน้อยเพียงใด
ควรจะทำโดยวิธีใด

หอรระม้งวัดพนมยงค์ เป็นหอรระม้งหลังคางตรมุข ฐานเป็น
แบบสี่เหลี่ยมเพ็ญมม มียอดห้ายอด รูปทรงงดงาม ศิลปสมัยอยุธยา
มีการบูรณะเมื่อปี พ.ศ. 2522 เป็นมรดกจากอดีตที่มีคุณค่าอีกชั้นหนึ่ง
ของวัดพนมยงค์

การเจริญเติบโตของชีวิต ๆ หนึ่งนั้นเป็นเรื่องที่แสนจะ
มหัศจรรย์ การองกงามของต้นไม้ต้องอาศัยธรรมชาติ รวมทั้ง
สภาพแวดล้อมที่สงเคราะห์ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และ
ขณะเดียวกันต้นไม้จะเจริญสมบูรณ์และมีความงดงามจะต้อง
มีระบบรากที่สามารถหยั่งลึกสร้างความแข็งแรง และสมดุล

การเจริญเติบโตของสังคมหนึ่งก็อาศัยกฎเกณฑ์อย่าง
เดียวกัน จะต้องมึวิธีการให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันด้วยการ
ช่วยเหลือสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน และขณะเดียวกันก็ต้อง
ช่วยสร้างรากฐานที่ถูกต้องให้กับสังคม เพื่อให้ทุกชีวิตได้อยู่
ร่วมกันอย่างมีสันติสุข และเจริญเติบโตอย่างมีดุลยภาพ
รากฐานอันสำคัญของสังคมมนุษย์ที่ทุกคนจะต้องช่วยกัน
ปลูกฝังก็คือ ความศรัทธาในศาสนา การมีความคิดที่เป็น
อิสระเหนืออำนาจของกิเลส และวัตถุ และการมีความรัก
ความเมตตาโดยไร้ขอบเขต ต่อเพื่อนมนุษย์ และสรรพสิ่งทั้ง
หลายทั้งหมดนี้ก็คือคุณธรรมของพระโพธิสัตว์ หรือพระศรี
อารียเมตไตรย

@ สายน้ำลพบุรียังคงหลังไหล
บ้าน เรือนแพ เคลื่อนย้ายขึ้นบนตลิ่ง
เรือสำเภา และเรือพายต่างพากันละลายหายไปจาก
ท้องน้ำ

สะพานข้ามคลองเปลี่ยนสภาพเป็นถนนคอนกรีต
ชีวิต ความเคลื่อนไหวริมฝั่งน้ำ และในแม่น้ำ ยังคง
เหลือไว้ แต่ในความทรงจำของผู้สูงวัย และในตำนาน

@ เมื่อหนึ่งศตวรรษที่ผ่านมา
ดาวดวงหนึ่ง ได้จุดขึ้นเหนือฟ้าฟ้า ของพระนครศรี
อยุธยา เปล่งรังสีสว่างไสวบรรเจิดจ้าไปทั่วปริมณฑล แล้วก็
เลื่อนลับดับสูญ

สรรพสิ่งทั้งหลายเลื่อนไหลเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา
ต้นไม้รุ่นใหม่มิเกิดขึ้นจากการตอน การปักชำ การ
เพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ และการตัดต่อทางพันธุวิศวกรรม จึงมิได้
รับรู้ และสำนึกถึงตำนานการจุดแห่งดวงดาว

ปัสสมัยใหม่ เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ทันอกทันใจ
แต่ปราศจากระบบรากที่หยั่งลึก และการแผ่ขยายของความ
เอื้ออาทร

@ สายน้ำลพบุรียังคงไหลหลัง
พระศรีอารียเมตไตรยยังคงสถิตย์นั่งอยู่ในชอกศาลา
รอคอยวันเวลา ที่ทายาทแห่งผู้อภิวัฒน์ จะพร้อมใจ
กันเผยแผ่เกียรติคุณ และอุดมการณ์อันยิ่งใหญ่ของท่าน
ให้ประจักษ์ต่อชาวโลก

“ยุคพระศรีอารีย์”

บรรณานุกรม

กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม. **ตามรอยอดีตท่านปรีดีที่
กรุงเก่า**. ศิลปวัฒนธรรม ปีที่ 4 ฉบับที่ 8:มิถุนายน
2526
กาลเวลารำลึก แห่งความทรงจำ. อนุสรณ์ การบำเพ็ญกุศล
ทักษิณานุประทาน อัฐินาย ปรีดี พนมยงค์
11 พฤษภาคม 2529

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. **ประสบการณ์และความเห็นบางประการ
ของรัฐบาลอาวุโส ปรีดี พนมยงค์**. กรุงเทพฯ : โครงการ
การปรีดี พนมยงค์ กับสังคมไทย จัดพิมพ์, 2525
ธรรมเกียรติ กันอริ. **สังคมพระศรีอารีย์ ศึกษาแนวคิดท่าน
ปรีดี** จาก มิตรกำสรวล เนื่องในมรณกรรมของ
รัฐบาลอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ โครงการปรีดี พนมยงค์
กับสังคมไทย. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์, 2526
น.ณ. ปากน้ำ. **ถาม - ตอบศิลปะไทย** พิมพ์ครั้งแรก กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์สารคดี, 2540
_____. **ศิลปะโบราณในสยาม**. พิมพ์ครั้งแรก ก รุง เท พฯ :
ด้านสุทธาการพิมพ์, 2537
_____. **สยามศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม**. พิมพ์ครั้งแรก
กรุงเทพฯ:ด้านสุทธาการพิมพ์, 2538
_____. **ห้าเดือนกลางซากอิฐปูนที่อยุธยา**. พิมพ์ครั้งที่ 3
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2540
ประชุมพงศาวดาร ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม 2. พิมพ์รวม
เล่มครั้งแรก พระนคร:สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2507
พระราชทานมูณี (ปัญญานันทภิกขุ). **ปาฐกถาธรรมของ
พระราชทานมูณี** จาก มิตรกำสรวล เนื่องใน
มรณกรรมของรัฐบาลอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ กรุงเทพฯ:
อมรินทร์การพิมพ์, 2526
พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 2. พิมพ์
ครั้งแรก กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2535
สันติ เล็กสุขุม **ศิลปะอยุธยา งานช่างหลวงของแผ่นดิน**.
พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ เมืองโบราณ,
2542
สมเกียรติ โล่ห์เพชรรัตน์ **พระพุทธรูปศิลปะอยุธยา**.
พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์, 2539
สมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพน **พระราช
พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา**. พิมพ์ครั้งที่ 5 พระนคร :
โพธิ์สามต้นการพิมพ์, 2515
Banomyong, Pridi. **The King of The white Elephant**. The
Thamasat Association Losangeles, California,
U.S.A. 1990.
Maslow, A.H. **"Creativity in Self Actualizing People from
Creativity and It Cultivation**. Harold H. Anderson
Editor, Harper & Brother Publishers
Newyork : 1959.

Tracing Back H.E. Pridi at Wat Banomyong

By Wanich Sutharat

Translated by Laddawan Jamrerckjang

The two rivers were the principal means of communication for the citizens. They moved on them day and night on their small boats which, though seemingly unstable were yet overloaded with fruits, betel nuts, salted fish, clothes, and even furniture. They passed slowly up and down and across one another's path without accident, skillfully propelled by their oarsmen.

The houses, floating dwellings which appeared like large structures on pontoons, and the markets, where confused murmurs rose to the sky, crowded the edges of these waters which flowed past them. There were no quays; for the river-side residents were the proprietors of the ground opposite their floating houses; connection with the land being afforded by emergency flying-bridges, which were hemmed in by the "sampans" (pirogues) lying so close together that one would have imagined that they must collide. He who wanted to cross the river chose one, the oarsman of which, well set in the stern, appeared deserving of his confidence; sometimes he clambered over several boats already overloaded, and their motion threatened to make him lose his balance. But as everyone in this part of the world living near water knows how to swim from tender childhood, there was no apprehension, and a fall only raised a laugh.

The citation above is part of the description of life along the river in Ayutthaya as shown in *The King of the White Elephant* written in English by H.E. Pridi Banomyong while taking up the position of the Minister of Finance during 1939-1940. The river mentioned must have been the Lopburi River in front of Wat Banomyong.

In fact, H.E. Pridi's birthplace was on this very bank of the Lopburi River. It was a big marketplace crowded with houses and boathouses lining the shore to where it meets the Chao Phraya River.

It has been said that one's childhood "peak experience" encourages and generates wonderful imagination and creativity in adulthood. It engenders the arts, scientific works, architecture, literature, and technology. The power of peak experiences can be seen from studies on the biographical works of the great people of the world throughout history, from the age of Hannibal, Leonardo Da Vinci, Abraham Lincoln to Jules Verne, Thomas Edison, Sunthonpoo and H.E. Pridi Banomyong.

Maslow (A.H. Maslow 1959), an American psychologist, explains the "peak experience" by describing it as an experience that renders the happiest time in one's life. It is the most influential impression on aesthetics, love, intuition, excitement, and mystery. These types of experience cause people to change themselves, their perceptions, and their way of thinking about of life. Most creative people possess such vivid recreations in their mind.

The impression on the floating market of Hua Laem and the lifestyle along the Lopburi River at that time was the main inspiration of the historical novel "The King of the White Elephant" written by Pridi Banomyong.

Since the development plan implemented by the governor at that time Phraya Boranrajadhanin for the city island of Ayutthaya, more roads were constructed, as was a bridge to connect the island and the east bank of the Pasak River. The Hua Raw and Chao Phrom Markets became more enlivened by this new convenience. H.E. Pridi Banomyong had a plan to revive the Hua Laem Market. Unfortunately, the plan could not be accomplished.

Pridi Banomyong's childhood inspiration did not come only from the river and lifestyle along the river. It also comes from his family's faith in Buddhism, his knowledge of the government by parliament, as well as his witness to the injustice of the farmers' lives when he accompanied his father to Wang Noi District (Chatthip Natsupa 1982:20-22).

H.E. Pridi's Ancestors, the Patronage of Wat Banomyong

One source of information on Wat Banomyong states that it was situated on the Lopburi River bank and was constructed in the reign of King Naresuan the Great (1630-1655). The location was the orchard of a court nurse called Yong who after her death was revered by the courtiers. Wat Banomyong was constructed to commemorate her benevolence. This wat was then called Wat Phra Nom Yong, followed by Wat Com Mayong, and finally Wat Banomyong.

An interview with the former Abbot Ua Sundhariko by the editing unit of Arts and Culture magazine in 1983 is another source of information on Wat Banomyong- constructed in 1543 in the reign of King Maha Chakrapat.

The history of the Wat goes like this: King Chai Raja V, the previous monarch, took a princess called Kaew Jaem Fah from Vientienne as his wife. She bore two sons: Prince Yod Fah and Prince Si Silpa. When she died, Phra Chai Raja appointed Thao Si Sudachan as Queen. King Si Satanakhanaout, the grandfather of the two princes was concerned about his grandsons' welfare. He sent over a nurse to Ayutthaya to look after them. The nurse was called Yong or Mayong, her title being "Phra Nom Yong" or "Phra Nom Mayong."

When Phra Chai Raja died, Queen Si Sudachan with her accomplice, Khun Worawongsathiraj, took over the throne by executing Phra Yod Fah, who accended the throne in his childhood. Phra Thien Raja, Phra Yod Fah's uncle, escaped and became ordained as a monk.

Queen Si Sudachan and Khun Worawongsathiraj then were usurped by Phra Thien Raja and his accomplice. Later Phra Thien Raja ascended the throne and was called Phra Maha Chakrapat.

The main reason for the construction of Wat Banomyong came from the event in which Phra Yod Fah appeared in his grandfather's dream, telling that he had been wandering with no place to reside. The grandfather related his dream to King Maha Chakrapat, who therefore had two temples constructed, Wat Kaew Fah Noi and Wat Phra Nom Yong, to commemorate Princess Kaew Jaem Fah and the nurse Phra Nom Yong. Phra Molee Lok, a monk from Vientienne was appointed to take charge of these two temples or wats.

At present Wat Kaew Fah Noi was almost completely destroyed by the construction of the Ayutthaya-Angthong Highway. There was only a sandstone Buddha image called Luang Phaw Chao Noi which was once headless. The Abbot Ua Sundhariko brought the head part from Wat Wora Bho and fitted it with the body. Luang Phaw Chao Noi is now established on the road side to the west of the foundation of the original temple.

Later Phra Palad Chamlong Siripanyo, the present abbot, had a permanent building constructed to house the nearly gilt Luang Phaw Chao Noi. Luang Phaw Chao Noi is regarded sacred. The characteristics of this Buddha image are very much similar to those of the main Buddha image in the temple of Wat Banomyong.

Both were built according to the Sukothai style by the Kampaengpetch guilds. The difference lies in the construction material. Luang Phaw Chao Noi was built from sandstone, whereas the main Buddha in Wat Banomyong was built from bronze.

There are a few questions challenging historians: Is there any historical evidence supporting whether Princess Kaew Jaem Fah existed? Was Wat Banomyong constructed to the Laotian King's order? These puzzles are left to the historians to discover more evidence which can be used to argue a historical event in which Queen Si Sudachan and Khun Worawongsathiraj helped execute her own son - Phra Yod Fah.

The Thai chronicle states that Phra Chai Raja led his armed forces through Chieng Thong (now Luang Phrabang) to attack Chiang Mai in 1525, but Sisatana Khanahout was not mentioned. Another event mentioned in the reign of King Narayana who led his army to join with another force led by Phraya Kosa (Pan) and then became successful in taking over Chiengmai. Phaya Kosa presented the daughter of Phraya Saen Luang (the Governor) to King Narayana who accepted her as a royal concubine. Could it be possible that Princess Kaew Jaem Fah was Phraya Saen Luang- the Laotian Governor of Chiang Mai and Phanom Yong was a nurse in the reign of King Narayana?

The Banomyong Family's Contribution to Wat Banomyong

Phranom Yong/Mayong was an ancestor in the paternal line of H.E. Banomyong. It can be said that the ancestors of this family had this wat built. The family settled on the area opposite the wat since the Ayutthaya Period.

From an interview, Mrs. Somsong Klinpratoom, a 73 year-old native, who in her childhood was a maid in the Banomyong family revealed that the family had a close tie with the Wat and always supported. She said,

The house in which the family lived was originally a rafthouse. Then it was moved up on the Muang Canal bank. It was a one-storey house with many rooms. The property covered a plot of land from the river bank to the road. There were many mango trees. The owner of the house was very kind, always giving mangoes to other people. The family members liked to make merits, consistently giving alms and lunch pails to the Abbot ever since.

When I was a child, I could remember a road called Mae Look Chan connecting U-Thong and Siang Banomyong Bridge. The road was named after Pridi Banomyong's mother who ordered the road to be built for the convenience of the people. Siang Banomyong was his father who also had the bridge built.

Look Chan Banomyong Foundation

Pridi Banomyong established the Look Chan Banomyong Foundation whose income came from the rent of 42-rai paddy fields which were bought before going overseas. The income has been used as support to the Wat and the community.

Mrs. Somsong Klinpratoom recalled the past events for a moment, then continued telling about her impression on the Banomyong Family:

The family came to make merits at the Wat every year on every occasion since H.E. Banomyong was alive. I was very impressed when I recalled the event when the Dame Bhoonsuk Banomyong asked the children and adults to get in line for her donation. The family was very kind to the poor.

Phra Palad Chamlong Siripanyo, the Abbot of Wat Banomyong, told about another event concerning the family and the Wat. "The most important repair of the Wat was done

many years ago. The family invited Phra Phimoladham (Aat Duangmala) from Wat Mahathat Yuwarajrangsarit to preside over the restoration. His advice was valuable to the development of the land and buildings in the Wat.

As for H.E. Banomyong, although he resided abroad, he always had his children, grandchildren, and relatives make merits on his birthday every year. Even in the last year before he died. On the day of the cremation of his body, the monks at this Wat chanted to give him the merit at the same time when his body was being cremated in Paris.

Phra Rajanandhamunee (Panyanandha Bhikkhu) stated in his lecture:

H.E. Pridi Banomyong had a strong faith in Buddhathasa. He planned to transform Wat Banomyong into a place for meditation practice like Suan Mokhaphalaram in Chaiya, Nakhon Si Thammaraj. He asked the Venerable Buddhathasa and an architect to visit the Wat to help him design the place. When the construction was about to begin, the Japanese army invaded Thailand. It was so unfortunate. (Phra Rajanandkamuni 1983:331)

The Banomyong family's contribution to Wat Banomyong was various. To have a wat constructed is difficult, but to maintain it and make it prosperous is even more difficult. The Banomyong family has proved that they could do both.

Ancient Objects in Wat Banomyong

In the corner to the east of the wat, on Muang Canal, there is a small old stupa. It was told that in the past there was another similar stupa which had disappeared. It was assumed that the two stupas were built as signposts showing that a wat is there.

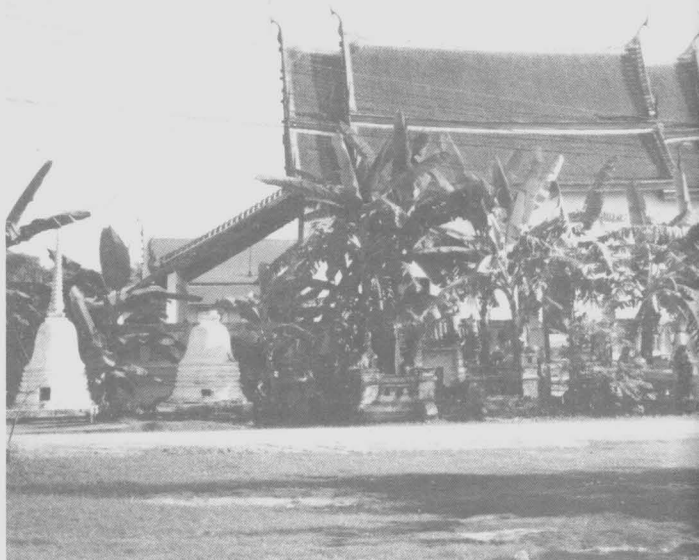
The base is of a singha pattern overlaid, while the middle portion called Than Pat supports the bell-shaped structure. Though the top portion is missing, it can be assumed that the stupa was built in the late Ayutthaya period.

The temple housed the principal Buddha image. It is bronze and gilt, built in the Sukothai period. The distinct features include small orderly haircurls, an oval face with a small slightly rising chin, fine eyebrows with rising ends, a small nose and bow-shaped lips, long ears; and a strong chest. The body is covered with a robe diagonally draped over the left shoulder. The Buddha image is in Mara Subdued position. It is considered one of the most beautiful Buddhas in Ayutthaya.

The boundary markers were of different style and assumed to fall in the middle Ayutthaya period (Nor Na Paknam 1997:52-185). They were covered from red sandstones, rather small and plop. The pedestal is lotus-shaped, a feature which had been popular from King Songdham's reign. This type of pedestal is found in many wats in Ayutthaya, such as Wat Salapoon, Wat Phrangarm and Wat Sunamchai. When considering the boundary markers and the pedestals, it could be concluded that Wat Banomyong had been built before the reign of King Narayana, and in the reign of King Prasart Thong.

In the vihara, there was a reclining Buddha image as old as that of Wat Dhammikaaraj - one of the oldest wats built before the Ayutthaya period. The features of this Buddha image are similar to the reclining Buddha in Wat Pamoke Worawiharn in Angthong, which was assumed to be built in the middle Ayutthaya Period. The restoration foundation of Wat Banomyong restored the reclining Buddha in 1997.

"In his childhood, Pridi Banomyong had heard the elders and monks tell about the Buddhist predictions that by the final period of Buddhism, there will be chaos because of moral deterioration. There will be wars. People will kill each other. A big fire will destroy the vile world. The new era will occur. This is called Phra Si Ariyaethai Era in which people will live with kindness, in harmony and peace. They will

be equal and without difference. It will be a perfect world in which people can have everything they want" (Thammakiat Kan-ari 1983:610).

Pridi Banomyong had his faith in Phra Si Ariya since his childhood and he probably envisioned that the Thai society could be developed to the state of Phra Si Ariya's era. When the 1932 revolution occurred, the word "Sri Ariya" was included in the People's Party's Declaration so as to emphasize its main objective.

Amazingly, in Wat Banomyong, there was a Buddha image called Phra Si Ariya. It was bronze, measured 3 feet wide from the lap. It was assumed to have been built during the early Ratanakosin Period, in the reign of King Rama III and was placed in the temple when being repaired in the reign of King Rama V.

As told by Phra Palad Chamlong Siripanyo, Phra Si Ariya was formerly placed in front of the principal Buddha image and revered by the people. But when the masonry base of the principal Buddha image was rebuilt, the space in the temple became limited and Phra Si Ariya was moved along with other Buddha images into the crevice of the vihara.

His faith in Phra Si Ariya, being a witness of the people's deep respect for Phra Si Ariya are considered his peak experience in his childhood and a starting point of his creativity and determination to create a well-being for the country without any fear of harm.

There should be a thought of putting Phra Si Ariya image in an appropriate place. Pridi Banomyong's determination to create a society of well-being as that in Phra Si Ariya's era should be carried on.

The growth of one's life is amazing. The growth of trees and plants depends on nature and environment that are interdependent. Trees and plants thrive when the roots work their way deep down the earth and stabilize the trees and plants.

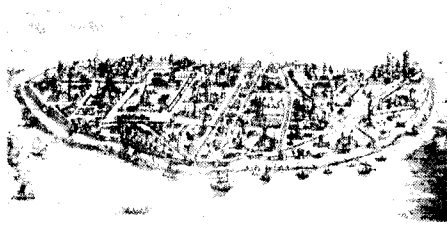

The growth of society follows the same pattern. There should be ways to make people interdependent. The deep roots of righteousness should be worked on in order to make people live harmoniously and in balance. The roots of righteousness are religious faith, free will over desire and materialism, loving kindness and boundless generosity for mankind, other beings and everything. All this is the ideal of Phra Si Ariyametthai.

The Lopburi tides are ever-flowing
Boathouses have been moved on shore.
Sampans and other boats have disappeared.
Wooden bridges have been turned into concrete.
Life, movements along the shore and in the River
Linger in the elderly's memory and the legend.

A century ago
A star was born over the horizon of Phranakorn Si Ayutthaya.
It shone out over the city, then faded and vanished.
All things change through time.
The trees of new generations are grown using genetic engineering,
The vital roots enclosed in coconut shells.
They never realize and recognize the legend of the birth of this Star.
The new forests are fast growing, almost
Instantaneous, but lacking the firm labyrinth
of deep roots and caring.
The Lopburi tides are ever-flowing
Phra Si Ariyametthai is silent in the crack of
The building, waiting for the time when the
Inheritors will propagate the ideal to the world.

Yuk Phra Si Ariya

การปรับปรุงเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา ในสมัย **ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์** ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

กิตติ ภู่งษ์วัฒนา

ย่อมเป็นที่ทราบกันอยู่ทั่วไปแล้วว่าเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาเคยเป็นราชธานีในสมัยกรุงศรีอยุธยาเริ่มสร้างในแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) ปฐมกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา ในปีพุทธศักราช 1893 เป็นต้นมา จนถึงแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ กษัตริย์องค์สุดท้ายแห่งกรุงศรีอยุธยา อันเป็นแผ่นดินที่เสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าในปี 2310 ต่อแต่นั้นมากรุงศรีอยุธยาหรือที่เรียกกันต่อมาว่ากรุงเก่า (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา) ก็ไม่ได้เป็นเมืองหลวงของประเทศไทยอีก

อายุของกรุงศรีอยุธยาแต่สร้างมาจนถึง พ.ศ. 2483 เป็นเวลา 590 ปี และตั้งแต่เสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าถูกเผาและทำลายบ้านเมืองจนกระทั่งถึง พ.ศ. 2483 เป็นเวลา 174 ปีแล้ว ยังมิได้จัดการทำนุบำรุงให้คงคืนสภาพเดิมปล่อยให้เป็นเมืองพิพิธภัณฑสถานแห่งโบราณวัตถุ และปุษนิยสถานปรักหักพังตลอดมา

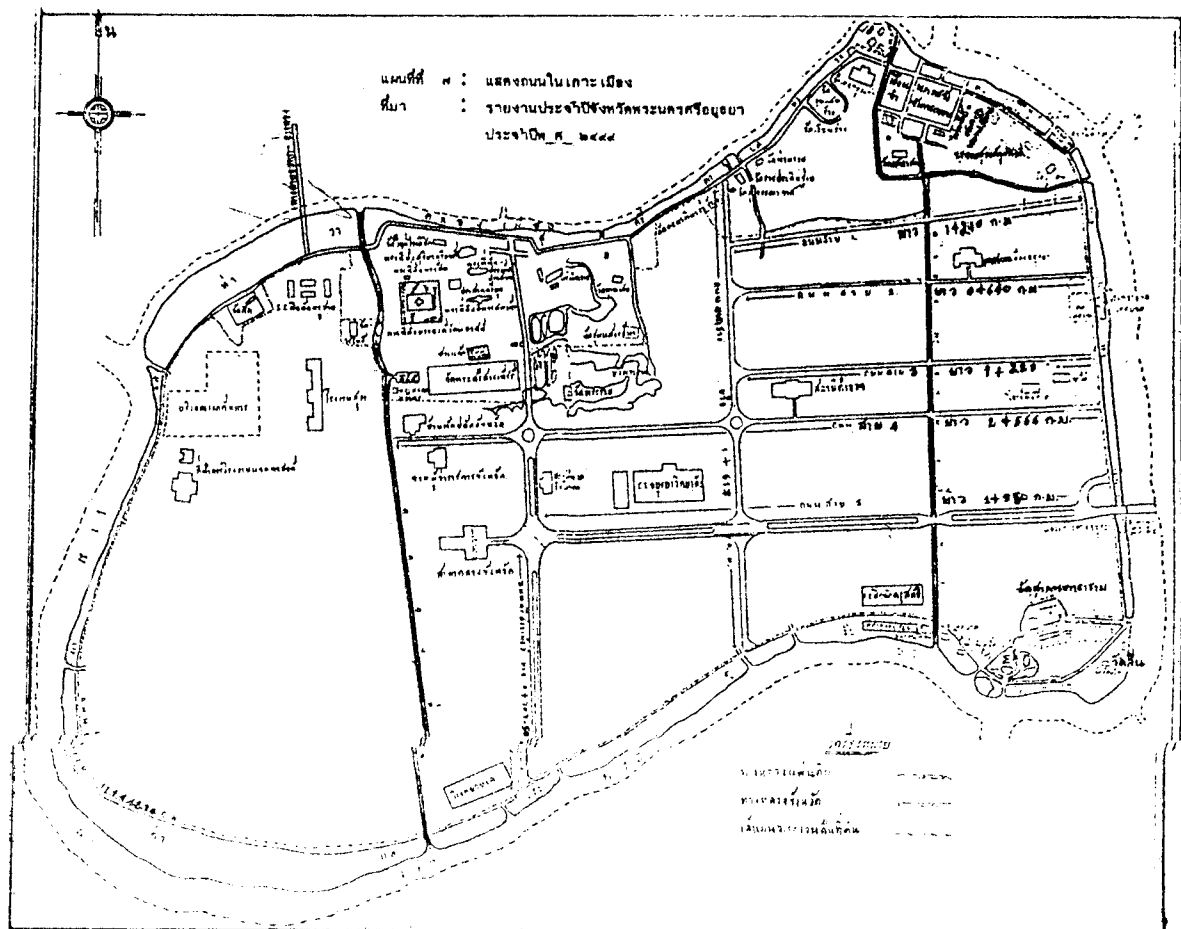
ที่ดินบนเกาะภายในถนนอู่ทอง (เดิมเรียกถนนรอบกรุง) คือที่ดินภายในกำแพงเมืองมีเนื้อที่ประมาณ 4,500 ไร่ เป็นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินและที่วัดร้างไม่ได้ใช้ทำประโยชน์อันใดปล่อยให้จนกลายเป็นป่ากรูรัง

รัฐบาลประชาธิปไตย ซึ่งมี**หลวงประดิษฐมนูธรรม (ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์)** เป็นรัฐมนตรีร่วมอยู่ด้วย มีนโยบายในอันที่จะปรับปรุงที่ดินซึ่งรกร้างว่างเปล่าให้เกิดผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ แต่โดยที่ที่ดินภายในถนนรอบเกาะ (ปัจจุบันคือถนนอู่ทอง) เป็นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินและวัดร้าง การที่รัฐบาลจะจัดการปรับปรุงให้บังเกิดผลประโยชน์ดังกล่าวแล้ว ตามกฎหมายต้องตราพระราชบัญญัติเปลี่ยนสภาพที่ดินนี้เสียก่อนแล้วมอบให้แก่

กระทรวงการคลังเป็นที่ดินราชพัสดุ ซึ่งที่ดินชนิดนี้รัฐบาลมีเงินสำหรับบำรุงรักษาจะนั้นจึงได้ตราพระราชบัญญัติเปลี่ยนสภาพที่ดินดังกล่าวนี้ให้แก่กระทรวงการคลัง เป็นที่ดินราชพัสดุเมื่อวันที่ 19 เมษายน 2482

การที่สภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นองค์กรสูงสุดแทนปวงชนชาวไทยทั้งประเทศ ยินยอมเห็นชอบให้พระราชบัญญัติในการมสิทธิที่ดินซึ่งเป็นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน และที่วัดร้างภายในกำแพงเมืองจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้กระทรวงการคลังผ่านสภาผู้แทนราษฎรไปโดยไม่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใดคัดค้านเป็นอันแสดงให้เห็นผู้แทนปวงชนทั้งประเทศเห็นว่ากรุงศรีอยุธยา (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา) สมควรจะบูรณะปรับปรุงให้สมกับที่เคยเป็นราชธานีมาแต่ก่อนตามที่รัฐบาลเสนอ เพราะได้ทิ้งให้รกร้างมานานหลายร้อยปีแล้ว

นับว่าเป็นโชคอันดีแก่กรุงศรีอยุธยา (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา) ซึ่งในขณะที่รัฐบาลจะดำเนินการปรับปรุงนี้ **หลวงประดิษฐมนูธรรม รัฐบุรุษชาวอยุธยา**ก็ได้มาดำรงตำแหน่ง**รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง**ซึ่งโดยตำแหน่งย่อมมีหน้าที่ในการดำเนินการปรับปรุงที่ดินราชพัสดุอยู่ด้วย เงินปรับปรุงที่ดินราชพัสดุทั่วประเทศ มีตั้งไว้ในงบประมาณแผ่นดินทุกปี เฉพาะพุทธศักราช 2483 มีตั้งไว้ 500,000 บาท ในจำนวนเงิน 500,000 บาทนี้ไม่ได้นำมาปรับปรุงที่ดินราชพัสดุในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาทั้งหมด ได้โอนมาตั้งจ่ายสำหรับปรับปรุงที่ดินราชพัสดุทางจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเพียงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2483 เป็นเงิน 110,817 บาท 20 สตางค์ ได้จ่ายไปแล้วเป็นเงิน 70,522 บาท 64 สตางค์ นอกนั้นเอาไปบำรุงที่ดินราชพัสดุในจังหวัดอื่นๆ

**การปรับปรุงเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา ในสมัย
ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงการคลัง (พ.ศ. 2488) มีดังนี้**

1. การวางผังเมือง

ก่อนที่จะลงมือปรับปรุงที่ดินราชพัสดุในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา เพื่อความสวยงามของบ้านเมืองทั้งในปัจจุบันและอนาคต และให้ถูกต้องด้วยสัญลักษณ์และความปลอดภัย ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังจึงขอให้กรมโยธาเทศบาลส่งเจ้าหน้าที่มาจัดการวางผังเมืองพยายามให้เป็นไปตามรูปเดิมของเมืองเก่าให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ อย่างน้อยก็ให้มีเค้าเดิมไว้บ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งโบราณวัตถุที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ให้คงสงวนไว้ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในทางประวัติศาสตร์

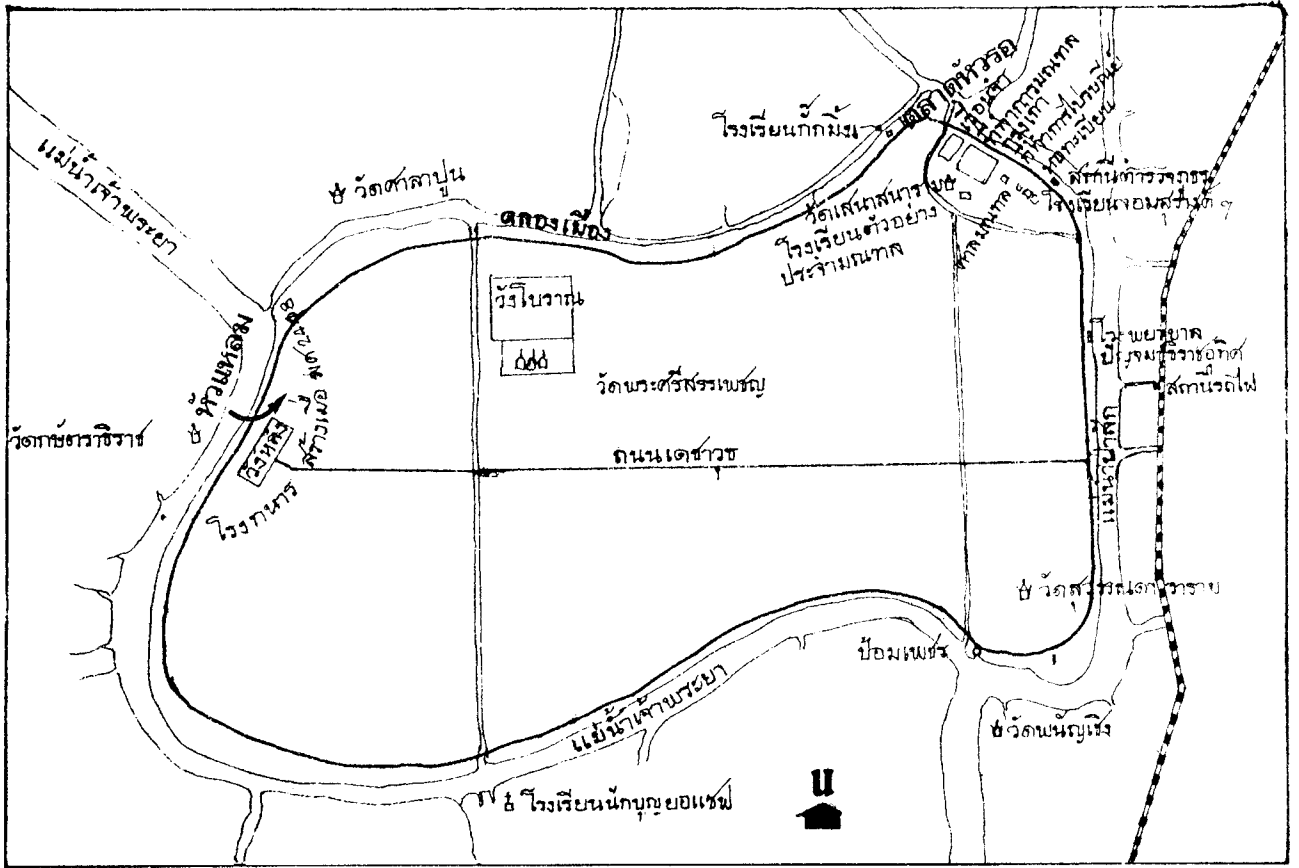
2. การตัดถนน

ถนนต่างๆ ที่กำหนดไว้ในผังเมืองนั้นคาดการณ์ไว้ทั้งในปัจจุบันและเมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้นไปในอนาคตด้วย ฉะนั้นในขั้นตอนนี้ท่านผู้ปรับปรุง (ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์) จึงมีบัญชาให้ตัดเฉพาะถนนสายที่สำคัญและจำเป็นก่อนตามกำลังเงินที่พอจะทำได้

ถนนที่ได้รับอนุญาตให้สร้างและทำงานที่ดินได้แก่ ถนนป่าตอง (ปัจจุบันคือถนนศรีสรรเพ็ชร) ถนนเดชาวุธหรือถนนป่าไธเน ถนนวัดท่าทราย (ปัจจุบันคือถนนสาย 1 หรือถนนปามะพร้าว) ถนนตลาดเจ้าพรหม (ปัจจุบันคือถนนนเรศวร) ถนนท่ากลาโหม (ปัจจุบันคือถนนกลาโหม) ถนนสี่สาร ถนนสายที่ 3 ตรงข้ามสถานีรถไฟ (ปัจจุบันคือถนนบางเอียน) ถนนสายที่ 11 แยกจากถนนสี่สารมาบรรจบถนนรอบกรุง (ปัจจุบันคือถนนอุทอง) ที่วัดเขียน (ปัจจุบันคือบริเวณโรงเรียนเทศบาลวัดเขียน) ถนนสายนี้มีคั่นกันน้ำข้างถนนด้านนอกด้วย ส่วนถนนสายที่ 5 ซึ่งเชื่อมจากถนนสาย อยุธยา-วังน้อย (ปัจจุบันคือถนนโรจนะ) แยกมาจากถนนประชาธิปไตย (ปัจจุบันคือถนนโรจนะนับตั้งแต่ถนนสายตรงสะพานปรีดี-ธำรงถึงศาลากลางหลังเก่า) เป็นถนนยุทธศาสตร์ ไม่ได้เอาเงินปรับปรุงที่ดินราชพัสดุสร้างแต่เป็นเงินงบประมาณของกรมโยธาเทศบาลถนนสายนี้นับเป็นสายสำคัญมากทั้งในทางยุทธศาสตร์และทางเศรษฐกิจซึ่งเชื่อมกรุงเทพฯ หรือจังหวัดอื่นที่ถนนประชาธิปไตยตัดผ่านกับอยุธยาให้ติดต่อถึงกันได้รวดเร็ว

8. สะพานข้ามแม่น้ำ (ปัจจุบันคือสะพานปรีดี-ธำรง)
สำหรับถนนสายที่ 5 (ปัจจุบันคือถนนโรจนะ) คือ

แผนที่ : แสดงสถานที่สำคัญในเกาะ เมืองระยองที่เก็บตัวอย่างดิน
ที่มา : คัดแปลงจากแผนที่ของพระยาโบราณราชธานินทร์ และแผนที่บริเวณเมืองกรุงเก่าในสมัยรัชกาลที่ ๙

ถนนสายยุทธศาสตร์จะเชื่อมต่อกับถนนสายอยุธยา-วังน้อย (ปัจจุบันคือถนนโรจนะ) ที่แยกจากถนนสายกรุงเทพฯ (ปัจจุบันคือถนนพหลโยธิน) ได้สร้างสะพานข้ามแม่น้ำป่าสัก ที่ฝั่งตำบลหอรบตันไชย

4. โครงการป้องกันน้ำท่วม

โดยที่พื้นที่ภายในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาเป็นที่ราบต่ำ เวลาหน้าท่วมน้ำจะมาก น้ำไหลบ่าเข้าท่วมพื้นที่ดินในเกาะได้ ท่านผู้ปรับปรุงจึงได้คิดวางโครงการป้องกันน้ำท่วมขึ้น

วิธีป้องกันน้ำท่วมนั้น ดำเนินการตามแบบประเทศ
ฮอลันดา คือทำคันกันน้ำรอบเกาะ แต่เนื่องด้วยถนน
รอบเกาะนั้นตั้งอยู่บนกำแพงเมืองเก่าตามปกติก็สูงน้ำไม่ท่วม
อยู่แล้วแต่ก็ยังมีบางตอนต่ำถ้าปีใดน้ำมากอาจท่วมได้
จะนั้นตอนใดที่ต่ำ ก็ทำคันกันน้ำไว้ข้างถนนด้านนอก

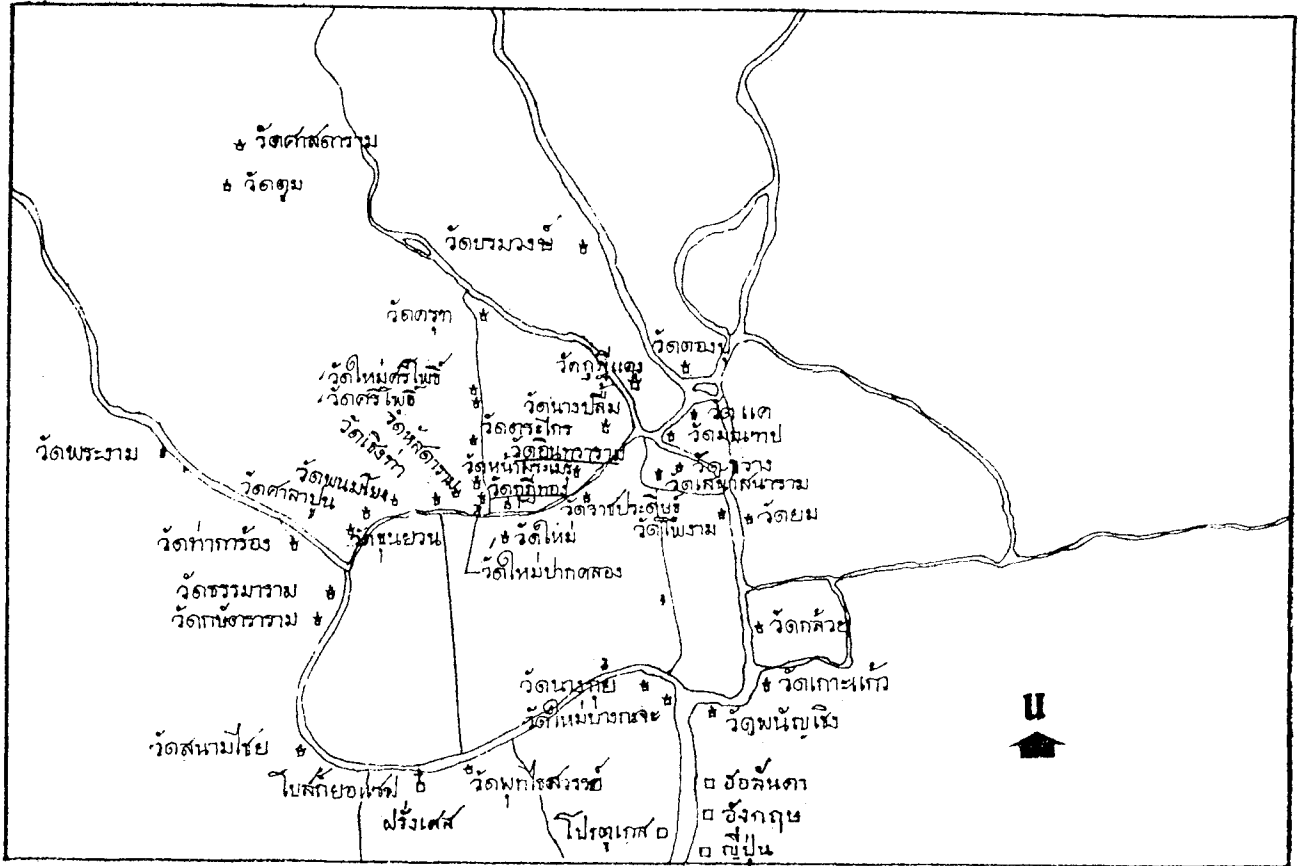
การทำคันกันน้ำรอบเกาะเมืองป้องกันได้แต่เฉพาะ
ไม่ให้น้ำข้างนอกไหลเข้ามาท่วมพื้นที่ภายในเกาะแต่ทว่า
ในฤดูฝน เมื่อฝนตกชุก หนักๆ น้ำก็อาจนองท่วมพื้นที่
ภายในเกาะได้ เพื่อป้องกันอุทกภัยในเรื่องนี้จึงขุดลอก

คลองท่อและคลองมะขามเรียงใช้เป็นคลองระบายน้ำ
 เข้าออกโดยฝั่งท่อระบายน้ำที่ปากคลอง

ในเวลาหน้าน้ำอาจจะบายน้ำออกจากคลองทั้งสองนี้
ไม่ได้เพราะระดับน้ำข้างนอกสูงกว่าข้างใน ในกรณีเช่นนี้
ต้องใช้เครื่องสูบน้ำออก โรงสูบน้ำสร้างไว้ 2 โรง ตั้งอยู่
ที่ปลายคลองทั้งสองด้านแม่น้ำเจ้าพระยา

คลองวัดเสนาสนารามซึ่งเป็นคลองลัดจากวัดประสาธมาออกที่ตลาดหัวรอถ้าเจ้าหน้าที่กรมชลประทานประหยัดค่าใช้จ่ายในการทำโครงการป้องกันน้ำท่วมเกาะได้พอดีที่จะขุดลอกคลองนี้ได้ก็จะขุดลอกให้เรือสัญจรไปมาได้และแม่น้ำจะเข้ามาทางคลองนี้ได้ก็มิไหลบ่าเข้ามาท่วมพื้นที่ภายในเกาะ เพราะด้านในของคลองนี้รั้วคันกันน้ำตั้งแต่ข้างวัดประสาธนานไปกับถนนสี่สารด้านนอกและแยกตามถนนสาย 11 มาบรรจบถนนรอบกรุงที่วัดเขียนส่วนพื้นที่ด้านนอกคันกันน้ำตั้งแต่ตลาดหัวรอมาจดสถานีตำรวจภูธรหน้าวัดประสาธสูงพนระดับน้ำท่วมอยู่แล้วจึงไม่ต้องทำคันกันน้ำ

แผนที่ : แสดงวัดสำคัญในเกาะเมืองและบริเวณรอบ ๆ ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์
ที่มา : คัดแปลงจากแผนที่พระยาโบราณราชธานินทร์ และแผนที่จากสำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

คลองวัดเสนาสนารามกับคลองมะขามเรียงบรรจบกัน
ที่วัดเสนาสนารามด้านตะวันออกเฉียงใต้ ตรงปลาย
คลองมะขามเรียงที่บรรจบกับคลองวัดเสนาสนารามนี้
มีท่อนคอนกรีตสำหรับระบายน้ำเข้าออก ส่วนคลองอื่นๆ
นอกจากนี้ทำนบตายปิดหมดเพื่อป้องกันน้ำไม่ให้เข้ามา
ท่วมได้

5. การประกากับการไฟฟ้า

เทศบาลกำลังเจรจาขอกู้เงินรัฐบาลมาทำการขยายให้เข้าในใจกลางของเกาะ การประปาเป็นของเทศบาลอยู่แล้ว เมื่อได้เงินมาก็จะขยายกิจการและวางท่อเข้าไปในเกาะ ส่วนการไฟฟ้าเป็นของบริษัทแล้วเอามาจำหน่ายอีกต่อหนึ่ง

๘. ตึกศาลากลางจังหวัด

สร้างที่ตรงข้ามกับที่บรรจบของถนนป่าตอง
(ปัจจุบันคือถนนศรีสรรเพ็ชร) กับถนนสายยุทธศาสตร์
(สายที่ 5) (ปัจจุบันคือถนนโรจนะ)

7. สถานที่สำรวจภูธร

เป็นสถานที่ราชการที่มีอาคารมากหลังด้วยกันและเป็นชุมชนขนาดใหญ่หมู่หนึ่งอาคารที่ปลูกสร้างมีสถานีดารวจโรงพยาบาลบ้านพักผู้กำกับและรองผู้กำกับการ บ้านพักผู้บังคับหมวด บ้านพักจ่านายสิบ และห้องแถวนายสิบกับพลตำรวจ สถานีตำรวจนี้สร้างไว้ระหว่างถนนเดชาวุธกับถนนสายหน้าสถานีรถไฟด้านหนึ่ง (ปัจจุบันคือถนนบางเอียน) และอีกด้านหนึ่งระหว่างคลองมะขามเรียงกับถนนวัดท่าทราย (ปัจจุบันคือถนนป่ามะพร้าว)

8. โรงพยาบาล

เนื่องด้วยโรงงานฆ่าสัตว์ของรัฐบาลมีกำไร รัฐบาล
จึงนำเอาเงินจำนวนนี้สร้างโรงพยาบาลตามจังหวัดต่างๆ ๓ แห่ง
คือที่จังหวัดพิษณุโลก 1 แห่ง จังหวัดปราจีนบุรี 1 แห่ง
เหลืออีกหนึ่งแห่งท่านผู้ปรับปรุง (ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์)
จึงขอเอามาสร้างที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเพราะ
โรงพยาบาลปัญจมาธिरาชอุทิศ (ปัจจุบันคือสำนักงาน
สาธารณสุขจังหวัดพระนครศรีอยุธยา) ที่มีอยู่ในขณะนี้เก่า
และแคบมากไม่พอแก่จำนวนคนไข้ โรงพยาบาล

ใหม่(ปัจจุบันคือโรงพยาบาลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา) นี้สร้างที่ปลายถนนป่าตอง (ปัจจุบันคือถนนศรีสรรเพ็ชร) ด้านใต้ข้างหน้าติดกับถนนรอบเกาะ (ปัจจุบันคือถนนอุทอง) การคมนาคมสะดวกทั้งทางน้ำและทางบก

9. โรงเรียน

ในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยามีโรงเรียนหลายโรงเรียนด้วยกัน เฉพาะโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัยนั้นได้สร้างมานาน เก่าชำรุดและคับแคบขยายออกไม่ได้ ท่านผู้ปรับปรุง (ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์) จึงขอพระราชทานเงิน**รัชกาลที่ 8** ได้เงิน 100,000 บาท สำหรับสร้างโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัยหลังใหม่ (ปัจจุบันคือ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย)

ส่วนโรงเรียนอีก 5 แห่ง กระทรวงการคลังอนุมัติให้จ่ายเงินทุนปรับปรุงสรรพสามิต 200,000 บาท เป็นค่าชดเชยให้ไปสร้างโรงเรียน 5 โรงเรียน คือ

1. โรงเรียนฝึกหัดครูประกาศนียบัตรจังหวัดชายสร้างที่บริเวณคลองท่อใกล้ถนนรอบเกาะ (ปัจจุบันคือถนนอุทอง) ด้านคลองเมือง (ปัจจุบันคือโรงเรียนประตูลี้)
 2. โรงเรียนฝึกหัดครูประกาศนียบัตรจังหวัดหญิงสร้างที่บริเวณหลังโรงเหล้าเก่าข้างประปาเทศบาล (ปัจจุบันคือหอพักนักศึกษาหญิง สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา)
 3. โรงเรียนการช่างสตรี สร้างที่ตรงข้ามสถานีรถไฟติดถนนรอบเกาะ (ปัจจุบันคือถนนอุทอง) กับถนนเดชาวุธ (ปัจจุบันคือวิทยาลัยอาชีวศึกษาเทคโนโลยีพระนครศรีอยุธยา)
 4. โรงเรียนเกษตรกรรม สร้างที่ริมสะพานลักษณะสุดถนนเดชาวุธ หลังโรงงานต้มกลั่นสุราและเมรัย (ปัจจุบันคือศูนย์ฝึกนักศึกษาวิชาทหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา)
 5. โรงเรียนประชาบาลสร้างอยู่ติดโรงเรียนเกษตรกรรมเพื่อให้ป้อนนักเรียนเข้าโรงเรียนเกษตรกรรม
- โรงเรียนทั้ง 5 แห่งนี้ นอกจากโรงเรียนประชาบาลแล้วนอกนั้นเป็นโรงเรียนกินนอนประจำ

10. โรงงานอุตสาหกรรม

ท่านผู้ปรับปรุง (ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์) คิดว่าจังหวัดพระนครศรีอยุธยานี้จะเจริญได้ก็ต้องมีโรงงานอุตสาหกรรมอย่างน้อยสักโรงหนึ่งก็พอตรัสบาลมโนนโยบายที่จะปรับปรุงรับผิดชอบในเรื่องนี้ จึงขอเอาโรงงานต้มกลั่นสุราและเมรัยมาตั้งที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยานี้โรงหนึ่ง เพราะแต่เดิมเคยมีตั้งอยู่แล้วโรงหนึ่งทางป้อมเพชร (ปัจจุบันคือบริเวณที่ตั้งโรงเรียนเทศบาลชุมชนป้อมเพชร) แต่เนื่องด้วย

ที่เดิมไม่เหมาะสมจึงเอามาตั้งที่กรมทหารเก่าซึ่งเป็นท้องที่ของโรงเรียน 5 โรงเรียนดังกล่าวนั้น เพราะใกล้น้ำสะดวกแก่การขนส่งและมีบริเวณกว้างใหญ่ซึ่งต่อไปขยายได้อีก ในกาลต่อไปบริเวณหัวแหลมนี้จะเป็นย่านอุตสาหกรรมที่มีชุมชนคับคั่งอีกแห่งหนึ่ง(ปัจจุบันคือบริเวณสถานที่ทำงานโครงการนครประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยาและเจดีย์พระศรีสุริโยทัย)

11. สวนสาธารณะ

นอกจากสถานที่ราชการและโรงงานอุตสาหกรรมดังกล่าวแล้ว ยังได้สร้างสวนสาธารณะขึ้นที่บริเวณวิหารพระมงคลบพิตรสำหรับเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชน เรียกว่า **“มกควนา”**

12. อื่นๆ

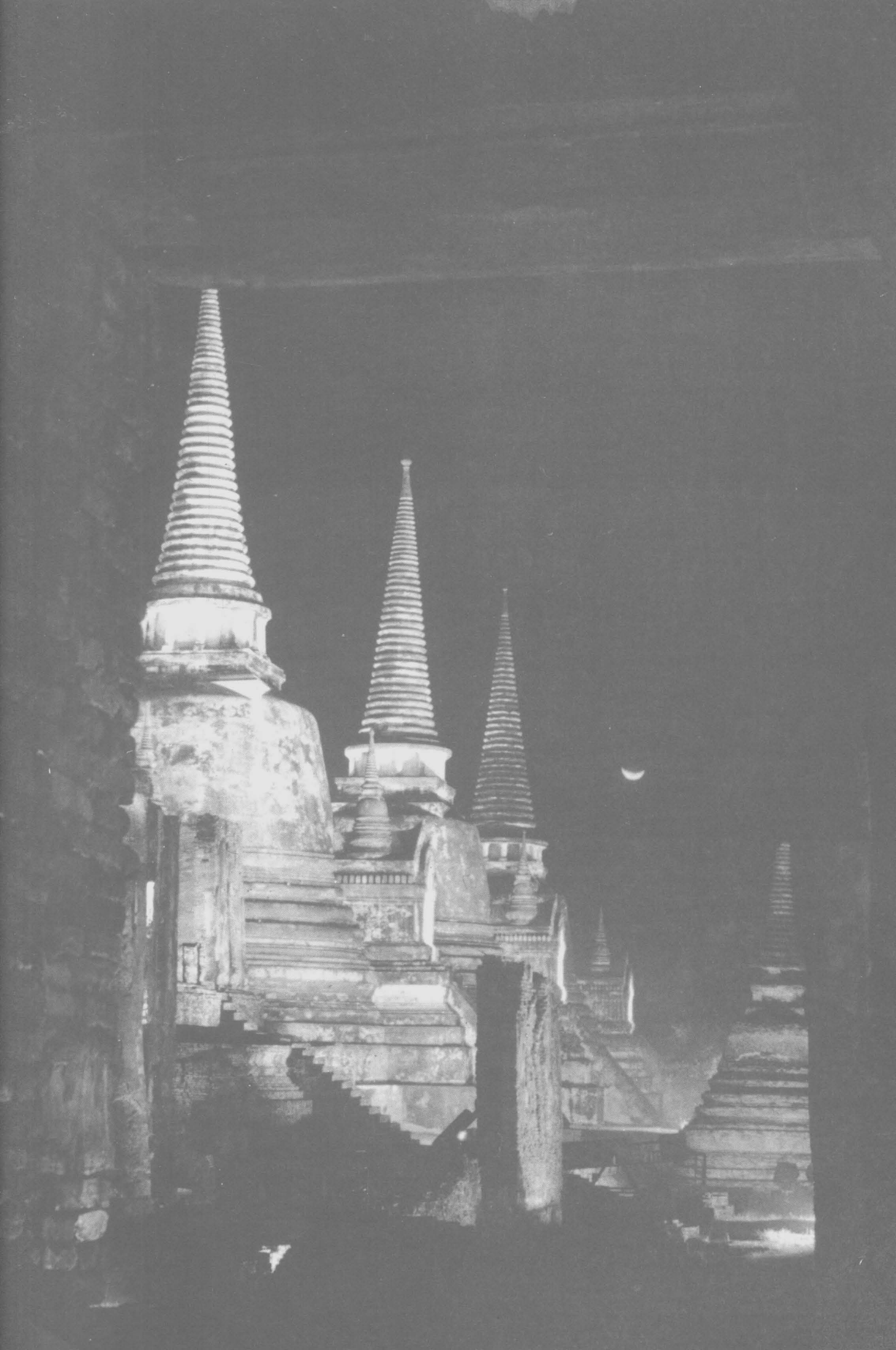
ส่วนตึกแถว โรงมหรสพ และตลาด อยู่ในความดำริที่จะให้กรมคลังหรือสำนักงานทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์มาจัดการสร้างเพื่อหาผลประโยชน์ต่อไป ส่วน**ตลาดหัวรอ**ที่มีอยู่แล้ว ก็อยู่ในความดำริจะปรับปรุงเสียใหม่ให้เป็นตึกทันสมัย

โรงภาพยนตร์แบบทันสมัยที่สำนักงานทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์จะสร้างนั้น สร้างที่ตรงถนนวัดท่าทราย (ปัจจุบันคือถนนปามะพร้าว) กับถนนสายที่ 3 (ปัจจุบันคือถนนบางเอียน) มาบรรจบกันใกล้ๆ กับบริเวณบึงพระราม ซึ่งต่อไปอยู่ในความดำริจะจัดทำเป็นปาร์กขึ้น

ที่ดินที่เหลือจากการปลูกสร้างสถานข้าราชการทางการมีความประสงค์จะขายให้แก่เอกชนปลูกสร้างอาคารบ้านเรือน เพราะมีความปรารถนา อย่างแรงกล้าที่จะขอความร่วมมือจากผู้ที่อยู่ด้านนอกถนนรอบเกาะ (ปัจจุบันคือถนนอุทอง) ให้เข้ามาอยู่ข้างในเพื่อช่วยกันสร้างเมืองใหม่

เมื่อประชาชนที่อยู่นอกถนนรอบเกาะ (ปัจจุบันคือถนนอุทอง) ย้ายเข้ามาอยู่ข้างในหมดแล้ว ทางเราก็ได้ขจัดสิ่งรกรุงรังตามชายน้ำรอบๆ เกาะนั้นให้หมดไป และปรับปรุงเสียใหม่ให้สะอาดสวยงาม

จากโครงการพัฒนาเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาที่กำหนดขึ้นโดย ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ นี้เอง ทำให้พระนครเก่าที่ร้างมานานได้มีโอกาสเจริญงอกงามขึ้นใหม่ และถ้า ฯพณฯ ได้มีเวลามากกว่านี้ **“อยุธยาของเรา”** จะเจริญรุ่งเรืองเพียงใด คำถามนี้ก็ขึ้นอยู่กับจิตใจของชาวอยุธยา ตลอดมาจนทุกวันนี้

สะพานปรีดี - อารง

สะพานข้ามแม่น้ำป่าสัก

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ปิยะวรรณ สุธารัตน์

การเดินทางเข้าสู่เกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา ตามเส้นทางถนนโรจนะ เมื่ออ้อมซ้ายเจดีย์วัดสามปลื้ม ขึ้นสะพานเล็กข้ามคลองดุสิตจะสามารถข้ามผ่านแม่น้ำป่าสัก ได้ 2 ทาง ทางแรกพุ่งตรงขึ้นสะพานนเรศวร ส่วนทางที่สอง คือ ขับรถไปทางซ้ายลอดใต้สะพานนเรศวรแล้วอ้อมขึ้น

สะพานปรีดี-อารง ซึ่งก่อนนั้นเมื่อ 56 ปีที่แล้วทางสัญจร ทางเดียวที่จะเข้าสู่เกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา คือ ทางเรือ เมื่อพุทธศักราช 2483 คนตรีอยุธยาท่านหนึ่งคือ **อำมาตย์ตรี หลวงประดิษฐ์มนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์)** ครั้งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ได้จัดตั้งงบประมาณดำเนินการปรับปรุงเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา เริ่มตั้งแต่การวางผังเมือง การตัดถนน ซึ่งต้องดำเนินการ สร้างสะพานข้ามแม่น้ำ เพื่อเชื่อมถนนสายที่ 5 อันเป็นถนน สายยุทธศาสตร์เชื่อมต่อกับถนนสายอยุธยา-วังน้อย ที่แยก จากสายกรุงเทพฯ สะพานนี้เป็นสะพานข้ามแม่น้ำแควป่าสัก (เรียกกันในสมัยนั้น) เชื่อมระหว่างตำบลกระมังกับตำบล หอรัตนไชย มอบให้กรมโยธาเทศบาลดำเนินการสร้าง

เป็นสะพานคอนกรีตเสริมเหล็ก การดำเนินการครั้งนี้จัดอยู่ ในแผนการบูรณะเกาะเมืองและบริเวณใกล้เคียง ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2481-2498)

การสร้างสะพานลำคูนี้นี้มีปรากฏในรายงานการวิจัย เรื่องความเปลี่ยนแปลงในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2483-2500 โดยเกื้อกูล ยืนยงอนันต์ ว่า

ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2483 กรมทาง ได้ดำเนินการสร้างสะพานคอนกรีต ข้าม แม่น้ำป่าสักตรงบริเวณวัดพิชัยสงคราม ซึ่งเป็นบริเวณที่พระเจ้าตากสินตีฝ่าวงล้อมพม่าออกไปจากอยุธยา สะพานนี้ ยาว 168.60 เมตร นับเป็นสะพานคอนกรีต ที่ยาวที่สุดในประเทศไทยในขณะนั้น สะพานนี้ได้อำนวยความสะดวกในการคมนาคมทางบกระหว่าง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กับกรุงเทพฯ และ จังหวัดใกล้เคียง การสร้างสะพานนี้ รัฐบาลได้ดำเนินการเวนคืนที่ดินบริเวณ เจริญสะพาน และจัดให้ประชาชนซึ่งเคย ตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณนั้น ไปตั้งบ้านเรือน ที่บริเวณริมถนนสาย 2 ใกล้เจดีย์เจ้าอ้าย-เจ้าอี ซึ่งประชาชนก็ยินยอมให้เพราะ อยากได้สะพาน

สะพานนี้สร้างเสร็จและเปิดใช้เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2486 ในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่ง

นายกรัฐมนตรี ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ได้ให้หลวงธำรง
นาวาสวัสดิ์ (นาวาเอกถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์) รัฐมนตรี
กระทรวงยุติธรรม มาเป็นประธานพิธีเปิดสะพาน โดย ฯพณฯ
นายกรัฐมนตรีได้ให้ชื่อสะพานนี้ว่า “สะพานปรีดี - ธำรง”
เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ชาวอยุธยาที่ได้เป็นผู้บริหารประเทศ คือ
หลวงประดิษฐมนูธรรม (นายปรีดี พนมยงค์) และ
หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ (พลเรือตรี ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์)

ด้วยสะพานปรีดี-ธำรง เป็นสะพานข้ามแม่น้ำที่เชื่อม
เส้นทางคมนาคมที่สำคัญของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจึงเป็น
ความภาคภูมิใจของชาวเมืองกรุงเก่า ภาพสะพานคอนกรีต
โค้งครึ่งวงพระจันทร์ ตกแต่งด้วยโคมไฟ 32 ดวง เมื่อ พ.ศ.
2500 แสงไฟส่องสว่าง ส่องทางแก่ผู้สัญจรไปมาทั้งทางรถ
และทางเรือยังบันทึกอยู่ในความทรงจำของผู้คน มาปัจจุบันนี้
กาลเวลาผ่านไปเมื่อการใช้งานน้อยลง การดูแลเอาใจใส่
ซ่อมผ่นคลายลง ความงดงาม ความสว่างไสว ถดถอยไป
เหลือแต่ความทรงจำว่าครั้งหนึ่งสะพานแห่งนี้มีความสำคัญ
ที่สุดสำหรับผู้คนอย่างไร ความงามของสะพาน มิใช่งาม
เพื่อประโยชน์ใช้สอยเพียงอย่างเดียว แต่ความงามด้วยการ
เป็น อนุสรณ์ แห่ง ความ ทรง จำ ถึง **กนดิศรียุธยา**
หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) และหลวงธำรง
นาวาสวัสดิ์ (พลเรือตรี ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์) ย่อมคง
ความสำคัญอยู่ เพราะความดีงามของบรรพบุรุษนั้นเปรียบ
ประดุจ ดวงไฟส่องใจให้ลูกหลาน ดำเนินตามรอย เพื่อ
สืบทอดคำว่า “กนดิศรียุธยา” ชั่วอนันตกาล

กรมทางหลวงแผ่นดิน ได้ติดตั้งโคมไฟบนสะพาน
ปรีดี-ธำรง แล้วเสร็จ และมอบให้อยู่ในความดูแลขององค์การ
ไฟฟ้าจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2500

บรรณานุกรม

เกื้อกุล ยืนยงอนันต์. รายงานการวิจัย ความเปลี่ยนแปลง
ภายในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ.
2438-2500. พระนครศรีอยุธยา : ภาควิชา
ประวัติศาสตร์ วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา
อยุธยาวิทยาลัย, โรงเรียน. หนังสือที่ระลึกในงานเปิดตึก
โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย. อยุธยา : 2483.

อนุสรณ์สถาน ปรีดี พนมยงค์

ปัญญา น้ำเพชร

อนุสาวรีย์ปรีดี พนมยงค์
The Pridi Banomyong Monument

ประวัติวีรบุรุษไซรั
ว่าอาจจะยังชนม์
และยามจะบรรลีย์
รอยบาทเหยียบแน่นไว้

เตือนใจ เรนา
เลิศได้
ทั้งซึ่ง
แทบพื้นทรายสมัย

พระราชนิพนธ์ โคลงสุภาชิต ร.6

เรือนไทยพิพิธภัณฑ
The classical Thai house-museum

ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ เอกบุรุษของคนอยุธยา
ท่านถือกำเนิดเมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2443 (ค.ศ. 1900)
ณ บ้านหน้าวัดพนมยงค์ ตำบลท่าวาสกรี อำเภอกองเกา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นบุตรของนายเสียง
นางลูกจันทน์ พนมยงค์ เป็นศิษย์เก่าของโรงเรียนตัวอย่าง
มณฑลกรุงเก่า (ปัจจุบันเป็นโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย) สำเร็จ
วิชากฎหมายชั้นเนติบัณฑิตเมื่ออายุยังไม่ครบ 20 ปีบริบูรณ์
ได้รับการคัดเลือกจากกระทรวงยุติธรรมให้ทุนไปศึกษา
กฎหมาย ณ ประเทศฝรั่งเศส มหาวิทยาลัยปารีส สอบได้
ปริญญารัฐเป็น “**ดุษฎีบัณฑิตกฎหมาย**” (Docteur en Droit)
ฝ่ายนิติศาสตร์ (Sciences Juidiques) สอบได้**ประกาศนียบัตร**
การศึกษาขั้นสูงในทางเศรษฐกิจ (Diplomed Etudes
Siperieures d Economie Politigue)

ท่านได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ “หลวงประดิษฐ์มนูธรรม” ท่านเป็นผู้มีเกียรติประวัติอันสูงเด่นในทุกด้าน เป็นที่ยกย่องนับถือทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เป็นผู้มีความรอบรู้ในวิชาการด้านต่าง ๆ อย่างลึกซึ้งกว้างขวาง ท่านเป็น**ปรมาจารย์เป็นผู้ประกาศการมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง** คนแรกและคนเดียว

ท่านเคยดำรงตำแหน่งสูงสุดในแผ่นดิน ได้แก่ตำแหน่ง**ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์แต่ผู้เดียวในรัชกาลที่ 8** ดำรงตำแหน่ง**นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการคลัง** และที่สูงที่สุดคือได้รับพระบรมราชโองการยกย่องให้เป็น “**รัฐบุรุษอาวุโส**” ในฐานะเป็นบุคคลผู้ “**ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และด้วยความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญ**” ทั้งได้แสดงให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ในความปรีชาสามารถบำเพ็ญคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติเป็นเอกประการ” นอกจากนั้น ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ ยังเป็นกำลังสำคัญในการนำระบอบการปกครองที่เราเรียกว่า “**ระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข**” มาสู่ปวงชนชาวไทย

ฯพณฯ มีประวัติที่เต็มไปด้วยเหตุการณ์ต่าง ๆ อันมีความสำคัญในประวัติศาสตร์ชาติไทยนับเป็นเอกประการเพื่อให้ชาติได้เอกราชและอธิปไตยสมบูรณ์กลับคืน ท่านได้ดำเนินงานของขบวนการต่อสู้ญี่ปุ่นในประเทศไทย ซึ่งได้ร่วมกับ**เสรีไทย**ในสหรัฐและอังกฤษ โดยปฏิบัติรับใช้ชาติ 2 ด้าน ด้านหนึ่งต่อสู้กับญี่ปุ่นผู้รุกราน ด้านที่สองปฏิบัติการเพื่อให้สัมพันธมิตรยอมรับรองประเทศไทย ไม่ตกเป็นฝ่ายแพ้สงคราม และการผ่อนหนักเป็นเบา เป็นผลดีต่อชาติไทย

ด้วยเหตุความผกผันทางการเมือง มีบุคคลคนหนึ่งให้ชื่อว่า “**คณะรัฐประหาร**” ได้ยึดอำนาจรัฐเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2490 ทำให้ท่านต้องลี้ภัยทางการเมืองไปอยู่ ณ ประเทศจีน และประเทศฝรั่งเศส จนถึงแก่อสัญกรรม ณ บ้านพักที่ ชานกรุงปารีส เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2526 รวมสิริอายุได้ 82 ปี 11 เดือน 22 วัน นับเป็นการสูญเสียบุคคลซึ่งมีความสำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์การเมืองของไทยหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบประชาธิปไตย

“คนดีพระไม่ช่วยก็ม้วยมรณม์ อุทาหรณ์แห่งชีวิตคิดเอาเอง”

เมื่อ ฯพณฯ ถึงแก่อสัญกรรม คณะศิษยานุศิษย์และประชาชนชาวไทยระลึกถึง**คุณูปการ**ของท่านที่มีแก่ชาติไทย จึงได้นำแนวคิดในการสร้าง**อนุสรณ์สถาน**เข้าปรึกษา**ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์** ประธานคณะกรรมการมูลนิธิ ปรีดี พนมยงค์ ภริยาของ ฯพณฯ เมื่อขอสร้างอนุสรณ์สถานที่บ้านเกิดของท่าน **บ้านเลขที่ ต.40/2-3 ตำบลท่าวาสกรี อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์** ท่านผู้หญิงฯ ประธานมูลนิธิฯ ได้อนุญาตให้ปรับปรุงเรือนแพสองหลังและบริเวณ ยกขึ้นเป็น “**อนุสรณ์สถาน ปรีดี พนมยงค์**” ได้มีแผ่นป้ายโลหะจารึกไว้เป็นหลักฐานว่า

“ณ ที่นี้

ฯพณฯ รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์
ได้ถือกำเนิด

เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2443

อนุสรณ์สถานนี้สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกถึงกิจกรรมอันเป็นคุณูปการต่อสังคมไทย ซึ่ง ฯพณฯ ได้บำเพ็ญมาตลอดชีวิต
ฯพณฯ ได้ถึงแก่อสัญกรรมเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2526
ณ บ้านชานกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส”

เมื่ออนุสรณ์สถานได้รับการปรับปรุงแล้ว จึงได้ประกอบพิธีเปิดอนุสรณ์สถานขึ้น โดยกราบทูล**สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสนมหาเถร)** ซึ่งพระองค์มีชาติภูมิกำเนิดเป็นคนอยุธยาเช่นเดียวกัน ฯพณฯ เป็นองค์ประธานประกอบพิธีเปิด **เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2529** ปรากฏตามแผ่นป้ายโลหะจารึกไว้เป็นหลักฐานว่า

“อนุสรณ์สถานนี้

สร้างขึ้นโดยความร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมเสียดสของ
ศิษยานุศิษย์และประชาชนชาวไทยผู้ระลึกถึงคุณูปการของ
ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ และสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสนมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก
ได้เสด็จเปิดอนุสรณ์สถานนี้ เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2529”

อนุสรณ์สถานประกอบด้วย **เรือนแพทรงไทย 2 หลัง** **ใต้ถุนสูง** หลังแรกเป็นเรือนไทยหอประชุมใช้ประชุมกิจกรรมพิเศษอันเกี่ยวข้องกับเรื่องของ ฯพณฯ รัฐบุรุษอาวุโส หลังที่สองเป็น**เรือนไทยพิพิธภัณฑ์** จัดเป็นพิพิธภัณฑ์

บานประตูสลักภายในเรือนไทยพิพิธภัณฑ
The carved door in the Thai house-museum

เครื่องประดับบ้าน เครื่องมือเครื่องใช้ในสมัยของท่าน รวมทั้งภาพถ่ายแสดงชีวิตและผลงานของท่าน และ**อนุสาวรีย์ ปรีดี พนมยงค์** ซึ่งมีใอนุสาวรีย์ที่เป็นรูปเหมือนของท่าน แต่เป็นรูปสัญลักษณ์แสดงถึงอุดมการณ์สำคัญยิ่งของท่าน 3 ประการคือ **สันติภาพ เสรีภาพ และประชาธิปไตย** สร้างขึ้นด้วยโลหะสัมฤทธิ์ ประกอบด้วยเสากลม 6 ต้น หมายถึง **หลัก 6 ประการของคณะราษฎร** ซึ่ง ฯพณฯ เป็นผู้กำหนด ประกอบด้วย**หลักเอกราช หลักความปลอดภ้ย หลักเศรษฐกิจ หลักเสมอภาค หลักเสรีภาพ หลักการศึกษา** ใช้เป็นหลักในการพัฒนาบ้านเมือง เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นประชาธิปไตย

ผู้เขียนได้รับมอบหมายจากท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ ประธานมูลนิธิ ปรีดี พนมยงค์ ให้เป็นผู้ดูแลอนุสรณ์สถานแห่งนี้ร่วมกับ คุณสุภัทร สุคนธวัต กรรมการมูลนิธิ ปรีดี พนมยงค์

อนุสรณ์สถานแห่งนี้ใช้เป็นสถานที่แสดงชีวประวัติและผลงาน และเหตุการณ์เกี่ยวกับตัวท่านที่มีต่อชาติไทย และเป็นอนุสรณ์แห่งความทรงจำ อันมีค่าควรแก่การระลึกถึงในถิ่นกำเนิดของ ฯพณฯ ท่านเป็นแบบอย่างที่ดีแก่อนุชนรุ่นหลัง

ได้เจริญรอยตามเพื่อรับใช้แผ่นดินแม่และประชาชนด้วยความเสียสละอันสูงยิ่ง

สมดังคำที่ว่า “ตัวตาย แต่ชื่อยัง”

ดั่งนั้นในวันที่ 11 พฤษภาคม 2543 (ค.ศ. 2000) ซึ่งเป็นวันครบ 100 ปี “**ชาติกาลของ ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์**” ผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง รัฐประหารอาวุโส ได้สร้างคุณูปการให้แก่ประเทศอย่างใหญ่หลวง คณะรัฐมนตรีจึงมีมติเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2540 จัดให้มีการฉลองขึ้นในวาระดังกล่าว เพื่อแสดงความกตัญญู กตเวทิตาต่อผู้กระทำคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชน เป็นแบบอย่างแก่เยาวชนของชาติในอันที่จะช่วยทะนุบำรุงบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้าต่อไป และในวันที่ 30 ตุลาคม 2542 องค์การยูเนสโกได้มีมติเป็นเอกฉันท์ยกย่อง ฯพณฯ **เป็นบุคคลสำคัญของโลก** ยิ่งความปลื้มปิติภาคภูมิใจมาสู่ปวงชนชาวไทยเป็นอันมาก

อนุสรณ์สถาน ปรีดี พนมยงค์ ในวาระครบรอบ 100 ปี “**ชาติกาลของ ฯพณฯ**” ก็ได้รับการปรับปรุงตามโครงการอนุสรณ์สถาน 100 ปี รัฐประหารอาวุโสจังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้วย

โดยจะดัดแปลงให้เรือนแพทรงไทยด้านหน้าเป็นพิพิธภัณฑ์แสดงชีวประวัติและผลงาน และเรือนแพทรงไทยด้านริมน้ำ (คลองเมือง) จะจำลองสภาพเรือนแพสถานที่เกิดของ ฯพณฯ ในครั้งเมื่อ 100 ปีที่แล้ว พร้อมทั้งปรับปรุงบริเวณภายนอกให้มีสภาพเป็นสวน ซึ่งประกอบด้วยไม้ไทยทั้งหมด ซึ่งจะกำหนดให้แล้วเสร็จภายในวันที่ 11 พฤษภาคม 2543 ให้ทันฉลองในครั้งนี้

นี่คือความเป็นมาและเป็นไปของ “**อนุสรณ์สถาน ปรีดี พนมยงค์**” แห่งนี้ และหวังว่า ณ สถานที่แห่งนี้จะเป็นศูนย์แหล่งค้นคว้าอ้างอิงเกียรติประวัติอันเป็นประโยชน์ต่ออนุชนรุ่นหลังที่จะสถิตยเสถียรสถาพรไปตราบนานเท่านาน

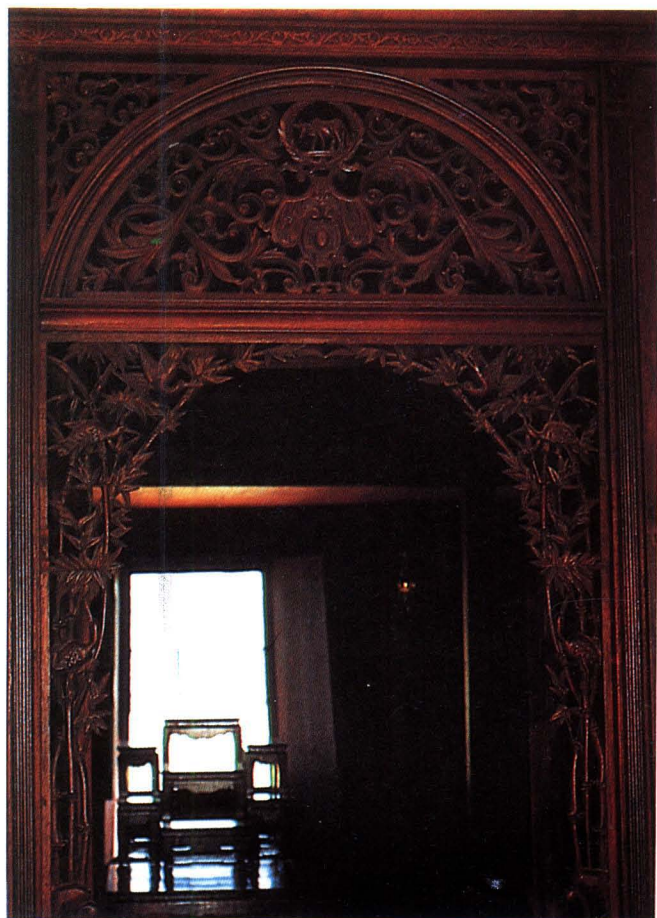
เรือนไทยหอประชุม

The classical Thai house-assembly hall

ลายสลักเหนือประตูเรือนไทยหอประชุม

The carved pattern above the door of the Thai house-assembly hall

ซุ้มสลักภายในเรือนไทยหอประชุม

*The carved facade in the classical
Thai house-assembly hall*

Pridi Banomyong Memorial at Ayutthaya

The Pridi Banomyong Foundation, dedicated to the memory of H.E. Pridi Banomyong, the Elder Statesman, has erected the Pridi Banomyong Memorial in the area opposite Wat Banomyong, Muang District, Ayutthaya Province. It consists of a Pridi Banomyong Monument, a classical Thai house-museum, and a classical Thai house-assembly hall.

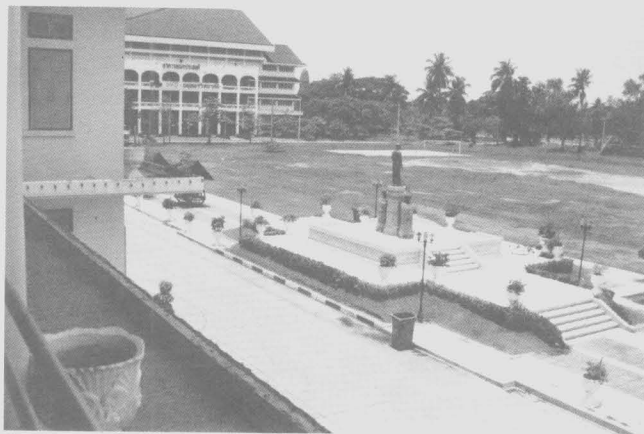
In front of the classical Thai house-museum there is a bronze inscription plate marking the point where the Elder Statesman was born on May 11, 1906.

This memorial was inaugurated by the Venerable Somdej Phra Buthajarn of Wat Mahathat on behalf of the Supreme Patriarch on May 9, 1986, to commemorate his relics which were brought in from France to Thailand and enshrined in the Thai house-assembly hall, before being taken to the Thammasart University and then cast into the sea on May 11, 1986.

ห้อง **ปรีดี พนมยงค์** ที่อยุธยาวิทยาลัย

สมศักดิ์ สุขสมวัฒน์

โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย เป็นโรงเรียนประจำจังหวัดเก่าแก่มาโรงเรียนหนึ่งของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้เริ่มใช้เป็นสถานศึกษามาตั้งแต่ ร.ศ. 123 หรือ พ.ศ. 2448 เดิมทีเดียวใช้กุฏิพระและศาลาในวัดเสนาสนารามเป็นที่เล่าเรียน ต่อมาได้สร้างสถานที่เรียนขึ้นอีกหลายหลังบริเวณข้างวัดเสนาสนารามหลังวังจันทร์เกษม เดิมเรียกชื่อโรงเรียนนี้ว่า “โรงเรียนตัวอย่างมณฑลกรุงเก่า” จนกระทั่งปี พ.ศ. 2472 นายปรีดี พนมยงค์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ในสมัยนั้น ได้มีแผนที่จะปรับปรุงเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา และได้เห็นว่าสถานที่ตั้งโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย แต่เดิมนั้นแคบ ไม่มีโอกาสขยายได้อีกเท่าที่ควร ซึ่งด้วยความหวังของท่านนั้น หวังไว้ในอนาคตจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอาจมีมหาวิทยาลัยด้วย ฉะนั้นเมื่ออาจารย์วิโรจน์ กมลพันธ์ นักเรียนเก่าอยุธยาวิทยาลัย ซึ่งดำรงตำแหน่งกรรมการจังหวัดในขณะนั้น ได้ปรึกษาหารือเรื่องการย้ายที่ตั้งของโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย นายปรีดี พนมยงค์ มีความเห็นชอบด้วย จึงได้ขอพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ จากพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 เมื่อปี พ.ศ. 2472 ซึ่งได้รับพระราชทานพระมหากรุณาธิคุณจากพระองค์ท่านบริจาคพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ จำนวน 1 แสนบาทสำหรับสร้างโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัยหลังใหม่

จากนั้น นายปรีดี พนมยงค์ ได้มอบหมายให้หลวงบริหารชนบท ข้าหลวงประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นผู้พิจารณาเลือกสถานที่ ซึ่งนับว่าเป็นโชคดีของโรงเรียนที่จะได้ไปอยู่ในที่ที่เหมาะสมมาก โดยหลวงบริหารชนบทได้เสนอแผนการก่อสร้างสนองความประสงค์ของท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ด้วยความมุ่งหวังว่าโรงเรียนจะมีความเจริญขึ้นอีกในอนาคต หลวงบริหารชนบทได้ให้ข้อคิดเห็นว่า สถานที่ตั้งของโรงเรียนนี้เหมาะสมมาก โดยอยู่จุดกลางของเกาะเมือง และมีบริเวณแวดล้อมไปด้วยความสวยงาม มีปูชนียสถานซึ่งเหมาะสมกับสถาบันการศึกษา ด้านหน้าคือ

ด้านถนนเดชาวูเป็นที่ตั้งสวนสาธารณะบึงพระราม ด้านหลังเป็นถนนสายสำคัญมาจากกรุงเทพฯ (ปัจจุบันอยู่หน้าจวนผู้ว่าราชการจังหวัด)

งานก่อสร้างได้เริ่มขึ้นเมื่อเดือนกรกฎาคม 2482 และสร้างเสร็จเมื่อเดือนกันยายน 2483 โดยมีหลวงบริหารชนบทเป็นกรรมการควบคุมการก่อสร้างด้วย นอกจากจะสร้างอาคารเรียนได้ 1 หลัง พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จำนวน 1 แสนบาทนี้ ยังสร้างหอประชุมได้อีก 1 หลัง และสร้างบ้านพักครูได้อีก 20 หลังด้วย สำหรับอาคารเรียนหลังใหม่นี้ได้ทำการเปิดอาคารเมื่อเดือนมกราคม 2484 เนื่องจากอาคารหลังใหม่นี้สร้างจากการพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ดังนั้นจึงเรียกอาคารหลังนี้ว่า “อาคารพระราชทาน” มาตลอด

ด้วยเหตุที่อาคารหลังนี้มีขนาดห้องเรียนเล็กกว่ามาตรฐานในปัจจุบัน และมีสภาพชำรุดทรุดโทรมเนื่องจากการใช้มาเป็นเวลานานกว่า 50 ปี โรงเรียนจึงได้ทำการปรับปรุงซ่อมแซมให้แข็งแรงสวยงาม เพื่ออนุรักษ์ไว้เป็นอนุสรณ์สถาน โดยได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เป็นเงิน 1 ล้านบาท 1 แสนบาท โรงเรียนและสมาคมนักเรียนเก่าอยุธยาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้ทำหนังสือกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวขอพระราชทานซื้ออาคารหลังนี้ ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานซื้ออาคารเรียนว่า “สิริมงคลานันท์” เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2534 และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินมาเป็นองค์ประธานเปิดอาคาร “สิริมงคลานันท์” เมื่อวันที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2537

อาคารสิริมงคลนันท์ ซึ่งเป็นอาคารหลังแรกของโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย ทางโรงเรียนและสมาคมนักเรียนเก่าอยุธยาวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้ร่วมกันอนุรักษ์ไว้เป็นอนุสรณ์สถานจัดเป็น**พิพิธภัณฑ์ทางการศึกษา** เป็นแหล่งรวบรวมความรู้และประวัติบุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย ไว้ให้กับนักเรียน ศิษย์เก่า และผู้สนใจได้ศึกษาหาความรู้ ซึ่งคณะครูและนักเรียนได้ตั้งใจจัดทำห้องพิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ ด้วยความประณีตสวยงาม และมีคุณค่าควรแก่การศึกษาเป็นจำนวน 9 ห้อง คือ

ห้องสมเด็จพระสังฆราช (วาสนมหาเถระ) ห้องในหลวง อานันท์ ห้องปรีดี พนมยงค์ ห้องหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ห้องชิตชูศิษย์เก่า ห้องประวัติศาสตร์ ห้องศิลปวัฒนธรรม ห้องเกียรติภูมิ และห้องเทคโนโลยีทางการ

การจัดทำ **“ห้องปรีดี พนมยงค์”** ทางโรงเรียนได้แต่งตั้งให้นายสมศักดิ์ สุขสมวัฒน์ เป็นหัวหน้าดำเนินการ มีครู-อาจารย์ร่วมจัดทำอีก 10 ท่าน โดยมีนายเผด็จ ดิษย์รักษ์ ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัยเป็นประธาน ดำเนินการจัดทำห้องอนุสรณ์สถาน คณะกรรมการได้ช่วยกันคิดและพยายามสรรหาสิ่งต่าง ๆ ที่จะนำมาจัดแสดงไว้ในห้อง ซึ่งได้รับความร่วมมือจากบุคคลและหน่วยงานราชการต่าง ๆ เป็นอย่างยิ่ง ได้แก่

1. สมาคมนักเรียนเก่าอยุธยาวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ สนับสนุนเงินจัดตกแต่งห้อง จำนวน 25,000 บาท
2. นายประมวล สภาวสุ อดีตนายกสมาคมนักเรียน

เก่าอยุธยาวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ สนับสนุนเงินจัดทำผ้าผ่านประตูและหน้าต่าง

3. ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ มอบเสื้อผ้า ของใช้ส่วนตัว ภาพเขียนสีน้ำมันของท่านปรีดี พนมยงค์ และเงินสนับสนุนจัดทำห้องจำนวน 2,000 บาท

4. พลเอกชาญ บุญประเสริฐ นายกสมาคมนักเรียนเก่าอยุธยาวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ (คนปัจจุบัน) สนับสนุนเงินจัดทำตู้ใส่เสื้อผ้า

5. คุณสมนึก สุพรรณสาร มอบหนังสือและภาพถ่ายจำนวนหนึ่ง

6. อนุสรณ์สถานปรีดี พนมยงค์ สนับสนุนหนังสือเกี่ยวกับท่านปรีดี พนมยงค์

7. หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สนับสนุนหนังสือสำหรับตกแต่งมุมทำงานท่านปรีดี พนมยงค์

ห้องปรีดี พนมยงค์ เป็นสถานที่จัดแสดงการจำลองโต๊ะทำงานประจำวัน ณ บ้านองโตนิ ชานกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส จนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต ภาพประวัติ และผลงานของท่านปรีดี พนมยงค์ ที่เกี่ยวกับโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปหล่อปูนพลาสเตอร์ของท่านประจำโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย จำลองหมุดทองเหลือง ซึ่งเป็นจุดยืนของหัวหน้าคณะราษฎรยืนอ่านแถลงการณ์ประกาศเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 เวลาบ่าย ๓ นาฬิกา ณ บริเวณลานพระบรมรูปทรงม้า จำลองเรือทะเลหาปลาที่ท่านปรีดีใช้เดินทางลี้ภัยออกนอกประเทศนอกจากนี้

ยังจัดแสดงหนังสือและผลงานของท่านอีกเป็นจำนวนมาก

ปัจจุบัน ห้องปรีดี พนมยงค์ และห้องอนุสรณ์สถานของโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัยทุกห้องได้เปิดให้บุคคลทั่วไปที่สนใจเข้าชม ซึ่งได้รับความสนใจจากสถานศึกษาทั้งใกล้และไกลรวมทั้งผู้ที่สนใจได้มาเยี่ยมชมอยู่เสมอชาวอยุธยาวิทยาลัยมีความภาคภูมิใจและพยายามจะพัฒนาปรับปรุงห้องต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้นสืบไป และที่สำคัญยิ่งคือเป็นธรรมเนียมของโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย ที่ได้กำหนดวันสำคัญให้นักเรียนเข้าใหม่ทุกคนได้เข้าแสดงความเคารพ ท่านรัฐบุรุษอาวุโสเพื่อให้นักเรียนลูกหลานชาวอยุธยา มีความตระหนักและภาคภูมิใจที่ได้เกิดและศึกษาในแผ่นดินที่มีคนดีศรีอยุธยาเป็นแบบอย่างที่ดีในอันที่จะได้มุ่งมั่นศึกษาเล่าเรียน และทำความดีเพื่อความรุ่งเรืองของชาติเยี่ยงบรรพบุรุษที่ได้กระทำมาก่อนแล้ว และในวันที่ 11 มีนาคม ของทุกปี ซึ่งเป็นวันอยุธยาวิทยาลัย ศิษย์เก่าทุกรุ่น จะมาชุมนุมกันที่โรงเรียนและที่สำคัญ ทุกคนจะได้ร่วมสักการะ**รัฐบุรุษอาวุโส**ของชาติพร้อมกันเป็นเช่นนี้ทุกปี

ชาวอยุธยากับการรับรู้ เกี่ยวกับ นายปรีดี พนมยงค์

ยุทธนา พูนทอง

เนื่องด้วยวันที่ 11 พฤษภาคม 2543 นี้ เป็นวันครบ 100 ปี ชาตกาล รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ ผู้ประกาศนการ มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ท่านเป็นรัฐบุรุษผู้สร้างคุณูปการให้แก่ประเทศไทย อย่างใหญ่หลวง ได้รับการยกย่องจาก องค์การยูเนสโก ให้เป็นปูชนียบุคคลของโลก และโดยที่นายปรีดี พนมยงค์ เป็นชาวอยุธยา มีอนุสรณ์สถานซึ่งสร้างไว้เมื่อ พ.ศ. 2529 เป็นสถานที่จัดแสดงชีวประวัติและผลงานของท่าน และใช้เป็นแหล่งค้นคว้าอ้างอิง ตลอดจนทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ด้านต่าง ๆ สถานที่แห่งนี้ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าवासกรี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เพื่อเป็นการร่วมเชิดชูเกียรติรัฐบุรุษอาวุโส ผู้ศึกษา จึงได้ทำการสำรวจการรับรู้ของประชาชนชาวอยุธยาเกี่ยวกับ นายปรีดี พนมยงค์ เพื่อศึกษาระดับการรับรู้ ทั้งนี้ได้ใช้แบบสอบถามจำนวน 10 ข้อ ประกอบด้วยข้อมูลส่วนตัวของชาวอยุธยา ซึ่งในที่นี้หมายถึง ผู้ที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดอยุธยา และสำรวจความรู้ ความคิดเห็นของกลุ่มประชากร ที่มีต่อนายปรีดี พนมยงค์ ผู้ดำเนินการได้แจกแบบสอบถาม

ในระหว่างวันที่ 5 มีนาคม 2543 ถึงวันที่ 25 มีนาคม 2543 ได้แจกแบบสอบถามจำนวน 1,200 ชุด ได้รับแบบสอบถามคืนมา 1,150 ชุด คิดเป็นร้อยละ 95.83 เป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ 1,118 ชุด คิดเป็นร้อยละ 97.22 แบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ จำนวน 32 ชุด คิดเป็นร้อยละ 2.78 ผลการสำรวจโดยสรุปมีดังนี้

1. ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชายจำนวน 481 คน คิดเป็นร้อยละ 43.02 เพศหญิงจำนวน 637 คน คิดเป็นร้อยละ 56.98
2. ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้ที่เกิดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจำนวน 870 คน คิดเป็นร้อยละ 77.82 และเกิดในจังหวัดอื่น ๆ จำนวน 248 คน คิดเป็นร้อยละ 22.18
3. อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม แยกได้ดังนี้
 - 1) อายุต่ำกว่า 20 ปี 103 คน คิดเป็นร้อยละ 9.21
 - 2) อายุ 20-29 ปี 164 คน คิดเป็นร้อยละ 14.67

3) อายุ 30-39 ปี 474 คน คิดเป็นร้อยละ 42.32

4) อายุ 40-49 ปี 107 คน คิดเป็นร้อยละ 9.57

5) อายุ 50-59 ปี 198 คน คิดเป็นร้อยละ 17.74

6) อายุ 60 ปีขึ้นไป 73 คน คิดเป็นร้อยละ 6.48

4. ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม แยกได้ดังนี้

1) ต่ำกว่าระดับประถมศึกษา 74 คน คิดเป็นร้อยละ 6.62

2) ต่ำกว่าระดับประถมศึกษาปีที่ 6 258 คน คิดเป็นร้อยละ 23.08

3) ต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 140 คน คิดเป็นร้อยละ 12.52

4) มัธยมศึกษาตอนปลายหรือ ปวช. หรือ เทียบเท่ามี 207 คน คิดเป็นร้อยละ 18.52

5) ปวส. หรืออนุปริญญา 226 คน คิดเป็นร้อยละ 20.21

6) ระดับปริญญาตรี 184 คน คิดเป็นร้อยละ 16.45

7) สูงกว่าระดับปริญญาตรี 29 คน คิดเป็นร้อยละ 2.60

จากข้อ 4 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาที่มีจำนวนสูงสุดถึงร้อยละ 23.08 รองลงมา คือผู้สำเร็จการศึกษาระดับ ปวส. หรืออนุปริญญา ร้อยละ 20.21

5. การประกอบอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม แยกได้ดังนี้

1) อาชีพเกษตร 58 คน คิดเป็นร้อยละ 5.19

2) อาชีพข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ 355 คน คิดเป็นร้อยละ 31.75

3) อาชีพลูกจ้าง, เกษตรกร 302 คน คิดเป็นร้อยละ 27.01

4) อาชีพธุรกิจส่วนตัว 134 คน คิดเป็นร้อยละ 11.99

5) นักเรียน นักศึกษา 114 คน คิดเป็นร้อยละ 10.19

6) ไม่ได้ประกอบอาชีพ 45 คน คิดเป็นร้อยละ 4.02

7) อาชีพอื่น ๆ เช่น นักแสดง เย็บผ้า ข้าราชการบำนาญ 110 คน คิดเป็นร้อยละ 9.84

จากข้อ 5 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามเป็นข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจมีจำนวนสูงสุดร้อยละ 31.75 รองลงมาคือ ลูกจ้างและกรรมกร และธุรกิจส่วนตัวร้อยละ 27.01 และ 11.99 ตามลำดับ

6. จากคำถามที่ว่า ท่านรู้จักนายปรีดี พนมยงค์ หรือไม่ มีผู้ตอบว่ารู้จัก 931 คน คิดเป็นร้อยละ 83.20 ตอบว่าไม่รู้จักและไม่แน่ใจจำนวน 187 คน คิดเป็นร้อยละ 16.80

จากข้อนี้แสดงว่ายังมีผู้ไม่รู้จักนายปรีดี พนมยงค์ เกือบร้อยละ 17

7. คำถามเฉพาะที่ตอบว่ารู้จักนายปรีดี พนมยงค์ จำนวนในข้อ 6 นั้น ตอบถูกว่า นายปรีดี พนมยงค์ เกิดที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจำนวน 890 คน คิดเป็นร้อยละ 95.60 ตอบผิดว่านายปรีดี พนมยงค์ เกิดที่จังหวัดอื่น ๆ 41 คน คิดเป็นร้อยละ 4.40

จากข้อ 7 แสดงว่าผู้ที่ตอบว่ารู้จักนายปรีดี พนมยงค์ แต่ตอบผิดคิดเป็นร้อยละ 4.40

8. จากคำถามที่ว่าท่านรู้จักนายปรีดี พนมยงค์ ในด้านใด มีคำถามให้เลือกตอบได้หลายข้อ และเปิดโอกาสให้ผู้ตอบ ตอบด้านอื่น ๆ ด้วย ปรากฏผลเรียงตามลำดับดังนี้

1) เป็นผู้นำคณะราษฎรจำนวน 448 คำตอบ คิดเป็นร้อยละ 22.22

2) เป็นเสรีไทยจำนวน 433 คำตอบ คิดเป็นร้อยละ 21.48

3) เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์จำนวน 324 คำตอบ คิดเป็นร้อยละ 16.07

4) เป็นรัฐบุรุษอาวุโสจำนวน 317 คำตอบ คิดเป็นร้อยละ 15.72

5) เป็นนายกรัฐมนตรีจำนวน 251 คำตอบ คิดเป็นร้อยละ 12.45

6) เป็นผู้ประศาสน์การ มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง จำนวน 144 คำตอบ คิดเป็นร้อยละ 7.14

7) เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 99 คำตอบ คิดเป็นร้อยละ 4.91

จากข้อ 8 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามรู้จักนายปรีดี พนมยงค์ ว่าเป็นผู้นำคณะราษฎร และเสรีไทยสูงถึงร้อยละ 22.22 และ 21.48 ตามลำดับ

9. คำถามที่ว่าท่านรู้จักนายปรีดี พนมยงค์ จากข้อใด โดยให้ตอบได้หลายข้อ ปรากฏผลดังนี้

1) จากครูและอาจารย์จำนวน 570 คำตอบ คิดเป็นร้อยละ 41.04

2) จากเพื่อนจำนวน 155 คำตอบ คิดเป็นร้อยละ 11.16

3) จากการเรียนการสอนจำนวน 137 คำตอบ คิดเป็นร้อยละ 9.86

4) จากตำราเรียนจำนวน 118 คำตอบ คิดเป็นร้อยละ 8.49

5) จากหนังสือพิมพ์/วารสารจำนวน 110 คำตอบ คิดเป็นร้อยละ 7.92

6) จากโทรทัศน์และวิทยุจำนวน 46 คำตอบ คิดเป็นร้อยละ 3.31

7) จากป้ายต่าง ๆ จำนวน 10 คำตอบ คิดเป็นร้อยละ 0.72

8) จากสิ่งอื่น ๆ เช่น สะพาน อนุสรณ์สถาน จำนวน 117 คำตอบ คิดเป็นร้อยละ 8.42

จากข้อ 9 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ รู้จักนายปรีดี พนมยงค์ จากครูและอาจารย์มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 41.04

10. จากคำถามที่ว่าควรจัดทำอะไรเพื่อเป็นการระลึกถึงคุณงามความดีของนายปรีดี พนมยงค์ โดยให้ตอบได้หลายข้อ ปรากฏผลดังนี้

1) ให้สร้างอนุสาวรีย์ จำนวน 612 คำตอบ คิดเป็นร้อยละ 35.71

2) สร้างพิพิธภัณฑ์จำนวน 437 คำตอบ คิดเป็นร้อยละ 25.49

3) ประกาศยกย่องเยี่ยงวีรบุรุษ จำนวน 387 คำตอบ คิดเป็นร้อยละ 22.57

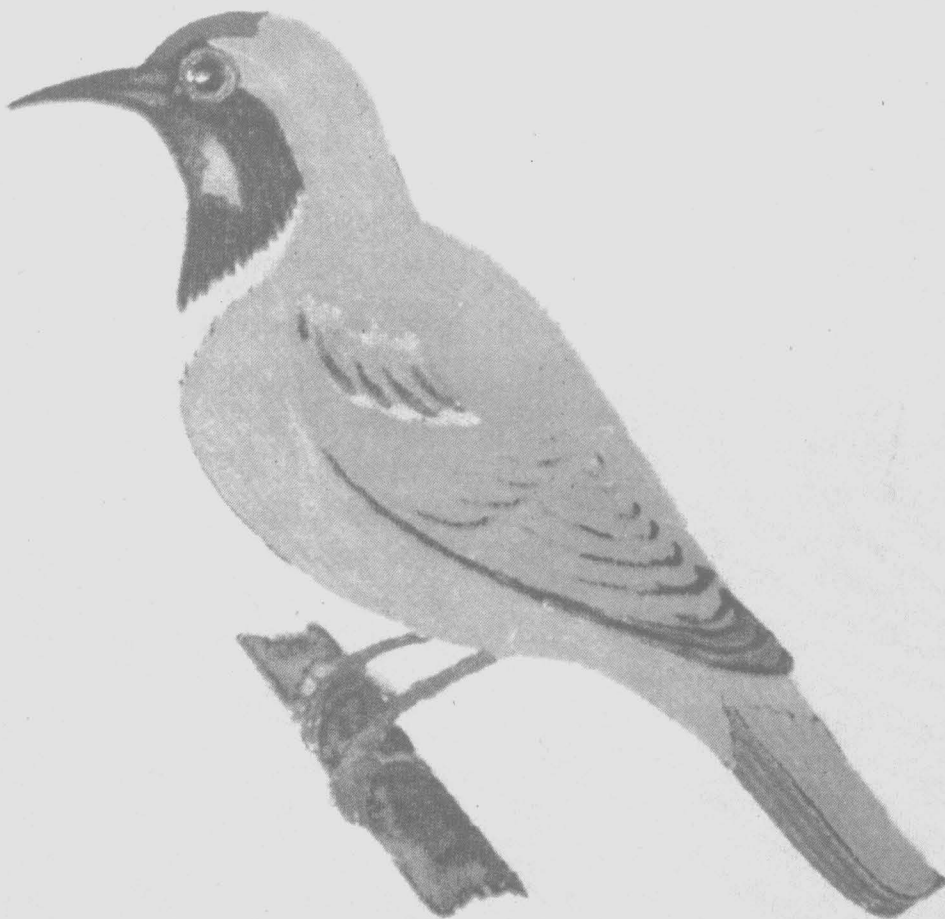
4) พิมพ์ผลงานที่ดีเด่นในตำราเรียนจำนวน 219 คำตอบ คิดเป็นร้อยละ 12.77

5) อื่น ๆ เช่น ผลิตแสตมป์ที่ระลึก สร้างอนุสรณ์สถานให้ใหม่หรือสร้างสิ่งอื่น ๆ จำนวน 59 คำตอบ คิดเป็นร้อยละ 3.44

จากข้อ 10 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีความเห็นว่ให้สร้างอนุสาวรีย์สูงถึงร้อยละ 35.71

11. เป็นคำถามปลายเปิดซึ่งผู้ตอบสามารถเขียนอะไรก็ได้ จำนวนคำตอบข้อนี้มีไม่มากนัก คำตอบเหล่านั้น เช่น “ท่านเป็นสุภาพบุรุษ” “ท่านทำงานปิดทองหลังพระ” “ท่านได้ทำคุณงามความดีต่อชาติบ้านเมือง” ฯลฯ และมีคำกล่าวในทางตรงข้ามอยู่บ้าง

ผู้สำรวจขอเสนอข้อมูลผลการสำรวจข้างต้นเพื่อให้ผู้อ่านได้พิจารณา หวังว่าผลการสำรวจครั้งนี้จะชี้ประเด็นที่น่าสนใจแก่ผู้เกี่ยวข้องเพื่อนำไปพิจารณาดำเนินการตามควรแก่กรณี

CHLOROPSIS AURIFRONS PRIDII

Type : U.S.N.M. No. 311538, adult male, collected on the lower slopes of Doi Ang Ka or Doi Inthanon (ca. lat. 18° 35' N., long. 98° 30' E.), northwestern Siam, on December 9, 1928, by Hugh M. Smith (original number 2752).

REMARKS : THIS FORM IS NAMED IN HONOUR OF PRIDI BANOMYONG (LUANG PRADIT MANUDHAM), LEADER OF THE THAI RESISTANCE.

Smithsonian Miscellaneous Collections Vol. 106, Page 2
(SMITHSONIAN INSTITUTION, U.S.A.)

โครงการกองทุน 100 ปี ปรีดี พนมยงค์

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ความเป็นมาของโครงการ

ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ถือกำเนิด ณ บ้านหน้าวัดพนมยงค์ ตำบลท่าवासกรี อำเภอกองเกา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2443 กล่าวได้ว่าตลอดชีวิตการทำงานของท่านได้สร้างคุณูปการอย่างใหญ่หลวงให้แก่ประเทศชาติและสังคมไทย ทั้งในด้านการพัฒนาการเมืองการปกครองของไทย ในด้านการศึกษาท่านปรีดีฯ ได้สถาปนามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นผู้นำขบวนการเสรีไทยเพื่อต่อต้านการยึดครองของญี่ปุ่นอีกด้วย ในด้านงานเขียน ท่านมีผลงานมากมายกว่า 200 เรื่อง

นอกจากนี้ ท่านยังได้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่สำคัญหลายตำแหน่ง ได้แก่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และนายกรัฐมนตรี ตลอดชีวิตราชการของท่านปรีดีฯ ท่านได้ประกอบคุณงามความดีแก่ชาติบ้านเมืองมากมายเหลือคณานับ ดังจะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ยกย่องท่านปรีดี พนมยงค์ ไว้ในฐานะรัฐบุรุษอาวุโส และให้มีหน้าที่รับปรึกษากิจราชการแผ่นดินเพื่อความวัฒนาถาวรของชาติสืบไป

จึงกล่าวได้ว่าผลงานและเกียรติคุณของท่านปรีดีฯ ได้เป็นที่ประจักษ์กันโดยทั่วไป ท่านจึงเป็นหนึ่งในบุคคลสำคัญที่ได้รับการประกาศเกียรติคุณ บรรจุชื่อไว้ในปฏิทินการเฉลิมฉลองบุคคลสำคัญของโลก (ค.ศ. 2000–2001) โดยองค์การยูเนสโก และประกาศเกียรติคุณที่ท่านปรีดีฯ ได้รับสมกับธรรมเนียมปฏิบัติที่ว่า

สทุธ สึเลน สมุปนโน
ยโสโภคสมุปปิโต
ยํ ยํ ปเทส ภษติ
ตตถ ตตถาว ปุชิตโต

ซึ่งหมายความว่า บุคคลผู้มีความเชื่อมั่น ประกอบด้วยความประพฤติเรียบร้อยพร้อมด้วยเกียรติยศและโภคะ จะไปสู่ประเทศใด ๆ ย่อมได้รับการยกย่องเชิดชูในประเทศนั้น

ในวาระที่จะครบ 100 ปีชาตกาลของท่านปรีดีฯ ในโอกาสนี้รัฐบาลได้จัดให้มีงานฉลอง 100 ปี รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ขึ้น ในวันที่ 11 พฤษภาคม 2543 และโดยที่ท่านปรีดีฯ เป็นชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยกำเนิด ในการนี้จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยความเห็นชอบจากคณะกรรมการจัดงานฉลองครบรอบ 100 ปีฯ เห็นสมควรที่จะจัดให้มีกิจกรรมสำคัญ ๆ เพื่อเป็นอนุสรณ์และเป็นเกียรติแด่ท่านปรีดีฯ อาทิ

1. ในช่วงการเฉลิมฉลองระหว่างเดือนพฤษภาคม 2543 ประกอบด้วย

1.1 กิจกรรมการจัดทำหนังสือเชิดชูเกียรติ “100 ปีชาตกาล รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ : ปุชนิยบุคคลของโลก”

1.2 กิจกรรมการจัดแสดงนิทรรศการถาวร

1.3 กิจกรรมการประกวดเรียงความและภาพเขียน

1.4 กิจกรรมการสนับสนุนกระทรวงคมนาคมในการปรับปรุงซ่อมแซมสะพานปรีดี-อารัง

1.5 กิจกรรมระหว่างสัปดาห์เฉลิมฉลอง คือ วันที่ 5–11 พฤษภาคม 2543

2. กิจกรรมต่อเนื่องที่จะได้ดำเนินการ ได้แก่

2.1 กิจกรรมทางวิชาการเผยแพร่เกียรติคุณของท่านปรีดี พนมยงค์ โดยเน้นกลุ่มเยาวชนชาวพระนครศรีอยุธยา

2.2 กิจกรรมทางศาสนาเป็นประจำในแต่ละปี

2.3 กิจกรรมการปรับปรุงซ่อมแซมบูรณะสิ่งก่อสร้างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ก่อสร้างในสมัย

ท่านปรีดิฯดำรงตำแหน่งสำคัญของประเทศ

2.4 การสนับสนุนกิจกรรมการดำเนินงาน
ของอนุสรณ์สถานปรีดี พนมยงค์ ในจังหวัดพระนครศรี
อยุธยา

การดำเนินงาน

การดำเนินกิจกรรมในช่วงการเฉลิมฉลอง
(เดือนพฤษภาคม 2543) มีรายละเอียดดังนี้

1. การจัดทำหนังสือเชิดชูเกียรติ “100 ปีชาตกาล
รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ : ปุชนิยบุคคลของโลก”
เป็นหนังสือที่จัดทำเพื่อเป็นเกียรติและเป็นที่ระลึก โดย
หนังสือเล่มนี้จะสามารถใช้เป็นเอกสารอ้างอิงในด้านวิชาการ
โดยมีสาระที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างท่านปรีดิฯกับจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา ด้านประวัติมีการเจาะลึกในฐานะ
คนอยุธยา บทสัมภาษณ์บุคคลสำคัญต่าง ๆ ที่มีความใกล้ชิด
กับท่านปรีดิฯ งานวิจัยเกี่ยวกับท่านที่ยังไม่มีการเผยแพร่
สถานที่ต่าง ๆ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่เกี่ยวพันกับ
ท่านปรีดิฯ และบทความจากนักวิชาการที่ได้เขียนไว้เกี่ยว
กับท่านปรีดิฯ เป็นต้น โดยจะจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มขนาด A4
หนากว่า 200 หน้า บทความและข้อเขียนสำคัญ ๆ
พิมพ์เป็นภาษาไทยคู่กับภาษาอังกฤษ เพื่อเป็นประโยชน์
ในการใช้เป็นเอกสารอ้างอิงทางวิชาการและเผยแพร่
ตามสถาบันการศึกษาทั่วประเทศ และในต่างประเทศ

2. การจัดนิทรรศการถาวรจะเป็นการจัดแสดงประวัติ
และผลงานของท่านปรีดิฯ และจะมีการนำนิทรรศการ
ดังกล่าวสัญจรไปจัดแสดงตามสถานศึกษาทุกระดับภายใน
จังหวัด เพื่อเผยแพร่ให้เด็กนักเรียนได้ศึกษาและเรียนรู้ถึง
ชีวิตประวัติของคนดีศรีอยุธยา

3. การจัดประกวดเรียงความและภาพเขียนในระดับ
นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไป

4. การสนับสนุนกระทรวงคมนาคมในการปรับปรุง
ซ่อมแซมสะพานปรีดี - อารัง สะพานแห่งนี้ได้สร้างขึ้น
เพื่อเป็นอนุสรณ์ให้แก่บุคคลสำคัญของประเทศ 2 ท่าน
ซึ่งเป็นชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ได้ดำรงตำแหน่ง
นายกรัฐมนตรี คือ ท่านปรีดี พนมยงค์ และหลวง
อรรณวาสวัสดิ์ และในโอกาสนี้กรมทางหลวงได้ดำเนินการ
ซ่อมบำรุงเกี่ยวกับงานด้านโครงสร้างและความแข็งแรง
ของสะพาน ฉะนั้นโครงการนี้อาจจะสนับสนุนในด้านความ
สวยงาม อาทิ งานทาสี งานป้าย ฯลฯ

5. ในช่วงสัปดาห์แห่งการเฉลิมฉลองฯ ที่จังหวัด
พระนครศรีอยุธยาได้ให้การสนับสนุนการจัดสัมมนา
ทางวิชาการยุโรป-เอเชีย เรื่อง Social Justice Democracy
& Alternative Politics ระหว่าง วันที่ 5-8 พฤษภาคม
2543 ณ โรงแรมกรุงศรีวิเวอร์ ซึ่งจัดโดยคณะจัดงาน
ฉลองโครงการ 100 ปีชาตกาล นายปรีดี พนมยงค์
รัฐบุรุษอาวุโส (ภาคเอกชน) โดยนายสุลักษณ์ ศิวรักษ์
และในวันที่ 11 พฤษภาคม 2543 ซึ่งเป็นวันครบรอบ
100 ปีชาตกาล นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส
นี้ จังหวัดได้จัดกิจกรรม เดินเพื่อสุขภาพและพิธีทางศาสนา
โดยเริ่มด้วยการเดินเพื่อสุขภาพจากสะพานปรีดี-อารัง
ไปยังโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัยเพื่อร่วมพิธีวางพวงมา
ลา หอองปรีดี พนมยงค์ และประกอบพิธีสงฆ์ ทำบุญเลี้ยงพระ
ณ หอประชุมโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย

สำหรับกิจกรรมต่อเนื่องอื่น ๆ นั้น จะได้ดำเนินการ
เป็นโครงการประจำปี เพื่อเป็นการระลึกและ
เผยแพร่เกียรติคุณของท่านปรีดี พนมยงค์ ต่อไป

ในการดำเนินกิจกรรมโครงการดังกล่าวข้างต้น
นอกจากจะได้รับความร่วมมือร่วมใจ และการมีส่วนร่วม
จากประชาชนชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีต่อท่านปรีดิฯ
ตามกำลังความสามารถแล้ว หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ
ทั้งภาครัฐกิจ ภาคเอกชน คหบดี และภาคราชการก็ได้มี
ส่วนร่วมในการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ในโครงการ และ
งบประมาณที่ได้รับทั้งหมดได้นำเข้าในบัญชี “กองทุน 100 ปี
ปรีดี พนมยงค์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” โดยมี
วัตถุประสงค์ที่จะนำงบประมาณดังกล่าวไปใช้ในกิจกรรม
เพื่อเชิดชูเกียรติ ท่านปรีดิฯ และเพื่อสาธารณประโยชน์ต่อไป

แนะนำผู้เขียนและคณะทำงาน

กิตติ	ภุพงษ์วัฒนา	: อาจารย์โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย
ขรรค์ชัย	บุญปาน	: ประธานกรรมการบริษัทมติชน จำกัด (มหาชน)
ชาญวิทย์	เกษตรศิริ	: อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ดรุณี	แซ่ลิว	: ศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
นิคม	จันทร์วิฑูร	: ราชบัณฑิต สาขาสังคมวิทยา
นิพนธ์	ทวีกาญจน์	: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
ปัญญา	น้ำเพชร	: ผู้พิพากษาสมทบศาลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ปิยะวรรณ	สุธารัตน์	: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
ยุทธนา	พูนทอง	: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
วนิช	สุธารัตน์	: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
วันมูหะมัดนอร์	มะทา	: ประธานรัฐสภา
วิจิตวงศ์	ณ ป้อมเพชร	: ภาควิชาสังคมศาสตร์และการเมือง ราชบัณฑิตยสถาน
ศรีธันว์	อยู่สุขชี	: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
สมศักดิ์	สุขสมวัฒน์	: อาจารย์โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย
สุโข	สุวรรณศิริ	: ประธานชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์
อดิเรก	บุญคง	: อาจารย์ สำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ
อังคาร	กัลยาณพงศ์	: กวีซีไรต์

ผู้แปล

ลัดดาวัลย์	แจ่มฤกษ์แจ้ง	: อาจารย์สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
สุมาลี	ไตรโชค	: อาจารย์สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
บุญญเลขา	มากบุญ	: อาจารย์สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ผู้ตรวจสอบภาษา

Sabin	Sunny	: อาจารย์โปรแกรมนานาชาติ สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
-------	-------	--

List of Authors and Workplaces

Name	Title, Institution
Kitti Phoopongwatana	Instructor, Ayutthayawitayalai School
Khanchai Boonpan	Managing Director, Matichon Public Company Ltd.
Charnwit Kasetsiri	Former President, Thammasart University
Darunee Sae Liu	Alumna, Thammasart University
Nikom Chandharawithoon	Fellow of the Royal Institute
Nipon Taweekan	Assistant. Professor, Rajabhat Institute Phranakhon Si Ayutthaya
Panya Nampet	Independent Arbitrator and Law Advisor
Piyawan Sutharat	Assistant. Professor, Rajabhat Institute Phranakhon Si Ayutthaya
Yutana Poonthong	Assistant. Professor, Rajabhat Institute Phranakhon Si Ayutthaya
Wanich Sutharat	Assistant. Professor, Rajabhat Institute Phranakhon Si Ayutthaya
Wanmohamadnor Mata	Speaker of the National Legislature
Vichitvong N.Pombhejara	Assoc. Member, House of Jurisprudence & Politics, Royal Institute
Srithan Yoosukhee	Assistant. Professor, Rajabhat Institute Phranakhon Si Ayutthaya
Somsak Suksomwat	Instructor, Ayutthayawitayalai School
Sukho Suwansiri	President, Preparatory School of University of Moral and Political Sciences Alumni Society.
Adirek Boonkong	Instructor, Office of Primary Education, Wanghin District, Srisaket Province
Angkhan Kalayanapong	Poet, SEAWRITE

มูลนิธิพระบรมวงศานุวงศ์

ก่อตั้ง พ.ศ. 2502

มูลนิธิดีเด่นแห่งประเทศไทย

มุ่งสนับสนุน...กิจการสาธารณกุศล

...สืบสานศิลปวัฒนธรรมไทย...การพัฒนาท้องถิ่นและสังคม

ธนาคารออมสิน
THE GOVERNMENT SAVINGS BANK

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

มั่นคง อริ่งใจ รับผิดชอบต่อสังคม

บริษัท สวนอุตสาหกรรมโรจนะ จำกัด

ต้นแบบของการประกอบธุรกิจสังหาริมทรัพย์

เพื่อการอุตสาหกรรมที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม

และเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น

วิวกัยชัยกิจ ก่อสร้าง

WIVTCHAI KIT CONSTRUCTION

ได้รับการยอมรับ และไว้วางใจ

ด้วยผลงานที่เชื่อถือได้

โรงแรมกรุงศรีริเวอร์

โดย คุณเกื้อกูล ด้านชัยวิจิตร

โรงแรมระดับห้าดาว

ที่ออกแบบและตกแต่งโดยรวมศิลปวัฒนธรรม
ที่เป็นเอกลักษณ์แห่งยุคทองของอยุธยา

เนียร์
เบียร์เนียร์ช้างระดับโลก
ของไทย

พิมพ์ที่ บริษัท บพิธการพิมพ์ จำกัด

70 ถนนราชบพิธ เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200

โทร. 222-5555, 221-9781 โทรสาร : 221-6433

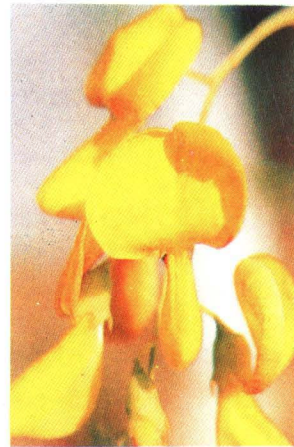
นายยอดย้ง โสภณ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. 2543

คุณนิเวศ พันธุ์เจริญวรกุล

สมาชิกวุฒิสภาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ความภาคภูมิใจของตระกูลพันธุ์เจริญวรกุล

และชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ก๊าซธรรมชาติ พลังงานไร้มลพิษ
สร้างเศรษฐกิจไทย

โครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติราชบุรี-วังน้อย
การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย

กก

ปุ๋ยตราม้าบิน

ผลิตโดย

บริษัท ปุ๋ยไทย จำกัด

เป็นโรงงานตั้งอยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มีมาตรฐาน
ในการผลิตและคำนึงถึงการรักษาสภาพแวดล้อมที่ได้มาตรฐาน

ดร.สง่า ศรีประเสริฐ

เจ้าของและผู้บริหาร

บริษัท โรงสีไพนครหลวง(เฮงยูไถ่) จำกัด
บริษัทผู้ผลิตข้าวหนึ่งสำเร็จรูปเพื่อการส่งออกรายใหญ่ของประเทศ
ความภาคภูมิใจของชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

AYUTTHAYA PARK

ศูนย์การค้าที่ทันสมัยที่สุด รวมทุกสรรพสิ่ง
หนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
โดย คุณณรงค์-คุณปราณี ด้านชัยวิโรจน์

บริษัท ไทยเฮงเล่ย์อุตสาหกรรมไม้ จำกัด
YUAN HENG LEE WOOD INDUSTRY CO., LTD.

โดย คุณวรพจน์ ด้านชัยวิจิตร

ผลิตไม้แปรรูปที่ได้มาตรฐาน
มีคุณภาพ ใหญ่ที่สุดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

P.S.V.

คุณเพิ่มศักดิ์ - คุณเบญจรัตน์ สิงห์สมบูรณ์

บริษัท อ่างทองธุรกิจ จำกัด

หนทางสัญจร รวดเร็วทันใจ ลำน้ำ อากาศ สะอาดสดใส
ชาวเรือคุดทราย ร่วมใจพัฒนา เจ้าพระยาของเรา

ปรี ชาชาญเชียวเกล้า	เชิงภู หมายนอ
ดี นอภัดในหมด	จดแผ่อ
พนม นังอาลัยสลด	อระบุรุษ
ยงค์ ยิงค์เมืองแก้ว	กอบกัศยามยัน